ION VINEA

O P E R E

i

P O E Z I I

Ediție critică și prefață
de
ELENA ZAHARIA FILIPAȘ

SCRIITORI ROMÂNI
ED'ITURA MINERVA
București — 1984

PREFAȚA

Destinul de poet al lui Ion Vinea este ieşit din comun. După un debut precoce şi foarte promiţător, el risipeşte cu generozitate versuri în numeroase publicaţii, dar nu se poate hotărî să-şi închege un volum. Deşi e anunţat mereu, cînd cu un titlu, cînd cu altul, volumul îşi întirzie apariţia cu mai bine de o jumătate de secol după data debutului, ca să vadă lumina tiparului abia în ultimele clipe de viaţă ale poetului.

Gestul acesta singular, care un timp a putut fi socotit o cochetărie,. *un* mod original de a amina maturitatea şi obligaţiile ei, a devenit de-a lungul anilor un factor grav şi important în cariera lui Vinea. Ce înseamnă în fond un poet fără volum, adică un poet care nu-şi dăruie opera confruntării mai largi şi mai semnificative cu publicul? Cît preţuieşte consacrarea orală a contemporanilor sau legenda răspîndită în jurul unui talent? A întreţinut poetul însuşi această legendă sub semnul enigmei sau şi-a neglijat pur şi simplu cariera artistică din nepăsare boemă? Amînarea volumului înseamnă un act de orgoliu sau, dimpotrivă, unul de exagerată modestie ?'

Sînt întrebări pe care exegeţii lui Vinea şi le-au pus, în timpul vieţii poetului, dar mai ales după moartea lui, cînd opera a început sa-i fie cunoscută la dimensiunile ei reale. Căci, fatal, şovăirea scriitorului faţă de propria operă devine ea însăşi o problemă de istorie literară.

Primul critic care a atras atenţia asupra lui Ion Vinea, semnalîndu-i talentul şi originalitatea a fost N. Davidescu. Pe baza a numai cîteva poeme publicate în *Noua revistă română* şi *Cronica,* criticul vedea în tînărul Vinea un poet ce şi-a găsit repede drumul său propriu, înaintea tuturor confraţilor de generaţie. Care era acest drum? „Predilecţia pentru intelectualizarea artei sale", şi, mai explicit: „Intelectualitatea în artă însemnează simţul compoziţiei, putinţa de a doza după voie, în vederea efectelor dorite, raporturile dintre sensibilitate şi armătura ei cerebrală, ştiinţa eliminării

a tot ce prisoseşte, detaliat, pentru a crea armonii de ansamblu, şi, apoi, imprimarea acelui caracter specific de luptă cu inspiraţia scrisului".

în general, în anii următori reputaţia de poet a lui Vinea a fost umbrită de aceea a gazetarului. E. Lovinescu îl menţionează fugitiv şi pe un ton rezervat în *Istoria literaturii române contemporane,* în 1927, ca şi în 1937, arătînd că poetul are talent, mobilitate şi inteligenţă artistică. Dar — constată criticul — mobilitatea excesivă a inspiraţiei lui Vinea, acea „căutare a ultimelor formule literare" pentru a fi în „ritmul vremii", ca şi faptul că nu şi-a adunat încă poeziile în volum „nu ne dau posibilitatea unei analize proporţionate; ceea ce însemnăm aici nu poate fi decît o simplă indicaţie provizorie".

Mai generos şi mai comprehensibil faţă de poezia lui Vinea s-a arătat criticul Şerban Cioculescu, primul care şi-a propus, în 1937, o analiză serioasă, sistematică, a originalului poet. După ce îi urmărise cu multă răbdare trecerea prin toate revistele literare la care a colaborat, de la *Simbolul* la *Contimporanul* şi *Punct,* Ş. Cioculescu ajungea la concluzia că nota personală adusă de Vinea în poezia românească modernă era „un impresionism intelectual", rezultat din îmbinarea sentimentului cu luciditatea. Astfel, avangarda noastră îşi găsea în Vinea „talentul cel mai reprezentativ şi o poziţie de centru", într-un cuvînt „un clasic al mişcării". în acelaşi timp însă, criticul, constata cu fineţe că în cazul lui Vinea s-a produs o criză dramatică în însăşi structura formulei sale lirice predilecte: voinţa artistului de a-şi controla lucid sensibilitatea a devenit un exces de cerebralizare şi a paralizat lirismul. „Drama acestui poet într-adevăr original stă în conflictul nerezolvat dintre inteligenţa sa artistică excepţională şi tot atît de rara sa capacitate emotivă. D-sa nu a atins echilibrul ideal dintre inteligenţa creatoare şi sensibilitate, poate pentru că s-a încrezut excesiv în luciditate."

Ideea „dramei" lui Ion Vinea, exprimată astfel întîia dată de Ş. Cioculescu, a devenit o formulă predilectă pentru exagezele ulterioare, fiind raportată atît la structura lirismului poetului, cît şi la biografia sa spirituală marcată definitiv de gestul indeciziei.

în jurul anului 1940 şi-a spus. părerea despre Vinea şi G. Călinescu, în *Istoria literaturii române.* Cu intuiţie de artist, G. Călinescu se oprea la nota elegiacă a poeziei lui Vinea, sugerînd-o în cîteva imagini memorabile: „El e un elegiac, dar cu plînsul smălţuit şi mătăsos ca al japonezilor [...]. Genul său e un sentimentalism despletit ca o salcie devenită violetă sau roşie, cu pierderea oricărei clătinări de jale, un patos de imagini" în acelaşi timp criticul împărtăşea nemulţumirea generală faţă de instabilitatea excesivă a lui Vinea, „poet de.carnet poetic fugitiv, foarte sensibil"

dar şi „nepăsător", care „se orientează la cele mai mici schimbări ale soarelui liric".

Prin G. Călinescu şi Şerban Cioculescu, opinia critică despre Vinea a ieşit din provizorat şi 1-a fixat pe enigmaticul poet fără volum în cîteva trăsături precise: temperament elegiac, luciditate, imaginaţie metaforică, voinţă de inovator. Poezia reflecta strălucit aceste calităţi, dar şi riscurile lor, încît era de dorit o echilibrare interioară care să ducă la mai multă armonie şi fertilitate. Şerban Cioculescu lăsa chiar deschisă posibilitatea unei asemenea evoluţii, urîndu-i lui Vinea găsirea „cîntecului pur".

în sfîrşit, după mai bine de două decenii, vede lumina tiparului culegerea mult aşteptată, sub titlul *Ora fîntînilor.* Dar volumul nu aduce nimic deosebit care să modifice substanţial profilul trasat de vechea critică. Mai mult chiar, imaginea poetului apare acum mai săracă decît în perioada anterioara,, căci lipsesc poeziile de avangardă, precum şi majoritatea poemelor nonconformiste scrise de Vinea în adolescenţă. Un poet elegiac, cu acorduri de romanţă sentimentală, uşor crispat, uşor vetust, sub nivelul lui real — acesta este Vinea din *Ora fîntînilor.*

Critica noului moment literar, de după 1960, a primit în mod ponderat *Ora fîntînilcr.* Şi pe bună dreptate. Cronicarii momentului erau prea tineri #\ să-l fi cunoscut pe Vinea ca pe un contemporan şi să fi aşteptat ceva de £ jsa el. Pe de altă parte, acest debut întîrziat nu se lega nici de adevăraţii debutanţi ai deceniului al şaptelea.

Apoi a mai intervenit un fapt ce a tulburat în plus lucrurile: Vinea a murit în zilele în care volumul abia se pregătea să apară în librării. Ciudatul său destin şi-a spus încă o dată cuvîntul, luîndu-i viaţa tocmai în momentul cînd se hotărîse, tîrziu, să-şi dezvăluie opera. în mod fatal, cronicile la *Ora fîntînilor* s-au întînit cu necrologurile, judecata critică s-a întîlnit cu pietatea. Contemporanii şi-au amintit cu simpatie de distinsul şi fermecătorul artist şi i-au elogiat calităţile de om şi de gazetar. Vinea a devenit brusc un clasic „dintre cele două războaie" care moare la bătrîneţe înconjurat de stima generală.

O trezire a interesului generaţiei actuale faţă de creaţia lui Vinea începe să se producă în anii următori. Publicarea romanului *Lunatecii* şi apariţia unei ediţii noi din *Ova fîntînilor,* mult mai amplă şi mai reprezentativă, înseamnă o veritabilă descoperire a poetului şi prozatorului pînă atunci ignorat. în acelaşi timp se publică în presă documente privitoare la viaţa scriitorului, la activitatea sa de poet şi traducător; precum şi numeroase articole de critică. Lui Vinea încep să i se consacre exegeze speciale, printre care şi două lucrări de doctorat. Apoi,.cel mai important moment în cunoaşterea şi răspîndirea operei lui Vinea în contemporaneitate îl constituie

realizarea unei ediții masive a acesteia, cuprinzînd poezie, proză, publicistică, la Editura Dacia. Dacă se adaugă la acestea şi publicarea manuscrisului nefinisat al romanului *Venin de mai,* imaginea creației lui Vinea apare în ochii cititorului de azi mult mai bogată decît se putuse bănui.

în acest climat de efervescență şi cercetare, opera lui Vinea se reaşează în drepturile ei, precum şi în universul temporal care a creat-o. Căci, pe măsură ce timpul trece, se estompează datele „cazului" creat de poet prin amînarea publicării operei sale şi Vinea este văzut azi ca un original poet modern al epocii interbelice, alături de Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia.

*

I. Iovanaki, pe numele întreg Iovanache ïvan Eugen, s-a născut la Giurgiu, la 17 aprilie 1895.

Tatăl său, Alexandru Iovanache, grec de origine, a fost un om destul de bizar, un boem incurabil, lipsit de energie şi de spirit practic. Se pare că o boală grea care 1-a măcinat mai bine de zece ani a contribuit la apatia sa.

Deşi avea cultură şi studii serioase — absolvise Ecole Centrale din Paris — Alexandru Iovanache n-a avut niciodată o profesie certă care sâ-i aducă un venit sau o funcție socială. El moştenise de la părinți o moşie la Drăgăşani, dar îşi petrecea aproape tot timpul la cafenea sau la club.

în opera literară a lui Ion Vinea figura tatălui său s-a infiltrat adînc, mergînd pînă la unele sugestii în legătură cu personajul esențial al *tunate-cului.* îl recunoaştem în tatăl lui Darie din *Paradisul suspinelor,* Axei, care stă veşnic în pat țintuit de reumatisme şi nu ajută la cheltuielile casei decît cu micile sume cîştigate seara la cărți. Apoi, în romanul autobiografic *Venin de mai,* personajul apare din nou: Pavel Mile, tatăl lui Andrei Mile, este un bărbat distins şi fermecător, dar lipsit de noroc în afaceri. Nepot şi fiu de agricultori, Pavel încearcă zadarnic să agonisească ceva avere sau măcar s-o mențină pe cea moştenită.

Ultimul erou al lui Vinea, Lucu Silion din romanul *Lunatecii,* are şi el un tată boem şi nepăsător. Frumosul Gavrilă Silion este un mic nobil de țară care se ruinează cu nonşalanță, văzîndu-şi liniştit de distracțiile lui aristocratice — vînătoare, femei, joc de cărți.

Se pare că Vinea moşteneşte, ca şi eroul său, cîteva trăsături tempera* mentale ale tatălui: distincție, finețe, farmec şi lipsă de grabă în acțiunile întreprinse.

Mama lui Vinea, Olimpia Constandinidi, grecoaică născută la Constantinopole, a studiat la Paris şi Constantinopole, iar apoi s-a stabilit la Giurgiu ca profesoară de elină la un pension. Aici 1-a cunoscut pe Alexandru Iovanache cu care s-a căsătorit în anul 1894. Ea este o persoană energică **şi** activă, opusă ca fire preavisătorului **ei** soț. Toate greutățile gospodăriei, **la** Giurgiu sila Bucureşti (imediat după naşterea **lui** Ion familia **se** mută **la** Bucureşti în casele moştenite de Olimpia), le poartă mama **lui** Vinea, care **se** ocupă cu mare grijă de problemele materiale ale familiei, **ca şi de** educația copiilor ei. Olimpa continuă **să** lucreze **ca** profesoară, dînd neobosită lecții şi meditații, ca harnica Mara, personajul **din** *Paradisul suspinelor.*

în 1905 familia Iovanache dobîndeşte încă un fiu, Nicolae, unicul **şi** iubitul frate al lui Ion Vinea, pe care o moarte tragică îl va răpi **în** pragul adolescenței.

•Ion Vinea urmează şcoala în Bucureşti, la Institutul Sfînta Vineri, şi apoi la Liceul Sf. Sava. **în** 1912, cînd editează *Simbolul,* el mai era încă licean la Sf. Sava. Copilăria şi unele vacanțe şi le petrece la Giurgiu, în casa rămasă de la bunici, sau la Drăgăşani.

între timp situația materială a familiei lui Ion Vinea se înrăutățeşte. Tatăl său ruinează puțina avere ce o mai avea. Tot acum el se îmbolnăveşte. Energica Olimpia deschide un pension particular în Bucureşti, unde predă ea însăşi elina şi latina.

.Caracterul dîrz al mamei şi instrucția aleasă pe care ea o asigură fiului **ei au** o mare influență asupra formației viitorului scriitor.

în timpul liceului, Vinea se împrieteneşte cu Samy Rosenstock (Tristan Tzara) şi eu Marcel Iancu, ce vor rămîne prietenii săi toată viața. împreună cu primul dintre aceştia editează, în 1912, o mică revistă intitulată *Simbolul,* în paginile căreia debutează ca poet. La *Simbolul* colaborează Ion Minulescu,, Al. T. Stamatiad, Emil Isac, A. Maniu, Claudia Milian. După scurta activitate la *Simbolul* (care apare numai patru numere) tînărul licean începe să publice la *Noua revista română* de sub direcția lui C. Răclulescu Motru şi de acum încolo numele **de** I. Iovanache va fi mereu prezent **în** paginile publicațiilor literare: la *Rampa* şi apoi la *Facla,* gazetă condusă de remarcabilul ziarist N.D. Cocea, unde semnează o rubrică intitulată „Răsfoind revistele. Recenzii"; la Ziarul *Seara,* unde publică o serie de poezii dintre cele mai interesante.

Anul *1915* este pentru Vinea un **an** rodnic în domeniul publicisticii. După şcoala de gazetar făcută sub auspiciile îndrăznețului N.D. Cocea, **el** ajunge în tabăra unui alt mare rebel al presei româneşti, Tudor Arghezi. Revista*'Cronica,* editată de Arghezi şi Galaction, îl primeşte **de** la început jpe Vinea printre colaboratorii săi permanenți. Aici el publica număr de număr poezii, proză, recenzii, însemnări, alternind cu intenție genurile **şi** manifestîndu-şi tot mai evident antipatia față de canoanele literare.

In vara aceluiaşi aii, într-o vacanță petrecută împreună **cu** prietenul **Său** Samy Rosenstoclvla Gircehi, lingă Vaslui, in mintea celor doi tineri **se** naşte din nou proiectul Tinei reviste, de astă dată cu profil politic. Aşa

apare *Chemarea, în* octombrie 1915, revistă politică editată de Ion Vinea, în paginile căreia semnează şi prietenul său, de acum încolo sub pseudonimul Tristan Tzara.

Chemarea se anunţă ca o publicaţie violent polemică, hotărîtă să înfrunte inerţia opiniei publice, dar, din păcate, ea are o existenţă **şi** mai scurtă decît *Simbolul.* La aceasta se pare că a contribuit şi hotărîrea lui Tristan Tzara de a pleca în Occident, căci spre sfîrşitul anului el părăseşte ţara.

Anul 1916 înseamnă pentru Vinea continuarea colaborării la *Cronica,,* unde îşi întăreşte din ce în ce poziţia. Apoi, în august, România intră în război şi Ion Vinea este mobilizat pentru front la Regimetul 3 artilerie grea, cu care pleacă spre Moldova.

în 1917, el se află la Iaşi, unde, primind un sprijin bănesc nesperat, se gîndeşte să editeze o nouă gazetă cu caracter politic, în spiritul *Chemării* din 1915 (probabil că de ideea acestui proiect n-a fost străin nici N.D. Cocea, aflat şi el la Iaşi, în plină acţiune şi efervescenţă ca totdeauna). Deci în iunie 1917 apare, la Iaşi, *Deşteptarea,* numită de la al doilea număr *Deşteptarea politică şi socială.* La 18 decembrie 1917, revista îşi schimbă numele în *Chemarea,* iar de la 29 ianuarie 1918 se subintitulează „Revistă săptămînală politică, socială, literară, artistică". Vinea încearcă să transforme revista sa într-un cotidian, dar noul ziar, care ar fi trebuit să devină un „ziar radical socialist" este suprimat de cenzură după al doilea număr.

Curînd intervine o ruptură a relaţiilor cu N.D. Cocea şi Vinea scoate singur, la 4 martie 1918, un ziar intitulat *Arena,* finanţat de Alfred Hefter. Este însă un eşec, căci Hefter se dovedeşte un politician josnic şi Vinea se vede nevoit să-i dea dreptate lui Cocea.

în această perioadă, familiei lui Vinea i se întîmplă o mare nenorocire: moare, într-un accident de călărie, Nicolae, frate mai mic. Acest eveniment tragic îl zguduie extraordinar pe poet, lăsîndu-i pentru toată viaţa sufletul îndoliat.

Apropiindu-se din nou de N.D. Cocea, Vinea colaborează asiduu, în perioada 1919—1920, la ziarul acestuia, *Chemarea. Chemarea* lui Cocea este un ziar politic foarte viu şi interesant, cu o atitudine consecvent democratică, iar colaborarea lui Vinea la el marchează punctul cel mai radical al conştiinţei sale politice, care se apropie de înţelegerea ideologiei socialiste. Vinea îl urmează pe Cocea în toate campaniile duse de ziar şi îi împărtăşeşte opiniile de stînga.

în anii războiului şi imediat după aceea, publicistica absoarbe aproape total preocupările lui Vinea. Literatură scrie foarte puţină, doar cîteva poezii (care văd lumina tiparului la *Umanitatea* şi la *Gîndirea).*

Nici în ceea ce priveşte studiile universitare, Vinea nu realizează prea mult în aceşti ani. înscris la Facultatea de drept din Bucureşti încă din 1914, el nu dă decît un singur examen, în iunie 1916, după care îşi întrerupe studiile. Abia în 1921, transferîndu-se la Facultatea de drept din Iaşi, Vinea se preocupă serios de obligaţiile studenţeşti, astfel încît reuşeşte ca în anul 1922 ââ-şi dea toate examenele prevăzute în programă. Apoi, în 1924, susţine examenul de licenţă.

Abia după război, Vinea îşi realizează visul de a conduce o revistă cu personalitate şi durată: e vorba de *Contimporanul,* prima publicaţie *k* avangardei româneşti.

Activitatea de la *Contimporanul* (revista apare timp de un deceniu, din 1922 pînă în 1932, sub conducerea lui Ion Vinea şi Marcel Iancu) coincide cu anii de maturizare a personalităţii lui Vinea şi constituie unul dintre momentele esenţiale ale biografiei sale. Cînd, în 1927, Felix Aderca îl vizitează pentru a-i lua un interviu pentru *Mişcarea literară* el găseşte, în biroul modern, „constructivist", al redacţiei *Contimporanului,* un ambiţios şef de şcoală literară, cu opinii ferme despre gruparea sa şi despre celelalte .grupări literare, *Viaţa românească* şi *Gîndirea.*

După Vinea, „constructivismul", formula estetică predilectă a moderniştilor de la *Contimporanul,* este o concepţie de artă vitală, „nu doar un spirit de negaţie in slujba unei arte anemice" (din interviul luat de Aderca). într-adevăr, mişcarea de la *Comtimporanul* şi-a dovedit în epocă vitalitatea prin interesul stîrnit de manifestările artistice ale grupului, în special în domeniul artelor plastice unde „constructivismul" şi-a găsit aplicarea sa adecvată. Vinea a prezidat cu inteligenţă şi spirit moderator activitatea colaboratorilor săi, fiind continuu prezent în paginile revistei cu articole programatice, versuri, proză, note critice etc. Proclamîndu-şi drept crez estetic mobilitatea creatoare, „starea de revoluţie permanentă", Vinea :nu a încurajat însă anarhismul literar extrem (în ciuda manifestului incendiar pe care revista îl lansează în 1924). în paginile *Contimporanului* s-au întîlnit, alături de Vinea, numele lui I. Barbu, T. Arghezi, Tristan Tzara, LTrmuz etc, numele lui Camil Petrescu, Al. Philippide, Perpessicius.

în aceşti ani de directorat la *Contimporanul* Vinea publică două mici -volume de proză, *Descîntecul şi Flori de lampă* (1925) şi *Paradisul suspinelor* (1930), precum şi multe versuri în paginile ziarelor *Cetatea literară, Mişcarea literară, Punct, Unu, Universul literar, Sinteza* etc

Paralel cu activitatea literară, Vinea desfăşoară o bogată şi remarcabilă activitate publicistică, în paginile ziarelor *Facla, Chemarea* şi altele, în 1930 el preia de la Cocea direcţia *Faclei* pe care o va păstra pînă la suspendarea revistei de către legionari.

Cu o rară consecvență ideologică, Vinea, afirmă în paginile *Faclei* aceleaşi principii care i-au definit totdeauna prezența în publicistică: neîmcrederea în politica partidelor burgheze, condamnarea abuzurilor şi a teroarei ca mijloace de guvernare în stat, simpatia pentru masele democratice. Articolele sale alcătuiesc cronica social-politică a anilor Î930 — 1940, din perspectiva unei inteligențe deosebit de ascuțite şi a unui caracter integru. In plus, un stil admirabil, de o precizie şi o eleganță unice, dă strălucire rîndurilor scrise de directorul *Faclei.*

Puține pagini literare ies din laboratorul lui Ion Vinea în acest deceniu de efervescentă activitate politică: cîteva poeme publicate în revistele *Reporter, Muzică şi poezie, Viața românească, România literară.*

La stăruințele pasionatului editor Al. Rosetti, care conducea Editura Fundațiilor, Vin.ea.se lasă convins, prin 1937, să-şi alcătuiască un volum din versurile mai vechi. Este găsit şi titlul: *Ora fintînilor,* iar *Viața roma-, nească* dă un impuls poetului tipărindu-i o suită mare de poezii cu menționarea volumului în curs de apariție.

însă Vinea ratează ocazia oferită, aşa cum ratase şi pînă atunci toate proiectele de tipărire a volumului mult făgăduit,

Mai tiranică se dovedeşte în fața voinței lui gazetăria, acest „serviciu lumesc", cum o numeşte undeva. Ca o consacrare a prestigiului de gazetar, stă chezăşie funcția sa de preşedinte al Uniunii Ziariştilor profesionişti, pe care o îndeplineşte timp de şase ani.

După suspendarea *Faclei* urmează pentru Vinea o perioadă dificilă, de şomaj şi nelinişte. în aceste condiții grele pentru el, la capătul unor ezitări, este nevoit să accepte colaborarea la ziarul *Evenimentul zilei.* Faptele îl acuză la prima vedere. Dar cine îl citeşte pe Vinea din sutele de pagini de ziar pline de gînduri generoase, uneori foarte aproape de ideile socialiste, nu poate să nu ezite în fața unei calificări pripite.

Şi totuşi activitatea lui artistică şi publicistică atît de luminoasă de pînă în 1940 a fost umbrită de aceşti ani sumbri, încît după 1946 scriitorul se vede silit să se retragă din viața literară.

Se ocupă de- acum încolo, tăcut, în umbră, de revizuirea unor vechi proiecte literare, reuşind să închege un singur roman, *Lunatecii,* care va apărea postum. în schimb, văd lumina tiparului o serie ele traduceri în proză din limba engleză (Edgar Allan Poe, Shakespeare, Washington Irving).

Moare la 6 iulie 1964, la puțin timp după ce văzuse primul exemplar din volumul de poezii *Ora fintînilor.*

Primele poezii ale lui Ion Vinea (pe atunci I. Iovanaki), publicate *în* revistele *Simbolul., Noua revistă română* şi *Seara,* stau sub semnul simbolismului. înainte de a-şi găsi o voce proprie, adolescentul, care versifică de pe acum cu multă uşurință, împrumută motive şi acorduri de la Minulescu şi Macedonski. Astfel, chiar poezia de debut, un *Sonet* apărut în *Simbolul,* exprimă o stare de reverie, sugerată, la modul simbolist, prin „miresme de corole re~nviate" şi nori ce par „galere roze-n drum către Cytera". Acelaşi limbaj minulescian îl întîlnim şi în poezia *Mare* (1912), unde apare o corabie cu „palizi matrozi" şi „fantastici albatrozi", într-un decor marin macabru care aminteşte şi de Macedonski:

pe mare trupuri albe plutesc, şi o epavă,
dar soarele sarcastic pe cer răsare iar.

Tot simbolistă, de astă dată cu ecouri din Albert Samain (din care Vinea a tradus cîteva poezii în această perioadă), este poezia *Eternitate* (1914), evocînd o atmosferă maladivă, un amestec de parfum şi tristețe:

Ard candelele mistice în sera
ce te-a primit pe umbre de parfumuri
Deci te-odihneşte-n sufletu-mi precum
cei ce aşteaptă moartearn Riviera.

Dar Vinea nu este un simbolist autentic şi poeziile citate mai sus nu sînt decît exercițiile juvenile, abile uneori, ale unui debutant care versifică *în* acord cu sensibilitatea epocii, înainte de a-şi găsi propria sensibilitate. El aparține acelei generații de poeți ce s-au născut în pragul secolului (Maniu, Tzara, Pillat, Fundoianu, Voronca) şi s-au format în ambianța simbolistă, fiind însă pregătiți structural pentru a abandona, fără regrete, această formulă literară în declin. E o generație de „copii teribili", precoci, rafinați, foarte mobili sufleteşte. Febrilitatea intelectuală şi marea disponibilitate la nou îl vor caracteriza şi pe Vinea, poate în primul rînd pe Vinea, care va deveni după un deceniu de la debut cel mai consecvent spirit al avangardismului românesc.

Semnele unei noi orientări lirice se vădesc încă de pe acum, fie într-o acumulare de imagini, stilizate şi decorative *(Glasuri în pădure),* fie în ironia care întrerupe fluxul liric *(Amintirile false, Visul spînziir aiul ui).* Ambele procedee apar în aceeaşi epocă şi în poeziile lui Adrian Maniu, devenind apoi notele definitorii ale creației acestuia. După Ş. Cioculescu, poezia care marchează noua formulă poetică a lui Vinea e *Doleanțe,* publicată în 1915. Aici — observă criticul — apare notația intelectuală, realizîndu-se „un echilibru ideal între impresiile intelectualizate şi unda emotivă, reală, pătrunzătoare". într-adevăr, poezia pare o parodie fină, abia vizibilă, a

unei tenie simboliste: nostalgia plecărilor. Decorul e gara, „gara peticită de lumini", cu trenuri care, „pleacă pe vecie", cu „şine verzi", cu roţi, felinare, supape. Sentimentul se ascunde abil în acest peisaj mecanizat, pentru ca în final melancolia romantică să fie ironizată deschis, dar cu tristeţe:

Gară luminată şi pustie,
trenurile pleacă pe vecie,
ieşi dintr-un sertar, melancolie,
cu panglici, cu bucle şi hîrtie,
că paiaţa-i fără de scufie.

Din aceeaşi epocă datează şi alte poezii în care Vinea îşi pregăteşte stilul pentru o poezie mai modernă, mai concentrată. într-o poezie mult citată, *Mobilizare* (1915), se remarcă deosebita forţă plastică a imaginilor care, în ciuda notaţiei discontinue, se menţin într-o solidă armătură interioară. Aici ,ca şi în alte poezii, poetul îşi ascunde emoţia dincolo de cascada imaginilor, oferind cititorului o frescă aparent obiectivă şi rece.

Alteori însă, sentimentul ţîşneşte prin porii *jyocziei, o* invadează şi o transformă în elegie:

O tristeţe întîrzie în mine
cum zăboveşte toamna pe cîmp.
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.
(Declin)

Aerul acesta de tristeţe, de dezolare blîndă şi sterilă — care va deven o constantă a poeziei lui Vinea — apare şi în frumoasa poezie *S eptembrie* înrudită ca factură cu *Declin,* dar mai impersonală:

Toamna a muşcat podgoriile
aerul e ca perlele bolnave
luna fuge îngrozită peste păduri.
Doamne, trebuie să merg să mă culc
vîntul îndîrjeşte trîmbiţele lui de ţînţari
şi toată, toată noaptea o să sune ploaia pe tinichelele cerului.

După cîţiva ani de experienţă literară, Vinea ajunge la un moment dat să-şi formeze un stil original, caracterizat printr-un timbru deosebit.Aceasta se întîmplă în perioada dintre primul război mondial şi apariţia *Contimporan nului,* perioadă cînd talentul său, în general lipsit de exuberanţă, trece printr-o zodie tinerească.

Poeziile scrise acum seamănă cu poemele în limba română ale lui Tristan Tzara, avînd .acelaşi aer de spontaneitate şi cuceritoare prospeţime.

în locul metaforelor aglomerate preţios, Vinea preferă o comunicare mai directă şi mai simplă.

Dispar vechile decoruri exotice (Cythera, Riviera, „cerul latin" etc.)„ precum şi astrele care îl persecutaseră un timp, încît poezia poate să coboare într-un peisaj terestru şi autohton:

In curtea de culoarea mării rîde o fată slută
şi vîntul îi prinde rochia în scaieţi şi cucută.
Aerul e sărat şi foarte vechi gardul pe unde
cîte o vită de var murdar pătrunde....
(Ioana)

Imaginile sînţ îndăzneţe, dar proaspete şi fireşti, cu o notă primăvăratecă- ce vine din sensibilitatea naturistică a unui suflet sensibil:

Pe mugurul cleios şi crud
omida şi-a răsfăţat inelele.
Prin spărtura grajdului pustiu '
finul negru şi ud '
îl furau rîndunelele.

Primăvară. Mi-amintesc:
Pe conac se-mprospăta mucegaiul.
Iedera pregetînd
şi-a răsturnat peste olane evantaiul.
(Koh-I-Noor)

Vinea ştie să facă din cîteva imagini şi cîteva simple trăsături de condei o atmosferă poetică plină de puritate:

Tîrgul îşi spală-n cer sutele lui de ţuguiri,,
toată noaptea a,curs roua de pe frunze.
Acum soarele
şi-a desfăşurat pînzele galbene
şi trece pe mările aerului.

Să pornim ca prin Tirol, iubito,
mîna ta e fragedă şi ce limpezi ochii î
Pînă nu se deschid ferestrele,
să ne bucurăm plărnînii:
trotuarele-s sonore şi pustii.
(Vilegiatură)

Nu lipsește teribilismul juvenil al lui Tzara dîsimulînd tandrețea jignită sub un stil prozaic de anunț publicitar:

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta,
ochii ei trădează visuri palustre,
chipul ca ora ceaiului, părul
așijderi — pare mai înaltă decît e,
semne particulare nu are,
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.

(De sin-Mart in)

Ca Tristan Tzara sau Adrian Maniu, Vinea este ispitit și el de poza modernistă în fața morții. Făcînd portretul unui sinucigaș („spînzurații" îi obsedează pe poeții avangardiști!), Vinea procedează la fel ca rebelii lui confrați, adică anulează tensiunea tragică a viziunii printr-o degajare stilistică ostentativă. „Spînzuratul vînat din grădină" devine un spectacol plastic, an tablou bine alcătuit în jurul unui ax luminos:

Spînzuratul vînat din grădină
plin de rouă și de frunze noi
se-nvîrtește-n axul de lumină
fără frică de ninsori și ploi
și rîzînd cu ochii amîndoi

Spiritul poetului contemplă imaginea morții cu o cruda indiferență infantilă, atras doar de amănuntele comice sau pur vizuale:

Astfel făcu haz spre ziuă
ascultînd prin arborii vecini
păsări cari bat apa-n piuă,
cum și cînd soarele-i trimise spini
gîdilîndu-1 pînă la suspin,
spînzuratul vînăt ca o floare
și cu limba amenințătoare
își strănută sufletul din plin.

(Visul' spînzuratului)

Uneori Vinea se lasă tentat de exercițiul dadaist, grațios în discontinuitatea lui voită și nu chiar așa lipsită de logică:

Dar colții zodiilor simțul ni-1 sfîșie,
prăvălire în bicisnicie,
călăuza împușcă prin văgăuni ecourile,

v e acolo, nu e acolo,
un *cîine* mînăstiresc din nămeți ne adulmecă;.-.
ham, ham, poftă de viață. t
Pe zgardă reclama ultimului elixir în sticle.
Un Baedecker, cartea de rugăciuni și harta ținutului
locul unui schit din bîrne
(mușchiul este zilnic smuls de căprioare).
Edelweiss, floare de lînă,
iarnă veșnică geruiește pe violete.

(Singurătăți)

Dar nici teribilismul și nici verva bufonă nu constituie adevărata vocație a lui Vinea, care își desparte curînd drumurile creației sale de calea extremistă a lui Tristan Tzara. El e trist și grav ca un adolescent ce se simte încurcat de prea multă tinerețe.

într-o frumoasă poemă, tandrețea unei idile rustice e sugerată cu atîta delicatețe, încît versul devine în mod imperceptibil nostalgic:

Fată cu părul ca secetă, «
cu dorul ca paiul,
cu inima ca luceafărul,
nii-amintești satul din chenarul livezilor,,
cumpăna de lemn și jgheabul ei verde,
marginea pădurilor cu iarbă jjitică
pe care zăcea cartea necitită.

[. 0

Fată cu trupul poleit de soare,
toamna a fost tîrzie, — vitele veneau
poticnind și leneș și gemînd,. acasă.
Cum ședeai pe piatră și tăceai de lung
aveai ochii celor care adorm spre ziuă,
coadele de-aramă copleșeau grumazul,
gleznele plăpînde se-ngropau în praf.

(F ir a)

Scriind mult, Vinea ajunge să stăpînească la perfecție secretul acestui; stil modern, remarcabil prin sensibilitate și simplitate. Dacă ar fi perseverat și și-ar fi strîns poeziile într-o plachetă, el ar fi putut avea, prin 1920, un debut editorial la fel de valoros ca altui Blaga sau Philippide.. însă inteligența sa artistică este în îngrijorătoare creștere. Ea începe să-i cenzureze spontaneitatea juvenilă, călăuzindu-1 pe căi mult mai complicate. Cu perfecta

nepăsare, Ion Vinea părăseşte o formulă lirică fertilă, una din rarele structuri lirice în care ambiţioasa lui inteligenţă străluceşte fără să distrugă.

Versurile publicate de Vinea în perioada *Contimporanului* şi după aceea se caracterizează printr-o vădită conştiinţă de sine. Poetul îşi cultivă acum din plin înclinaţia spre intelectualizarea lirismului, mînuind imaginile cu savantă ştiinţă. Din acest travaliu lucid, care renunţă la orice ingenuitate, poezia iese rece şi complicată, ca o frumoasă operă de bijutier.

Deşi Vinea are oroare de. formule, totuşi un stil poetic începe să se cristalizeze, inevitabil, în laboratorul său. Şi noul stil se întîlneşte perfect cu ambiţia spre luciditate şi abstracţiune a constructivismului de la *Contimporanul.*

înzestrat cu excepţională imaginaţie metaforică — trăsătură comună -a poeţilor modernişti —, Vinea se distinge de confraţii săi prin modul aparte de structurare a, metaforelor. El nu aruncă delirant metaforele, cu nepăsare dadaistă, ca Voronca, şi nici nu le lasă să cadă în cascade multicolore, decorative, ca Maniu, ci le aranjează în rînduri severe care compun adevărate edificai. Marea inteligenţă artistică a lui Vinea pune stăpînire pe poezie şi o domină cu fermitate.

Cele mai bune poeme ieşite din formula constructivistă sînt acelea in care gradul de abstractizare a imaginilor e mai moderat, astfel încît poezia îşi păstrează fluenţa şi un fior omenesc. Fără căldură, dar cuprinse parcă de o beatitudine a metaforei, poemele abstracte ale lui Vinea au uneori frumuseţea serafică şi maladivă a viziunilor onirice:

Nici un vaier dintr-o bezná cu răniţi
xi-a răsunat îndelung atît
în rubinul mut al vremurilor.
Pe ce cărare de plopi siderali
calcă speriat pasul tău plăpînd,
care oră se clatină din luna de vrajă
sunînd în inima ta, de lut
cînd visul se umple de lebede
în tăcerea lor de lumină polară
spintecată de chipuri şi de încremeniri.

(Rug)

Rafinarea intelectuală duce la un fel de spiritualizare a poeziei, care "travesteşte pînă la nerecunoaştere pornirile senzoriale şi terestre. Chiar dragostea are la Vinea un aer solemn, aproape ascetic, ca într-o elegie funebră. Femeia e moartă sau pierdută, plutind lilial doar în amintire:

Prin ani acelaşi chipul tău de criptă
ca un surîs plutind în amintire,

ai fost, în bezne, crinul legănat
peste comori, unde dorm drumurile..

(Sfintei de azi)

Poezia sugerează stări interioare — aşteptare, tristeţe sterilă, oboseala. — prin intermediul unor peisaje abstracte,, toarte dificile pentru o chim profan:

întîlnire pustie de lîngă un semn
cioplit pentru pomenire în lumină,,
peste somnul cel fără suspin
cufundat în faldul adîncului, —
peste fruntea din umbra lespezii,
peste cearcănele de os în care
au secat apele vii, albastre..

Aci ne cheamă de nicăierea gîndul,.
ecoul din arşiţa rară îl zvoneşte,,
e aşteptarea care dă veste, —
din tot ce ai fost, vino iar într-un freamăt,.
în care sufletul orb te pipăie o clipă.

(In memoriam):

Vechea simplitate a poeziei de tinereţe apare numai uneori, uşor tul burată, în poemele mai confesive în care sufletul se destăinuie cu mai puţină, reţinere:

Sunetul, raza, zbuciumul şi visul
sporesc vedenia de mine însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund, ale mormintelor.

îmi trec pe chip degetele ca pe o mască,,
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile şi amintirile, —
şi fumegă la creştetul lor cuvintele.

(VeluP SomniaJ

De-aş trece dincolo de acest hotar,
lin, ca un chip furat într-o oglindă,
să pot privi napoi urmele mele grele,
captiv convoi sub arme, cruci şi flori, —
Eu, pal surîs plutind pe amintire.

(Suspin))

Acesta este ultimul stil, specific, al poeziei, lui Vinea -- rece, intelectual, abstract, a cărui structură poetul o găsise încă din perioada *Contimporanului.* Variaţiunile stilistice ulterioare ţin fie ele experienţe sporadice .şi fără importanţă, fie, mai ales, de gradul abstractizării imaginii.

De multe ori Vinea cade într-un exces de abstractizare, ce îngheaţă poezia aproape pînă la pierderea oricărei emoţii. Complicind lirismul, el •alcătuieşte construcţii metaforice alambicate şi supraetajate:

Limpede vînt zbura pe herghelii
cînd ochii tăi şi-au fost deschis fîntînile,
cînd crenelurile şi turelele
şi-au spulberat în goluri stelele,
cînd pomii şi-au dezlănţuit viorile,
cînd vuie-n cea mai vie dimineaţă
un glas în pala de argint a plopilor
şi păunul suie treptele orelor,
cîntece de lemn cînd cresc pe drum.

(Nike)

Dacă pătrundem în interiorul poeziei lui Ion Vinea, dăm peste un univers dominat de sentimentul *declinului,* de tristeţea funebră a amurgurilor. Nu e vorba numai de predilecţia exterioară pentru toamne şi înserări, -aşa cum,pare în primele poezii, influenţate de Samain, ci de o stare generală, profundă şi obsesivă. Vinea are conştiinţa unui declin lăuntric, ireversibil, care îi marchează poezia ca un blestem. Universurile sale de imagini alunecă totdeauna în jos, într-o mişcare lentă de salcie plîngătoare.

Starea de crepuscul ascunde o sensibilitate aparte, deschisă spre tandreţe şi frumos, dar în acelaşi timp bănuitoare, retractilă, crispată. Această -sensibilitate aproape feminină, ce se frînge uşor în faţa durerii, se întîlneşte la Vinea cu sentimentul decadenţei, caracteristic în general structurii poetice moderne.

Uneori melancolia declinului e exprimata direct, ca un suspin patetic:

O tristeţe îhtîrzie în mine
cum zăboveşte toamna pe cîmp,
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.

(Declin)

Tristeţea lui Vinea are un sunet specific în poezia românească. El •nu cunoaşte melancolia astrală a lui Eminescu, nici jalea înstrăinării unui neam ca Goga, nici durerea metafizică în faţa ,,trecerii'' ca Blaga. Mai terestru şi mai;individualist, Vinea plînge o durere omenească, o înfrîngere,

o boală sau moartea unei fiinţe dragi. Poezia se zbuciumă în spaţiul unei personalităţi închise, care se devoră mereu pe ea însăşi. Răspunzînd parcă peste secol lui Eminescu, Vinea arată că nici în „cercul strimt"al existenţei omeneşti „norocul" nu-1 „petrece" pe om.

Vinea e un poet „ai penumbrelor sufleteşti, al stărilor de oboseală, şi langoare" (N. Manolescu). Multe dintre poemele sale elegiace se complac într-o atmosferă veştedă şi lîncedă, de paragină, de sanatoriu sau cimitir. Titlurile vorbesc despre un suflet bîntuit de deprimare: *Plîns, Bocet, Sus~pin, Ceas râu, Lamento, Solitudo, Rătăcire, Insomnii, Vaier, Declin* etc

Care este cauza acestei tristeţi incurabile?

Vinea nu are o gîndire filosofică, prin care meditaţia s-ar putea ridica la ideea morţii universale, şi deci el nu se înfioară de efemeritatea lumii ca. Eminescu, Blaga sau Philippide. în universul său, moartea e un accident omenesc adus de ceasul rău al destinului; iar lovitura morţii îl atinge mai ales pe cel ce rămîne singur, după ce moartea i-a răpit o fiinţă iubită. Cineva a murit şi poetul îşi veghează mortul cu statornicia rece a unui suflet pustiu:

Geme sub ziduri duhul adîncului,
prinsul fior tresare-n perdele, —
ce cuvinte mai străbat pustiul
orei de veghe, orei de şoapte ?
De un adio gîndul se întunecă.

(Vigie)

Se pare că în durerea fără leac a poeziei lui Ion Vinea locul esenţial îl are un eveniment biografic: moartea tragică a fratelui poetului, Nicolae. Multe poeme evocă anume, cu înfiorare tandră, „mormîntul mic de sub.* aripa unui măr":

Peste mormîntul mic de sub aripa unui măr
au curs frunzele ca mărturii,
au curs culori ca dintr-un asfinţit, —
deci pentru tine totul e sfîrşit
cînd îţi trimite toamna jucării.

(Plîns)

Scrie-mi de poarta ruginită
care păzeşte freamătul parcului
şi despre mormîntul cel mic
în care-am închis fratele de jocuri.

(De departe)

După moartea fratelui, casa copilăriei devine o paragină tristă, plină de amintiri, pe care poetul o cheamă mereu în minte, ca pe un simbol al morții:

Pînă pe pragu-mi tocit vîntul m-a petrecut cu
vechile-i arii.
Casa intrată-n pămînt. Poarta roasă de ploi şi de carii.
Gîrbovi şi robi în priveghiul lor fremătau în noapte
arțarii.
.... Colb am stîrnit mai apoi, pretutindeni prin cameri
deşarte,
Pecetluită pe zid, ruginea panoplia mea, printre
oglinzile sparte
şi nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de
' moarte.
(Retor sus)

Unele elemente ale decorului familial în care s-a petrecut moartea fratelui—casa *veche, plopii, moara* — se generalizează în poezia lui Vinea ca simboluri funebre, aproape abstracte, depărtîndu-se mult de punctul de plecare concret biografic:

Este moara de vînt, undeva pe pămînt, în amurgul ei roşu,
arsă-n gînd, vag plîngînd, şi pe cioburi de sînge răsfrîntă.
(Moara umbrelor)

Toamna roşie adoarme în aur vechi
către înserat cînd moara ciudată osteneşte,
cînd moara pe cîntecul apelor se opreşte.
(Plîns)

Povestea noastră pe drumuri cu plopi
şi clopot gernînd în paragini...
(Ecou)

Chiar „mortul cel vegheat" este un simbol abstract, al absenței dure-/roase, care sporeşte sentimentul singurătății şi tăcerea:

Ce-a mai rămas din pleoapele tale sfinte,
cum să m-ating ele mîna ta cuminte,
icum să te-adun în mine din cuvinte,
totu-i găteje, pulberi ca-ntr-o vatră.

De ce acest hotar de lespede şi cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
(Opal) i

Prin urmare, crepusculul din poezia lui Vinea se confundă cu starea-de veghe funebră sau de *doliu,* exprimată în stilul său abstract şi ceremonios. Doliul este mai mult decît o suferință pasivă şi o reculegere în fața morții. La Vinea moartea se infiltrează pe nesimțite chiar în ființa vie a poetului, preschimbîndu-1 într-un *tunatec,* cu mintea rătăcită în somnul amintirilor. Cele mai multe poeme transcriu această stare vegetativă a unei conştiințe rănite care se lasă pătrunsă de otrava morții:

Somnul de veci în preajmă-mi pluteşte,
dulce-mi îmbie leagănu-i rece,
singur el vine, sau e trimis, —
ora e-aproape, a nepăsării,
şoapte-mi şoptesc ciudate-nțelesuri.
(Adaos)

Poetul-lunatec e o umbră ce alunecă stingheră printre oameni, singur, înstrăinat, închis între vedeniile lui lăuntrice:

Ascult vîntul,' greierii, singurătatea
pînă-n de rouă porțile aurorii
o umbră noaptea, ziua o fantomă
fără de-nțeles lunecînd şi de urmă.

[..............................]

Sunetul, raza, zbuciumul şi visul
sporesc vedenia de mine însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund ale mormintelor.
(Velut Somnia)

Pentru el moartea devine o voluptate dulce şi tristă, pe măsura sufletelor ostenite, departe de viața aspră, cu „aprig farmec neîngăduit":

Storul morții lin se lasă
şi e trist şi dulce să fii mort trăind,
seara sufletele fîlfîie pe brazde,
viața e un suflu ostenit
şi-i presimți asprimea ei departe,
aprig farmec neîngăduit.
(Locuri)

In universul lui Vinea, dragostea este şi ea crepusculara şi funebră.. Iubita apare în ipostaze stranii, ce vin din erotica decadentă: bolnava *(Stampă),* slută şi, nebună *(Ioana),* moartă *(Celei adormite, Necroman)^ în* sfîrşit, lunatecă:

Lunatecă, pe străşini înalte luneci lină ...

(Obsesie)

Cea mai mare parte a poeziilor de dragoste din *Ora fîntînilor* sîht romanțe, cu titluri clasice — *Romanță, Dor vechi, Adio, Regret, De departe,. Revedere, Pe urma paşilor Vals vechi* etc. — şi, cu recuzita obişnuită a genului, de la amurguri, parcuri şi frunze veştede, la eterna „Doamnă palidă", pierdută pentru totdeauna. Deşi unele accente grave nu lipsesc, aceste romanțe au grația minoră a poeziilor de album dintr-o desuetă lirică galantă. înclinația sofisticatului Vinea pentru vechea romanță trădează o fibră sentimentală nestrunită. Dacă ar fi trăit în secolul al XlX-lea, Vinea ar fi fost probabil un poet sentimental cu discreție, din familia aristocratică a lui Alecsandri şi Duiliu Zamfirescu.

De fapt, prezența erosului la Vinea se justifică mai ales în cadrul structurii sale elegiace fundamentale. Iubita moartă sau pierdută veşnic este o variantă a motivului mortului pe care poetul îl veghează sub semnul unui destin tragic. Eliminînd un cuvînt, două, sau numai un nume de femeie, poezia de dragoste devine elegie funebră:

Ce stor de plumb ai tras între noi doi
cînd ți-ai lăsat pleoapele să cadă
cu umbre lungi peste lumina lor,
şi străvezii atît,
cu oboseala ultim-a petalelor!
Plăpînde, palide sigilii
ale tăcerii-n care ți-ai zidit
însinguratul somn neînduplecat ...

(Gina, I)

Ca majoritatea poeților moderni, Vinea tinde spre o lirică depersonalizată, care se sustrage de la determinarea concretă a omenescului. Poetul e singur, obsedat de propriul său destin şi nu poate să comunice cu alte ființe umane. Din cînd în cînd, el schițează obosit un gest de adresare către cineva, nu se ştie cine, numindu-l „frate", „soră", „umbră" sau, şi

mai impersonal, „tu". Sensul chemării fără răspuns e mereu acelaşi: un reproş trist trimis dincolo de moarte unei ființe iubite:

Nicăieri în goluri, veac de veac,
defuncta voce n-o să mai tresară,
şi totuşi pasul ți-1 presimt departe
şi-a ta privire limpede, de apă,
ce tremură luminii celeilalte.
Drum fără semn ne-a despărțit în brume
şi stele sîntem rătăcind prin lume.

(Gina, II)

Monologul crepuscular al poetului curge cu indiferență printre oameni şi lucruri, ca o flacără rece. Cuvintele nu caută nicăieri un ecou afectiv şi de aceea ele se adresează la întîmplare oricărui element întîlnit în calea lor, fie om, fie stihie, ca marea *(Tristia),* fie un cimitir *(Paragină),* fie o noțiune abstractă, precum trecutul *(Rug).*

Chiar senzorialitatea dragostei, singura care ar putea separa viața de moarte, are la Vinea o notă de tristețe specifică. Femeia apare uneori în concretețea ei carnală arzătoare, cu trupul de „lut ars", cu „gleznele de văpaie", dar poetul se îndoieşte de existența ei reală şi o înfăşoară în plasa unor întrebări încărcate de spirit:

Eşti oare a Dobrogei de foc şi de var
tolănită leneş către larguri,
eşti oare a potecii de răcoare,
stelar tremurînd între larguri şi cer,
sau din ceara caldă a înserărilor ivită
şi din mireasma liturgică de pe cîmpii ...
[.................................]
Eşti numai fîntina bătută de vînt
sau vie făptură de sînge şi pămînt? ...

(Chip)

Vinea nu se poate menține mult. timp pe coarda senzorială a lirei, fiindcă tendința sa organică spre abstractizare intervine ca o frî'nă. El e prea trist şi prea luciei pentru a se lăsa pradă lumii elementare a senzației cu cortegiul ei de voluptăți haotice. O preocupare secretă pentru soarta imaginii poetice şi a cuvîntului copleşeşte la Vinea tumultul vital din interiorul poeziei. în frumoasele sale pagini de versuri sau proză unde e sugerată beția dragostei senzoriale, cuvintele înfloresc magnifice în culori supranaturale, ca în operele lui Huysmans, Barbey d'Aurevilly, sau Mateiu

Caragiale. Orgia dragostei e un ritual de imagini superbe care se îmbată, repede de ele însele:

Te aştept nopţile ca pescarii
cînd le cîntă mările, Mărie.
Sînii tăi luminează, pîntecele dansează,
coapsele şi genunchii tăi ca botul mînzului mîngîie, Mărie,
genele şi sprîncenele grele-s de lene ca bondarii.
[...]

Inimii de rouă în leagănul de jar,
ca în evlavie să vie şi în vecie
clocotul în foişor de veghe, şoaptele-ţi să mi-l adie,
argintos izvor să spulbere în seceta din tine, glie,
arşiţă şi răcoare eşti, tu nu eşti Precista, Mărie.

(Hram)

Se vede uşor că adevărata vocaţie a lui Vinea e erotica crepusculară,, străbătută de fiorul morţii. în acest domeniu al despărţirilor veşnice, al doliului şi al otrăvurilor, poetul îşi găseşte inepuizabil substanţa elegiilor sale:

Oră de doliu, veşnică, fără de moarte, -
a pîndit în noi ca un vechi blestem.
Cu seva otrăvită a timpului
a suit în soarta iubirii
şi toate cuvintele au înflorit amare,
şi în toate privirile,
au tremurat presimţirile.

(Ceas râu)

în personalitatea eclectică şi mobilă a lui Ion Vinea se amestecă valenţe vechi de om al naturii, impresionabil şi mistic, cu altele noi, de citadin rece şi iconoclast. Pe acest teren complicat, deschis din toate părţile, modernismul se atinge în treacăt cu tradiţionalismul.

Deşi cele mai multe simboluri ale crepusculului sugerează um peisaj campestru, totuşi poezia lui Vinea n-are un spaţiu geografic preferat. Tristeţea organică a lunatecului se plimbă, nepăsătoare, prin cimitire romantice, pe cîmpii clasice, prin grădini şi porturi simboliste,, ajungînd pînă în metropola modernistă.

La maturitate, în perioada *Contimporanului,* Vinea scrie o serie de elegii citadine, originale în lirica noastră. Decorul acestei poezii este metropola, cu baruri ultramoderne, cu vitrine incandescente, poduri, mansarde,.

limuzine, teatre din care se aude muzică de jazz. Dar sensibilitatea poetului, ascunsă în spatele recuzitei citadine şi filtrată de inteligenţă, nu este cea a unui citadin veritabil. Vinea are un suflet de dezrădăcinat, de ornai naturii, corupt de civilizaţie, însă nu cucerit definitiv. în mijlocul cetăţii care „mişună de „norodul greu şi dens", poetul se retrage într-un hotel de periferie pentru a contempla, de acolo, imaginea singurătăţii sale:

în hotelul de periferie
ce cuminte m-am însingurat.
De pe macatul meu decolorat
moartea să o sun, la sonerie.

Sub fereastră, mişună cetatea,
i-aud trecînd norodul greu şi dens.
De-o goarnă îmi zbîrnîie toată singurătatea.
E-n van. Am măsurat şi am ales".

(Impas)

în mod neaşteptat, modernistul Vinea e obsedat de „îngeri cu chip de ceară" care alunecă trişti prin oraşul „cu paratrăsnetele-n stea", printre „culorile ce ţipă", „prin flora tropicală de afişe" *(Cosmopolis).* Imaginea aminteşte de poezia lui Blaga unde brasul decadent altera pînă şi puritatea arhanghelilor, atrăgîndu-i în barurile cu dansatoare albe *(Veac).* La Vinea, „îngerii pogorîţi" colindă trotuarele alături de prostituate, noaptea „ia ora cînd cafenelele se închid":

Pasul îngerilor pogorîţi iată-l,
pe asfalt tîrzii prostituate,
caută, caută căinţă,
gîndurile pentru somn. Niciodată.

(La ora cînd cafenelele se închid)

Aceşti „îngeri cenuşii", despre care Vinea vorbeşte adesea, nu au o semnificaţie creştină. Ca şi la alţi poeţi moderni, ei „sînt simboluri reziduale ale unei transcendenţe oarecare, fiinţe imaginare ale unui eu însingurat" (Hugo Friedrich)

în general, poezia citadină a lui Vinea e melancolică, exprimînd un sentiment de neadaptare la civilizaţie. Poetul pare a comunica, profetic, chiar decăderea oraşului, moartea lui, ca expresioniştii şi ca Lucian Blaga. Dar, spre deosebire de Blaga, care opunea oraşului viciat simbolul unui sat pur şi veşnic şi se bucura crud de apocalipsul urbei, Vinea se simte solidar cu „tragedia citadină". El nu exprimă o filozofie a civilizaţiilor şi nici o viziune globală a naturii. Născut într-un oraş dunărean, Vinea aduce în poezia lui o sensibilitate meridională, nervoasă şi mobilă, care nu-şi găseşte

nicăieri un sprijin moral, Rezerva lui față. de oraș nu vine dintr-o concepție etică, şi cu atît mai puțin filozofică, ci e mai mult un gest sentimental de dezabuzare şi plictis.

în remarcabila poezie *Lamentol* citadinul lui Vinea apare în postura sa cea mai caracteristică: costumat pentru un spectacol, cu „ţilindrul" de gală şi mergînd cu maşina "printre lumini feerice, el e trist sub ploaia de martie care spală afişele, aşa cum lacrimile spală fardul de pe obrazul unui clown. Acelaşi sentiment crepuscular de totdeauna îl consumă lăuntric.

Atitudinea lui Vinea față de oraş trece de la aversiune Ia solidaritate într-un mod specific liricii moderne. „Chipul nevropat" al citadinului şi „inima cauterizată" îi repugnă poetului; de aceea el îi cheamă pe oamenii oraşului la viață, cînd „pe ulița grasă sună primăvara":

Citadinule, vino în viață,
ferestrele toate au vibrat,
[.............................]
Nu vii şi n-auzi, inimă cauterizată,
nu-ţi scuipi ţigara, chip nevropat?
Pe ulița grasă sună Primăvara
şi rămîi în casă ^desperecheat.
(îngerul a strigat)

Dar cînd presimte moartea veacului citadin, poetul se solidarizează cu oraşul său cufundat în pîclă şi brumă:

...laolaltă, împreună,
cu toții lunecăm spre o clipă la fel.
Fără steaguri coborîm veacul
cu umbra noastră vestmînt.
(Ev)

Dincolo de starea de crepuscul, care nu epuizează universul liricii lui Vinea, ci numai îl circumscrie, se află tema fundamentală a acestei poezii moderne: *sterilitatea.*

Nici un alt poet român n-a fost obsedat ca Vinea de drama sterilității şi nimeni n-a resimțit atît de tragic şi lucid chinul neputinței de realizare. Poet adevărat, avînd vocația cuvînfcului, Vinea percepe cu acuitate în personalitatea sa prea complicată acele forțe negative carerl resping de la creație. Poezia lui este, în ceea ce are mai specific, o confesiune, remarcabilă prin autenticitate, a negației de sine, confesiune exprimată ea însăşi într-un limbaj reținut şi abstract pînă la disimulare. Din cele două straturi de negații unul spiritual şi altul formal —, poezia iese ca un elixir concentrat, poate

«eficace sau poate otrăvitor, dar în orice caz perfect prin sterilitatea lui demnă de cel mai modern laborator.

Imaginile sterilității abundă în universul lui Vinea; glasul vrăbiilor e .sterp *(Declin),* la fel şi sunetul de toacă *(Solitudo),* apele „ucid plantele sub sterpe corole de sare" *(Mărturii),* bîntuie seceta cu sulițe sterpe *(Recessus),* înfloresc ghimpii deşertului *(Sunet, Recessus)* şi spinii înțepători *(Doleanțe),* scrumul se cerne peste lume *(Victorie, Adaos).*

Poezia stagnează într-un spațiu steril în care polenul e praf:

Praful, polenul lumilor,
praful, urma timpurilor,
învăluie lucrurile
ca somnul,
(Praf)

Sufletul lui Vinea pare a fi atras de elementele aride — cenuşa, nisipul, praful, zgura, spinii, osemintele uscate, pietrele, seceta —, ca şi cum ar aparține unui om al deşertului, Numai moartea îşi găseşte locuri mai umede, prin cimitire şi paragini lîncede, ruginite, ploioase.

De cele mai multe ori sterilitatea înseamnă pentru poet o limitare, o capitivitate din care spiritul nu poate ieşi. Vinea intuieşte şi exprimă în creația sa drama eroului modern claustrat în singurătate absolută şi incapabil de a comunica cu lumea. Ca personajele din teatrul absurdului, poetul <e închis de viu într-un spațiu mărginit:

Intr-un sfirşit în marginea orelor moarte
nalt şi aspru Turnul a crescut
zi cu zi, noapte cu noapte
întemnițîndu-mă.
Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe.
(Ivoriu)

. Acest spațiu al captivității obsedează imaginația lui Vinea care găseşte mereu alte imagini simbolice pentru a-l sugera: poetul se simte prins într-un ţarc („Cale ce taie ţarcul sterp al sorții tale ..."), într-un hotar („De-aş trece dincolo de-acest hotar ...") sau într-un labirint („paşii ţi s-au semănat aproape toți/în labirintul sterp plin de monştri firavi şi cu arme suspecte..."), Altă dată, claustrarea îi pare precum un inel închis, un cerc vicios al inutilității :

Intr-o zadarnică şi veşnică încleştare, —
inel fără de rost în el închis ...
(Suspin)

Poetul cunoaşte şi senzaţia mecanică a fixării pe o orbită, corelată cu sentimentul îngropării.

De pretudindeni greu mă dezgrop,
din risipire drum de moşie,
leagăn de paşi şi tălăngi
sub turma veacului, în orbita locului,
răspîr.tie necitită şi vie.

(Ivire)

Una din feţele sterilităţii este la Vinea *tăcerea.* Temă fascinantă, tăcerea vine în lirica modernă mai ales prin Mallarme, cel care visa „poemul tăcut, numai în alb". în gîndirea ambiţioasă a poetului francez, poezia ar fi trebuit să zboare în mod ideal dincolo de limbaj, spre puritatea ei deplină, adică spre neant. Această aventură a poeziei spre tăcere este o tendinţă adînc înrădăcinată a .modernităţii pe care o încearcă mulţi poeţi din secolul XX, ca un simptom al crizei limbajului.

Nici Vinea nu e străin de ideea unei poezii pure, închisă în tăcere ca într-un somn fermecat:

Arar îmi răspund cuvintele
mai leneş ca amintirile,
gînd să ridice pe sunete,
cu vis vremea să-1 înfăşure.
[. . . .]
Iar din fund de penumbră, din somn,
din cenuşă, — măiastră' pasăre
cu gheare stelar scrise-n zbor
limpezeşte cîntul în trecere.

(Ivire)

Dar Vinea meditează de fapt extrem de puţin asupra poeziei, fiind mai' mult atras de destinul Poetului decît de soarta creaţiei. Iar pentru Poet tăcerea nu ascunde nici o promisiune de fertilitate, fie ea şi iluzorie, ca pentru poezie, ci doar sterilitatea goală.

în sufletul poetului tăcerea e o stare de pîndă şi aşteptare neliniştită precum somnul veninos al şerpilor:

în adîncul meu e tăcere
şi pîndă de veci în unghere,
şi tîlcuri în cîte-un cuvînt
ca şerpii ce dorm în pămînt.

(Glosar, 3)

Revine imaginea lunatecului, învins de viaţă şi „zidit" în tăcerea somnului:

S-a-oprit în stele ora înfrîngerii,
peste lumea dintre patrii ceruri a sunat.
Numai mie în tăcerea mea zidită mi-a sunat,'
singur i-am auzit zvonul $.e bronz printre codrii somnului.

(Qui iter fecit)

în mod firesc, la Vinea tăcerea se leagă de moarte, intrîncl în structura stării elegiace. Poetul care veghează un mort drag se plînge de neputinţa de a comunica cu acesta:

De ce acest hotar de lespede şi cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
Azi glasul tău e doar durere-n gînd
şi-alt dar decît de flori lîngă pămînt,
şi o lumină, nu-ţi mâi pot aduce.

(Opal)

Tăcerea funebră a mortului se transmite şi poetului care este un mort viu, un învins aflat pe pragul ultimelor vise:

Să fie oaspete acestui prag
tăcerea ultimă, din larg descinsă,
umplînd restriştea, pregetînd ca visul,
ca-n ochii unui înger' cenuşiu.

(Solitudo)

în universul alienat şi steril al lui Vinea, cuvintele nu-1 pot salva pe poet. Ele împărtăşesc soarta celorlalte elemente din jur, adică se distrug prin ardere stearpă:

îmi trec pe chip degetele ca pe o mască,
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile şi amintirile, —
şi fumegă la creştetul lor cuvintele.

(Velut Somnia)

Sterilitatea este sugerată în poezia lui Vinea şi prin simbolul *exilului.* Unele dintre cele mai frumoase poeme, elejgiile marine, evocă destinul tragic al poetului exilat Ovidiu. Aici se întîlnesc într^un chip fericit toate elementele talentului lui Vinea: fibra melancolică, arta- intelectuală a compoziţiei, imaginaţia metaforică.

De ce își confundă Vinea destinul său cu cel al poetului „izgonit cu pustiul și gîndul", la Pontul Euxin?

Exilul e o variantă a captivității poetului, cu singura deosebire că aici spațiul îngust uncie era prizonier omul -f- turn, țarc, labirint etc. — se lărgește puțin și se umanizează, devenind o cetate sau nn port pustiu:

Orele se perindă calm în ochii străinului,
înaltă e toamna pe zborul fîntînilor.
Să fugi ai vrea din parcul cetății,
dintre vechile ziduri, ocol dînd restriștei.

(Soartă)

Port de corăbii ocolit, vîntul i-a șlefuit
pietrele milenare, uitatele cheiuri.
Se înfundă, treptat; în nisip;
farul stins și neclintit.
Orele-i dăruie lumina lor fugară.

(Popas)

Foarte interesant pentru structura închisă a poeziei lui Vinea este modul specific în care el gîndește *marea*. Ne-âm aștepta la o nostalgie a plecărilor, a largului, ca în poezia simbolistă, mai ales că în tinerețe simțise elanuri macedonskiene spre călătorie (poezia *Destin).*

Dar poetul modernist: convertește simbolul aventurii și nemărginirii în reversul său — stagnarea, limitarea. Marea lui Vinea e o „mare de doliu", captivă între „cheiuri letargice" și lanțurile orizontului. Ea are un destin „încercuit", ca și poetul exilat.

Să fiu captivul tău de veci,
să-mi joci albastrele sonore lanțuri,
încercuită Mare de-un destin
cîntînd în el sfîrșitul și-hceputul.

(Tristia)

Marea vine din larg spre faleză și Spre dig, înehizîndu-se singură în captivitate:

Drumurile de var lin sosind singure
somnul și-1 duc la sîiml falezelor;
Pregetă-n gemete zbuciumul apelor
pas cu pas, îndelung, pe dig însoțindu-nta.

(Nox)

Această mare „învinsă", care geme și bocește ide durere, este un corespondent al *lunatecului* lui Vinea, ființa fără voință, Cufundată în renunțare și somn. Ga și poetul exilat, marea consimte la limitare.

Există în elegiile marine ale lui Vinea și un simbol muzical al exilului: „prin muzicalul exil sorb lînced fior de toamnă" — spune poetul ce ascultă la țărm zbuciumul valurilor. Ideea unui „exil muzical" leagă simbolul exilului de natura intimă, muzicală, a artistului. în frumoasa poezie *Tomis,* o suită de imagini excepționale sugerează sensibilitatea rănită a unui meridional în fața muzicii aspre pe care o emite barbarul Tomis:

Din țara de miazănoapte vin pasări mari,
în somn le auzi vuietul rece
prin arborii mari ca o liră de oase,
în aerul vrăjmaș se spulberă cîntecul
răgușit al matrozilor
ce se zoresc să plece.

Poetul delicat aude cu repulsie „hohotul de sticlă" al sloiurilor și „vaierul cumplit" al catargelor. Chiar și vorbirea străinilor („horă de scite figuri") i se pare sălbatică, închizînd în ea urletul talazurilor. în taină, Ovidiu își dorește moartea pentru a regăsi în, pămînt „ritmul natal", „vibrări din visul palmierilor".

Muzica stranie a portului e p adevărată obsesie pentru poetul exilat, Iată un alt exemplu, de astă dată într-o construcție de metafore intelectualizate, ușor prețioase:.

Rar în vioara de pămînt a digului'
fiorii aiurează aria frigurilor.
De farul orb stîncile păstorite
pasc liniștile ce visează fanfare lungi de undă.
Pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar sunetele.

(Chei)

Transformarea mării într-un simbol al exilului și sterilității se întîlnește la Vinea cu interpretarea paradoxală și a altui simbol poetic tradițional: stelele. în poezia romantică, steaua devine motiv poetic fundamental, sugerînd nemărginirea spiritului, zborul, genialitatea etc, și cu aceste valențe ea a intrat în limbajul liric comun. Dar Vinea simte altfel decît înaintașii săi alcătuirea universului și, privindu-1 din spațiul strîmt al exilului, aduce stelele pe pămînt. Astrul romantic,- „nemuritor și rece", se umanizează ca și marea și intră în orizontul închis al unui suflet torturat de sterilitate.

în poeziile sale, stelele triste cad în palmă *(Rug),* se sting *(Vigie),* coboară umil în candelele neumplute *(Paragina)* sau zac în cenuşă *(Ascultări).* Mişcarea de declin şi implozie care caracterizează universul lui Vinea distruge şi aştrii mîndri de pe cerul poetic al romanticilor.

în mod inevitabil, steaua căzută devine un simbol al somnului:

Tbpită-n tremurul de aşteptare,
eşti steaua somnului unde-mi dorm apele
şi veghea ta căinţă-n mine suie.
Ziua e de prisos, noaptea e de lumină
în adînc, unde uitare nu e.

(Steaua Somnului)

în contrast cu fondul somnolent al liricii lui Vinea, în poezii există un număr impresionant de termeni militari. Poetul vorbeşte frecvent despre „război", „mobilizare", „retragere" (acestea sînt chiar titlurile unor poeme), despre „sentinele" *(Final),* „scuturi" *'(Ovid),* „goarne" *(Acedia, Din urmă),* „trofee" *(Solitudo),* „drapele închinate" *(Nike)* etc.

Dincolo de poeziile cu caracter autobiografic inspirate în special de primul război mondial, pentru Vinea, războiul sălbatic, cu avîntul şi cruzimea lui, simbolizează viaţa reala, netrăită, un ideal ascuns al vitalităţii. în sufletul feminin al lunatecului, bîntuit de crepuscul şi sterilitate, se refulează o virilitate nerealizată, visînd bătălii şi glorii; Poetul care trece ca o nălucă printre cei vii ar fi vrut să fie un războinic neînfricat, să cotropească cetăţi *(Medievală),* să urmeze glasul gloriei *(Sfat),* iar între două bătălii să-şi lase scutul şi paloşul pe pragul unei domniţe *(Poveste).* Dar, destinul a vrut altfel şi, în locul visatelor lupte, lunatecul îşi poartă crucea sterilităţii şi singurătăţii:

Dar mie niciodată mo să-mi sune
sălbateca izbînzilor fanfară,
nici clopotele-n turlele străbune,
Stindardele de aur, goarna, iară.

Şi-a zăvorit fatidicul îndemn
înaltul glas prevestitor de glorii,
spre alte zări se-nctreapta-n zbor cocorii,
şi-un înger negru-n prag îmi face semn.

(Obses)

Din aceste idealuri nerealizate i-a rămas poetului un gust de amărăciune şi venin. Sterilul lui Vinea nu este totdeauna un visător blînd şi senin, nici un prinţ ratat, cu melancolii aristocratice, ci un individ«crispat, cu sufletul otrăvit de neputinţă. Uneori ura lui izbucneşte deschis, în accente care, scot la iveală'complexele de inferioritate din structura *lunatecului (Odium, Laus odii).*

Călătoria în universul poeziei lui Ion Vinea relevă, dincolo de expresia reţinută şi elegantă, o dramă a sterilităţii care se refugiază în somnolenţă, cerînd protecţia nobilă a morţii.

Proza lui Vinea, redusă ca întindere^ aparţine direcţiei moderniste, ca şi poezia sa. Consecvent programului estetic formulat la *Contimporanul,* Vinea dispreţuieşte procedeele tradiţionale ale naraţiunii, cu personaje şi acţiune, în favdarea evocării subiective. El e un „fantezist" cum spune T. Vianu în *Arta prozatorilor romani,* din familia lui Al. Macedonski, D. Anghel, N. Davidescu, Mateiu I, Caragiâle, Adrian Maniu, I. Minulesciv

Deseîntecul şi Flori de lampă, micul volum apărut în 1925, cuprinde cîteva schiţe alese de Vinea dintre numeroasele crochiuri cu care pana sa de gazetar şi poet umplea paginile revistelor. Scrierile sînt destul de neconcludente sub raportul substanţei, dar interesante stilistic, părînd nişte exerciţii abile, executate în joacă de un virtuoz .Vinea notează în fugă situaţii, imagini, senzaţii, schimbînd mereu stilurile, ca şi cum ar aduna material pentru o operă pe care n-a scris-o niciodată. Mai mult decît oriunde, domneşte aici aerul de experiment, făcut cu aristocratică nepăsare, atît de caracteristic operei lui Vinea.

Titlul *Flori de lampă* simbolizează atracţia lui Vinea pentru noapte, pentru universul ei de solitudine şi visare, favorabil alunecării în fantezie (o sugestie a lecturii nocturne cerută de cărţile cu mistere-dădea şi Minulescu în titlul culegerii *Cetiţi-le noaptea).* Scriitorul iubeşte noaptea cu'pasiunea voluptoasă şi demonică a artiştilor „decadenţi" de la sfîrşitul secolului al XIX-lea,- Barbey d'Aurevilly, Villiers de LTsle Adam, Huysmans, sau cu patima bolnavă a lui Poe, făcînd din ea un adevărat personaj'.

Ce cuprind, propriu zis, schiţele? O povestire melodramatică, poate cu intenţii parodice, în care eroina, Emma, se' sinucide-lingă un amant, după ce îi cedase pentru a se răzbuna pe soţ *(Talionul)* ; o evocare lirică, bogat' împodobită cu imagini, a sunetului de toacă *(Toaca)';* o fantezie cu accente comice şi groteşti, avînd ca protagonişti pe prinţul Hamlet şi pe prinţesa Silvia Logica. în final, Hamlet se metamorfozează într-un felinar, ca într-o scriere de Urmuz, iar prinţesa se sinucide spînzurîndu-se' de el cu o cravată de cînepă *(Cravata de cînepă)* ; etc.

în secvenţa cealaltă a culegerii, *Descîniecul,* Vinea notează stări obsesive,r halucinătorii, dovedind o imaginaţie ieşită din comun. El nu e un analist lucid, interesat de cazurile de conştiinţă precum Camil, Petrescu sau de meandrele subconştientului ca Gib Mihăescu, ci un poet fascinat de frumuseţea stranie a *vedeniilor* provocate de halucinaţie. Ca simboliştii,

el, captează,.„corespondențele" dintre senzații, iar apoi le amplifică prin metafore, creîn.d o natură simbolică, vitală şi totodată artificială. Iată,, de pildă, un peisaj somnolent şi vîscos, sugerînd marşul obositor pînă la pierderea conştiinței a doi soldați ce rătăcesc în neştire: „Lacurile prinseseră q pojghiță vîscoasă şi vegetală, prelungind mătăsării verzi între zări şi dîmburi. Nici o tremurare nu trăda boarea umedă şi insalubră. Şi cînd o pasăre de plumb vîslea peste suprafețele stătute, aripa dunga surd, ca o poticnire, nemişcarea palustră ce îneca într-o încrețire grasă de nuferi, liane şi muşchi, lenevia unei înfiorări abia iscată. Cărările răcoroase măcinau la lumină veşnicul lor mucigai hrănit cu hoituri, cu larve şi ouă de furnici şi lăcuste... Suluri de vapori se învîrteau pe raze izolate şi respirau un parfum ud şi seminal, plin de moartea apelor, de descompunerea ierburilor şi de somnul neînțeles al broaştelor" *(Rătăcire).* Uneori personajele au obsesii minore care stîrnesc verva rece, voit neutră, a prozatorului; e cazul lui Vlad, eroul din *Stratagema,* chinuit pînă la disperare de ... ploşnițe, sau a judecătorului din schița,*O clipă grea,* obsedat de teama că bărbierul său, un fost ocnaş pe care îl condamnase odinioară, i-ar putea tăia într-o zi gîtul cu briciul.

Mai densă şi.mai închegată e povestirea *Descîntecul,* axată pe o obsesie erotică. într-o noapte ațîțătoare, văduva unui arendaş face vrăji şi deseîntece pentru a-şi aduce înapoi iubitul, logofătul moşiei, plecat într-o bănuită aventură. Evocînd gesturile înfrigurate ale femeii şi dansul ei frenetic, cu părul despletit şi trupul gol, autorul alternează, ca îhtr-un delir, acest cadru cu alte imagini, erotice: prima scenă de dragoste cu logofătul, o posesiune brutală, petrecută în noaptea de priveghi a soțului ei, arendaşul; apoi, un chef deşănțat cu lăutari şi femei pe care văduva geloasă îl vede într-o oglindă magică. Timpul e spart în bucăți şi adus la numitorul comun al prezentului ca în halucinațiile femeii bîntuite de patimă. Finalul cade brusc, rupînd vraja nopții de magie cu un gest de realitate, crudă: obosită şi încălzită de dansul ei lasciv, femeia cade pradă argatului care dormea într-un şanț. Cu inteligență şi gust, Vinea ştie să dozeze senzorialismul riscant al imaginilor, să amestece pitorescul cu intuițiile adînci, într-un fluid tulburător care anunță atmosfera povestirilor lui Voiculescu.

Cea mai interesantă scriere în proză a lui Vinea e *Paradisul suspinelor,* din culegerea cu acelaşi titlu apărută în 1930. Inițial, autorul intenționa să facă din materia acestei cărți un roman, publicînd-o fragmentar în *Contimporanul* sub titlul *Tic-Tac.* Aşa cum a văzut lumina tiparului în volum, *Paradisul suspinelor* nu poate fi considerat român nici ca volum, nici ca structură; cel mult putem accepta definiția lui Perpessicius: „mic roman selenar şi dens ca un acvarium de meduze", definiție metaforică ce se cere ea însăşi explicată.

Complicată şi prețioasă ca aspect, proza transcrie o experiență dintr-un unghi pur subiectiv. Eroul, ; Darie, povesteşte cîteva scene din viața sa, frînte, fără cronologie şi fără legătură vizibilă. Confesiunea trece de la un timp la altul nu în virtutea memoriei involuntare ca la Proust, ci purtată de hazardul unui delir. Dacă adăugăm la aceasta schimbarea persoanei — de la persoana întîi la persoana a treia — şi intercalarea unor scrieri străine, observăm, că fluxul scrierii nu are nicăieri un punct fix. Deschisă din toate părțile, enigmatică şi maladivă, *Paradisul suspinelor* este o operă „sub pecetea tainei" ca şi cele ale lui Mateiu Caragiale.

Care e taina nedezlegată a lui, Darie? O femeie, Lia, amanta tatălui său, traversează visul halucinant al eroului de la adolescență pînă la maturitate. Se presupune în substratul psihanalitic al scrierii, o obsesie, erotică neîmplinită care dezechilibrează, după^teoria lui Freud, viața lui Darie, Lia este lunatecă Diana, evocată de Vinea în poezia *Obsesie,* e prototipul lui feminin,.eroină ppescă, amestec de candoare şi viciu., Ca eroii lui Mateiu Caragiale, Darie călătoreşte în imaginație pe urmele unui ideal, fiind incapabil să-şi intuiască sterilitatea: ca şi aceştia, el se închide în,casă, ,în solitudine vegetativă, pentru, a contempla în voie fantasma sufletului său chinuit. Lia îi apare în vis, cînd tînără şi pură, cînd decăzută, cînd bătrînă şi veştedă, dar mereu iubită, ca şi cum iubirea ar fi un blestem ce nu poate fi atins de timp sau întinare. Ea nu are consistența unui personaj detaşat de subiectul care îl contemplă, ci pare o parte,din ființa lui Darie, o proiecție fantastică a *minții* lui bolnave. De fapt în această scriere fluidă,ca. nisipurile mişcătoare e greu de spus unde se apropie irealul de real şi unde se desparte obiectul de subiect. Chiar cînd unele pasaje au oarecare soliditate epică (scene din copilăria lui Darie, episodul dobrogean), construcția se fărîmițează repede, devastată de subiectivitate.

Modalitatea estetică a acestei proze lirice este fluxul de notații. Cu o acuitate senzorială excepțională, Vinea transcrie discontinuu stările difuze ale unei conştiințe pe jumătate amorțite. Sunete, culori, parfumuri, senzații tactile se amestecă în delirul lui Darie, cpmpunînd imagini stranii de vis sau de coşmar. Eroul rătăceşte în imaginație „cu paşi ;de pîslă, pe. covoarele ruginii .ale unui imens palat cu vitraliuri vinete. Lumina care pătrundea în uriaşele încăperi se descompunea funerar, ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă, peste grupuri de doamne vîrstnice şi cernite, care în jurul meselor şopteau, nemişcat. O tăcere de seră stăpînea din prag în prag..."

Auzul hipertrofiat al lui Darie ,captează .sunete de sticlă, de pîslă, sunetul ciocanului de puf, „murmurul surd al fîntînii de sînge încuiată în statuia vie" a femeii, foşnetul moliilor care îşi iau zborul, sunete ce „se poticnesc printre obiecte, ca un ghem de hîrtie pe covoare şi divanuri".

Curgerea dezorganizată a imaginilor fără controlul vizibil al rațiunii nu e totuşi străină de o intenționalitate estetică. Scriitorul ne avertizează pe parcurs în legătură cu structura specifică a confesiunii lui Darie: „Sensibilitatea dureroasă a eroului s-a lăsat desigur condusă în povestire mai mult de acuitatea impresiilor conținute, decît de ordinea cronologică şi de expunerea faptelor". Această teorie a operei inclusă în operă, ca şi dorința evidentă a lui Vinea de a realiza „autenticitatea" — prin compunerea de jurnale, scrisori etc. ale eroilor, date ca „autentice" —, îl îndreptățesc pe Călinescu să vorbească despre o asemănare cu Camil Petrescu şi Gide.

Culegerea de proză din 1930 mai cuprinde pe lîngă *Paradisul suspinelor* şi alte două scrieri de proporțiile unor nuvele — *Luntre şi punte* şi *Cu inima în cap:* Ambele tratează nişte cazuri de obsesii, dar nu în maniera gravă a scrierii ce dă titlul volumului', ci într-o modalitate comic-fantaStică, ca în *Cravata de cînepă.* Perpessicius, care a recenzat cu entuziasm la apariție volumele de proză ale lui Vinea, consideră că aceste două nuvele, pline de vervă şi invenție, sînt „printre cele mai reuşite modele ale umorului fantastic din literatura contemporană. Un pitoresc teatru de păpuşi reflexive în regizarea cărora poetul, psihologul psihanalitic şi estetul suprarealist, ce cohabitează cu egale drepturi în d. LVinea, îşi dau măsura virtuozităților".

Lunatecii, romanul apărut în 1965, cvasifinit, reprezintă un moment de sinteză în creația lui Vinea, o încercare de ă structura unitar date ale esteticilor simboliste şi avangardiste, frecventate în tinerețe, şi — surprinzător! — ale realismului, curentul repudiat altădată. Rezultatul e o carte plăcută la lectură, avînd eleganță şi stil, tensiune şi nerv, construită în stil baroc, cu zone de sublimă poezie, dar şi cu stridențe de roman-foileton.

La suprafața scrierii se află un strat realist, uşor reperabil la analiză, sub care se ascunde defapt adevărata existență, adincă a eroului şi a creatorului său. Ca şi la Mateiu Caragiale, realitatea creşte luxuriant şi înşelător pe rădăcinile, străine, ale simbolului.

Vinea îşi plasează eroul într-im cadru social. Lucu Silion, bucureştean din „lumea bună", ocupă un post rentabil, deşi pur decorativ, ca avocat consilier la Oficiul Intercultural şi de Turism. Aflăm date în legătură cu familia lui: tatăl, proprietarul unor moşii de lîngă Dunăre, acum pierdute, a fost mare amator de vînătoare, femei şi chefuri; mama, frumoasa şi distinsa Aretie, nu s-a înțeles niciodată cu soacra, cucoana Petruța, o boieroaică de țară, plină de trufie.

Românul prezintă şi cîteva aspecte 'din viața socială a Bucureştiului: redacția *gazetei Opinia publică,* luxoasa cafenea Esplanade de pe Calea Victoriei, un chef în casa bogătaşului parvenit Adam Gună. Dar cea mai mare parte a cărții relatează aventurile amoroase ale lui Lucu Silion. Vinea şi-a înzestrat eroul cu maximum de farmec masculin şi cu succese pe măsură, ca o compensație parcă la inhibiția în fața femeii ce o încercau bărr bații din vechile lui scrieri.

Iubirile lui Lucu se împart în două categorii: unele, -trecătoare, cu •actrițe şi femei lejere, care răspund prompt şi fără pretenții la „ordinul de chemare" al stăpînului („un raft complet şi pestriț de femei de lux, «docile şi numerotate ca nişte cărți rare") şi altele serioase, grave chiar, ca Laura şi Matilda Feraru, apoi Ana UImu.

Romanul se ocupă mai ales de ultimele două mari iubiri, Laura şi Ana, pe care Lucu le trăieşte simultan, cu mult zbucium, fără să se poată hotărî ia o alegere. Intre timp, e dat afară din slujbă şi pierde orice venit. Lucrurile se complică şi pe plan sentimental, fiindcă Laura rămîne însărcinată, iar Aha încearcă să se sinucidă. Singurul gest pe care îl face Lucu în această situație este acela de a plăti cheltuielile costisitoare legate de îngrijirea Anei, vînzînd în grabă via mamei lui. în final, femeile îl părăsesc, iar Lucu •decade pînă la treapta înjositoare de calic ce trăieşte din mila unui patron ele restaurant. .

Prima semnificație a cărții a-fost extrasă din acest plan realist. Critica a văzuți în Lucu Silion un tip din familia „oamenilor de prisos", un Oblomov balcanic (M. Petroveanu), adică aristocratul incapabil de acțiune, pasiv, apatic. într-adevăr, dacă privim *Lunatecii* ***CEL*** roman clasic, Lucu Silion Iar putea fi considerat un caz de pasivitate şi de inadaptare la viața socială. iDar fibra socială a eroului e slabă, pentru că declinul familiei sale boiereşti n-are semnificație socială; mai degrabă Lucu e un caz de ereditate: el a moştenit de la. unchiul său Paehe „o stare vegetativă" şi sila categorică față de muncă, la care s-au adăugat patima pentru femei a tatălui şi înclinația spre rafinament a mamei.

Nici romanul sentimental al lui Lucu nu este foarte convingător, deşi tema ar fi putut fi interesantă (un bărbat se mistuie între două femei, iubindu-le deopotrivă şi neputînd alege). însă Vinea are oroare de psihologie pe care o consideră un balast al adevăratei literaturi, şi această veche antipatie îl urmăreşte şi în roman. Cu voie sau fără voie, el schematizează l-situația psihologică, reducînd femeile la două tipuri extreme, ce se completează ca în antiteza romantică înger-demon: de o parte, Laura, femeia angelică, Diana cu plete blonde, suavă şi supusă; de altă parte Matilda-Ana, Venus cu bucle negre, pătimaşă şi agresivă. Ana o continuă atît de vizibil pe Matilda, încît îi împrumută parcă şi gesturile impetuoase, şi rochiile ca nişte „teci de mătase", şi obiceiul petrecerilor nocturne în compania unor indivizi groteşti. ' > ,

.5 ' Dar Vinea nu are concepția morală despre lume a romancierului realist, ci viziunea estetică a artistului de avangardă. Proza lui se descompune

de la sine în mici nuclee poetice> poeme'pure, pline de tensiune şi farmec, aşa cum în imaginaţia sa se descompuneau, la lectură, romanele clasice.

Există deci în acest roman o mişcare de dispersare a întregului.epic care împrăştie episoadele şi le restituie laboratorului de unde au plecat. Ceea ce scriitorul cuprins de ambiţia romanului construieşte cii trudă, poetul avangardist dărîmă fără efort. <

Rezultatul nu e însă mai puţin interesant, de vreme ce chiar personalitatea eroului principal e lipsită de unitate. Deşi Vinea i-a alcătuit personajului său o biografie socială de rentier şi Don-Juan, Lucu Silion n-are stuctura coerentă a personajului realist, ci descinde mai degrabă din eroii cu viaţă dublă ai lui Edgar Poe, El rămîne un lunatec ca Darie din *Paradisul suspinelor,* o fiinţă întoarsă spre sine, trăind mai intens existenţa, secundă a eului decît realitatea obiectivă. Vinea se întoarce mereu la *singurul* lui personaj, poetic şi nu romanesc, *lunatecul,* asemănător cu Pantazi şi Paşadia din *Craii de Curtea-Veche* sau cu *trîntorul* lui Emil Borta. Existenţa acestui personaj se reduce la totala lui inapetenţă de viaţă, pe care nimic nu o poate schimba. Creatorul său, poet decadent cu vocaţia baudelairiană a răului, neagă cu ostentaţie valorile morale, înzestrîndu-1 mai ales cu vicii: lene, laşitate, meschinărie, cinism. („Eşti un trîntor dublat de un şantajist, ambii într-un burduf de băiat simpatic" — îl caracterizează, cineva pe Lucu Silion). Dar nici viciile şi nici parazitismul social nu explică, declinul lui Lucu Silion, tocmai pentru că ecourile lumii exterioare nu-1 atingdecîtsuperficial. Sensul adevărat al dramei trebuie căutat în universul lui lăuntric de lunatec, acolo unde orice gest, orice mişcare se răsfrînge ca o oboseală de moarte. Lucu Silion âre" la început iluzia că dragostea, ar putea sparge indiferenţa sufletului său somnolent şi de aceea îşi cultivă, presupusa vocaţie erotică: însă curînd el îşi dă seama că iubirea înseamnă mişcare, agitaţie, nelinişte, adică viaţa < reală pentru care nu este făcut şi consimte să renunţe. •

Romanul prezintă această existenţă inutilă închisă într-un cerc, lu mi-nînd-o cînd cu cruzime, cînd cu complicitate; estetică. Tema principală, a operei lui Vinea se dovedeşte din nou a fi *sterilitatea.*

într-o altă interpretare, romanul lui Vinea e analizat ca o parabolă; dincolo de tema indeciziei şi ratării se află parabola „tinereţii fără bătrîneţe şi a vieţii fără de moarte". „Subiectul ascuns al cărţii e inutila teamă faţă de destinul biologic care, oricît evitat, ajunge în cele din urmă la declin" (Magdalena Popescu). -

în Lucu Silion reapare lunatecul din prozele scurte, cu existenţa lui< somnolentă, reluînd o parte din vechile atitudini. Acum însă el se mişcă, într-un cadru mai limpede şi mai fastuos, care potenţează ambiguitatea, sensurilor. '

Cea mai mare par,te a timpului, Lucu şi-o petrece într-o stare vegetativă, de semitrezie, ce-1 urmăreşte pretutindeni. Chiar şi pe stradă el simte în interior „un somn ce nu se risipeşte, cu icoane de vis care de-a valma-1 ^urmăresc". Locurile din jur i se par străine, necunoscute, ca şi cum s-ar fi rătăcit. „Priveşte şi nu recunoaşte, gîndul, nu prinde lucrurile, se aţinteşte asupra lor cu deznădejde şi rămîne între ele străin. Ceva neobişnuit se petrece". Nici oamenii nu-1 interesează mai mult decît lucrurile; dimpotrivă, îl agasează cu amabilitatea lor indiscretă, ca şi pe eroul din *Luntre şi punte.* Toată lumea exterioară i se pare lunatecului „o alcătuire de umbre", doar existenţa lui lăuntrică e vie şi adevărată. „Sforţarea de, a trăi cu ceilalţi îl oboseşte. E ca un bolnav care se mistuie de dorul unei otrăvi cu care s-a obişnuit".

Dar Lucu e şi un estet cu gusturi răsfăţate căruia îi place să trăiască într-o lume de culori şi linii armonioase. El îşi cultivă cu grijă atmosfera de reverie, îşi pregăteşte voluptuos visele, iar la nevoie şi le stimulează cu cafele, ţigări sau coniac fin. Pe cît de nepretenţios era visătorul romantic, pe atît de complicată şi fastuoasă devine ceremonia visării la acest spirit decadent din familia lui Des Esseintes sau Pantazi şi Paşadia. Culcat pe -vastul său divan din hol, Lucu urmărea în grădină feeria crepusculară, „orele în culori de pastel" ce treceau prin aerul călduţ. Din cînd în cînd ducea la gură paharul baldnat cu coniac Henhessy; alături pe o „masă scundă, cu picioarele răsucite de basset" se afla sticla „originala". Licoarea „veche, aurie şi vie" îi făcea gîndurile să pornească uşor în spirale indiferente, printr-un paradis fără timp, pe cînd obrajii i se aprindeau de o roşeaţă întunecată. „,îşi încălzea paharul pîntecos în palmă, sorbind din el, cu şovăielile iscusite ale unei lungi deprinderi, licoarea dulce-amară, răsuflarea şi minţile, răsfă-ţîndu-le".

Remarcabil prin sugestia atmosferei de aşteptare leneşă şi de plăcere ^senzorială rafinată e ritualul cafelei, în descrierea căruia Vinea pune întreaga ;sa artă de poet trecut prin şcoala simbolistă a nuanţelor. Pe o masă rotundă din colţ „strălucea un alambic miniatural de nichel, montat deasupra unei spirtiere. O zaharniţă veche şi un cleştişor cizelat, amîndouă de argint, «completau dichisul. (...) Lucu nu avu nevoie decît să scapere un chibrit, apoi îşi aprinse o ţigare, se cufundă în berjeră şi, printre rotocoale succesive de fum, aşteptă. înceată scurgere a clipelor moarte înteţeau pe nesimţite plăcerea acestui ritual de fiecare zi. Flăcările de un albastru-vînăt ale spirtului iîşi făceau vraja în tăcere. Peste cîteva minute, un semnal ascuţit şi subţire îi dădu de veste că filtrul e gata. în încăpere se împrăştiase, ca adus de •o boare depărtată, un iz pătrunzător şi dulceag de cafea. Lucu se grăbi cu o ceaşcă anume, o ceaşcă plesnită şi încăpătoare, cu o farfurie subţire ca «o petală, şi o puse sub robinetul minuscul — care începu să picure lacrimi

negre — ale alambicului. Apoi, o bucățică de zahăr, numai una. încă vreo cîteva clipe de așteptare delicioasă trecură. Lucu își luă ceașca plină și fumegîndă într-o mînă, și aparatul în cealaltă, le puse *pe* măsuța de lîngă pat, se rezemă de perne și-și aprinse o țigară nouă. Amestecă agale cu lingurița pînă numai simți rezistența granulelor de zahăr pe fundul ceștii. Acum de abia, el își aduse cafeaua la gură, respirînd pe nas aburul ei aromat, și sorbi cu băgare se seamă, îndelung".

Alături de Lucu Silion, sub aceeași zodie selenară și estetizantă, trăiește în roman o ființă înrudită sufletește cu el: Laura. Tînăra femeie care zace paralizată în penumbra din casa Feraru e urmașa bolnavei Lia *din Paradisul suspinelor,* iubirea *fatală,"a,' lunatecului.* Laura și Lucu, Lia și Darie, Diana si Laurențiu, Dalia și Mile—lunatecii cu nume fluide și prezență misterioasă — îl urmăresc pretutindeni pe Vinea, ca niște fantasme ale eu-luî. Tot lirismul pe care în poezie și-1 cenzurează sub ambiția abstractizării, îl revarsă în proză, în jurul făpturii de taină a lunatecilor. Unele pasaje din roman devin astfel zone de frumoasă poezie difuzate fin printre dialoguri și'atitudini.

Dragostea *lunatecilor* apariține erosului decadent, cu boli, damnare și, senzații stranii. Uneori Lucu are impresia că tînjește ca un necroman după atingerea unui trup neînsuflețit; dar groaza lui se preschimbă în voluptate la gîndul că el trezește „adînc și tragic bucuria într-un corp în care moartea și-a distilat veninul". Feminitatea suavă și inaladivă a Laurei.e sugerată în maniera simbolistă, printr-un amestec fluid de lumină, muzică și parfum. Laura exprimă în ființa ei misterioasă reculegerea, tăcerea, moartea, precum un simbol mistic-muzical care închide tainele universului: „în jurul Laurei plutea o atmosferă de reculegere și taină, de făgăduințe nerostite, de șoapte defuncte, așa cum Lucu nu mai simțise decît în penumbra tîrzie a unei săli de concert capitonate și deșarte, în hruba orchestrei, acolo unde așteaptă în părăsire instrumentele muzicale, interceptînd vibrațiile singurătății^ Lîngă Laura i se părea că e mai aproape de celălalt înțeles al lucrurilor, ascuns muritorilor de rînd, și cu toate că ea nu 1-a deslușit nimănui, îl mărturisea, ca o vestală, numai cu prezența ei". ......

Reluînd o imagine din *Paradisul .suspinelor,* Vinea vrea să dea iubirii pure dintre. Lucu și Laura sensul contopirii primordiale a sufletelor în paradis: „Cîteodată își spuneau lucruri atît de minunate, de parcă și le-ar.fi șoptit la ureche, întinși unul lîngă altul ca în paradisul copilăriei".

Fiecare gest al Laurei e o întreagă poezie: cînd se înalță din perne spre Lucu, „mîinile ei luminoase înfloresc fantastic"; cînd se ridică să meargă^ chinuit, zîmbetul ei devine „o floare mototolită pe gura dureroasă"; cînd cade, pare o „uriașă pasăre abătută din zbor care își adună aripele anevoie"; „părul îi șerpuiește pînă în«pămînt, izolînd-o într-o umbră de aur. Rămase-

in. odihnă, ca o salcie"; ochii Laurei sînt violeți „ca visul violet al unui lunatec".

Renunțînd în *Lunatecii* la formula narațiunii cu un erou și un povestitor, */Paradisul suspinelor)* Vinea contopește acum cele două voci într-una singură. Stilul lucid al prietenului „crud și glacial" se îmbină într-un mod original cu căldura confesiunii. Rezultatul e o atmosferă proprie prozei poetice, adică o stare difuză și neliniștită în care dispare granița dintre subiect și obiect. în,această atmosferă, uneori densă, alteori foarte diluată, uneori tandră, alteori cinică, plutesc ca într-o apă mișcătoare imagini, obiecte, gesturi ordonate capricios după mersul imaginației lui Lucu.

Cîteodată, tehnica folosită e cea proustiană, a rememorării timpului pierdut (povestea dragostei cu Matilda și păcatul cu Laura sînt amintirile lui Lucu într-o după-amiază de visare în casa surorilor Feraru; episodul cu Tzulufa e adus în memorie de parfumul .tuberozelor veștede ce cad din geamantanul trimis de zănatica actriță). Romanul nu se desfășoară în timp, fiindcă în proza lui Vinea nu există psihologie, ci doar atitudine, iar atitudinea e statică. Cînd Laura se însănătoșește, ea încetează de a mai fi iubita lunatecă și scriitorul se dispensează de ea.

;Nici chiar povestea Anei Ulmu, care umple multe pagini cu stridența ei de roman senzațional (amoruri bizare, peisaje pitorești, răpiri, sinucideri, nunți mondene și nunți mistice etc), nu reușește să dea impresia de mișcare epică. Indiferent de intenția lui Vinea, momentele psihologice se convertesc aici în atitudini caricaturale: Ana care are în jurul ei doi amanți (Leonte și Lucu), un logodnic lugubru (Arghir), un viitor soț cu mutră jalnică (Baudat), plus stafia fostului soț (Scafa), nu poate fi o veritabilă eroină pasională. Jntr-o scenă de umor absurd, Ana îl ascunde pe Lucu într-o debara plină cu haine puse la naftalină, în timp ce ea își face datoria cvasi-conjugală :fa,ță de amantul titular. La fel de comică e povestirea patetică a amorului Anei pentru gînsacul Gîri, care a fost sacrificat din greșeală de o servitoare gușată.

. Din Ana rămîn însă cîteva imagini picturale frumoase: printre săbiile de lumină ale soarelui „O subțire siluetă de brună, într-o fluturare de linuri galbene, ușoare. La picioarele ei, o țigancă lăsată pe genunchi îndărătul unui coș cu flori îi oferă un buchet de crizanteme, răsucindu-1 cu pumnul întins spre soare".

, . Sau: Ana, în rochie de seară încadrată de o frumoasă gardă) doi bărbați înalți în haine negre, „ca o arătare candidă între coloane negre".

Tablourile sînt de fapt adevărata specialitate a lui Vinea, deprinsă în anii contactului asiduu cu plastica avangardistă. Lucu Silion moștenește de la creatorul său această pasiune pentru plastică, simțindu-se „mereu hărțuit de imagini picturale" (ca și celălalt erou de roman, pictorul. Andrei

Mile). De aceea viața din roman pare privită'cii ochiul unui amator de pictură, care vede lumea static, încremenită în atitudini expresive.

Cînd intră în redacția *Opiniei,* Lucu are impresia că grupul de ziariști aplecați asupra mesei lungi peste coala tipărită alcătuiește o copie a tabloului lui Rembrandt; *Lecția de anatomie.*

Manierele picturale ale lui Vinea sînt variate și se Schimbă de la o scenă, la alta. Cînd lunatecul Lucu privește lumea printre gene, într-o stare de beatitudine somnolentă, în imaginația lui se nasc tablouri *impresioniste,* cu contururi de penumbră, vagi,muzicale, pline de voluptatea senzațiilor dulci (în această zonă tandră a romanului apar femeile și obiectele frumoase>. adică tot ce aparține dorinței de frumusețe și lux a estetului Vinea). Cînd însă Lucu deschide ochii mari-și vrea să contemple realitatea cu luciditate,, privirea lui egoistă deformează, violentează, dilată, ca în tablourile *expresioniste* (lumina crudă cade peste toți ceilalți oameni care tulbură cu existența» lor agitată și pestriță nepăsarea vegetativă a lunatecului).

Nu lipsește din plastica romanului nici atracția pentru cubism, curent: foarte apreciat la *Contimporanul.* Laura, desuetă Laura, visează „o căsuță nouă, cu perdeluțe de creton și mobilă cubistă". „E odios, dar vreau un bar în perete și un divan studio" — exclamă cu pasiune eroină creată de directorul *Contimporanului.* Moda cubistă a pătruns și în vestimentație, așa că. Fane Chiriac poartă ciorapi în stil cubist, cu romburi tricoloreV marcă,londoneză. -

în acest univers de forme, grațioase sau monstruoase, eșecul eroului lui Vinea era și o semnificație estetică.

La început, Lucu Silion este o prezență foarte decorativă, un bărbat frumos și elegant, după toate canoanele bunului gust monden: „Prin dreptul unei oglinzi de galantar încetinește pasul. își pipăie cravata de fular și surîde imaginii răsfrînte. Vestonul albăstrui îi cade minunat de bine pe umerii zvelți, pe mijlocul subțiratec. Ca un tăiș, o dungă fără greș îi liniază, pantalonii molatec opriți în solzii de crocodil ai pantofilor. în mîna fin înmănunșată ține, ca pe o petală, 6 pălărie de fetru". în puținele lui preocupări, hainele și trupul ocupă un loc important, făcînd parte chiar din rațiunea sa de existență. De fapt toate succesele lui Lucu în societate se bazează numai pe farmecul lui de dandy decorativ și distins, care-i aduce eticheta măgulitoare de „prinț al rataților". De la înălțimea estetică a ținutei sale frumoase, Silion își-îngăduie chiar „sentimentul că e plămădit diritr-un alt aluat decît muritorii de rînd". '

Așa apare eroul într-una din scenele semnificative ale romanului, în decorul luxoasei braserii „Esplanade", tolănit nonșalant pe un scaun și fumînd cu voluptate o țigară scumpă. Din umbră îl contemplă drăgăstos și invidios trei indivizi jalnici, cu mutre dizgrațioase — Giuseppe, Stdîz și

Diogenid, fără să poată obține de la Lucu altceva decît un gest de aristocratic dispreț. Aceștia sînt geniile rele ale lui Lucu Silion care îl pîndesc cu îneăpățînare, așa cum Pirgu îi pîndea pe cei trei „crai" din Bucureștiul lui Mateiu Caragiale (se poate observa o simetrie inversă față de *Craii de Curtea-Veche:* acolo erau trei „crai" și un măscărici, aici un „prinț" și trei calici). „Nu sînt frumoși" — constată cu satisfacție rea ochiul estetic al lui Lucu. „Bine-a făcut Filip surghiunindu-i în acest marsupiu al braseriei, prin care chelnerii trec la oficiu și consumatoarele la oglindă! Unul și-a înnodat șervetul la ceafă. Capul lui bolovănos, tuns la piele și cucuiat, e parcă menținut la suprafața farfuriei de aceste două aripioare de pînză. Lîngă,el o figură de mongol roșcat, spîn și aproape chel, cu ochii bulbucați, și-a agățat șervetul de guler. Mănîncă, vorbește și se șterge mereu la gură. în fața lor e un fînăr scund și îndesat, cu un cap. așezat prea de-a dreptul pe umeri".

în finalul romanului, Lucu Silion se află la masa celor trei calici pe care odinioară îi disprețuia total. Coborîrea lui pînă la condiția mizeră a lui Giuseppe, Stolz și Diogenid s-a făcut prin metamorfoza distinsului Lucu într-un individ respingător la vedere. Vinea își declanșează acum toată cruzimea estetică, devastînd sălbatic frumusețea eroului său și răpindu-i astfel singura valoare. în noua înfățișare a lui Lucu Silion, pictorul contemplă cinic invazia grăsimii care deformează liniile și culorile, mizeria hainelor roase și slinoase, murdăria părului neîngrijit: -

„Se buhăise la față si la trup. în chipul rotunjit, trăsăturile i se îngroșau de o grăsime palidă și lucie, în care ochii i se înecau între cearcăne umflate. Purta capul tot sus, într-o zadarnică sfidare a propriei decăderi, răsfrîntă în privirile observatorilor. Părul îi albise de tot, și-1 purta lung, în inele unsuroase ce-și scuturau peste gulerul strîmt ninsoarea lor de mătreață. Hainele roase îl strîngeau în mai multe chingi, mîneeile se scurtaseră, și pe sub cămașa care n-ar fi făcut față unei cercetări mai cu luare-amirite se boboșeau rotunjimile noi.ale unui corp în treptată preschimbare din bărbat în femeie. Nasturii nu-1 mai ajungeau. Cînd se scula în picioare arăta și mai greoi, curgreabănul crescut, cu șoldurile-i pline, cu burta boltită binișor în afară și cu genunchii pantalonilor ieșiți ..." j

După acest portret grotesc, eroul e compromis definitiv. în zadar el merge spre vechiul său paradis al iubirii și frumosului, casa Feraru, unde caută printre ruine urmele, Laurei, ca altă dată Darie, în Casa Domniței. Gestul său nu are nici tragism, nici demnitate, fiindcă imaginea superbului Lucu e iremediabil spartă. *Declinul* eroului lui Vinea se măsoară estetic în distanța. dintre arbitrul eleganței de odinioară și acest individ buhăit care se mișcă frînt și moliu, ca un manechin de cîlți. Adevăratul sfîrșit al lui Lucu. Silion e aici, în gestul său de a accepta urîtul.

Prin 196) începe să se vorbească despre un roman „inedit" al lui Vinea rămas printre manuscrisele „salvate" (în 1960 scriitorul şi-a ars o parte.din arhiva literară). *Gazeta literară* publică, în ianuarie 1966, un fragment din acest roman care poartă titlul *Veniţi:de măi,* cumenţiunCa că autorul „visa să pună în ordine voluminosul manuscris". Apoi apar, în decurs de cîţiva. ani în *Steaua, Tribuna* şi *Gazeta literară,* o serie de alte fragmente din *Venin de mai.*

De fapt nu este vorba de un roman inedit şi cu atît mai puţin de o lucrare tîrzie, ci de un vechi roman, început în 1927, care s-a intitulat pe rînd *Reportaj sentimental, Escroc sentimental* şi *Lunatecii.,* Nici textele nu. sînt totdeauna inedite şi redacţiile respective se automistifică, tipărind, pentru a treia oară uneori, vechi proze din *Contimporanul.*

în 1971 taina romanului *Venin de mai* tinde să se clarifice: la editura Dacia vede lumina tiparului un volum masiv de proză cu acest titlu, în două ediţii aproape simultane.

Ce este. *Venin de mai?* Un alt,roman postum al lui Ion Vinea?

Răspunsul nu este greu de dat, deoarece editorii înşişi prezintă „cazul" neobişnuit al acestei editări: un manuscris „în paragină", „bolnav", 6 „construcţie neîncheiată", „nefinalizată în toate unghiurile epice şi stilistice".

Venin de mai este aşadar un bruion, foarte interesant în general, con-, ţinînd premiza unui roman remarcabil, dar nu o operă finită. Textul se prezintă adeseori haotic, incomplet, vizibil nelucrat, avînd finisat doar începutul. Apar inadvertenţe de nume şi de situaţii care nu pot fi în nici un caz atribuite scriitorului. Apoi, ordonarea episoadelor a fost făcută de către editori, după priceperea şi gustul acestora.

Sub rezerva caracterului bruionar şi deci fără vreun reproş la adresai scriitorului, *Venin de mai* merită să fie discutat sub mai multe aspecte.

Mai întîi, se relevă aici numeroase elemente autobiografice, mai puţiii.. deghizate decît în alte scrieri ale lui Ion Vinea. Andrei Mile este uri alter-ego al scriitorului, împrumutîndu-i firea visătoare, farmecul viril, precum şi cîteva din datele vieţii reale: atmosfera familială, cu cei doi părinţi, care. trăiesc despărţiţi: tatăl, risipitor şi boem, îşi petrece aproape tot timpul: la moşie, în timp ce mama, gospodină energică, se ocupă de educaţia fiilor ei la Bucureşti; perioada liceului plină de larma primelor prietenii; campania militară în Moldova în anii războiului; moartea tragică şi misterioasă.^ fratelui mai mic; anii de agitaţie artistică în lumea avangardei; amiciţia cu Bogdan-Piteşti etc,

într-un „episod parizian'', se povesteşte întîlnirea lui Vinea cu Brâncuşi în atelierul acestuia de la Paris. în viziunea lui Vinea, „maestrul Gorjan" (Brâncuşi) este „un ţăran autentic şi un meşter incontestabil" care ştie.să.

dea tinerilor artişti lecţii sănătoase despre viaţă şi, mai ales, să prepare expert un prînz ieftin şi suculent, alcătuit din omletă, friptură şi ardei copţi. Singura imagine la înălţimea talentului lui Vinea e descrierea atelierului şi apariţia maestrului Gorjan: „Din fundul încăperii, făcîndu-şi loc printre pietroaie uriaşe, Gorjan veni spre noi şi-mi întinse o labă păroasă. Purta o cămaşă deschisă la gît, de mătase, peste care barba lui de lup de mare, căruntă şi deasă, părea şi mai aspră. Cînd rîdea, ochii i se închideau şireţi şi blînzi. Subţirel şi de statură mai mult mică, părea totuşi voinic. Mişcările lui erau ale omului obişnuit cu muncile grele. în hangarul pardosit cu scînduri albe şi curate domnea o dezordine voită. Blocuri mari de granit se învecinau cu trei enorme pietre de moară şi un strung gigantic de teasc de vie, patinat de vechime şi rezimat de perete. Pe lespezi, pe socluri şi piedestale se înălţau sculpturi ciudate cari păreau smulse cu sapă trecutului îndepărtat; Străluceau opriţi în spaţiu cu o lumină de basm, peşti şi păsări de metal, ideal de simple şi de vii în nemişcarea lor, în care se răsfrîngeau orele. Toate se desprind aici pe un fond răvăşit, ca o năruire de minerale într-o peşteră cu stalactite şi stalagmite în Care lucrurile moarte sînt nietale semănate la îritîrhplare, iar zborurile şi gesturile au încremenit în penumbra de veacuri"..

Dar datele memorialistice sînt absorbite de atmosfera erotizantă a prozei. Că şi în *Paradisul suspinelor* temă esenţială din *Venin de măi* e obsesia erotică. Personajele plutesc într-o stare semiplasmatiCă, fără contururi, dar ţîşnesc brusc la suprafaţă scrierii atunci cînd imaginaţia scriitorului atinge coarda ascunsă ă erosului. Atracţia tiranică a eresului este urmărită în diferite faze de existenţă, ca într-o succesiune fantastică a tuturor „florilor răului"; pierderea castităţii (Dalia), erotomania (Anca,. Tanit), prostituţia pentru o farfurie de mîncare (Jeny), prostituţia profesionalizată (Rouă, Tony), degradarea bărbatului pînă la laşitate (Călin), pînă la nebunie (Ieronim), pînă la escrocherie,şi crimă (Mile). Analiza situaţiilor e uneori adîncă şi lucidă cu cruzime, însă fără aura de poezie clm *Paradisul suspinelor.* în schimb, se conturează un fundal social.al faptelor; lumea burgheză, cu contrastele ei stridente dintre opulenţă şi mizerie/ se insinuează în straturile mutaţiilor intime. Bogătaşul Adam Gună regizează destinele cu fantezie demonică, hotărăşte soarta cuplurilor, dictează întîlnirile şi despărţirile.

Andrei Mile pare a fi simbolul acestei lumi care se ratează în dragoste.. Adolescentul ezită să treacă pragul castităţii, fiindcă presimte slăbiciunea, viitoare a bărbatului în faţa femeilor. Şi femeile nu, vor întlrzia să-1 acapareze,, devorator, distrugîndu-1 lent ca şi pe ceilalţi eroi ai lui Vinea, Darie şi Lucu, Şilion.-

Jocul femeilor In jurul lui Mile are o simetrie ce presupune, poate, o simbolistică ascunsă. Cele două iubite ideale, suava infantă Nicole şi angelica Tanit, sîşi desvăluie alte chipuri decît cele din imaginaţia lui Mile: Nicole e nebună, Tanit e o nimfomană. Puritatea se răstoarnă absurd în nebunie sau viciu.

Pe alt plan, al iubitelor tangibile, carnale, evoluează, simetric cuplul de femeie Roua-Palia. Mile este iniţiat în ritualul dragostei; de prostituata Roua şi, apoi, el o iniţiază pe fecioara Dalia. In ambele cazuri agresorrl devine victimă, iar victima eliberată parcă de o servitute, ia locul agresorului şi duce mai departe morbul blestemat al dragostei. Roua începe să-1 iubească pe Mile, se zbuciumă, fuge de la bordel, încearcă să evadeze, dar decade mereu, se ofileşte şi moare în mizerie ucisă de un, bărbat. La rîndul lui, Mile se îndrăgosteşte de Dalia, devine sclavul ei casnic şi paj în societate; abandonat de Dalia, pentru vanitatea de artistă şi viitoare curtezană, Mile încearcă disperat s-o recîştige, înfăptuieşte pentru ea o escrocherie, apoi o crimă.

Cele mai bune momente din *Venin de mai* sînt paginile care exprimă stări tensionate, specifice lunatecului lui Vinea, o atmosferă de insomnie aţîţată, cu simţurile încordate în aşteptare nelămurită (veghea lui Andrei Mile lîngă sicriul lui Pierrot; noaptea cu furtună cînd Anca îşi calcă jurămîntul şi vine, tîrîtă de patimă, aproape moartă de frig şi spaimă, la conacul lui Pavel Mile; tensiunea foamei lui Călin cînd o aşteaptă pe Jeny; spaimele lui Andrei în noaptea întîlnirii cu vlăjganul Gic, amantul Paulei).

în legătură cu tehnica virtualului roman, se poate presupune că Vinea ar fi folosit procedeul naraţiunii unui martor, în maniera „autenticităţii", aşa cum era anunţată încă din 1930 în fragmentul publicat în *Contimporanul.*

Există şi un alt mod de a citi textul din *Venin de mai.* Această voluminoasă scriere a lui Ion Vinea este un depozit fascinant de materiale literare, de personaje, scene; atitudini şi tablouri care i-au rămas scriitorului după ce a finisat, pentru tipar, alte opere sau care nu şi-au găsit încă 6 utilizare. Se afla aici/ de-a valma,' variantele de laborator ale aproape tuturor prozelor lui Vinea. Impresia de atelier, cu schiţe împrăştiate peste tot, mărturisind diferite epoci de creaţie, colorate violent sau numai trasate, uşor în creion, unele remarcabile prin expresivitate, altele cuminţi şi şterse;, e tulburătoare.

Cîteva exemple pot fi semnificative:

Mile merge noaptea pe cheiul pusthi de la Tomis şi vede, deodată, un felinar. „Felinar singur şi nemişcat ca un spectru, al cărui gînd se revărsa, cu răsfrîhgeri seci şi albe, din piatra de vremuri, în liniştea şi pustiul peisajului de Calcar". Imaginea aminteşte'de felinarul-Hamlet din'schiţa *Cravata de cînepă.* Şi, într-adevăr, măi departe citim: „Andrei se opri, să nu tulbure veghea lui fantastică. La fel de halucinantă îi apăruse în copilărie, la teatru,

fantoma regelui din Hamlet şi n-ar fi fost acum din cale afară mirat, dacă din giulgiul de umbre, chipul de foc al felinarului ar fi pornit să vorbească".

în aceeaşi noapte, Mile urmăreşte o femeie cu siluetă sveltă. E aproape de ea şi femeia pare să consimtă, dar dintr-o casă apare un bărbat masiv şi cărunt, furnind pipă. El deschide poarta şi o ia înăuntru pe femeie, lăsîndu-1 pe Mile umilit şi ruşinat. Aceasta este o scenă din proza *ICu inima-n cap.*

Apoi, Mile o întîlneşte pe Roua, curtezană veştedă, adăpostită într-o casă mizeră de lîngă mare. Portretul femeii iubite, acum bătrînă, scofîlcită, cu buzele fardate, cu plete roşii abundente, ca şi întreaga scenă trimit la *Paradisul suspinelor.*

Altă dată Andrei Mile contempla cu dezgust un individ cu înfăţişare soioasă şi cadaverică, portarul Mişu de la hotel Princiar: „Ochii lui bulbucaţi şi negri îi jucau în cap cu o iuţeală ameţitoare. Pielea pămîntie şi unsuroasă trăda o boală neştiută de care făptura încerca necontenit să se dezbare, prin porii astupaţi de o muşiţă tuciurie. Hainele negre, roase pe la margini şi în coate, pătrunse, fibră cu fibră, de un jeg cu lustru, parcă se consolidaseră şi sfidau moartea din straturile lor de vechime lucie. Din părul ca pana corbului şi pomădat cu nemiluita, o ninsoare măruntă şi grasă de mătreaţă se scutură pe reverele roase ale surtucului. Se lupta în răsuflare cu un guturai învechit şi fornăitor, pe care-1 ajusta la răstimpuri cu dosul labei trecut pe sub riâs, prilej pe care-1 folosea ca să se scarpine Cu precizie între şuviţe cu două unghii ogivale şi cernite". Acesta este, evident, portretul lui Arghir din *Lunatecii.*

Obiceiul lecturilor literare în doi, cu dorinţa de a-i cultiva femeii gustul pentru poezia simbolistă (Pierrot o iniţiază pe Anca în poezia lui Samain şi Mallarme, la fel Călin pe Jeny) trece în *Lunatecii,* în scenele de beatitudine estetică din episodul Laurei Feraru.

Portretele eroinelor lui Vinea, totdeauna înalte, mlădioase şi cu păr bogat, circulă în diferite variante de la Lia diri *Paradisul suspinelor* la Dalia, Anca, Tanit şi apoi la Matilda, Laura şi Ana Ulmu' clin *Lunatecii.*

Ce ar fi devenit romanul *Venin de mai,* dacă Vinea l-ar fi realizat, e greu de spus. Se văd în el cîteva sensuri şi multe siluete, se recunoaşte imaginaţia nestatornică a scriitorului, uneori în fulgerări admirabile, dar ansamblul e, iluzoriu. Nu lipsesc paginile de frumoasă poezie, de strălucire estetizantă, care dau cărţilor sale un aer fastuos specific. Prin densitate şi vibraţie unele episoade, lucrate de Vinea în tinereţea sa, lasă să se bănuiască în *Venin de mai* un roman mai bun decît *Lunatecii.*

• Vinea meditează deseori asupra relației dintre literatura artistică și gazetărie, ca unul care a trăit întreaga viață Cu aceste două îndeletniciri.

• Prin 1922, adică după zece ani de activitate publicistică și literară, el credea că cele două ocupații nu pot fi duse împreună, pentru că mistuie amîndouă „aceeași comoară", adică talentul• • unui om. Acesta ar fi fost -cazul lui Theophile Gautier, care și-a risipit talentui în ziaristică: „Ziaristica absorbi în vrafuri inepuizabile talentul care s-ar fi putut concentra în cîteva volume de pur poem și de mare literatură. Gautier a fost epuizat de cele două îndeletniciri care nu pot fi duse împreună, fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeași comoară."

Totuși, o portiță de scăpare mai rămînea încă pentru scriitorul-ziarist, dacă acesta s-ar fi mulțumit să înfrunte eternitatea cu o carte sau două: „Totuși, romanul *Mademoiselle de Maupin* supraviețuiește. Și un roman și un volum de proză călătorind de-a lungul eternității literare nu sînt ele de ajuns?"

E surprinzător faptul că în destinul lui Gautier, așa cum îl vedea Vinea, se găsește schițat, ca o previziune, propriul său destin; Oare nu a lăsat Vinea în urma lui mult mai numeroase pagini de ziar decît pagini de carte, avînd-pînă în clipa morții doar două cărticele de proză și un volum •de poezii? Și n-a crezut el că acestea sînt „de ajuns" pentru călătoria în eternitate? , ., .

Vinea este scriitopil care de-a lungul întregii sale vieți a căutat diverse căi spre expresia cea mai adecvată în domeniul cuvîntului. El nu moștenește prejudecata separației dintre literatură și alte genuri de expresie, dimpotrivă, o sfidează, ca orice scriitor modern. Oroarea de „literatură", în sensul de convenție și tradiție, este prima atitudine care îl îndreaptă pe Vinea, de timpuriu, spre publicistică.

Primele sale articole de revistă se dovedesc însă tot „literare", oricît încearcă tînărul scriitor să scape de literatură. Fie că scrie despre cărțile apărute, fie că recenzează reviste sau se războiește cu scriitorii epocii, publicistul se învîrtește mereu în jurul cărților. :

, Abia în timpul, primului război mondial și după aceea, cînd lucrează ta ziarele politice ale lui Cocea, Vinea iese din sfera literaturii. Acum, în acest moment, se pune problema dacă unul și același om se poate împărți între beletristică și gazetărie. Vinea își răspunde la această întrebare în 1926, in *Contimporanul*„Poți fi orice și totdeodată și Scriitor, dacă după o zi de muncă silnică mai păstrezi energia să reîncepi în celălalt sens. [...] Condițiunea rămîne aceeași: vitalitatea. E vorba să treci prin încă un avatar după măștile căzute și costumele zilei. Mai ai puterea după cele 8 ore din regulamentul muncii să te îmbraci pentru o gală de gîndire și imagini?"

Deci problema esențială e vitalitatea, pentru că cei slabi sînt absorbiți în cele din urmă de gazetărie, precum Theophile Gautier.

într-adevăr, există cîteva cazuri de scriitori cu o vitalitate excepțională, care au biruit cu egală strălucire în literatură și în publicistica zilnică: Arghezi, Călinescu. '

Dar Vinea?

El răspunde cu sinceritate: „E preferabil, firește, să fii numai scriitor,, și cit mai leneș cu putință".

Vinea ar fi dorit să fie numai scriitor, și „cît mai leneș cu putința", dar viața l-a silit să facă și munca grea a gazetarului. El nu avea condeiul fericit și lejer al ziaristului mijlociu și nici energia uriașă a titanilor, ci era un artist de rasă, delicat și exigent față de scrisul său.

Un contemporan care i-a fost coleg de redacție la *Chemarea* mărturisește cît de greu și atent își scria Vinea articolele: „Cînd își începea articolul, Vinea se izola cu totul de mediul înconjurător. Părea că nu mai vede și nu mai aude nimic din larma și mișcarea celorlalți. Scria foarte greu. Ștergea fraze întregi, și, uneori, pasagii întregi de cîte o jumătate de pagină,, „hășurînd" fiecare rînd, fiecare cuVînt, ca să nu-1 mai poată descifra nimeni. Adesea se oprea, cu creionul în mînă și cu privirea ațintită undeva, departe, peste capetele celor din jur, căutînd un cuvînt sau o întorsătură de frază'. Băieții îl chemau,' îl strigau, dar el rămînea absent. «Lasa-1 dragă, nu vezi ca a căzut în transă?» spunea unul sau altul, deslănțuind uri imens hohot de ris. Atunci Vinea ne privea cu un fel de mirare, ca și cînd s-ar fi trezit deodată într-un mediu nou, neașteptat și chiar străin. [...] '

Cu toate ștersăturile, manuscrisul lui era totdeauna citeț. Rîndurile se înșirau rare, ca să-i rămînă spațiu pentru corijări și adăugiri, iar slova era mare și clară. •

Adesea plecam toți de la redacție și nu rămînea decît Vinea ca să-și termine articolul de trei sau patru file. Avea în gradul cel rnai înalt'conștiihță valorii scrisului' său" (T. Teodorescu-Braniște).

Vinea nu face parte din tagma comună a gazetarilor activi și întreprinzători, și care se simt admirabil în atmosfera trepidantă a redacțiilor.. Același prieten din tinerețe își amintește că pe Vinea îl obosea ritmul alert de lucru din redacția unui mare cotidian, „cu *5—6* ediții pe zi căre trebuiau, încheiate și expediate la gară la ore precise, ca să ajungă la timp în diferitele regiuni' ale țării". Firea lui de artist delicat și boem Se potrivea cel mult cu activitatea unei gazete mici: „Crede-mă — spunea Vinea —, nu pot să lucrez sub teroarea mersului trenurilor. Am impresia că nu mai sînt gazetar, ci cheferist. Trebuie să mă întorC la o gazetă mică".

Vinea nu crede deloc că drumul talentului trebuie să treacă neapărat prin mizerie și suferință pentru a se desăvîrisi. Scriind undeva despre Sără»

cia artistului, el protestează cu atîta vehemenţei împotriva opiniei comune despre scriitorul sărac, încît nu e greu să vedem în rîndurile sale mînia unuia care a muncit din greu pentru existenţă, deşi a dorit să facă altceva: „Nu e adevărat că suişul pe culmile artei trebuie să fie un lung şi greu calvar. Ne minte şi ne înşeală cel ce susţine că sărăcia, boala, nesiguranţa vieţii şi lipsurile de tot felul alcătuiesc şcoala cea mare a scriitorului, a pictorului, a muzicantului. E o rătăcire să crezi că arta prosperează pe gunoaie ca ciupercile. Sau că expresia se cucereşte mai lesne într-o existenţă de necontenită alarmă şi de războaie cu nevoia, şi că suferinţa e necesară celui ce şi-a propus să-i dea cuvînt. Această concepţie de bărbier care scotea privighetorii ochii, pentru ca în veşnicul întuneric al coliviei să cînte mai mult şi mai frumos, aparţine unui cuget egoist, prădalnic, izgonit astăzi din cetatea vremurilor noi".. , .

Dar, în ciuda înclinaţiei temperamentale spre o existenţă confortabilă şi lejeră, Vinea se dovedeşte un gazetar, tenace şi harnic, capabil şă umple singur cîteva coloane de gazetă zilnic...,în anii 1919—1920, şi mai ales după 1930, la *Facla,* Vinea face multă gazetărie politică, jertfindu-şi proiectele literare în favoarea articolelor de ziar. Cine îl judecă pe Vinea numai după opera lui literară, puţină şi nu totdeauna finisată, rămîne doar cu imaginea literară a „prinţului" nepăsător, despre care vorbeşte Geo Bogza. însă gazetarul Ion Vinea, cu chipul său mînios şi dur, e la fel de interesant ca artistul selenar care oficia cu graţie tainele poeziei pure.

De altfel, Vinea consideră că în epoca modernă între artă şi jurnalistică există şi legături teoretice, nu numai practica obişnuită. Astăzi — spunea Vinea — e greşit a vedea în gazetărie doar „genul inferior al observaţiei, al comentariului mărginit şi banal". în acest caz, întrebarea „gazetar sau scriitor" ar fi „tot atît de absurdă ca: sau copist, sau călăreţ". Dar în secolul XX literatura a ieşit din graniţele ei convenţionale, iar jurnalistica a crescut în valoare şi importanţă, încît reporterului modern i se cer tot atîtea însuşiri cît şi unui romancier „pe care trebuie să-1 egaleze deopotrivă ca fantezie şi simţ de observaţie" *.(Jurnalist şi romancier).* Ca atare, dacă are talent şi vitalitate — conchide Vinea —,. scriitorul poate să scrie şi reportaj şi poem. / ,

Se vede limpede că Vinea leagă gazetăria şi arta într-un mod superior, prin ridicareja primeia la condiţia celei de-a doua.

Mai tîrziu el revine hotărît asupra acestei opinii, oprindu-se asupra unui gen special al jurnalisticii: pamfletul. în pamflet, Vinea găseşte o formă a poemului, iubitul său poem, „singurul gen literar" cum îl numeşte adesea: „Cu toate că e descriptiv şi analitic,,, pamfletul ţine de lirism. E partea concavă a poeziei, e forma lăuntrică a elanului. Sufletul lui e iubirea la gradul pe care-1 numim ură, resortul lui e revolta *(Pamflet şi pamfletari).*

Sau: „polemica şi pamfletul sînt cealaltă faţă a veşnicului poem, ele exprimă poezia indignării şi a mîniei. Nu e totdeauna nevoie să fie turnate în versuri §i rime". .

Cu alte cuvinte, în concepţia lui Vinea pamfletul poate deveni un gen literar, cu condiţia însă — spune el în articolul *Pamflet şi pamfletari* din 1929 — ca acesta sa respecte echilibrul în violenţă: „Cadrul propice pamfletului e acela al echilibrului. Numai astfel se menţine înlimitele lui armonioase de gen literar, — cu efecte de opinie şi uneori de acţiune, imediate".

Vorbind iii continuare despre eficienţa pamfletului, scriitorul de avangardă se încălzeşte şi exprimă cu patos năzuinţa'spre o artă „esenţială eoncenttătă şi explozivă'': „Efectele pamfletului faţade obiectivul lui sînt dezastruoase. Pamfletul e propaganda esenţială, concentrată, explozivă. Proiectează o lumină orbitoare, biciuieşte atenţiile, bruschează indiferenţa, dezlănţuie, raliindu-le, pasiunile".

Atracţia lui Vinea pentru pamflet este legată şi de convingerea'să intimă că sensibilitatea şi limba românească au afinităţi cu spiritul pamfletar: „Limbă şi sensibilitatea românească oferă un excelent material pamfletului. Ea conţine şi o drastică expresie rezumativă, în două vorbe şi un **"Sfert".**

Cînd face o cronică la spectacolul *Răzvan şi Vidra ăe* Hasdeu jucat pc scena Naţionalului, Vinea găseşte că personajele piesei, inclusiv răzeşul» sînt convenţionale şi fără specific autohton; „localnic cu adevărat pare a fi numai dascălul cetitor de cîntece pamfletăreşti".

Cum se reflectă aceste opinii despre pamflet şi despre gazetărie în activitatea lui Vinea? ,

Practic, a vorbi despre pamfletul lui Ion Vinea ar însemna o trecere în revistă a celei mai mari părţi din opera sa. însuşi stilul său crud şi coroziv, pe care îl foloseşte cu egală dezinvoltură în poem, recenzie, articol sau pamflet, aparţine pamfletarului. Cronicile sale literare din *Facla* (1913) şi *Cronica* sînt primele pamflete, deghizate, ale. unui tînăr scriitor ce dovedeşte de timpuriu vocaţia agresiunii şi ironiei. Mai tîrziu, la şcoala marilor pamfletari Arghezi şi Cocea, Vinea dobîndeşte gustul pamfletului politic.

,Dar lecţia de gazetărie învăţată de la Arghezi sau Cocea nu-1 transformă pe Vinea într-un discipol al acestora, în ceea ce priveşte arta pamfletului. Arghezi are un stil suculent, colorat, plin de o sevă verbală neaoşă, cu accente de genială îndrăzneală; Cocea scrie şi el apăsat, gospodăreşte, înjurînd fără sfială la modul popular şi alegînd cuvintele cele mai mustoase. Nici unul dintre ei nu-şi pune problema echilibrului în agresiunea pamfletară, despre care vorbeşte Vinea.

în schimb, Vinea^are un stil cinic şi muşcător la rece, cu o tentă cerebrală vizibilă. Cuvintele lui agresive cad glacial şi impecabil, ca o demonstraţie ştiinţifică executată de un savant. Intelectualitatea şi luciditatea nu-1 părăsesc niciodată pe Vinea, care, şi în momentele de mînie, rămîne sever şi distant.

în opera lui Vinea, pamfletul e faţa veninoasă a *lunatecului,* reversul plîngerii elegiace. Sterilul visător se răzbună pe lume prin,cuvinte corosive, mărturisind că are „apucături pamfletareşti", precum Lucu Silion din, romanul Lunatecii. Dar, orice ar face, lunatecul e un intelectual pursînge, ce nu-şi poate ieşi din stilul său frumos şi elegant.

Urmărind cîteva exemple de pamflete din bogata publicistică a lui Vinea, vom întîlni pretutindeni arta lui cerebrală şi calculată.

Unul dintre cele mai specifice pamflete ale lui Yinea este cel apărut în *Contimporanul* din 1929, sub titlul *Spovedania unuia.* Aparent, acest pamflet îndreptat împotriva unui om de stat „obez; şi bubos" seamănă cu o. pagină de Arghezi. Procedînd ca Arghezi, Vinea îşi discreditează victima prin descrierea unor oribile metehne fizice, în cazul de faţă nişte iuruncule ucigătoare şi o obezitate foarte avansată.

Dar acolo unde Arghezi ar fi coborît cu voluptate în intimitatea respingătoare a insului pentru a-i înfăţişa animalitatea bolnavă şi abjectă, Vinea.contemplă totul cu detaşarea rece a omului de ştiinţă. Furunculosul se „spovedeşte" într-un limbaj neologistic de cea mai pură ţinută intelectuală, în fraze construite savant şi cu o logică admirabilă, încît pamfletul se transformă în descripţia doctă a unei operaţii chirurgicale.

Pentru scriitorul avangardist care are obsesia formelor noi, accentul valorii cade totdeauna pe expresivitate, stil, într-un cuvînt, pe artă: „Pamfletul se realizează prin formă, deci prin expresivitate. Adevărul în enunţuri plate e mai puţin convingător şi activ decît o infamie bine redactată".

Ion Vinea, poet, prozator şi pamfletar'de talent, face parte dintre acei artişti care hu determină o literatură în specificitatea ei, dar în schimb îi dau rafinament şi culoare, perfecţionînd tehnica atît de mobilă a cuvîntului. într-o cronologie ideală a literaturii române, Vinea s-ar situa la un „fin du siecle" cînd spiritele clasice apun şi înfloreşte barocul.

ELENA ZAHARIA FILIPAŞ

i
|

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Ediţia de faţă îşi propune să cuprindă opera integrală a lui Ion Vinea, în următoarea succesiune: volumul I, poezia;, volumele II—XII, proza; volumele. IV—V, publicistica.

In fiecare volum, textul va fi urmat de un aparat critic alcătuit din note, variante şi comentarii critice.

Volumul I al ediţiei înglobează toate poeziile lui Ion Vinea cunoscute pînă la această dată (rezerva se referă la posibilitatea existenţei unor poeme manuscrise în arhive particulare).

Am ordonat materialul grupînd poeziile în antume şi postume. Prima secţiune a volumului este deci structurată astfel: *Volume* (volumul unic *Ora fintînilor,* 1964) şi *Din periodice.'* Secţiunile următoare cuprind poeziile postume şi o *Addenda.* Am inclus în *Addenda*: traducerile din,poezia franceză, foarte puţine la număr pentru a constitui o secţiune aparte; o serie de „exerciţii" în manieră avangardistă publicate în *Contimporanul* sau *Punct;* cîteva poezii în limba franceză ţinînd de acelaşi experiment avangardist; în sfîrşit, cîteva poezii publicate în ediţia *Opere,* Editura Dacia, volumul I, 1972, despre al căror text manuscris hu avem nici un indiciu.

Volumul mai cuprinde un indice alfabetic al poeziilor şi variantelor după titlu şi un indice alfabetic al poeziilor după primul vers. '

Manuscrisele* luiIon Vinea se află în cea mai **rfiare** parte în colecţia Muzeului literaturii române, fiind achiziţionate de la **Soţia** scriitorului, Elena Vinea. Numai un singur manuscris, de proporţii reduse, se află la

* Conform uzanţelor editoriale, am inclus în termenul de *manuscris* şi texte dactilografiate, pentru care avem certitudinea că au fost revăzute de autor şi reprezintă voinţa acestuia.Deoarece în hiutte dintre **dOSare** sînt amestecate texte dactilo cu texte autografe, iar denumirea generică de *manuscris* nu distinge între aceste forme diferite de prezentare a textului, am menţionat în note pentru fiecare situaţie în parte cînd textul este autograf sau are corectări autografe.

Biblioteca Academiei. Pe lîngă acestea, în arhiva Editurii Minerva s-au păstrat o serie de manuscrise ale lui Ion Vinea, prin grija editorului Andrei Rusu care a îngrijit cele două ediţii ale volumului *Ora fîntînilor,* din 1964 şi 1967.

După afirmaţia Constandinei Brezu, în perioada 1960—1964 Ion Vinea şi-a distrus o parte din manuscrise, dîndu-le foc (Constandina Brezu, *Ion Vinea-fişier (II),* în *Luceafărul,* nr. 43 (234), 22 octombrie 1966, p. 5).. Această informaţie he-a fost confirmată oral şi de scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, prietena poetului. Manuscrisele înseşi vorbesc despre acest autodafe cu consecinţe nefericite pentru editarea operei lui Ion Vinea, deoarece unele dintre ele au colţurile arse, părînd a fi fost salvate din foc.

începem descrierea manuscriselor cu cele aflate la Muzeul literaturii române, într-o ordine care îşi propune să reflecte succesiunea alcătuirii de către autor a acestora. (în manuscrisele cu conţinut eclectic, vom lua în considerare în primul rînd caietele autografe.)

Manuscrisul 12 841 este un dosar de 111 file cu conţinut eclectic: poezii autografe, .ciorneide poezii nefinisate, copii dactilografiate şi copii manuscrise, tăieturi din ziare şi reviste şi un caiet (autograf). Multe texte nu au titlu, iar, unele poartă un număr scris mare, peste' textul respectiv,, cu creion roşu sau albastru, ceea ce indică intenţia autorului de a le utiliza, în vreun proiect de volum. Din manuscris lipsesc filele 35--48.

Caietul cuprins în manuscrisul 12 841, avînct filele numerotate — la Muzeul literaturii române — de la 53 la 82, reprezintă cel mai vechi manuscris cu poezii al lui Ion Vinea, cuprinzînd unul dintre primele sale pro» iecte de,volum. Pe prima filă, sub semnătură, sînt notate mai multe propuneri de titlu> cu creioane de diferite culori, ceea ce indică indecizia şi revizuirea .în .mai multe rînduri: *Ion Vinea, Lanurile galbene ;..Vitraiurile luminate ; Prum spre soare.*Pe fila a doua figurează altă succesiune de titluri: *Prund ; .Lanurile'galbene; Vitraiurite luminate; Urmele . spulberate ; Apă neîncepută.* Se pare că titlul care 1-a atras cel mai mult pe Vinea pentru acest proiect'de volum este totuşi *Lanurile galbene,'* căci acesta apare şi pe yersp-urile filelor 1 şi 2, adică în total de 4 ori.

Caietul cuprinde poezii din anii 1915^-1917, cele mai multe aparţin nînd anului 1917 (textele poartă menţiunea anului şi, uneori, a lunii în care au fost scrise, precum şi localizarea: ,,„Iaşi"). O singură poezie,

iese din graniţele acestei perioade: *Pe vînt- de noapte,* devenită ulterior *Tuzla (I),* care este datată: „1913".; i

Sînt Cuprinse următoarele poezii (scrise cu cerneală neagră sau verde): *Pansenzitism* (în versiunea definitivă intitulată *Dintr-o toamnă), Peisaj interior (y Taină), Petreceri, vara, Paşi prin foi, Ioana, Rugăciune, Reîntoarcere (y Poveste), Să aşezăm seara, La Sergiu Manolesc.u (y La Sergiu), Cîntec în război, (y Cumpănă), Pe cînd se leagănă ceasul (y Din „Almanahul îngerilor"), Pe vînt de noapte (y Tuzla I), Oră unică de singurătate. Femeie albă rezimatâ de un arbore, Auroră (y Vilegiatură),Insomnie' (y Război), Evantaiul uitat (y Amurg), Corn de toamnă, Vînt rău, Fira, Abecedar, Erinnerung, Fât-Frumos f) Iele), Sfîrşit (y Zgură), Moartea spînzuratului (yVisul spînzuratului), Balada unei nopţi.*

în mijlocul caietului este transcrisă poezia *Litanii* de Tudor Arghezi.

în afara caietului *Lanurile galbene,* în manuscrisul 12 841 mai sînt cuprinse, pe file disparate, următoarele poezii datînd din diverse perioade de *creaţie: Magie albă, Ruga robilor, Impas, El, în anii mei ultimi, April (y Reper), Temă, Amazoana (y Nike), Voci în pădure (y&asuri îfi pădure), Foileton, Ţipăt (y Iulie), Impresii (y Ton), îndemn, Tomis, Paragină (y Casa din Mangalia), Letopiseţi (y Obsesie), Pantelimon 1915, Auroră (y Vilegiatură), Chemare.* :\ • •

Manuscrisul 11 783 este un caiet autograf care cuprinde un alt proiect de volum din tinereţea poetului. Pe prima pagină sînt notate mai multe titluri, cu creion albastru, apoi şterse: *Filtruri 1912 —1922; Prisme.* Sub acestea este scris cu creion roşu un alt titlu: *Moartea de cristal.* Pe verso-ul primei file scrie din nou: *Prund; Filtruri,* cu creion albastru, apoi şterse. Apoi cu creion roşu: *Moartea de cristal* şi cu creion negru: *Glasuri.*

S-ar părea că acest caiet reprezintă proiectul volumului *Moartea de cristal* pe care Ion Vinea îl anunţa în revista *Contimporanul,* nr. 64, din anul 1926, în următorii termeni: „Apare în curînd *Moartea de cristal,* versuri de Ion Vinea, cu gravuri în lemn de Marcel Iancu. Volumul conţine poeme apărute în reyiste şi inedite, din răstimpul 1912—1922. Un tiraj special numerotat pe hîrtie de lux va fi rezervat de pefacum suscriitorilor care ne vor anunţa printr-o carte poştală".

Caietul are 58 de file, numerotate numai pe o singură parte (în cadrul Muzeului literaturii române). Sînt cuprinse 63 de poezii, scrise cu cerneală neagră şi numerotate ulterior cu creionul. Se pare că o mare parte a textelor au fost transcrise, deoarece sînt perfect curate, fără ştersături. în acest sens pledează şi faptul că pe fila 5 figurează titlul *Amintirile falsei* dar textul poeziei n-a mai fost transcris. Multe poezii nu au titlu; iar altele apar sub, un titlu ce va fi. înlocuit ulterior.

Menționăm mai întîi poeziile cu titlu din caietul *Moartea de cristal*, indicînd în paranteză, unde e cazul, titlul definitiv:

Dor vechi (y *Glosar* 1), *Epave* (y *Cuibf, Flori de lampă* (y• *intîlnire)*, *Doleanțe, Varia* (y *Glosar* 5), *Jucării; Zgură, Minut, Anonim* (y *Impas), Astral, Taină, Basm* (y *Iele), Ioana* (y *Fira), Ioana 2* (y *Ioana), Neurastenie* (y *Insania), Rugăciune,. Dintr-o toamnă, Visul spînzuraiului, Paragină,* (y *Bocet), Vînt râu, Tuzla (I), Tuzla (II), Ceas, Port* f) *Iser), Drum* (y *Hotare), Mereu* (y *Plînsfy „Tatăl nostru", Ev 1918* (y *Ev), Ascultări, La Sergiu, Reîntoarcere* (y *Poveste), La ora cînd cafenelele se închid, Alții, Necroman, Mort-sezon, Lamento, Ceremoniii, Koh-I-Noor, Voci în pădure* (y *Glasuri în' pădure)*, *De departe, Nocturnă* (y *Cîntec de noapte), Pasărea măiastră, Don Juan* (y *Don Juan ÎI), Total, Reclamă, Obses, Porte-voix, Subiect* (y *Dicteu), Clades.*

Fără titlu sînt cuprinse următoarele poezii,: *„ Tatăl nostru"*, (text identic) *Tălmăcire, Siestă, Ton, Locuri, Voluptas, Stampă, Praf, Război Cumpănă, Crin de iarnă.* , \ .

In partea a doua a caietului unele texte au numeroase modificări autografe.

. în caiet există, pe marginea unor versuri, însemnări făcute cu creionul de o mînă străină. Se propun corectări şi modificări, pe care nu ie-arn luat în considerare.

Manuscr isu l 16 562 este un dosar de 30 de file cu conținut eclectic: texte autografe, ciorne, tăieturi'din ziare şi un caiet de 8 file. Pe coperta dosarului cineva a scris: „Apărute în diferite reviste."

Caietul autograf (numerotat de la 15 la 23) are pe prima,' pagină următoarea mențiune scrisă ele mîna poetului: „I. Iovanache-Vinea: 12 poezii". Filele caietului au colțurile arse. îri caiet sînt cuprinse 8 'poezii, copiate curat de autor, cu scrisul'său înflorit din tinerețe:' *Nocturnă, Eternitate» Fantezie, Cîntec de noapte,' Capitolul, Paragină* (intitulată în versiunea definitivă *Bocet), Cetate moartă,* (după A. Samâin) şi *Sonet* („Supremă floare..."). Aceste poezii au văzut lumina tiparului în' diferite reviste, îh perioada 1912—1920. La unele dintre ele se menționează periodicul şi data apariției, ceea ce înseamnă că au fost transcrise ulterior publicării, adică după noiembrie 1920 cînd vede lumina tiparului poezia *Nocturna* ultima - din punct de vedere ^cronologic. După scris, caietul se situează în imediată apropiere cronologică cu caietele din-manuscrisele 12 841 şi 11 783, respectiv, după *Lanurile galbene* din ms. 12 841 şi aproximativ în aceeaşi perioadă cu *Moartea, de cristal* din ms. 11 783. •>

< în afara caietului, ms.) 16 562 mai cuprinde, pe foi disparate, poeziile: *Mărturii, îndemn* („Nu te opri..."), *Rugă, Soartă, Din umbră, Obses, Jetatură, Fără tin,e, Vedenii.(y Cîinele pămîntului), Friihlirtgsnacht, Iarnă* şi *Clamor.,* • -.î • • <-> ••>•"'.

Mânuserisul 12 844 este un dosar de 44 de file cu conținut unitar: copii autografe ale unor poezii publicate de Ion Vinea în diferite reviste în perioada 1912—1926. Manuscrisul datează deci dintr-o perioadă ulterioară anului 1926, probabil din anii 1926— 1930, căci după 1930 Ion Vinea *se* preocupă tot mai mult de gazetărie şi mai puțin de literatură. Filele sînt îngălbenite şi au, cele mai multe, colțurile arse. Textele sînt scrise curat, cu cerneală neagră pînă la fila 8, apoi cu cerneală albastră. Q parte din texte sînt datate; altele poartă mențiunea periodicului şi a datei de apariție.

Sîrit cuprinse următoarele poezii: *Neurastenie* (y*insania), Dintr-o vară, Singurătăți, îngerul a strigat, Dedicație, Ioana, Declin, Aştepiind* (y *Amurg), Vilegiatură, Veste, Amintirile false, Doleanțe, Lewdness* (y*Lowness), Mare, La ora cînd cafenelele se închid, Din „Almanahul îngerilor", Lamento, Filtru, Filtre* (y *Prdg), Scripturi, Gamă, Alții, Pasărea măiastră, Cosmopolis, Ecou, Reper, Subiect* (y *Dicteu), Prund, Prund, Victoir'e en bleu, Miez de noapte* (y *Voluptas), Drumuri* (y *Hotare), Necroman', Tuzla (I), Tuzla (II), Ev, Zero, „Tatălnostru", Visxilspînzuratului, Reclamă, Paragină* (y *Bocet), Stelele, Mobilizare /) Parada plecării), Veghea mistică* (y *Priveghi), Eriknerung, Fior, Sfînt (I), Sfîtit (II)* (Ş *Schivnic).*

Manuscrisul 12 84$ este un caiet, gros, în care insă sînt scrise numai 12 file, cu creionul. Pe copertă scrie cu creion albastru: *Ion Vinea. Glosar (Exil, Ora fintînilor, Aievea, Rebut, Atlas),* iar pe prima filă e notat titlul: *Rebut.* Se pare că acest caiet reprezintă primul stadiu, embrionar, al proiectului de volum *Ora fîntînilor ăe* mai tîrziu. Aici este schițată prima oară structura pe cicluri a volumului, din care s-au păstrat titlurile primelor trei cicluri. Cît priveşte titlul volumului, se pare că Vinea oscila la acea dată între *Rebut* şi *Glosar,* iar volurnul urma să se deschidă chiar cu textul ce va purta succesiv aceste titluri. ,

După formatul caietului care poartă pe copertă ,o vignetă cu. stema s,R.P,R." putem data cu aproximație manuscrisul 12 843 în perioada 19^0. ,\ : în manuscrisul. 12 843 sînt cuprinse poeziile: *Rebut jy Glosar), Ora fintînilor, Rugă; Din urmăyV&lut Somnia, El, Ivoriu, , Ivire, Repulsio,. Eu si celălalt* în caiet sînt. introduse, şi 4 fUe disparate, numerotate de la 13 la 17,. pe care se află: o poezie .dactilografiată, cu titlul *Bocet* (y *Opal),* un text bruionar, de nereconstituit, cu titlul. *Hoț în amurg* şi o poeziei licențioasă, în manieră-,^folclorică/ cu titlul *G.omibate<* (ultimele două nefiind incluse in ediția de față). . w -

Manuscrisul 12 845 este un dosar cu colțurile arse, având *26* de file disparate și eclectice: tăieturi din ziare și reviste; liste de *titluri* de cărți străine; o ciornă cu două pagini bruionare care par a fi începutul unei traduceri după poemul *Anabasis* de Saint John Perse; două pagini de însemnări privind romanul *Venin de mai*; o variantă autografă, fără titlu, a poeziei *Lui Postumus.* Cel mai valoros element din ms. 12 845 îl constituie două copii dactilografiate ale *Tablei de materii* & proiectului de volum *Ora fîntînilor,* dactilografiate după *Tabla de materii* autografă cuprinsă în manuscrisul 18 922 (descrierea acestor texte va fi făcută în cadrul prezentării ms. 18 922).

Manuscrisul 18 922, pe care îl considerăm ca text de bază în stabilirea majorității textelor din ediția de față, reprezintă proiectul unui volum de versuri pregătit pentru tipar de Ion Vinea aproximativ în perioada 1955—1960. Manuscrisul constă dintr-un dosar cu 343 file ce conțin textele dactilografiate ale majorității poeziilor scriitorului, cu corectări și modificări autografe după dactilografiere. Pe coperta dosarului scrie: *Ion Vinea: Versuri (Ora fîntînilor),. Pentru tipar. Predată la ESPLA cu nr. 1957.* Paginile 1—243 alcătuiesc un corpus unitar și anume proiectul volumului de versuri *Ora fîntînilor,* mult mai cuprinzător decît cel publicat antum, în anul 1964, la Editura pentru literatură. Manuscrisul se deschide cu o *Tablă de materii,* scrisă cu creionul de autor, unde figurează 237 de titluri, numerotate de la 1 la 237 și organizate în patru cicluri: I. *Ora fîntînilor;* II. *Steaua Somnului;* III. *Exil;* IV. *Aievea.*

Iată structura acestor cicluri, conform *Tablei de materii:*

I. **Ora fîntînilor:** *Mare, Destin, Ord fîntînilor, Ruga, Din urmă, Velut Somnia, Declin, Vigie, Rătăcire, Ivoriu, Ivire, Solitudo, Suspin Final; Praj*, î)nul, Sfînt, Scripturi,' Schivnic, Culmi, La stea, Incantație, Una, Ovid, Tomis, Nox, Tristia, C%imare, Z>or de mare, Casa din Mangalia, Popas, Chei, Nauta, Tuzla, Koh-I-Noor, Doleanțe, Remember, Adagio, Gina (I), Gina (IIf, Celei adormite, De profundis, Sfintei de azi, Ieri, In memoriam, Adaos, Vocula, Paragină, Rugă, Mărturii, Recessus, Chip, Amazoana, Victorie, Obsesie, Ioana, Fira, Celei venite, Diurn, Noi', Sunet^ Ceas rău, Ecou, încheieri, Dor vechi, Meandre, Moment, Răsunet, Hotare, Alții, La ora cînd cafenelele se închid, Mort-sezon, Dintr-o vară, Septembrie (Ciornă), Septembrie (Variantă), Vilegiatură; • Tălmăcire, Pantelimon, Priveliște, Rit, Astral, Orizonturi, Lanțuri, Mustrări; Vaier, El,' Preludiu, închinare**

II. **Steaua Somnului** (pe o pagină de titlu care deschide ciclul este notat cu creionul: „Steaua Somnului. Poeme fantastice-):

Steaua Somnului',' Geneză, Glasuri, Prohod; Ascultări, Madrigal, Erinnerung, Insomnii, Șoaptă, Ezitări, Manentveteris, Amintiriiefalbe,Fruklings~nacht, Pași prin foi, Nocturnă, Medalion, Dor, Romanță, Vals vechi, Regret, Melopee,- Dintr-o toamnă, Pro domo, Dedicație, Voluptas, Eternitate, Lewdness, Roaba; Hvam, Servituti; Litanii; „LHndiffe'rent"', Invocație, Paradis destrămat, Banal, • Finis, Vecie, Priveghi, Șuvoaie, Pelerinaj, Disonanțe, Variantă, De departe, Revedere, Pe urma pașilor, Cuib^ Petreceri, vara, Plîns, Ceremonii, Veste, Ton, A murg, Insania, Impas, întîlnire,» Zigzag, Bocet, Iarnă, Crin de iarnă, Locuri, Praf, Glasuri în pădure, Stampă, Rugăciune, Vid, Adio, Clopote, Răspuns, Retor sus, Opal, Cale-ntoarsă, Fără tine, Sonet, Capitol. • ~

III4. **Exil;** *[Epictet, Soartă, Ion-Vodă cel Cumplit, Aetius, Portret antic, Ispită, Clades, Proroc, Legendă, Usque, Sfat, Medievală, Jetatură,, Zgură, Rechizitor, Epavă, îngerul a strigat>, Parada plecării, Retragere, Război, Balada, Cumpănă, Lauda urii, Veghea de. iarnă, Odium, Carmelia, Obses.*

IV. **Aievea:** *Aievea,, Vedenii, Caedes, .MișUre, Necroman, Fior, Don Juan (I), Peisaj, Moara umbrelor, Iele, Clopotul scufundat, Poveste, Pasărea de aur, Clipă, Sighișoara, Qui iter fecit, Rugul nopții, peșnice,, Steaua, morților, Don Juan (II), Djipteu, Feerie, Singurătăți, Gamă, Pasărea măiastră, Lui Marcel Iancu, CI amor, Pauză, Secetă, De Sîn-Martin, Vasul-fantomă, Proclamație, Visul spînzuratului, Acedia, Lamento, Reper,, ^Qosfno^oliș^ DjnQolo, Total, Qv,..Reclam$> • Memento,. Iser^ A dam,. ^M§^"^l^.âi Stuprum, Schola Cantorum, Cîntecul ursarului, Campanie^ Țînguirea lui A zor, Rebut.*

Față de această, *Tablă de materii* manuscrisul se prezintă lacunar, în sensul omisiunii unui număr de poezii (care au fost scoase din dosar înainte de intrarea manuscrisului în colecția Muzeului literaturii române). Astfel, lipsesc următoarele texte:

Rugă, Din urmă, Declin, Rătăcire, Nox, Tristia, Popas, Nauta, Sfintei de azi, Vocula, Fira, Ceas rău, Vilegiatură, Pantelimon, Prohod, Manent veteris,Amintirile false, Fruhlingsnacht, Eternitate, Roaba, Litanii, Paradis destrămat, De departe, Revedere, Capitol, Epictet, Usque, Sfat, Baladă, Obses, Fior, Moara umbrelor, Pasărea de aur, Dincolo, Ev, Reclamă.

Una dintre copiile dactilo ale acestei *Table de materii,* copii aflate în manuscrisul 12 845, are cîteva modificări autografe, ulterioare dactilografierii. Astfel sînt introduse cîteva titluri noi: *Comemorare, Golia, Magie, Cavalcadă, Răzvrătire (Soliloc nocturn), Lui Postumus, Rugă robilor.* Sînt modificate titlurile: *Amazoana*) *Nike; Vedenii* y *Clinele* ' *p>ămîntului, Rebut* y *Glosar.* Cîtorva titluri li se schimbă locul în sumar *De profundis, Pauză, Schola'Canidrum, Rugă:*

Paginile 243—343, separate de corpusul central, cuprind dublete dactilo ale poeziilor din acest corpus sau diverse ciorne sau strofe disparate, unele cu caracter bruionar. Aceste texte din partea a doua a manuscrisului 18 922

n-au fost luate în considerare în alcătuirea ediției noastre. Tot aici se găsește şi o *Erată* scrisă de autor eu creionul, în care se corectează o serie de cuvinte din poeziile aflate în corpusul centrat, precum şi două titluri. Paginile indicate în *Erată* im corespund cu cele din manuscris, încît se pare că *Erata* se referă la alt corpus de texte, cu o structură asemănătoare., De altfel modificările propuse de *Erată* apar operate în ms. 18 922, cu excepția unui titlu (Lewdness > Lowness).

Manuscrisul 12 842 este un dosar de 213 file pe care autorul a scris cu creion albastru'. *Ion Vinea, Ora fîntînilor.*"Este un dosar'de'lucru, un feîde anexate manuscrisului 18 922, cuprinzînd încea mäi mare parte poezii dactilografiate care sînt dublete dactilo ale textelor selectate în manuscrisul 18 922. Există de asemenea şi 6 serie de poezii autografe disparate, precum şi alte''poezii^âutografe' care' &u -anexate Copiile lor dactilografiate, în cîte trei pînă la cinci exemplare. Poeziile aparțin unor perioade diferite de creație şi sînt ordonate absolut: întimplătot. Unele file au colțurile arse.

Sînt cuprinse următoarele poezii sau variante (vOm menționa, unde e cazul, titlul definitiv): *Sfintei de azi, Rechizitor, Preludiu, Rugul nopții veşnice, Prorocul;'Ivire, Ceas râu, Clades, De profundis, Tomis; Obsesie, Lexf Limpede vînt..: (} Nike), Din urmă, 'Final, In memoriam, Pelerinaj, Haiducie (} Veghea de' iarnă), Cale-ntoărsă, Răzvrătire (Soliloc nocturn)), Ovid, Ascultări, Nocturnă, Tuzla I, Madrigal, Rătăcire (} Velut Somnia), Peisaj, Grație* Y> *Lumină stranie), Adagio, Final, La stea, Crin /> Crin de iarnă), Vals vechi', Chei, Epava, Velut Somnia, Aievea, Recessus, Servituti, Secetă, Ora fintînilor, Lewdness (Y Lowness), Casa din Mangalia.*

în partea a doua a manuscrisului 12 842 se afla'O serie de dublete dactilo, de care n-am ținut seama în alcătuirea ediției de față]

Celelalte manuscrise aflate la Muzeul literaturii române (11 785, 11 786, 11 787, 11 789, 18 927, 11 488) sînt de dimensiuni reduse, avînd o filă sau cel mult două, cu textul unei singure poezii. Aceste manuscrise vor fi descrise în notele privitoare la poeziile respective.

La Biblioteca Academiei R.S.R. există un singur manuscris care cuprin de poezii de Ion Vinea: *manuscrisul* 5 080. Acesta este un caiet-dosar, în care au fost legate poezii autografe.,.. disparate sau în corpusuri mici, ale mai multor poeți români:. V. Voiculescu, Ion Pillat, B. Fundoianu„ Ion Vinea, Adrian Maniu.

Din creația lui Ion Vinea se află în acest manuscris numai două poezii,, autografe-: *Tîrzie* (variantă a poeziei *Steaua morților)* şi *Sfînt 2* (intitulată

ulterior *Sfînt), pe* filele Î24—126. Textele sînt scrise curat, cu cerneală^ neagră, pe file de caiet, şi semnate: **„I.** Vinea".

în arhiva Editurii Minerva se găsesc de asemenea cîteva manuscrise eu poezii ale lui Ion Vinea. Manuscrisul principal, pe care l-am intitulat în mod convențional *M anuscrisul M* este un dosar de 243 file care cuprinde., poezii de Ion Vinea, dactilografiate, unele avînd titlul autograf sau corectări autografe. Pe coperta dosarului autorul a scris, cu litere mari, cu creion, albastru: *Ion Vinea, Glosar, poeme, 243 pagini.* Apoi a anulat titlul *Glosar,* scriind deasupra: *Ora fintînilor.* 0 însemnare identică, scrisă cu acelaşi creion şi avînd aceeaşi modificare a titlului, se află şi pe fila 2. Pe fila 1 este notată o dedicație autografă: „lui Al. Rosetti".

O însemnare de pe spatele coperții arată că dosarul respectiv conține un. proiect de volum de poezii al lui Ion Vinea datînd din perioada *1955—1956,*

Analizat în. ansamblu, manuscrisul M este o variantă a corpusului, principal al manuscrisului 18 922, cuprinzînd în cea mai mare parte dubletele dactilo ale textelor din ms. 18 922 şi, avînd aceeaşi structură. Manuscrisul. nu are sumar, dar succesiunea poeziilor este aceeaşi cu cea din *Tablă de materii* din ms. 18 922. De asemenea, în, manuscrisul M se află o *Erată,* de 4 file, care este copia dactilo a *Eratei* autografe din ms. 18 922.

Privit ca o structură, ca proiect al unui volum, manuscrisul M se situează din punct de vedere cronologic cu puțin timp înaintea ms. 18 922. Argumentele care pledează în favoarea acestei cronologii sînt: titlul *Glosar,* mai vechi, anulat pe coperta ms. M şi înlocuit cu *Ora fintînilor,* în timp ce pe coperta ms. 18 922 apare numai titlul *Ora fintînilor;* în textele din ms. 18 922 au fost operate majoritatea modificărilor propuse de *Erată,* în timp ce în ms. *M* au fost corectate numai unele texte după *Erată;* în ms. . *M* nu există împărțirea pe cicluri.

Privit în detaliu însă, la nivelul textelor aflate în dosar, ms. iVf.se află față de ms. 18 922 într-o poziție cronologică care comportă trei situații distincte: a) textele din cele două manuscrise sînt copii dactilo identice, deci simultane , şi atunci numai în mod convențional situăm ms. M'naintea ms. 18 922; b) textele din cele două manuscrise prezintă variante* dactilo diferite care situează *în med real* ms. 18 922 după ms. M; c) textele din cele două manuscrise sînt copii dactilo identice, dar în ms. M apar modificări autografe ulterioare care nu există în ms. 18 922, şi în aceste cazuri trebuie să situăm ms. *M.* după ms. 18 922.

In manuscrisul *M* sînt cuprinse poeziile: *Destin, Ora fintînilor, Rugă, Din urmă, Velut Somnia, Declin, Vigie, Rătăcire, Ivoriu, Ivire, Solitudo,., Suspin, Final, Prag, Unul, Sfînt, Scripturi, Schivnic, Culmi, La Stea,, Incantație, Una, Ovid, Tomis, Nox, Tristia, Chemare, Dor de mare (Imitație);/*

Casa din Mangalia, Popas, CHei,'Nauta, Tuzla, Koh-I-Noor, Doleanțe, Remember, Adagio, Gina (I), Gina (II), Celei adormite, De profuhdis, Sfintei de azi, Ieri, In memoriam, Adaos, Paragină, Rug, Mărturii, Recessus, Chip, Victorie, Obsesie, Ioana, Fim, Celei venite, Drum, Noi, Sunet, Ceas rău, Ecou, încheieri, Dor vechi, Meandre,' Moment, Răsunet, Hotare, Alții', La ora cînd cafenelele se închid, Mori-sezon, Dintr-o vară, Septembrie (Ciornă), Septembrie (Variantă), Vilegiatură, Tălmăcire, Pantelimon 1915, Priveliște: Rit, Astral, Orizonturi, Lanțuri, Mustrări, Vaier, El, Preludiu, închinare, Steaua Somnului, Geneza, Glasuri; Prohod, Ascultări, Madrigal, Erinnerung, Insomnii, Șoaptă, Ezitări, Manent veteris, Amintirile false, Fruhlingsnacht, Pași prin foi, Nocturnă, Medalion, Dor, Romanță, Vals vechi, Regret, Melopee, Dintr-o toamnă, Pro domo, Dedicație, Votuptas, Eternitate,- Lowness, Roaba, Hram, Servituti, Litanii, „L'indifferent", Invocație, Paradis destrămat, Bemol, Finis, Vecie, Priveghi, Șuvoaie, Pelerinaj, Disonanțe, Variantă, De departe, Revedere, Pe urma pașilor, Cuib, Petreceri, vara, Plîns, Ceremonii, teste, Ton, Amurg, Insania, Impas, întîlnire, Zigzag, Bocet, Iarnă, Crin de iarnă, Locuri, Praf, Glasuri în pâdute, Stampă, Rugăciune, Vid, Adio/Clopote, Răspuns, Retorsus, Opal, Cale-ntoarsă, Fără tine, Sonet, Epictet, Soartă, Ion-Vodă cel Cumplit, Aetius, Demostene (Portret antic), Ispită, Clades, Prorocul, Legendă, Usque, Sfat, Medievală, Jetatură, Zgura, Rechizitor, Epavă, îngerul a strigat, Parada plecării, Retragere (1917), Război, Baladă, Cumpănă, Laus odii, Veghea de iarnă, 6diurn, Carmeiita, Obses, Aievea; Vedenii, Caedes, Mistere, Necroman, Fior, Don Juan I, Peisaj, Iele, Clopotul scufundat,'Poveste, Pasarea de aur,· Clipă (Reminiscență), Sighișoara, Quiiter fecit, Rugul nopții veșnice, Steaua morților, Don Juan II', Dicteu, Feerie, Singurătăți, Gamă, Pasărea măiastră, Lui Marcel Iancu, Clamor, Pauză, Secetă, St. Martin, Vasul-fantomă, Proclamație, Visul spînzuratului, Acedia, Lamento,. Cosmopolis, Dincolo, Total, Ev, Reclamă, Memento, Iser, Adam, Whisky- Pal ace, Stuprum, Cîntecul ursarului, Campanie, Tinguirea lui A zor, Glosar.

în arhiva Editurii Minerva se mai află încă două mici seturi cu poezii de Ion Vinea. Unul cuprinde șase poezii pregătite de autor în anul 1964 pentru a intra în volumul *Ora fîntînilor* și la care a renunțat ulterior (texte dactilografiate, cu însemnări autografe): *Moara umbrelor, Răzvrătire (Soliloc nocturn), Magie, Rugăciune, Litanii, Retragere 1917.* Am numit în mod convențional acest manuscris^: *manuscris Ora fîntînilor* (ms. O.F.).

Celălalt manuscris cuprinde, după mențiunea editorului Andrei Rusu, „Poezii regăsite (necuprinse în *Sumar)".* E vorba de copii dactilo sau manuscrise ale poeziilor: *Mare, Capitol, Moara umbrelor, Cavalcada, Vocula, Stelele, Tuzla, Fantezie, „Tatăl nostru", Cîntec de noapte.*

Ordonarea poeziilor în cadrul volumului de față ne-a pus o serie de probleme deosebit de dificile, întrucît stabilirea cronologiei exacte a creației literare a lui Ion Vinea este imposibilă din mai multe motive: 1) poetul și-ă alcătuit un singur volum antum, foarte tîrziu, la bătrînețe, volum care cuprinde poezii din cele mai diverse etape de creație; 2) poetul și-a retranscris unele poezii, din caiete mai vechi în alte caiete; sau chiar din periodice, alături de poezii mai noi, ceea ce'duce ia confuzii, chiar cînd textele sînt datate autograf, între momentul creației unei' poezii, al retranscrierii ei sau al publicării în periodice;: 3) poetul obișnuia să-și antedateze intenționat unele poezii sau, la maturitate, să le dateze din memorie, deci aproximativ. . .. > •

Avînd în vedere aceste considerente, am ordonat poeziile după criterii oarecum convenționale, astfel: poeziile din volumul *Ora fîntînilor* au fost ordonate după succesiunea din volum; poeziile cuprinse în secțiunea *Din periodice* au fost ordonate cronologic, după data primei apariții; în secțiunea *Postume* au fost inserate în primul rînd poeziile Cuprinse în *Tabla de materii* din ms. 18 922 și 12 845 (cele rămase în afara volumului și cele nepublicate în periodice), în ordinea acestei *Table de materii;* poeziile necuprinse *in Tabla de materii* au fost ordonate după o succesiune oarecum cronologică a alcătuirii manuscriselor, luînd în considerație cronologia unor proiecte de volum cuprinse în aceste manuscrise, după criteriile ce au fost menționate la descrierea manuscriselor; în interiorul fiecărui manuscris, am ordonat poeziile după numerotarea filelor, iar în cazul manuscriselor eclectice care conțin și caiete autografe, au fost inserate mai întîi textele din caiete în ordinea stabilită de autor, apoi poeziile de pe file disparate, în ordinea numerotării lor.

Textele cuprinse în *Addenda* au fost ordonate astfel: în primul rînd antumele publicate în periodice, în ordine cronologică, după data apariției, apoi postumele, după succesiunea din ediția *Opere,* Editura Dacia, 1972.

Pentru poeziile din volumul *Ora fîntînilcr* am stabilit textul după volum, pentru celelalte poezii am considerat ca punct de plecare ms. 18 922. Ca atare, pentru poeziiíe cuprinse în manuscrisul 18 922 am stabilit textul după acest manuscris, cu excepția a două situații: 1) cînd poezia se află în manuscrisul *Ora fîntînilor [O.V.)* (în acest caz am folosit ca text de bază acest text corectat de autor); 2) cînd poezia are în manuscrisul M un text dactilo identic cu cel din ms. 18 922, dar cu corecturi autografe ulterioare (în acest caz am folosit ca text de bază ms. M).

Pentru poeziile necuprinse în ms. 18 922, am folosit ca text de bază alte manuscrise, urmărind ca în toate situațiile să respectăm ultima versiune realizată de poet.

. Pentru poeziile necuprinse în nici unui dintre manuscrisele .găsite ;de noi am, folosit ca text de bază, în cazul antumelor, textul din periodic, iar în cazul postumelor, textul din periodicul sau din volumul unde a apărut prima oară, menţionînd manuscrisele la care editorii fac referinţă sau, dacă textul apare în facsimil, luînd în considerare facsimilele.

Am menţionat la fiecare poezie textul de bază.

Aparatul variantelor îşi propune să pună în lumină „istoria" fiecărei poezii, foarte complicată în cazul creaţiei lui Ion Vinea, deoarece multe *poezii* au suferit transformări succesive (modificări de structură, de titluri, **de** aşezare în pagină, de punctuaţie etc,). La stabilirea variantelor am luat în considerare, în afară de manuscrise, apariţiile din periodice, precum şi cele din unicul volum supravegheat de poet, *Ora fîntînilor,* 1964. Am reprodus integral textul acelor variante din periodice care diferă substanţial **de** varianta definitivă şi care au fost comentate *de criticii* epocii sau au fost incluse în antologii prestigioase redînd astfel *imaginea,* creaţiei lui Vinea din tinereţe. (I. Pillat — Perpessicius, .*Antologia poeţilor de azi,* Editura Cartea românească, 1928; Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană,* Editura Dacia, Bucureşti, 1943—1944; Saşa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă,* Editura pentru literatură, 1969.) Schimbările de titluri, menţionate în note, sînt marcate şi în indicele de la sfîrşitul volumului.

Spre a face evidentă istoria textului, am aşezat variantele în ordine cronologică, de la cea iniţială pînă la aceea pe care am luat-o ca formă de bază; semnul) indică modificarea versului după care apare; dacă semnul este pus în paranteză, el indică numai modificarea cuvîntului sau a titlului dinaintea parantezei.

în stabilirea textului am urmat normele filologice consacrate de practica editării critice, păstrînd — în aplicarea normelor ortografiei actuale — forme lexicale, morfologice sau fonetice care indică o realitate lingvistică diferită de cea legiferată azi. Am respectat punctuaţia autorului, foarte liberă în creaţia de tinereţe influenţată de avangardă (faptul se reflectă în special în variantele din periodice sau în manuscrisele vechi) şi am corectat tacit unele inadvertenţe din poeziile de maturitate, cînd autorul însuşi a evoluat spre o ortografie mai fermă.

E. Z. F.

ORA FÎNTÎNILOR

1964

DESTIN

Nainte dar ! sub gura de azur
cuprinsă lacom în sărutul zării
sirenele mă cheamă iar, — vi-o jur.
Nechează iar, spumos şi-n clocot, calul
trimis de zei, nuntaş cu coiful sur.
Lăsaţi-mă! E ora răzbunării.
De n-aş fi braţul ce-i despică valul,
^-prin drept de Cînt mă simt stapînul mării".

ORA FÎNTÎNILOR

Oră de linişti stelare,
clar semn de lumi fără nume,
largul în ambra şi-n jar e,
Thalassa-n ritmuri apune.

Vocile sfînt de curate,
frunţile pure şi ochii,
cugetul gol şi curat e,
clopote cînd legănate
trec în nunteştile rochii

Ora fîntînilor lunii,
__ înger _ şopteşte prin umbre
vorbele rugăciunii
netălmăcite şi sumbre.

DECLIN

O tristeţi întîrzie în mine
cum zăboveşte toamna pe cîmp,
nici un sărut nu-mi trece prin suflet,
nici o zăpadă n-a descins pe pămînt.

Cîntecul trist, cîntecul cel mai trist
vine cu clopotul din asfinţit,
îl auzi în glasul sterp al vrăbiilor
şi răspunde din umilinţa tălăngilor.

E toată viaţa care doare aşa,
zi cu zi pe întinderea stepelor,
între arborii neajunşi la cer,
între apele ce^şi urmează albia,
între turmele ce-şi pasc soarta pe cîmp
şi între frunzele care se dau în vînt.

IVORIU

într-un sfîrşit, în marginea orelor moarte,
nalt şi aspru, Turnul a crescut
zi cu zi, noapte cu noapte,
întemniţîndu-mă.
Singur veghez. Nici un zvon. Lumea e de mine departe.

Glasul strigă-n deşert:
unde sînt visele? unde izvoarele? unde eşti, mamă?
Pumnul zadarnic izbeşte în piatră.
Cine e de vină? cine mă desparte?
Nimeni n-aude. Nimeni nu mă cheamă.
E tîrziu. Turnul sporeşte în noapte.

INCANTAŢIE

Vouă, clare ore ale aurorii
pline de statuile plugarilor,
ce cuvînt sfinţit vi se cuvine, —
aţi purtat triunghiul cocorilor,
aţi sorbit argintul fîntînilor.

Voi, talazuri limpezi ale zorilor
fremătînd de stelele pescarilor,
ruga mea etern să vă străbată,
aprig vinul vostru să mă-rnbete
de un vis de tinereţe veşnică.

OVID

Pe marginea mării de doliu, de-a lungul
şterselor urme ale rătăcirilor mele,
de-a lungul gemetelor din vechi osîndite sub stele,
la Pontul Euxin izgonit cu pustiul şi gîndul...

spumegă monoton valul sub rocele sumbre, —
prin muzicalul exil sorb Mnced suspin de toamnă.
E poate soarta care astfel îndeamnă
la încheieri, zbuciumul unei umbre.

... Să te ascult, mare urnită din începuturi,
ultimii paşi să-i închin treptelor goale,
să mă adormi în jalea privirilor tale
de ursitoare, bocind pe un leagăn de scuturi.

TOMIS

Din ţara de miazănoapte vin păsări mari,
în somn le auzi vuietul rece
prin arborii mari ca o liră de oase.

în aerul vrăjmaş se spulberă cîntecul
răguşit al matrozilor
ce se zoresc să plece.

Să vezi în portul vechi dansul sloiurilor,
să le asculţi hohotul de sticlă
şi vaierul cumplit al catargelor.
Aici vinul se-ncheagă şi sparge vasele de lut
şi răsuflarea-n jertfe argintii se fugăreşte.

Ce gînd rău m-a menit aci,
unde algele-mi împletesc cununi de gheaţă,
o umbră mai mult să fiu pe acest ţărm al umbrelor
de unde pînzele par cenuşii.

Horă mută de scite figuri mă-nconjoară,
toţi sînt străini, eu printre ei străinul,
vorbele mele ei nu le pot înţelege,
glas de cristal înnegrit în furtuni de blesteme,

silabisesc vorba lor sălbatică* în care-i închis urletul talazului
şi rugi fac din ea pentru ei, pentru mine.

Poate un mormînt profund ca un sîn
şi cald sub platoşa iernilor
să-mi dăruie ritmul natal, — vibrări
pe sub pămînt din visul palmierilor.

Atît de uitat că vreau să mor aci,,
mai singură nu-mi va fi piatra decît trupul.

NOX

Cîntec din larguri',, prin golul orelor gemenev
ce stelară noapte prinde <să' ne legene.
Departe visul mi-I poartă catargele candide.
Sub adieri tremură Tomis din genele^ palidei

Drumurile de var lin sosind singure
somnul şi-I duc la sinul falezelor.
Pregetă-n gemete şbuciumul apelor
pas cu pas, îndelung, pe dig însoțmdu-mă.

Ademeni te-n repaosul vag, uraganele
de pretutindeni adorm în concertul talazelcc...
Teme-te, inimă prinsă~n legenda mirajelor,
înlănțuitul neant pîndeşte din plasele algelor..

TRISTIA

Să fiu captivul tău de veci,
să-mi joci albastrele sonore lanţuri,
încercuită Mare denin destin
cîntînd în el sfîrşitul şi-nceputui

Oaspe sortit grădinii de nisip
abia ivind plăpînde anemone,
legat de zodii mii de mii cu gîndul
şi priponit de pas prin şterse urme.

O, dincolo de praguri şi cuvînt,
prin rugă smuls edictelor avare,
ca un suspin să trec din lumi în lumi,
pe urî şirag de amintiri stelare.

CHEMARE

lui Marcel Iancu-

Spre farurile stinse pe braţele de diguri
înfrînte de-aşteptare prin veac, sub cerul gol,
pe harfele marine a suspinat Eol,
vestind urîtul.zării şi-al apelor de friguri.

E portul vechi şi doarme la capăt de destin,
şi-n van rosteşti în sine-ţi silabele-i sonore,
să-nvii pe loc tumultul de glasuri şi de prore
ce-nfiora talazul acestui cer latin.

Din lanţ de orizonturi robita mare sună.
Hai, poate să ne smulgem letargicului chei
şi biruind întinsul în nopţile de lună
s-atingem ţărmuri nouă asemeni unor zei.

Sînt taine pe măsura ispitelor avide
între pămînt şi boltă la fiecare pas;
rriâi bate ceas de vrajă cui nu stă de pripas
pe-un prag pierdut de semnul eternei Eneide.

Şi vînt prielnic suflă prin plete de năieri..
La larg! spre amăgirea de castre şi Didone
purtată-n gînd în ciuda tocmelii monotone,.
să spintecăm talazul legendelor de ieri..

DOR DE MARE

(Imitație)

Azi mă-ndeamnă iar să m-avîrit în larg singuratica mare sub cer,
şi un veler înalt şi o stea de-ndreptar este tot ce mai cer.
Şi timonul smucind şi al vîntului cîrit şi al candidei pînze cutremur
şi al negurii văl pe al mării obraz, cînd se crapă de ziuă - şi tremur.

Azi mă-ndeamnă iar să m-avînt în larg ale largului aprige glasuri»
E un limpede, e un sălbatic apel, pe talazul cel fără popasuri.
Şi tot ce mai cer e o zi de vînt cu nori albi fugăriți prin genună,,
cu stropi spulberați, cu spume spumînd şi păsări ce țipă-n furtună.

Azi mă-ndeamnă iar"să xn-avînt,.îş larg, fără loc, fără 'margini, destinul,
prin al vîntului ca de cuțit tăiş, urmînd pasarea, urmînd delfinul.
Şi tot ce mai cer e un cîntec de drum zis de-un vesel pribeag lîngă mine
şi-un somn fără vis cînd e visul sfîrşit şi-l îngînă apele line.

CASA DIN;MIANGALLA

Dobrogea sonoră ca lemnul de vioară
şi-afundă sarcofagul între Dunăre şi mare-
pe valul lui Trăiam

Pe prag zebrat de drumuri vechi,
Ia Pontul Euxin,
casa cojită de crepuscul
e o epavă mai mult
fără leagăn,,fără cuvîht.

De albele arşiți măcinată,
se-ntunecă-n pleoapa olanelor nocturne
şi un trecut răspunde din fiecare treaptă,,
gemînd sub pasul rar.

Din somnul de praf al storurilor
ferestrele sorb lacrima
neplînsă a secetei..

în grădină cearcănul de granit
al fîntînii păzeşte
ochiul de răcoare din: pămînt.

Pe arborii toamnei timpurii
se spulberă polenul! sterp> aL pietrelor..

Unde sînt glasurile de altădată?
poate că zvonul lor mai întîrzie
în umbrele rămase aci ...
Doar dacă-n vis le mai poți auzi.

Unde e cugetul acestui loc şi în cine
a luminat candela lui ascunsă? ...

..... S-a rezimat cu fruntea de masa de nuc,
s-a odihnit cu iedera boltită în vecie,
cărțile toarte le-a citit,
şi stelele, una cîte una.

Palid apoi de tumultul lăuntricei aurore
a răsturnat pe oglinda lui
secolele, largurile, lumile, —
şi aruncate au fost zarurile:
— pînă crnd zăbrelele înguste ale soarelui ?
— pînă cînd cei trei sute de paşi la țărmul fără pornire
şi monotona turmă a serilor,
masca fără răspuns a localnicilor
şi apelul patetic al farurilor?

pînă cînd?.... din cavoul vacanțelor
izbucni într-o zi de alarmă
a lui soartă cu gura de aur.

Al lui e semnul şters de pe poartă
şi cheia ruginită la intrarea spartă,
legenda țesută de greierii lutului
şi numele lui, ca o pasăre, departe.

POPAS

Port de corăbii ocolit, vîntul i-a şlefuit:
pietrele milenare, uitatele cheiuri. .
Se înfundă treptat în nisip
farul stins şi neclintit.
Orele-i dăruie lumina lor fugară.

Printre bolovanii digului în risipiri:
trece ca un strigoi căpitanul loculuij.
ochii lui şi orizontul gol .
sînt de culoarea pală a părăsirii.
Freamătul singuratic al mării
sună în auzul lui ca într-6 scoică.-

Aici să^mi fie oare căpătîiul
pe care-mi aştern la urmă rătăcirile
unde vremea o să-mi spele visele
ca un val care se pierde în veşnicie? ....

Să-mi fie dat să mai aud o dată
goarna cîndva de mine auzită,
destinul, poate, nu s-a rostit încă
şi voi porni ducînd cuvinte noi în lume ..

Aici unde mor drumurile ostenite
ca umbre lungi de zboruri nevăzute,
să-mi fie lespedea de înviere
sau poate pragul unde să aştept
pe cel din urmă oaspe care vine.

'NAUTA

**Prin noapte nava spre zori,
înger pe undele iadului,
sfîşie clipele, freamătă
jertfe de jerbe de-argint.**

**Unde sînt străjerii tainei albastre,
ultimul Mger s-a culcat în iesle.**

**Treaz gînd mă întîrzie la prdră,
înainte, unde nu sîrît urme/
vis întrerupt luna trece vămile.
— De ce ţi-s ochii larg deschişi?
Cine-a ,rostit cuvintele, cine?
Sentinţa ..nu..y©r'b.eşte: niciodată,
sau numai; j— Domnule^ poate aveţi o ţigară ...
vîntul, umbrele, nimeni ...
cuvinteprintre „stelele căzătoare.**

TUZLA

**Val pal, stîncile arse,
albastrul sat într-un inel de var.
Femeile ţărmului au obraz de mărgean
şi se vînd pe stras şi suliman.**

**Vreau să rămîn aci la Tuzla
lîngă valsurile moarte-n casa albă
cînd pleacă şcolarii rahitici
şi-n plajă sîngeră macul sălbatic
cheag tuşit în amiaza fragedă.**

**Seara bate semne din far
peste goarnele vagi de apă
cînd se întorc pescarii cu stele pe mîini
şi trec vapoarele şi planetele.**

KOH-I-NOOR

Primăvară. Mi-amintese:
izbucnise orchestra soarelui.
Pe fluviu dănţuiau sloiurile,
Pe cîmp frîngeau săbii luminile.

Tunete: se surpau malurile.
Pe oglinzile sparte-n noroi
se iviseră rnieii noi.
Albe s-au destrămat balurile.

Pe mugurul cleios şi crud
omida şi-a răsfăţat inelele.
Prin spărtura grajdului pustiu
fînul negru şi ud
îl furau rîndunelele.

Primăvară. Mi-amîntesc:
Pe conac se-mprospăta mucegaiul.
Iedera pregetînd
şi-a răsturnat peste olane evantaiul,
iar un fier de plug ruginit
din pămînt dezgropat de şuvoaie
a cîntat cu burlanele-n ploaie.

Atunci, — mi-amintesc, — ai venit.

DOLEANŢE

Gară peticită de lumini,
şine verzi sub luna 'de venin,
cîmp în ceruri înţepat cu spini,
ce tăcere, suflet pal şi mut,
trenurile toate au trecut.

Vîntul rupe rufe de mătasă,
gîndurile au fugit din casă,
vino, rece mînă de mireasă,
pune-mi clopoţei la gît
ca să-ti treacă de urît.

Ultim şir de roţi, porniţi alene,
felinare, tremuraţi din gene,
ţipă, deznădejde, în sirene,
suspinaţi, supape-n unison,
zgardă, scutură-te de peron.

Gară luminată şi pustie,
trenurile pleacă pe vecie,
ieşi dintr-un sertar, melancolie,
cu panglici, cu bucle şi hîrtie,
că paiaţa-i fără de scufie.

REMEMBER

Zori cenuşii pe furnaîuri şi coşuri,
pe valuri de zinc.
Singură tremură-n ora ei palidă
steaua-n declin.

Sufletu-n zaua lui ultimă pregetă
vag şi-amintind
de o iubire nedesluşită
şi fără destin.

G I N A

Ce stor de plumb ai tras între noi doi
cînd ți-ai lăsat pleoapele să cadă
cu umbre lungi peste lumina lor,
şi străvezii atît,
cu oboseala ultim~a petalelor?
Plăpînde, palide sigilii
ale tăcerii-n care ți-ai zidit
însinguratul somn neînduplecat,
n-or să mai tremure,
n-or să tresară
şi n-or să mai întîmpine
fiorul lin al soarelui:
privelişti alte-nchizi acum în tine
şi-alt gînd asculți în liniştea de piatră.

GINA

(ii)

Nicăieri în goluri, veac de veac,
defuncta voce m-o să rnai tresară,
şi totuşi, pasul ţi-1 presimt departe
şi-a ta privire limpede, de apă,
ce tremură luminii celeilalte.
Drum fără semn ne-a despărţit în brume
şi stele sîntem rătăcind prin lume..

Tu spune-mi, poate nu-i numai poveste,
nu toate orele de noapte mint,,
şi nici tîrziu
cînd lunecă Iviri de lîngă vis
şi fără cînt
se leagănă în inima de lut
un clopot al singurătăţii,
atunci e poate ce zăresc aievea
privirile-mi întoarse-nspre abis.

DE PRGFUNDIS

Plînsul vieţii suie-n fiinţă
ca fîntînile cu jerba sîngelui,
ca tăcerile cu rugăciunile.
Ce veştede-ţi sînt, iubire, mîinile,
cînd s-a diis stolul anilor copleşit,
cînd pe drum zac florile lui stinse.

Să fie ora din urmă
care se presimte, care se vesteşte,
să fie tot ce n-a fost
această împotrivire tîrzie ?

E poate lacrima ta,
e poate restriştea ta,
sau numai învinuirea mută,
sau numai blestemul, sau numai iertarea
pe care mi-o dărui ca-ntr-un bun rămas
cînd pogoară lumina căinţelor,
fără vis, pe apele moarte.

CELEI ADORMITE

Ce somn şi-a pus pecețile lui. palide
pe ale ochilor tăi cripte candide? ,
Pe ce culcuş cernit, fără beteală,
mireasă, dormi în alba ta găteală?
Pe gura ta ce veşnic jurămînt
şi-a pus cuvîntul greu de-un legămînt
urmat de o tăcere ca de piatră
sau ca de-un ison lung de iarnă-n vatră?
De-atunci eşti chip senin şi fără gînd
printre făcliile din jurul tău plîngînd
şi parcă-n nemişcare nici nu-ți pasă
că ai plecat din vremi spre altă casă
şi-un mire crunt în degetele^ tale
ți-a prins un ort de-nsingurată cale.
Din vraja lui de ură şi-ntunerec
cu ce puteri să strig să te desferec?
O, dormi, că-i poate-un somn ce te destramă-n
lumini şi pulbere ca pe-o năframă.

SFINTEI DE AZI

Prin ani acelaşi chipul tău de criptă
ca un surîs plutind în amintire,
ai fost, în bezne, crinul legănat
; peste comori, unde dorm; drumurile.

Nici un altar văzut nu-ți poartă numele,,
nici o statuie nu-ți iveşte pasul,
dar nu e zi care să nu-ți închine
corola ei fragedă
şi nu e oră să nu te petreacă
prin timpul învins de o mare poveste.

Sfîntă, din vis mărturie
că visul cel mai pur ne-ntîmpină,
cum să cuprind în zvonul cuvintelor
umbra ta lunecînd fără margine,
cum să opresc în pragul lumii
fîntîna ta sorbită de uitare,
cum să te-ncing cu soarta sunetului
cînd mersul tău se-ntunecă
de tot ce nu-i lumină?

Noaptea pe fruntea ta nu pogoară,
ca de o candelă ea se resfiră
şi te arată palidă veciei,
care-n ființa ta se limpezeşte.

CHIP

Femeie de lut ars şi întunecat
în apele de chihlibar ale amurgului,
ca un duh al sterpelor stînci te desprinzi
cu gleznele de văpaie, cu genunchii poleiţi,
cu paşi de aur vechi prin palidul nisip,
chip fără nume, gînd fără chip
spre însingurarea mărilor oglinzi.

Eşti oare a Dobrogei de foc şi de var
tolănită leneş către larguri,
eşti oare a potecii de răcoare,
stelar tremurînd între larguri şi cer,
sau din ceara caldă a înserărilor ivită
şi din mireasma liturgică de pe cîmpii ..

Ce rătăcire prin veac te poartă
cu pletele aspre şi negre răsfirate în şoapte,
una şi fără seamăn printre semeni,
nălucă printre vii
cu privirile-n veşnicul abis, o, tu,
cu buzele-ncinse de setea furtunilor,
departe de valsurile de vară,
de lumina balurilor din fiecare seară,
de aiurarea farurilor departe
şi de semnele de taină ale umbrelor, —
în marginea fericirii efemere
dinaintea vapoarelor aprinse pe linia subţire a destinului
cînd la picioarele tale
îşi leapădă marea
lanţurile albastre.

Cine să slujească tăcerilor tale,
cine scoica inimii să-şi asculte
în noaptea de zodii ctitorită
cînd pîndeşti la răscrucile beznelor
pe treptele solemne ale orelor
pînă-n chitul cocoşilor
hora şi hohotul bacantelor ;..

Eşti numai fîntînă bătută de vînt •••;
sau vie făptură de sînge şi pămînt?.;.

Să fiu cel ce te-ntîmpină şi te opreşte
sortit,. în aria lunii, ca pe un şarpe vrăjii
împletit pe descîntecul meu să te ţiu
să nu ştii, mai tîrziu,
dacă a fost vis sau numai un ecou,
să fiu troiţă-n deşertul paşilor tăi
şi ruga ta şoptească-se atunci între noi, — amin !

NIKE

Limpede vînt zbura pe herghelii
cînd ochii tăi şi-au fost deschis fîntînile,
cînd crenelurile şi turelele
şi-au spulberat în goluri stelele,
cînd pomii şi-au dezlănţuit viorile,
cînd vuie-n cea mai vie dimineaţa
un glas în pala de argint a plopilor
şi păunul suie treptele orelor,
cînţece de lemn cînd cresc pe drum.

Cu trupul spinteci dîrele corăbiilor.
Pe ale anilor drapele închinate,
trec ale tale glezne-ntraripate
şi hohotul de rîs rotit din soare
ne toarnă roşul vin al veşnicelor nopţi
cînd de izbîndă-n ocna lui cuprins
îşi sparge gîndul jucăriile de sare.

în mii de chipuri ţi-ai aprins făcliile,
din paşi plăpînzi sapi cuiburi viorelelor,
din plete-ţi scuturi şoaptele a vîntului,
din goană-n goană viaţa se-nteţeşte,
pe răsunet faima ta sporeşte,
cu cîinii tăi, cu şoimii tăi deprinşi
tu stăpîneşti falezele,
şi-n mirajul tău se leagănă, se-ardică
prorele şi meterezele.

VICTORIE

Pe sub frunzarele tăcerii * -
ca un cerb ecoul se ascunde. - •«
O, cum te pierde cîntecul
aşteptării mele de toamnă *V* •
Prin dolii de demult
rătăcesc fără drum.
Pretutindeni aripa răscrucilor
rupe negurile, sperie stolurile.
Nicăieri foc. Nimeni în noapte.
Cerne şoapte şi scrum
paradisul pierdut.
N-am ştiut, n-am ştiut
să-mi alung gîndul, — soarta
să-mi asculţi
Albelor mîini
să-mi fi dăruit tîmplele,
albelor mîini.
Lîngă trofeele veştede
ale singurătăţii
sînt azi biruitorul întunecat,,
întunecat.

IOANA

în curtea de culoarea mării rîde o fată slută
şi vîntul îi prinde rochia în scaieţi şi cucută.
Aerul e sărat şi foarte vechi gardul pe unde
cîte o vită de var murdar pătrunde.

Biserica: plină de bălării
şi de somnul bufniţelor tîrzii
cu ochii solzi de zale
deschişi în visul de zi.
Şi tîrcoale
de lilieci, pocale inverse
peste rnprmințele şterse,
duc putrede umbre întinse
printre făcliile stinse.

Fata care nu ştie citi,»
fata cu rochia murdară
plînge pe mormintele pustii,
cheamă păsări galbene din vară.

Fată ca şopîrlele,
scoală-te de pe lespezi,
du-te unde plîng gîrlele,
viaţa să ţi-o lepezi.

Ziua te latră cîinii
şi te smulg copiii.
Şi te-ascunzi cînd seara vine,
cînd te prind oamenii-n spini
şi-ţi dau cioburi cu lumini
Şi se duc şi rîd de tine.

FIRA

**Fată cu părul ca seceta,
cu dorul ca paiul,
cu inima ca luceafărul,
mi-aminteşti satul din chenarul livezilor,
cumpăna de lemn şi jgheabul ei verde,
marginea pădurilor cu iarbă pitică
pe care zăcea cartea necitită.**

**Fată a trestiilor şi a tălăngilor,
în comoara codrului pasărea fluiera,
în trunchiuri ruinate plugăreau cariile,
sinul tău strivise busuioc şi mintă,
gura ta rîdea,
risipea inele
de apă firul cîntului,
ochii tăi de plantă înfloreau de-un gînd.**

**Fată cu trupul poleit de soare,
toamna a fost tîrzie, — vitele veneau
poticnind şi leneş şi gemînd, acasă.
Cum şedeai pe piatră şi tăceai de lung
aveai ochii celor care adorm spre ziuă,
coadele de-aramă copleşeau grumazul,
gleznele plăpînde se-ngropau în praf.**

CELEI VENITE

**Să-mi fie mîinile tale ultimele
ce aştern inimii
zăpada liniştii dintîi
ca peste un morrrîîrît nou de toamnă.**

**Să fie ochii tăi soarele sumbru
al lumii somnului
spre care-mi învie sufletul.**

**Să-mi fie glasul tău adierea
depărtatelor mări în care s-au stins clopotele
grele ale rugăciunilor.**

**Să-mi fie pletele tale
salcia de seară
în care mai tremură
uitatele şoapte.**

**Să-mi fie sufletul tău sărut
pe reci pleoape
şi lacrima ta
cugetul limpede
al clipei din urmă.**

**Să fie iubirea tîrzie
valul care ne leagănă
în veşnicie.**

DRUM

Limpede vîrtej în cerul nostru,
anii ca un stol ne însoțesc.
Fragede au fost potecile.
Acum privirea ta luminează înainte.
Ascultă cum îngînă fîntînile
cuvintele rămase din trecut.
Ce cuminte mîria ta pe umăr
în acest țărm cu singur drum,
unde vremea ne poartă ca un cîntec de leagăn!

DOR VECHI

Ochi mari de magie, ochi lungi de poveste,
în ce noapte vă dorm undele
ca eleşteiele-n fundul pădurilor
toamnele cînd le sorb aurul şi umbrele?

Cine mă paşte, cine mă bîntuie?
E destinul sau numai amintirea
plînsul acesta ca 6 desfrunzire
care mî-a troienit tristețile?

Vreau jarul spart al căminului,
vreau şoaptele tale aproape
şi repaosul şi suspinul
şi lumina care se stinge.

ALȚII

lui B. Fundoianu

-Preumblare în grădina publică. *
Vorbe cad cu foile încet
pe aleea roşie-veştedă
care suie treptele
eşafodului.

Paşi se şterg, — frunzişul se răstoarnă.
Vorbele-şi fac loc în toamna goală.
Nici o pasăre.
Prietenii caută un înțeles.
El trebuie scris pe coaja fagilor,
pe mucegaiul pietrei la fîntînă
şi pus în cuiburile pustiite
să învie viața lor,
să sune altfel paşii
în grădina cu descreşteri de culori
ce-şi răsfoieşte cartea fără gînduri
sub preumblarea unor trecători.

SEPTEMBRIE

(Variantă)

Copiii plîngeau de nesomn,
iarba călise văile şi vitele păşteau pe coline.
Zăream mai departe caii goi, —
au murit pe pămînt oamenii vechi şi noi,
dar nu-mi dau seama dacă e mai bine.

Să ne oprim aci la fîntîna secată
şi salcia ei la vis să ne-ndemne.
Dar culmile în seară sînt gîrbove toate
şi moara vădană pe ruguri legată
dezmetic în vînt face semne.

Te-ai ridicat şi nu-ți mai aminteşti,
pe drumul ştiut cobori iară,
te văd pregetînd c-un toiag pe cărare.
Să nu te întorci dacă te voi chema,
că e mult mai trist să te văd plecînd
şi nu ştiu cît voi rămîne aşa.

Absalom a fugit cu părul vîlvoi
călărind pe oblînc pe sub codri,
cu fruntea-ncruntată, cu umerii goi,
în tropot de fier şi de piatră.
Dar smulsu-l-a gheara pădurii, din scări,
de coama lui de văpaie.

Senin i-a fost chipul în moartea cea rea
si cearcăne-avu ca o fată.

Toamna pînă la sînge a muşcat podgoriile,
aerul e ca perlele bolnave,
luna s-a despletit sus printre facle de ceară.
Trebuie, Doamna mea, sa-ţi fac închinarea de seară,
vîntul şi-asmute din şoapte orchestrele lui de ţînţari
şi pe streaşină cerului ropotă ploile-n noapte,

VILEGIATURĂ

Tîrgul îşi spală- n cer sutele lui de ţuguiri,
toată noaptea a curs roua de pe frunze.
Acum soarele
şi-a desfăşurat pînzele galbene
şi trece pe mările aerului.

Să pornim ca tirolezii, iubito,
mîna ta e fragedă şi ce limpezi ochii!
PJnă nu se deschid ferestrele,
să ne bucurăm plămînii;
trotuarele-s sonore şi pustii.

Iată precupeţii locului cu fructe,
şi coşurile cu lămîi de ceară strălucesc,
după gard se roagă dezmetică o poiată,
cît strigă cocoşii de sîngeros!

Să grăbim spre culme plasa cu merinde,
să pîndim la umbră cîntecele mici.
Cît de purpurie rochia ta se-aprinde
burgului de suliţi cu sportivi pitici!

PANTELIMON

^Ocol zidit, plîns de foi şi ferestre,
) bivoli fumegă prin smîrcuri.
(Arborii cu gheare de cărbune
sfîşiau un cer care fugea.

Aşteptam să sune clopotul
ora sălilor albe.
Nici un bolnav printre arborii în rugăciune.
Doar noi, şi-n pletele tale, vîntul.

Şi-aduce aminte privirea ta
tot ce făgăduia,
mai simţi în tremurul nostru glasul clopotului
şi în privelişte înflorirea corbilor?

Atunci un vuiet a schingiuit crengile, a
spulberat foile.
Şi s-a depărtat parcul cu bivolii negri.

i
i

RIT

Abis amar la iarba de-ntuneric,
avîntul meu hotărnicit te-a prins
ca pe o scoică-n setea4 fără saţ,
dezlănţuind captivele fîntîni
din pînda ta de teamă şi de freamăt,
trezite-n somnoroasa-le-aşteptare
de lungi fiori premergători de cînt,
să-ncingă solul pogofît la fund
cu hore de văpaie şi de geamăt.

LANTORI

Nn pot pleca, nu pot rămîne,
povestea e ca o tîrzie toamnă.
Trist e surîsul care s-a milostivit
şoapta destinului s-o cuminţească.

Noi ducem visul nostrui ca pe-un mort
ascuns de flori şi nevegheat de nimeni,
pe care-am vrea să-l ştim doar adormit,
şi nu-i aprindem nici lumini,
şi nu ne-ncumetăm să-l plîngem.

MUSTRĂRI

De ce te-ai dus cînd ştii că-n oră'
şoapta destinului pîndeşte,
cînd ştii că orice pas ne rătăceşte,
din pietre că ne poticnesc ispitele,
că unelteşte vîntul împotrivă-ne,
şi stelele; fîntînile şi arborii
menesc a rău,
că pretutindeni, ne-ncetat, ivitele
răscruci*ne taie căile
ca şerpii împletitele,
şi-n orice loc se-aţin blestemele.
De ce-ai rupt lanţul trupurilor noastre
lăsîndu-le doar gîndul drept verigă,
de taina lor cum de nu ţi-a fost frică,
de ce-ai crezut, de ce-ai lăsat
leagănul somnului să ne legene
pe fiecare cu alt vis,
cum de-ai îngăduit ursitelor răgazul
să ne răpună despărţit
şi suflului de gheaţă-al veşniciei
să treacă peste jurămîntul nostru
ca iureşul unei vrăjmaşe oşti
peste-un hotar deschis?

VAIER

Şă nu găsesc în mine nici un strigăt
care străbate dincolo la tine,
să fie piatra piatră şi tăcerea
o mare nemişcată de suspine,
să fie-adevărat că veşnicia
s-a şi statornicit între noi doi,
iar deznădejdea-şi rupe. melodia
ca vîntul fugărit prin pomii goi,
că nu se află drumuri înapoi?

EL

Vrăjmaşul meu nu mă pîndeşte, nu-mi bîntuie cărările,
puterile nu mi le măsură,
nu-mi numără, nu-mi cumpără prietenii,
nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,
privirile nu-i simt,
nu se grăbeşte, nu mă-nşeală, nu mă-ndeamnă,
greşelile nu mi le-nseamnă, — ,
îngemănată-i umbra noastră,
din suflul meu răsuflă,; din gîndul meu gîndeşte,
sînt crucii sale trupul,
şi-l port în ritmul inimii ' şi-n mersu-ncet al sîngelui,
străvechi blestem,, podoabă ruginită'
din ruga-ntîi la ultimul suspin.

ÎNCHINARE

Ție gloria
toamnei acesteia,
îngenuncherea .
soarelui palidă.

Ție comorile"
rupte ale codrilor,
hora fîntînilor,
basmul mirajului,
aura deltelor,
somnul mareelor.

Ție orchestrele
nalt siderale,
buciumul dulce
turmelor pale,
ție ferestrele
largi ale nunților,
ție și Leii
roșii ai munților.

Ție tăcerea
cramelor cerului,
purpura vie a
inimii Domnului.

COMEMORARE

Orașul tău mi-a devenit străin, .> r...
sînt douăzeci de ani de-atunci, Țam^ra ...
Un spectru azi, din vremi, spre,tine vin,
cobor prin sita negrei, știrbei ulițí,
în pietre spulber efemere urme
de pași plăpînzi pierduți întru păcat, —
trezit imbold al vechii răni și sulițí, —
Tamara, poate totuși n-ai uitat ...
Dar palidele storuri dorm de mult
în tremurul amarelor tenebre.

Să-ncerc defunctul sunet e-n zadar
al degetelor veșted ram în geamuri.
Răspunde valul doar, etern tumult
și van asalt al milenarei febre,
pornit spre țărm din treptele-aurorii
și-ncătușat în rîpa de cobalt
ce ne unea, vrăjiți de-al ei chenar,
cu ochii orbi de zodiile orii.

O șoaptă-ai fost în gemătul marin,
meduză fără soartă printre alge,
speluncii cu lăute, fum și vin —
cînd te smulgeam la pragul gravei muzici
al vastei orgi tinzînd spre zori prin bezne.

Sibilă-n clipă, curtezană veşnic, —
te chem, Tamara, azi din ce declin? —
treceau corăbii planetar de lesne
cînd ne-am cuprins sfințind păgîne lespezi
cu mirul pur al cosmicului sfeşnic,
vis într-un vis, nălțînd minute repezi,
noi nimb şi rug din creştet pînă-n glezne
în noaptea dintre nopți cea mai vitează.

Şi-un imn solemn de mute, reci columne,
în corul alb al nemişcării lor,
ne-a închinat anticul port surpat
pe scitul golf agonic, dar sonor^
de freamăt şi stispine ca o scoică.

STEAUA'-SOMNULUI

în adînc, unde uitare nu e
şi doar în vis pătrunzi
prin al somnului fără de fund abis,
tu mă aştepți în lacrămile de altădată.

Palidă reîntîlnire, singură clipă vie
în trena lacrămilor de altădată,
ți-ai însemnat locul pentru vecie
în adînc, unde uitare nu'• e.

E mult de-atunci şi eşti mereu aproape
lîngă izvorul limpede şl mut
pe care-1 sorbi cu setea de altădaltă
şi învii priviri in tristele pleoape.

Topită-n tremurul de aşteptare,
eşti steaua somnului unde-mi dorm apele,
şi veghea ta căință-n mine suie.
Ziua e de prisos, noaptea e de lumină
în adînc, unde uitare nu e.

GENEZĂ

Freamătul izvorului, din mine
rătăcind prin codrii mei l-ascult
ca pe o poveste de demult,
cu turnuri, şanţuri, spectre şi jivine.

Stranii ore orbului meu gînd
dibuind prin şoapte, zvon şi, umbre;
iarba pală a ţărmurilor sumbre,
mîinile şi, pasul tremurînd,

de-a şirnţi sub lespezi şi ferige
începutul veşnicului cînt,
viaţa-ridicată din.'monnîrit
nopţilor ursitele sa-şi strige.

MADRIGAL

Mi-e veche inima: iih menuet"
captiv în ceasul unei jucării.
L-asculţi şi-ncerci in soartă lui să-1 scrii
altfel: să-i stingi suspinul desuet.

împotrivit pe singurul său gînd,.
se-ntoarce-n arcuri cîntecul plăpînd
şi lasă semn, ca dintrr'un'zbor ţinut,
rugina lui pe degete de lut.

Polen de chin pe albe cinci petale,
fie-le, Doamnă, dulce nimbul puse-
şi iartă ornicului nesupus
cînd încă plînge-n degetele Tale.

ERINNERUNG

Pe drumul cu boschete prăfuite
seara cădea ca o altă zi, .-, ,
zarea chema turmele tîrzii
cu stele limpezi şi povestite.

Drumul tot m^i alb în tot mai întuneric,
flori.se uscau undeva, — n-ai uitat
lumina paşilor în acel întuneric
şi tot ce tâcînd în noi a cîntat.

Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării,
între cer şi cîmpuri farmec închegat...
Pe gîndul din ochii de culoarea vremii
pleoapele de aur care s-au lăsat.

INSOMNII

Inima mea te cheamă din noapte
cînd dorm orologiile în piatră,
cînd stele se sting ca şoapte,
cînd tresar cărbunii pe vatră.

Ochii tăi se deschid în mine
ca doinele în veghile stînii,
ca nuferii în iezere line,
ca luna pe fundul fîntînii.

Visul nostru de viaţă şi moarte
ca iedera boltită ne îmbie
sub umbrarul ei de vecie
cu lanțurile-i prinse de soartă.

ŞOAPTĂ

A fost cu noi cuvîntul de apoi
ca frunza singură rămasă-n an,
A fost cu noi privirea cea din urma
ca toamna plînsă-n piatră lîngă geam.

De ce s-a rupt povestea pe o clipă
căzută în trecutul fără semn,
si ne-am pierdut, ca din oglinzi, în veşnicia
cu apa morţilor care ne cheamă rătăcirea?

AMINTIRILE FALSE

... Şi cum simţi iarTrezitul parfum de altădată
— pe veştede aleie fîntîriile-ău tăcut, —
ce dor smintit te prinde, o, inimă ciudată,
să chemi iubirea moartă ce nici nu s-a născut ?

... Pe lespedea crestată de nume şi de date
a pregetat minutul întîiului sărut,
şi deopotrivă seară de vînt cînd gîndul mut
a desluşit minciuna romanţelor uitate.

Azi parcul iar roieşte de fluturi şi polen,
şi mîna ta o caut, — din care vis ? — dar nu e.
Ironică pe soclii-i stă veşnica statuie
şi goarneie-n cazarmă adorrn pe un refren.

Tăcerea creşte-n mine, bătînd. Nici o ispită?
E noapte. Stele. Parcă sînt obbsit. Şi-atît.
Şi ninge luna clară, o, luna nelipsită! —
pe lespede şi-n suflet petale de urît.

NOCTURNĂ

Ce lună veche astă-seară
pe cerul de atlas uzat!
Tăcerea şi-a desfăşurat
in-foliul nedescifrat
prins în pecetea lui de ceară.

Peste oraşul statuar
o palidă eternitate
perindă umbre clătinate.
Dorm scări, havuzuri şi palate
ţesute-n visul legendar.

Noaptea pentru lunatici, una
şi singură din început,
primeşte ruga lor de lut
la ţărmul ei solemn şi mut
spre care-i poartă, — veche, — luna.

MEDALION

Ana, din ce palide aleie
numele'tău, risipit '
în silabe de suvenir, adie
prin limpede şi pascal asfinţit?

Fluturii, Aria; se ostenise,
alb liliacul şi rochia ta,
clopotele, deniile şi petalele.
Ca uri glas ziua se de-părta.

Seara, tăcerea', stele noi,
Ana' din vis, de lumini luminată ..
Teama dintîi în noi furişată.
Şoapta de-atunci pierdută îri noapte

DOR

Mi-i dor, de un fine de toamnă
cu plopi poleiți de amiază,
de-ntorsul zvon de aramă
al; turmei-ntre dinii, de pază.

De ape spuzite departe
în somn, sub foi pale, şi .roşii,
mi-i dor, şi de-un suflu., de moarte
din codşi-unde strigă cocoşii ...

Prin apriga» orelor goană
de rugă,„ce alt glas mai] sună.? *
E-a toamnei nostalgică goarnă,
gornind între soare şi lună.

ROMANȚĂ

Dovada iubirii supreme
s-o afli. în anii ce vin
cu vise plutind peste chin
departe de vechile teme.

Tăcerea câ-h piatră şi fier
o carceră aspră-i durează,
în care cu gînd temnicer
de veghe stă taina ei trează.

E jertfa sfințită prin vreme
la sufletul tău* neajunsă>
dovada iubirii supreme
prin viață,*prin moarte ascunsă.

VALS VECHI

Mă tem de privirea din urmă,
de vorbele de bun rămas,
de semnul vremelnic din poartă,
de zvonul pierdutului pas.

Mă tem de pustiu, de tăcere,
de numele fără răspuns
din mijlocul nopților rele.
Mă tem de regretul ascuns.

De somnul şi de amăgirea
re-ntoarcerii pale din vis
mă tem, — de-ntreaga poveste
plutind în pierdut paradis.

REGRET

Tu n-ai ştiut din gîndul de atunci,
descîntecul să legi de veşnicie,
tu ai lăsat, cuvintele pe-un zvon
de toamnă să se spulbere şi-n frunze.

Tăcere a urmat şi ce rămîne
dintr-un fior în ora cînd păuni
pogoară treptele amurgurilor roşii.;
spre lespezile moartelor fîntîni.

DINTR-O TOAMNA...

Septembrie cu drumuri de aramă prin pădure,
cu-ntîrzieri de cornuri şi povîrnişuri rrioi
pe cari se-opresc din umblet întoarcerile ^sure
de turme cu talange şi botul în trifoi/

cu haitele de yînturi goneşte păsări ude
şi toarnă-n desfrunzire făclii cu floarearn jos,
iar resemnarea-şl rupe un.ichiotce se-aude
din via luminată cu pulbere de os;

Cu ochii-nchişi şi părul plăpînd arzînd în aer,
prin ierburile roşii cu melci pe spin dormind,
în gînduri cu tăişul celui din urmă vaier
şi-n vine inelarea de presimţiri fugind,

mergi singură prin basmul metalic ce se-nchează,
pe unde-şi trase vara pulpana de azur,
că preajma mea de-altare şi-alei te cere-ntreagă
şi-n creştetul simţirii te-nfigi ca plopul dur.

Ştiu: vine-n ţară iarna cu năluciri de sare,
cu punţi de somn pe ape ce-n vrajă-ncremenesc,
cînd lampa te sfinţeşte pe tîmplele amare
şi clinchet prinzi, de sănii, scăzînd pe-un drum domnesc.

Ci~n şovăirea zilei, vălul, plecînd, ţi-1 fluturi.
Ştii-n visul meu de toamnă ce drept şi trist ai stat?
Chin sfînt: am fost răpusul ostaş căzut sub scuturi
pe cînd în largul aprig un văl s-a depărtat.

PRO DOMO

Nu sînt şi n-am fost eu vinovatul.
Ochii tăi mari în cari înfloreşte păcatul,
doi nenufari din beznă ţesuţi, mistuiţi în văpaie,
lacrimi şi fulgere ce se strivesc şi se taie,
ochii tăi sumbri, ochi sperioşi de sireapă,
ochii ce tremură, ochii ce-mi scapă
zbenguri şi jocuri de iapă sireapă,
frîu şi şa la pămînt, coama-n vînt,
prinsă din goană, pe goană iar pusă,
lung izgonită şi-ndelung răpusă,
ochii tăi trişti în cari se răsfaţă păcatul, —
nu sînt şi n-am fost eu vinovatul.

DEDICAŢIE

Magda, din vremi defuncte, dunele te-au crescut,
turnînd pe-un şarpe trupul cu şlefuiri de scut,
ca o mireasmă noaptea prin coama ta se pierde;
Sub frunza frunţii arsă, venin pîndeşte, verde.

3 Muceniceşti pe gură surîsul răstignit,,
arşiţa, Magda,r-n coapse,şi-n sîni s-a cuibărit.
De ce păstrează lutul lihnit atîta sete ?
Şa-ţi fiu apa sorbită de buze şi de plete.

ROABA

în coama ta de umbre adulmec alte vremi,
cînd în parfumul lînced obrazul mi se-afundă
şi sufletul, epavă, plutind din undă-n undă,
se rupe de aievea, pe-un cînt pe care-l gemi.

Păgînă melopee iscată din adîncuri
şi straniu iz ce suie, vîrtej, prin simţ şi gînd,
în vraja-ngemănată, â voastră, lunecînd, —
ca un barbar ce-ascultă, plecat între oblîncuri,

vrăjmaşul mers de hoarde cu tunuri de cireş, —
eu desluşesc povestea dezlănţuirii tale,
uitatele-nceputuri din stepele natale,
iar clopotul din sînge l-asemăn fără greş

c-un uruit de care, c-un tropot de copite
ce te-au purtat prin verste şi veacul monoton
să-nvie-n moartea-ţi vie sălbaticul lor zvon
cînd patima te-ncinge cu braţele-nmiite

şi cînd în ochii leneşi se-aprinde-un rug de foc,
răsfrîngeri din văpaia popasului sub stele,
şi se-nvrăjbesc în plete miresmele şi ele,
tămîie-nvolburată din colb şi busuioc.

HRAM

Mărie, tu nu eşti Precista, Mărie,
şi nu vei da pămîntului nici un Mîntuitor.
La steaua ta mă închin singur de rugă, Mărie,
stea care-mi tremură numai mie;
stea nenumită printre stele,
stearpă şi lacomă stea îşi amară, Mărie.

Te aştept nopţile ca pescarii
cînd le cîntămările, Mărie;
Sînii tăi luminează, pîntecele dansează;
coapsele şi genunchii tăi ca botul rnînzului
mîngîie, Mărie,
genele şi sprîncenele grele-s de lene ca bondarii.

Eu te cuprind în somn ca-ntr-un altar
în care ochii tăi sînt candela vie
arzînd pe întuneric, Mărie.

Inimii de rouă în leagănul de jar,
ca în evlavie să vie şi în vecie
clocotul în foişor de veghe, şoaptele-ţi să mi4 adie,
argintos izvor să spulbere în seceta din tine, glie,
arşiţă şi răcoare eşti, tu nu eşti Precista, Mărie.

OBSESIE

Leit-motiv al flaşnetei mele, —- Diana ...
Suspin ruginit al ţevilor galbene, •
Vi£ prin trestiile mele ofilit, —
pe fundul ochilor închişi pluteşti,
pe roata ghidului te întorci legată,
chin într-un chin, pe sînge ritm. stăpîn.

Chemarea în beznă muşcă şi în taina ei căluşul,
de frunte barda lăuntrică se istoveşte,
zorile ating tîrziul rugului nemiluit,
aruncă aşteptarea jertfe în jăratec, noi, -

Voi cotropi, Diana, somnul tău, de departe,
ca pădurarul care umple din corn pădurea,
ca ornicul, în umbră lărgind frunze de bronz,
ca şarpele ce-ţi şuiera prin foi crin veninos.

Lunatecă, pe străşini înalte, luneci, lină,
dar de-acest strigăt, pasul şi gîndul săgetat
tresare şi te-abate în golul vieţii mele.

INVOCAŢIE

Unde eşti, palidă iubită ,
ca din poemele de altădată,
pe alte visuri m-au purtat prin lume,
cine mă cheamă, cine mă rătăceşte
mereu de lîngă somnul tău departe?

Glasul tău doar în gînd îmi sună
pe cărările mele pierdute,
chipul în trecut îşi leagănă
candela lui nocturnă,
şi mă afund în singurătate
ca-ntr-o pădure vrăjită.

Dezleagă destinul amar
cu mîinile tale de rugă,
adună-mi paşii pribegi
sub ochii tăi dintîi
care descîntă, care visează,
că în ei e toată povestea,
potecile, umbra şi amăgirea.

VECIE

Ce frumoase între noi cuvintele
luminînd de-a lungul anilor,
cum din sunet şi din visul singur
s-a împlinit în ele înțelesul.

Fost-au unele țesute
din sideful' efemer al crinilor,
altele au crescut dim jarul sîngelui,
zvonesc celei din urmi sub domurile serii.

Sînt clopotele-în gînd sunînd vecia noastră,
oră cu oră cuprinsă de amîndoi.
Iubirea e de mai-naintea noastră
şi mult ne poartă dincolo de noi.

PETRECERI, VARA

Te mai gîndeşti la iepurii de casă,
la sfatul alb din rufăria lunii?
Au prins pridvoru-n dansul de mătasă,
dînd din urechi s-aprindă-n ochi tăciunii.

Trec fluturi grei s-adie licuricii
cîte-un fitil lîng-orice fir de iarbă, —
din roua lor chermesa văd> piticii,
filozofînd cu degetele-n barbă.

Țigani încearcă-n tabără un flaut
pe-al cărui fir se leagă-n tremur soni,
şi-ntr-un tîrziu cînd creşte-aripa morii
mă-nalță şarpe-n cîntec să te caut.

ÎNTÎLNIRE

Mîinile tale sînt albe şi cinstite
şi ochii tăi sînt ele la Dumnezeu,
cum şi-i închipuie călugării, albaştri.
Semeni cu ftoarea-soarelui cînd e ostenită.

Dacă vrei vom merge lung pe chei
de-a lungul apelor supuse sorţii lor,
vei şti atunci că tu eşti cea, chemată
şi ai să-mi fii ca steaua preacurată
cînd toate rănile vechi mă dor.

ZIGZAG

Cum s-a ales din: ambru şi mărgean
fiinţa ta clamînd pe-aceste praguri,
chemarea ta. şi dorul tău de "larguri
privite printr-un fermecat ochean.

Opreşte ora-n mîna ta suavă .
şi visul în privirea ta de > fum.

Trecutul ca o floare de otravă
mi-a cotropit aleile de scrum.

BOCET

Inima plînsă bate. A plîns şi a crescut
ca un. burete putred uitat afară-n ploaie.
Prin marginile rupte, pe şesul ce se-mmoaie,
sub lînced soare trece o turmă la păscut.

Prin curţi, în sat, înalţă carele părăsite ^ ^
un braţ de lemn cu cruce. Case fără stăpîni
însiră-n geamuri poame. Şi zac pe praguri cîini
zbîrliti şi uzi. Din staul privesc în brumă vite.

Se luptă lampa ştirbă ce spînzură-ntr-un cui
să-mprăştie-n odaie lumina-i ofticoasă.
Sporeşte-n umezeală mireasma de gutui
şi-un clinchet mă vrăjeşte: vecinu-ascute-o coasă.

Ce zor smintit m-alungă pe astfel de meleaguri
să-mi vindec o tristeţă prin cîntec de cocoşi,
pe-un petec de hîrtie să-ţi potrivesc şiraguri
citite din perete de sfinţi şi cuvioşi ...

Sînt singur. Praf se cerne pe cărţi. De ce nu-mi scrii? ..
Copiii mor de friguri. Sînt cuiburi goale-n lanuri.
Arar soseşte poşta. Şi oamenii prin hanuri
zvonesc de rău: războaie şi molimi, doftorii ...

GLASURI ÎN PĂDURE

Ne cheamă piticii-n întunericul verde,
sub paşi pe cărare iarba se sleieşte,
simţi în coajă ploile de ieri,
un rîu veşnic freamătă peste coroane,
poate cerul şi lumina se rostogolesc aşa.

Mergi printre trunchiurile ferecate
ale fagilor netezi ca şerpii,
cu pieptar coclit spre miazănoapte,
mergi printre brazi cu lacrimi de răşină,
peste pietrele albastre şi în spume,
pînă-n cuibul cel de sus, unde tăcerea
în boabe de sunet
din cîntecul cucului
cade-n iazul gîndului.

Simţi în sînge iureşul văzduhului,
zborul şoimilor, răsuflarea fiarelor,
şi-n ureche pocnetul de muguri,
în priviri lumina din cărbune,
sau te scufunzi-n loc ca-rîtr-o fîntînă
cu lespezi verzi, cu oarbe ape
oftînd prin potopirea milenară
prin care ca din alte lumi străbate
toporul surd din depărtare.

Şi ispiteşti din taină glasurile
aşa cum vîntul de aci le poartă
sau poate doar auzul le primeşte,
glasuri de om vîslind printre frunzare,
glasuri goale cum sînt stelele şi peştii,
glasuri cu ecoul lor, ca Adam şi Eva,
transfigurate, sfinte glasuri
plutind ca prin minune prin pădure.

VID

Pe locul paşilor dintîi.
Uluci cojite-n loc de garduri vii,
hotărniciri de-apoi l-au strîmtorat,
nu mai e chip de alergaf.
Cireşii, merii, nucii din grădină
s-au spulberat cu crengi şi rădăcină,
pe-aici ştiam un coperiş de-olane
şi-l calc prin cioburi, vreascuri şi ciolane.
Pîndesc şi-adulmec clipa fără-rost,
adun din gînd şi pun la loc ce-a fost,'
chem umbre, voci, dintre faţade mute
să-aleg un basm din zile descusute,
pe Dunărea de-aramă răsfoite,
să prind ceva, măcar pe dibuite.
îmi pun urechea la pămînt:
nici un răspuns. Ascult în larguri: vînt.

RĂSPUNS

Tîrziu re-ntors cuvînt, în ee pustiu
răsuni acum cînd nu mai eşti Mesia?
Eu te chemam cînd dorul rni-era viu,
iar azi ce poţi să-mpaci e doar, trufia.
Ce rătăcire rn-a făcut să fiu
în drumul tău acel ce nu-niţelege
tăcerea ta> ne-nduplecata lege.
M-am depărtat cînd trebuia să viu.
O, de-ai fi fost semeaţă şi? vicleană,
) minciuna ta m-ar fi. făcut să ştiu .
mai adulte decît lacrima din geană
şi n-aş mai plînge azi că-i prea tîrziu.

CALE-NT0ARSĂ:

Nici azii nici mîine: ziua&ea de ieri.
Unde sînt orele pierdute-n veac?
Mi-e dor de stinsele priviri, • >
mă cheamă glasuri ca stafiile
prin amintirea fără timp.

Vreau sîngerarea soarelui sleit pe lacuri,
în amurguri bivolii mugind^ i • n
freamătul grădinii dintre ziduri, r
izul fructelor de ceară din cămările de iarnă,
penumbra cu parfum de camfor a salonului de
în oglinzi cu apele uitării
şi unde-a stat între făclii
fratele dus dintre cei vii.

Vreau pasul tatii, care suie scara,
gongul de bronz să sune cina,
vreau, mamă, iar să-mi aud numele
rostit duios şi aievea,
cum a rămas plutind în paragina din gînd.
Să ferec vraja-n casă cu drugul pus în poartă,
să foarfec în firidă candela,
şi singur în aria moartă
să-mi latre-n noapte Priam la zodiile reci
pînă tîrziu, a urît, a pustiu,
cînd în aşternutul cu mireasmă de lavandă
voi adormi de veci.

ION-VODĂ CEL CUMPLIT

Pe voievodul nostru, răpus, l-au prins vrăjmaşii
şi, judecîndu-1 după legea lov,
ucisu-l-au drept hoţ şi trădător
şi-n foc l-au ars, iar scrumul l-au spulberat cu paşii.

Să nu rămînă, astfel le-a fost de spaimă gîndul,
nici lespede, nici moaşte, nici cenuşe
ostaşilor, în taina lor plîngîndu-1,
semn, să-i adune-n lacrimi şi-n cătuşe.

Dar jalea lui, viteaz fără mormînt,
în fiecare cuget de veci îşi» sapă locuL
Tăcerea umilinţii li-i grea de-un jurămînt
şi-n mîini de-i frîntă spada, mocneşte-n suflet focul.

1915

GOUA

Păcat de, moarte-am săvîrşit, nevrîndu-1,
da-n clipa grea vicleanul m-a răpus, —
steag, spadă, şoim, cal, pavăza s-au dus.
A cui e vina? Unde mi-a fost gîndul?,

Pe căi de scrum străbat grădini de iască,
din crengi se-alege-un ison de prohod,
aramă-n cer aprinde-a lunii'mască
şi-mi simt pe buze-un rînjet de irod.

De ce n-am fost mai nalt decît ispita?
puteam rămîne cel neprihănit..
Cumplitul crai îşi muşcăr-n prund ursita
în care-n ceasul rău l-am -îmbrincit.

Ecou de-osîndă, veşnic acel tropot
de-avînt smintit pe-aliMuiui colnic,
precugetat zorind la inamic, — ;
îmi: sună-n pomenire ca un clopot,

amar trezind în gînd, şi de prisos,
alaiu-n negre flamuri 'al căinţii,
strigoi călări pe-un drum de'chinoros,
bătîndu-şi pieptul şi şcrîşnindu-şi dinţii.

1915

AETIUS

' Erou" suprem în prag de soare-apune,'
pe ultime trofee strunind umcrud destin,
ecvestră viziune
la^a vremilor; răscruce
şi-ntors din epopee prin lumile-n declin,
aprig şi dur profil de belii duce,
AetiuS, ;• •
palidul inin ce cuvinte
gloriei tale să-hchine , i •
cînd numeleî tău e tăiş
de clare silabe latine?

Tu, ce desferfeci porţile ..... ;
păr ăginit uluir muzeu < * ,«ς ,
cu steaguri prăfuitei;şi arme de rugină,
Aetius, blond ca un zeu,
imperiul, pe umăr, ferindu-1 de ruină,
cuget înțrucîiipaţ
al legii de,cristal.
antice. . . . .,
nălţată-n matca hoardei pocite şi pitice
cînd singur dinainte-i te-ai avîntat
pe cal.

Cum stoarse pumnul tău de fier
pîouatul suflet al sleitei Rome,
drapel dintr-însul fluturînd în cer?

Din ce vedenie ai smuls
urgia sumbrului măcel
între pămînt şi bolţi tumult
de bronz, ce vuie-n auz,
mai vuie-n catalaunice
funebre ecouri în orgele umbrelor
cînd goana de sînge şi foc;. ,\
s-a spulberat de mult?

Tu n-ai socotit pe roţi şi copite
un număr de morminte potrivite
cînd crima peste cîmp şi^rnetereze ^ ,
se-ncumeta-nmiită. săn necheze., • •>; „ , f▷•.
Doar noaptea fu zăbranic s^titstîrviloîîf huni.

Zvon secular, speranţe nerostite,
Aetius, arătare,
scurt fulgerînd cu dreapta;; /; ?
să-nsnopi şi să sugrumi
ca-n ştreang grumaji;şi coame smucite; de^a călare,
de cîte ori puhoaie din bezna lor zbicite ; \
zoreau sub zodii limpezi, spre urbii lapidare
te-ai arătat pe treapta
solarei tale lumi.

Că-n tine veghează cu aspră poruncă
un' paloş uitat ca-n pămînt,
al cărui mîner şi-aminteşte
de pumni ce l-au strîns rînd pe rînd.

DEMOSTENE

(Portret antic)

Rătăceşti printre albe mini în amurgul de candide vele
prin pulberea zeilor, în trecut şi • în exil,^(Demostene,
tu, care în veac ne-ai > strigat cuvintele cetite îri stele
şi vis viu ne-ai aprins adormitelor gene.

Vino ca o mustrare, Cetatea e în restrişte, -
palidă frunte şi încruntată de veşnicul ei gînd,
că tropotă la fruntarii ihoardele perşilor triste,
iar pasul falangelor creşte auzul de-1 pleci la pămînt.

Cum desluşeşti poteca din toamnele larg troienite,
sub cotropirea pestriţă dezgropi în adînc alt destin,
săpat în piatra strămoşilor, topit în,.lacrima oştilor.
Spectru fără de somn al speranţei, dibuie sorţii luptei cumplite
şi află cîte steaguri şi catarge, cîte, la semnul patriei mai vin.

Mergi peste cheiurile goale, printre umerii mulţi de aramă,
ca o iscoadă, şi măsoară avîntul cît a mai rămas,
vezi cine poartă şoapta morţii şi sufletul cine-1 destramă,
dă-1 în vileag fără de preget şi urmăreşte-1 pas cu pas.

Numără trupurile nalte, scrutează cugetele mute
şi zvonul şerpuit din margini, de la barbari. Zi după zi
perinda-te prin nävi şi-n castre, prin arsenale ieri tăcute,
şi bine cumpăneşte ţinta cu aurul din vistierii.

Apoi pe treapta de granit a forului te suie
mvierşunat ca vijelia, stăpînitor ca o statuie
să chemi în mintea tuturora, ivită dincolo de oră,
Victoria în foc întraripată, gornind prelung de pe o proră.

1915

CLADES

Suflet şi trup, viteazul fără scut
s-a războit, s-a smuls şi a căzut
cu ochii la stelele de sus
şi umerii în cald sîngele curs.

Pe văi sîngeră soarele şi oştirea,
plîng steagurile izgonirea,
umbre şi vulturi resfiră moarte.
... Ca lumini, goarnele, departe.

Noapte. Pe stînci, pe frunţi şi piepturi
trec clipele stingătoare de vise. ^
Somn încrustat cu oase vitejeşti
de veci, peste hotarele deschise.

SEAT

Din preget şi răscruci te-ndeamnă
acolo uride gloria te,cheamă/
N-auzi bătînd în largul tău
mai sus de bine şi de rări
ne-nduplecatu-i glas de-aramă?

Tu smulgere de leagăn şi cămin.
în prag *şi-n-* praf ctf-aceste chipuri moarte,
cum să citeşti în aprigul destin,
în basmul alb de zboruri şi catarge?

Livreaua, gata,; de-valet sau, paj
atîrn-o-n grinda tristelor bordeie
şi-nchină-te cumplitului miraj: -
chiar de ţi-e dat, vremelnică scînteie,
să poticneşti pe căile-lacteie.

RĂZBOI

Toamnă, pămînt lepros,
iarba se îneacă pe coline,
negurile-n rochii* rupte'trec pe coaste,
suflete vagi plutesc pe lîngă lume.

Astă-noapte copacii
se schingiuiau ca dervişii[1],
vîntul se-ngîna cu lupii, — •
şoaptele şr frunzele şe-alungă.

Departe

au îngheţat sentinelele.

1917 ?

BALADĂ

Niciodată n-are să mai treacă
pe sub poarta de fier
cel chemat departe de casă:
n-are să mai treacă, n-are să mai vie
niciodată, —
şi-a spus femeia, — şi negrele-i văluri
îi flutură-n vînt, şoaptă cu şoaptă,
niciodată, niciodată.

Unde să-1 caute privirile ei,
în care lume, în care adîncuri, —
e pretutindeni şi e nicăieri,
e în fundul inimii ca-ntr-un alt mormînt,
e în fiecare lacrimă ce lunecă arzînd,
e în fiece stea singură lăcrimînd.

A fost aşa şi n-a fost altmintreli.
Nimeni nu tăgăduieşte şi nimeni nu minte
că i-a fost surîsul cel din urmă semn
oprit în prag sub poarta de fier,
sub florile roşii, sub armele reci.
Ce tare a strîns mîna tuturora,
cum s-a înveselit ca nimeni să nu plîngă.
A fost aşa şi nimeni nu mai minte.

De la un timp nici el n-a mai minţit-o,
care-i spunea că trebuie aşteptat,

deşi ştia că dusul lui fecior
a îngenuncheat în sînge noaptea în ceţuri.

Durerea lor sporeşte cu zilele ce trec,
durerea lor sporeşte cu amintirile,
ce departe l-au dus paşii,
ce departe l-au purtat gîndurile,
ce departe crucea lui de lemn.

De unde eşti, trimite-le un semn,
de unde eşti, vino-le în vis,
de unde eşti, adună-te o clipă aşa cum te-au ştiut,
spre ochii lor întoarce-ţi vechiul'chip,
usucă-le pleoapele fierbinţi
cu mîna ta de umbră.

Tu, care nu mai ştii de dor,
tu, cel de dincolo de chin,
spune-le liniştea, lumina
în care aşteptarea-i ca un leagăn
şi ca un cînt într-un suspin.

CUMPĂNĂ

Din ce trecut ne chemi, cetate
de turnuri noi şi mînăstiri uitate?
La umbra ta pasc turmele,
ierburile se opresc la Dunăre.

Cetatea părăsită în lupte
doar crucile de lemn îi stau de strajă.
Spre pînda noastră de soboli acum
arborii ei ne spun pe nume.

Cum ne legănase visele
acolo, în hamacul orelor!
Noaptea stelele ni se lăsau
ca păianjeni în bazinuri,
noaptea boschetele ardeau
în grădini printre hora fîntînilor.
Fîntînile rîdeau şi jucau
cu şolduri ciudate de undă
şi hohotul lor se spărgea
ca boabe de grindină
pe lespezi cu lună.
Ţii minte, prin pieţe, pînă la cer
cum creşte în tăcere gestul statuilor?

) Sînt împrejur terase şi viori,
m unde seara visezi
1 în vraja de lumini şi mătasă.

i Cetatea din cîmpia de schije răscolită
j avea parcuri şi bariere vechi,
acolo vîntul lenevea prin tei
şi pluteau valsuri grele din alămuri.
Erau trăsuri şi bănci sub copaci
şi sticle reci pe mese sub umbrare,
erau femei pe aleie şi ţigănci
cu sîngele ca vişina prin hanuri.
Ce departe plîng clopotele-i verzi
f în cetatea unde vom fi întorşi
\cei plecaţi cu arme spre stînci,
cei ce venim cu poveşti îndelungi
prin ţinut tatuat de'poteci!
Iar în drum vom găsi fîntîni
şi fete cu spicele-n pumni
şi jgheaburi cu ape albastre
pentru caii noştri obosiţi.

1918

LAUS ODII

Tăcută e şi rece ca un şarpe ura mea, şi e cuminte.
Culcuşul ei e aşteptarea, iar laptele —
un gînd sorbit în taină.
Puterea-i creşte la-ntuneric precum în beciuri mucegaiul.
Veninul ei se limpezeşte ca vinul vechi, cu vremea.
Mă-nvaţă să pîndesc pitit în fundul vieţii mele,
ura mea, meşteră vrăjitoare.
Mă-nvaţă să aud departe pasul timpului
cînd pun urechea la pămînt, neadormită strajă.
Nu e zvon în văzduh, nu e freamăt în noapte, nu e-n larguri fior
pe care să nu-1 prindă, cu ascultarea ei la patru drumuri aţintită.
Ea e a doua mea privire,
pătrunde măşti, străbate ziduri
şi genele-i clipesc cu lăcomie
că au surprins în vizuina lui de os
cugetul vrăjmaşului.
Cum îşi mai linge buzele atunci
cu pofta stăpînită a drumeţului,
pe care fără greş l-aşteaptă masa pusă.
Ca un păianjen prin unghere cuibărit,
de una singură, destinele ea ţese.
Dar nu e răstignită ura mea, nu e sihastră,
nu e lunatică, nu e ursuză.
Cînd îi abate iese în lume cu sulimanuri şi găteli
şi galeş moţăie la dreapta şi la stînga,
si-arată dinţii ca o curtizană,

cu o linişte de înger, cu o uimire de fecioară
şi ochii fulgerele şi le-ascund
ca un tîlhar pumnalele.
Ea cîntă cîntece de drum şi voie bună,
te-ntîmpină c-un hohot cristalin, cavalereşte-ţi strînge mîna,
potirul fraţilor de cruce spumos ea ţi-l îmbie,
ura mea dreaptă, ura mea crîncenă.
Numai obrazul pal şi tras mai aminteşte moartea.
Ia seama deci la multele ei chipuri,
la darurile ei viclene şi la supunerea-i mironosiţă,
că e plăpîndă ca un miel de Paşti
şi cînd o tunzi behăie dulce.
Ura mea, oarbă ca mînia.
Dar e sfielnică, se gudură. E mică, umilă şi laşă,
slugarnic ţi se ploconeşte şi tremură de neastîmpăr ca o fiară,
leşină-n sinea ei de teamă ca nu cumva să se trădeze.
Ura mea-i nobilă şi-augustă:
de mii de ori făcu t-a semnul care iartă
tocmai cînd sîngele i-a poruncit: loveşte!
Dar s-a lipit de mine ca un melc şi mi-a şoptit sub frunte:
lasă-l să se mai bucure, lasă-l să se mai fudulească!
Pe lîngă noi prilejurile se perindă şi le scap,
că gheara ei de gheaţă-mi strînge inima.
Şi suflul ei îmi şuieră:
nu te grăbi, n-a sunat ceasul!
Şi mă supun ca un ibovnic pe care patima-l tîmpeşte,
şi o alint cu dragi cuvinte:
să fie cum vrei tu, duioasa mea stăpînă ...
Puternică e ura mea, pentru că e neînduplecată,
şi sfîntă e, pentru că speră.
Ura mea biruie, pentru că-i veşnică.

1941

AIEVEA

La prora nopţii te-aştept,
aruncat-am veacul peste umăr,
fie polară pustia!
Printre columne de argint
purpură pregetă.

Orelor ce zămislesc minunea
smulge-voi întîia ta venire.
Numai descîntecul, numai chemarea
limpezeşte taina zărilor
ce mai ascund trupul-lumină.

înviat-am semne din vechime,
ţi-am aprins focurile bună-vestirii,
stol de cuvinte umple aşteptarea, —
sînt vinul în potir înalt
şi de zodii spuzit, închinat
întru setea ta,
freamăt ţinut pentru gura ta.

CÎINELE PĂMÎNTULUI

Unde se ascunde cîinele pămîntului
de veghe veşnic în lanţul nopţilor?

îl află luna şi stelele scrise
de la-nceput pe bolta deşertului.
Răscrucile toate au văzut
năluca lui adulmecînd stafiile
între părere şi aievea legănate,
sau, năpustit pe orbul lui ocol,
flămînd, prin neguri, vînturile vînîndu-le.

Vezi-1, auzi-1 cîinele pămîntului:
către opaiţele roşii ale hanului
îngînă cîntecele călătorului,
nesomnul pînă la ziuă îl petrece
isonul lui de melancolie.

El desluşeşte şi dezleagă agoniile
treptat pînă la somnul din urmă
şi singur ştie şoaptele adîncului
spre cari îşi scurmă vizuinile.

Urletul lui măsoară veşnicia
cu întreg urîtul aşteptărilor ...
E ora lăuntrului, ora duhurilor, ora luminilor celorlalte:
cineva citeşte visele, judecă rugăciunile, înseamnă faptele
întunericului.

Monoton semnal de alarmă al amăgitoarei nopţi,
sentinelă răguşită din ghereta beznelor,
glas de totdeauna tresare în ocna gîndurilor:
au nu e vaierul lui, au nu e vuietul văilor?
Auzi, auzi, în haos lunaticul lui aleluia.
Cîine de nicăirea, cîine al nimănuia,
de pripas sub pragul depărtărilor,
păstorind sumbrele umbre ale umbrelor,
simte şi împarte prin văzduh prevestirile ...

Astfel de faţă şi nevăzut pretutindenea,
ecou din loc în tot locul trezit,
pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod de uitare adîncă,
în lung şi în lat cutreieră vremurile,
lepăie aştrii tuturor fîntînilor
şi tălmăcindu-ne gemetele şi blestemele
de cari sînt pline genunele,
plînge îndelung lîngă morţii mormintelor.

1939

CAEDES

Noaptea prin fulgerele parcului
se zbat trunchiurile să se smulgă, să fugă,
cînd trece cu pumnalul în mîini,
cu luna pe ochi, Ucigaşul Arborilor.

Inimi de stejar, platoşe de plopi şi de platani,,
vă ajunge cu o rază rece ura,
ea despică fluviul alb al sevelor,
schingiuie crengile, de pălesc frunzele.

Ce mînie spulberă din paşi
lacrima de aur a potecilor,
iureş orb şi ucigaş
trăsnit de fiece columnă,
ca lupul cînd intră în stînă?

Vuiet dă parcul, mîine plin de sînge,
uite-l, pădurarule, uite-l, stelelor,
uite-l, uite-l, uite-l, uite-l!
el şterge datele, zdrobeşte cuiburile,
el sparge fîntînile teilor,
răstoarnă statuile, altarele mi le străpunge,,
puneţi mîna pe Ucigaşul Arborilor, —
el scapă cuţitul în şipotul lunii
şi fuge şi plînge.

CLIPĂ

(Reminiscenţă)

Sub crengi de tuci, la cetini de-ntuneric,
oprit în scări la margini de paragini,
cad fulgi pe-un somn tîrziu prin sita serii,
se-aştern în pagini mari. Nici vînt, nici şoapte.

Ai cui să fie codrii ? — parcă ştiu,
dar n-am să-l văd, nu-i nimeni, a plecat.
Nici nu visează c-am trecut pe cal
şi-ascult ninsoarea troienindu-i fagii
în ţara liniştilor de la miazănoapte.

Să-i las un semn, — dar cum? Sus, nu văd stele,
jos, doar foi vechi şi lacul pal şi spart, —
şi iarna fără ţel mi-o ia-nainte
cu îngeri rari prin ora de cristal.

Se-ntreabă calul meu: poate-am greşit,
că n-are rost să stăm pe-aceste locuri.
îşi scutură cu zgomot zurgălăii
şi din copită scurmă-n lutul mut ...
E-un han departe cu viori şi focuri.

Tu nu-nţelegi şi nici nu e nevoie,
ajunge-un gînd topit într-un suspin,
în necuprinsul alb, cernit de codri.
Hai să pornim la drum, hai să pornim!

GAMĂ

Oglinda bea culori din orga
de jar a orelor în rară muzică.
Amurgul în pantofii-i de beteală
străbate camera de jucării în care
păpuşile îşi țin răsufletul.
Pe gobelinul destrămat,
turme în păienjeniş de fluier
şi un oier prin colbul veacurilor.

In suflet de Sîmbăta morților
trec sunetele între luminări,
soarele se zbate ca un bocet,
gem în porumbar prevestirile.

Şi s-au închis cercei viermii de mătasă.
Pendula numără vămii galbeni şterşi.
Sub ferestre zace vînătă grădina,
morile de vînt îi sînt florile.

PAUZĂ

în amiaza de fîn,
inimă de aur
plînge nicovala
peste clopotnițe.

Prin polenul soarelui
rar cad păsările.

Ramuri infirme
miluie arşița.

Prin sîrma stîlpilor,
priviri în tuburi.

în focarul aleielor
copiii
au glasuri de apă.
Şi a țîşnit
seva de cristal
cu fîntînile.
Cascada rugineşte
a obloanelor.

Striveşte
rîuLgras
culori.

Pe şorţul surorilor
s-a ofilit
crucea roşie.

Acum e măcelul
florilor
în restaurante
şi cavoul orchestrei
unde ermetic
gem sunetele
ca păpuşile.

Pînă diseară
de-am călători pe loc,
să lunecăm
pînă-n valul tău, umbră.

Un ţipăt
prin chihlibar
de-ar uni marginile.

Şi trece numai
ca dintr-un circ
fîntîna pe roate,
împrăştiind
spre trotuare
şerpi de argint.

CLAMOR

Ca din mormînt, din patul alb te deştepţi.
Toată noaptea duhurile au umblat.
La ferestre, printre perdele se perindă ultimele rochii.
La geamuri înzorirea se spălăceşte
ca într-o cămară uitată la ţară,
unde fulgii tresar puzderie din coşuri
uşile cînd le deschizi.

Roţi uruie, glasuri şi paşi:
se schimbă sergentul de noapte,
vrăbiile au ciripit de un ceas
şi cîntul cocoşilor a ţîşnit mereu din cutele nopţii.
Din curţile întunecate strigătul lor roşu a pornit
cosînd firele fiinţei, întrerupte,
şi spaţiul desfăcut din bezne zgîriind.
Faruri minuscule, faruri sonore
ale vieţii naufragiate-n somn,
ţipătul vostru legat scapără pe tăcerile pămîntului, sub stele,
din grădini în grădini, din barieră-n barieră,
prin codrul vegheat de cocoşul sălbatic,
şi pînă la cocoşul ce comandă corăbiile
cînd trec oceanele.
Şi pămîntul se rostogoleşte tăcut.

Auzi Sabaot echipajul cocoşilor
semnalînd o zodie-n zare, o cometă-n z,enit, un meteor la răsărit,
tăindu-ne calea spre ziua de apoi ...
Şi schimbul şi-aşteaptă cu creasta-n pene ora,
că mai sînt şi clopotele şi sirenele.

REPER

April, — roza vîntului
şi-a zbîrlit petalele, —
chipuri dau cuvîntului
la răscruci, spiralele.

în armuri de var
iezmele ospiciului
joacă-n parcuri iar
ca din şfichiul biciului,
albele halate
spulberînd palate
de nisip şi jar.

Sumbru-ntr-un ungher,
frageda urgie
pusu-m-a străjer
de melancolie.

Vreme de-ai s-asculţi
sfinţii de dimie,
predici ca să ţie,
cu tichii de stuh
s-au pornit desculţi.

Rufe din văzduh
curcubeul jos
spînzură-n balcoane,
galben, bleu şi roz.

Din zăbrele noi,
papagali de jad
m-au strigat, Ioane!
Zarvă-n rai şi-n iad
că dintr-o cazarmă
larmă dă o goarnă
ziua că-i de-apoi.

La chemarea lor
(papagalilor),
stranie, ursuză,
inima-mi şi-ncearcă
paşii de lăuză.

Da! mai sînt femei
să-mi alinte mîinile
ca pe stînci fîntînile.
Noaptea mai aud
totuşi, pe-ntuneric,
glasul lor, al ielelor,
limpede şi crud,
tropotul lor surd,
hohotul isteric
de la nord la sud.

SCHOLA CANTORUM

Brotac verde-n coate goale
broasca toacă să mi-l scoale:

brotăcel berc de ureche,
ou ouat din oul meu
sclivisit ca un lacheu,
cîrn, calmuc şi fără pete,
verde ca un castravete,

din coclaur scoală-te,
vino-ncoa şi coace-te,
coace-te, răscoace-te
pînă-ţi fac din foi de lac
pantalonii crac cu crac,
ocularul cu doi ochi
să nu-ţi fie de deochi
cînd îi zici de chef sau boală
cu broscoii-n cor la şcoală,
şi pe lună să te placă
brotacele-n lac la clacă.

Da' să-i scoţi dac-o ploua,
— broasca mi-l orăcăia —
că gămane bulbucate
de calic te spurcă toate,

**şi din şcoală să te scoată
bîrfescu-te noaptea toată,
nu s-o-ntoarce tot sărac
taică-tu din bivuac
să-mi dea ac să-ţi cos pe loc
şi nădrag şi de cojoc
ca la nunta ta să joc,
ac cu ac c-acu iau foc,
maica ta de mormoloc.**

**— Nu mai coase de pomană,
mulţumescu-ţi ţie, Doamnă,
umflă-te mai bine-n strană,
că evacuat din şcoală
zic mai bine-n pielea goală
şi din şcoală de-oi fi slobod
io mi-s cu amorul slobod.
Azi încolo, mîine-ncoa
dacă m-o evacua
şcolărit din poală-n poală
calc brotaca ca pe-o coală;
nici n-apucă să-şi descheie
ţoala ei de eleşteie
că din verdea ei beteală
o descui ca cu o cheie.**

**Din paharul roşu bea piratul,
mesele-s crestate, fumul e rotund,
sub tavanul negru cîntecele fumegă,
o-femeie sfîşie negura cu mîinile
şi o răsuceşte cu şoldurile.**

**Piratul a lăsat la ţărmuri
marea şi corăbiile,
circiuma şi clipele-1 adună,
lampa de funingini ţine-i loc de lună,
iat-o aicea masa şi paharul roşu,
glasurile multe şi prietene,
şi femeia care cîntă răguşit
şi uşa deschisă a hanului.**

**Femeia se apropie de paharul roşu,
zîmbetul ei veşted i-a luat-o-nainte.
Sub tavanul negru cîntece se-ncaieră,
din viori romanţele,
peste cupe spumele.
De gîtul piratului
care uită largurile
se încleştează braţele.**

ADAM

Nu-mi amintesc de nici un paradis,
nu-mi văzură ochii nici un înger,
iar cu moşneagul cel neînduplecat
nu cred să fi avut a face.

Dar dogorîndu-mă ca pe-un drumeţ
simt totuşi un blestem în ceafă:
— Cu apa frunţii să-ţi agoniseşti
azima de toate zilele,
a zis, cîndva, Patronul
cînd mi-a trîntit porţile-n nas ca pe o tiflă.
Pesemne vorba i-o fi fost mai aspră:
destinul mi-a luat sculele din mîini
şi toate rugile sînt azi zadarnice
şi chiar cumplitul lui blestem
minciună se adevereşte.

. Călătoresc pe asfalt kilometri întregi
şi zac prin sălile de aşteptare.
Surîd cu zîmbetul de taină al putanelor,
torn reverenţe-n gol ca doamnele de la curte
şi ştiu să bat mătănii ca la Sfîntul Munte, la nevoie.
Ştiu mînui ciocanul şi condeiul deopotrivă,
sînt cu spinarea salahor şi Atlas, om-sandviş şi gazetar,
telepat şi economist, figurant şi regizor,

poliglot ca un portar de hotel, harap-alb ţopăind pe tălpi,
iar ca felcer şi meşter masseur
sînt gata la toate vicleşugurile,
în fiordul de mătasă al alcovului anonim
am ancorat gol ca un zeu.
Cămaşa-mi spînzura ca pentr-un S.O.S., pe largul de suspine,
pentru noi înşine ne-am fost iubit.
Cînd m-am trezit la ziuă pe trotuar
m-a leşinat mireasma cuptoarelor de pîine.

Pe băncile verzi din grădina publică
îmi frîng repaosul în faţa havuzurilor.
Aici sfintele vorbesc nemţeşte,
mă cîntăresc din ochi ca pe un pui de căpcăune.
Gardianul bărbos mă numerotează cu o privire:
să nu adorm sub ochiul acestui atotputinte.

La chioşcul apelor minerale domnul bătrîn îşi plimbă potirul,
ca un hipnotizat, în mers rotund.
Potirul eu mi l-am băut pînă-n fund,
şi la fel tîrcolesc pe cercul cel rău,
sau fug iepureşte, în dunga farurilor pe autostradă.
Am să crap ca un semnal de revoltă odată,
pe drum între spital şi azilul de noapte.

Să mă umflu în glas, să-mi chem de pretutindeni fraţii,
mulţi ca lujerii întunericului,
să văd legănarea milioanelor de ochi roşii
în vizuina nopţii, pe veşnicul Aventin,
şi urletul de veacuri al deznădejdii
să-1 înviu ca pe un fior de moarte
prin somnul de gală al metropolei.
Fraţi din ruini, din ocne şi leprozerii,
din T^rube, lagăre şi cazemate,

v-a buimăcit osînda lipită, negru pe alb, în cetate,
v-au pus în lanțuri îngerii-n livrea
cu aripi berce de bumbac şi scutece de piele,
că nu mai prindeți semnele mele simple ...
V-a asurzit ciocanul sorții înverşunate
pe nicovala cea de os a frunții voastre,
că fluierați ca greierii a pagubă.

E drept că-n sînge mi s-a distilat veninul aventurii,
masca mi s-a gălbejit pe cărți, —
sînt trei milenii între mine şi Spartacus.
Iată-mă bun cel mult de un gest romantic,
şi-mi caut dezlegări izolat şi anarhic.

Mă ispitesc podurile şi speluncile,
| în bolta lor văd uneori poruncile şi toate cele drepte.
Vreau să alunec ultimele trepte
spre fundurile moi ca drojdia de vin,
unde nu-i înălțare nici declin.

Evă, mică prostituată nocturnă,
cu dinții ferecați ca icoanele, —
pe zincul barului pustiu
sună-mi banul speranței, dar nu de argint-viu.
Cînd patul tău va fi în fine liber,
la sînii tăi de lupoaică milostivă
am să muşc din fructul putred al iubirii
cînd se trezesc halele cadaverice.

în aşteptare, pieptene-mi huzurul
crengile subțiri ale platanului,
aerul e încă *â discretion*
şi m-am lăsat de tutun,
la punct inima să-mi pun.
Mă-nconjoară miresmele ca infantele
pe un pur joc de ape
cotropind aleile, colorînd vacanțele
şi prin smarald le aud şoaptele.
Clipa de fericire pe pămînt pregetă,
mi-ațintesc fachiric nasturele ultim de la vestă
să cad în extaz în felul acesta:
din naltul gîndului, — prin buricul insului
şi pînă-n izvorul a ceea ce Este.
Extazul: este tocmai ce-mi lipseşte.

Caramba! cine-mi pune laba pe umăr?
cine-mi toacă vecernia în locul fără călugări?
E judecata din urmă, e razia-n numele legii,
şi n-am hîrtiile la mine.
Erai chiar tu, țap bătrîn,
şi mă goneşti din rai la oră fixă
şi mă petreci ca un blestem
pînă-n strada cu păsări de noapte,
să nu-ți calc poruncile,
să nu-ți pîngăresc boschetele.
Facă-se voia ta, amin!

T

WHISKY-PALACE

Doamnă, din orchestră sunetele-au şerpuit
pe terasa de var ameţită de mare,
vuietele, glasurile, vîntul **şi** eşarfele
si culorile, din toate viorile.

Paşii metalici lunecă pe cîntece sparte.
Unde sînt valsurile? şi mai departe
unde sînt harfele?

Ritmic destinul bîntuie-n trupuri. Fără de preget
tobe l-asmut.
Inimii-mi fii leagăn, inimii-mi fii scut,
doamnă, cînd te rotesc ca pe deget
pînă ţi-e dulce, pînă ţi-e cald,
pe tipsia de asfalt, şi prin ora de smarald,
oră de apogeu:
doamna mea, visul meu.

Lîncede glasuri în larguri sleite de soare,
trepte de spumă de-abia, şi aripi atrase pogoară,
siesta-n spirale de-azur ne leagănă inima vastă...
O, treacă de la mine, doamnă, această sirenă, această...
Sînt unul din zeii păgîni, fugiţi de pe soclurile de nisip
ale pomenirii albastre, zei prinşi în vîrtejul jazului sughiţat
de harapii cu ochi albi, în frac ultramarin, jiletci drojdie de vin,
cu perii creţi şi pomădaţi, —
prinşi ca-n laţ, prinşi ca-n laţ, —
sînt, iată-mă, precum ţi-am spus,
un zeu minor cu paiu-n gură,
fără gînd ascuns, fără ură,
pe acest istm de catran pe care a foxtrotat şi Oedip
cu Antigona, mai acum un an, şi hip! şi iar hip!
marele orb ţopăia fericit
de acest profan sfîrşit.
„Dar ce rimă-mi trebuie mie
la un secret de familie" ...
Sînt vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi
cînd dintr-o dată iubirile mele toate aparţin defunctelor oglinzi?

încă o pricină, doamnă, să spargem cupele de răcoare,
cînd degetele tale se zgîrcesc pe-un fior în sandale,
cînd ochii noştri în lacrimi^aclamă vasul-f antomă din zare,
cînd ochii noştri complici îşi închină faldurile pale
ale tăinuirii dintîi!
„Rămîi, o, nu pleca, rămîi!"
Ah, pînă diseară
(şi fie-mi glasul tobă şi fanfară)
salut regi în exil, cartofori şi dame fatale,
şnapanii, chelnerii şi donjuanii acestui templu fără vestale
(mai tare, mai tare),
salut stelele fixe şi stelele căzătoare,
îngerii răi sau buni (nu importă, Domnul cu ei e),
şi marinarii, „ah", la ultima lor gură de sare,
şi fecioarele, „ah", la primul lor suspin de femeie.
Aşa-i, doamnă, că sînt poet mare?
„Ah", şi-un altar şi-un hamac m-ar măguli pe ţărmul acesta de mare.

CÎNTECUL URSARULUI

Joacă bine,
moş Martine,
ş-oi avea
grijă de tine.

O duci greu
pe două labe,
blană rară,
coaste slabe,

colţi ştirbiţi,
ciuntite gheare,
botniţă
la botu-n fiare.

Hămesit
de-ţi mesteci lanţu,
mormăi cînd
începe danţu.

Plozi şi cîini
te smulg, te toacă,
doar bătut
ţi-arde de joacă.

Tu pe jos,
io în căruţă,
porţi izmene
de maimuţă

şi tichie
pe-o ureche,
dus de-un veac
pe calea veche.

Nu ţi-e truda
în zadar;
te-am gătit
ca pe-un jandar.

Fedeleş ţi-am
strîns puterea,
scuipi de ciudă
ca muierea.

Zic din fluier,
joci în dungă,
lingi măciuca,
bag în pungă !

Baţi mătănii
tumba-n loc
şi de leac
dai smoc de smoc.

Calci bolnavii
peste şale,
mari sînt minu —
nile tale.

Jugănit, flămînd
şi orb:
eşti al meu, din
ochi te sorb.

Dar să nu vrei
să mă pupi:
ce ții-n brațe
strîngi de rupi.

între noi, ca
să-mi fii dragu,
numai bezna
şi ciomagu.

1939

LUI POSTUMUS

Nu căuta-n poveşti fără de rost
să reînvii, în ce nu mai e, ce-a fost.
Cînd împleteşti cuvinte pe-o minciună
ți-alegi din moarte foi, spini şi cunună,
iar pat sau targa, scut şi adăpost
nu-ți faci din vreascuri strînse de pe jos
tot răsucindu-ți, — gînd smintit şi prost, —
cuțitu-n răni pînă la os.
De ce, străjer, dac-ai fugit din post,
mai pregeți şi te-ntorci cînd goarna sună
şi-o mai şi-ngîni ca un zăvod la lună?
E-adîncă noaptea, drumul e frumos,
amarul cîntec cînd s-a rupt de strună
hoinar pe-astralul ison prin genună,
şi-nchipuie-l, pe-aripi de chinoros,
cum tremură de pur şi radios.

RUGA ROBILOR

Schimbă-ne, Suflete, soarta grea
şi nu ne dezbina vieţile.
Din şanţ adînc ridică-ne
şi vetrele sfinţeşte-le,
cătuşele sfarîmă-le,
spulberă tablele stăpînilor,
de slova lor fereşte-ne.

Poterele de vînători
de om încremeneşte-le
şi-n bezna lor trăzneşte-le,
să tremure cei vechi şi cruzi
călăi şi temniceri juraţi
ce cotropesc răscrucile,
blestemele-nfruntîndu-le.

Uită-te jos pe străzile pustii
cum pregetă făclii
pe lîngă năsălii:
verzi le sînt paznicii.
Apleacă-te că moartea nu-nmănunchie
pe cel care-ngenunchie.

Sîngele, tu, Suflet, cruţă-ni-l
şi lacrimile-ajungă-se.
Că bîntuie urgia şi restriştea
zile şi nopţi, ani închinaţi,
muşcînd din noi ca viforul.

DIN PERIODICE

SONET

Supremă floare-a toamnii-ntîrziate,
Răsare-n nesfîrşiri pălitul soare.
Şi tainic, ca-n chilii de închisoare,
Pătrunde-ncet prin neguri sfîşiate.

S-aşterne-n larguri palida-i ninsoare
Şi-n calmul blond de raze-mprăştiate
Miresme de corole re-nviate
Plutesc, şi iară vin să ne-mpresoare.

Ca un surîs pe buzele de moartă
Seninătăţi de zile ce dispar,
Apuse veri, azuru-n unda-i poartă.

Şi ochii trişti ce urmăresc himera
Privesc spre cer, la norii cari par
Galere roze-n drum către Cythera.

LOWNESS

Veştedă mască, şuie vedenie de ceară
ivită-n drum cu floare-n dinţi şi-n păr cu flori,
de gală pusă, pentru trecători,
la fel se-aţine-n fiecare seară.

Ci-n ale ochilor smaralde-amare
cum zac epave şi comori în moarte mări
strevăd dezastrul vechilor chemări
şi-al jertfei pe nelegiuite-altare

de forţe june şi trufii păgîne ...
Nu cred deci în restriştea mult straniei bătrîne
nici în minciuna tristului negoţ:

că-n aşternutul ei de-nlănţuiri plătite,
cu orice mutră tîmpă, cu gesturi însuşite,
iubirea se strecoară, în cute, ca un hoţ.

MARE

Nemărginiri sonore, a fulgerelor pradă,
mi-e sufletul o mare ce clocotă-n apus,
sub zarea de miraje spre care-ncet s-au dus
înaltele catarge cu pînze de zăpadă.

Spre soarele pe moarte fantastici albatrozi
desfac aripi candide şi-n zbor plutesc alene
pe-ntinderea ce cheamă cu glasuri de sirene
corabia ispitită cu palizii-i matrozi.

Se-aşterne însă noaptea ca pe nisip o undă
şi-apasă-n necuprinsuri cu mutul ei blestem,
în larguri pelerinii azurului se tem.
Un bun rămas de aripi ce-n umbre se afundă.

Şi-n zori îngenuncheată pe ţărmul solitar,
spre noile-aurore stă Inima bolnavă,
pe mare trupuri albe plutesc, şi o epavă,
dar soarele sarcastic pe cer răsare iar.

ETERNITATE

Ard candelele mistice în sera
ce te-a primit pe umbre de parfum.
Deci te-odihneşte-n sufletu-mi precum
cei care-aşteaptă moartea-n Riviera.

Afară prin grădini bolnava zi
şi-a-nchis alene galbenele gene.
Plutesc spre zare corbi ducînd în pene
culoarea orelor tîrzii ...
Tu ai cules cu gesturi de lumină
în mîinile prelungi şi străvezii
petalele cruţate de rugină.

Adormi pe-aroma lor. Prin clare
cristaluri te priveşte cerul mut.
Vezi, timpu-n el a fost bătut
cu ţinte largi şi reci de zodii rare ...

Dormi deci ca surghiuniţii-n Riviera
în legănarea lentei agonii
şi somnul din pleoape nu-l goni
că plin va fi de armonii
acum, cînd visul nostru i-e litiera.
Şi n-aştepta ce nu va mai veni

FANTEZIE

Eu sunt un rege artist şi cavaler
Ce-ascultă-n gînd cum trece-n escaladă
A ritmului sonoră cavalcadă
Pe-obstacolele rimelor de fier.

... Războiu-i lung. Şi-n gloata de pe stradă
Pătruns-a frica morţii ca un ger:
Curtenii mei în lupte poate pier
Pe cînd visez plecat pe balustradă ...

Şi iată: zornăind pe zale solzii
Pe-un colnic urcă goniitori herolzii
Străini; prin umbre pîlcurile-mi fug

Se surpă meterezele izbite ...
Şi-i hohot, rîs, cînd, torţă de ispite,
Ioana d'Arc se mistuie pe rug.

CÎNTEC DE NOAPTE

Sărmanele flori din cîmp ...
Noaptea le-a sărutat atît de tîrziu.
Cîte oare
buzele mai deschid spre stelele rare?
Sărmanul năuc,
din curtea plină de vecini,
a adormit — fruntea-i ardea —
pe-o piatră,
şi-acum privirea-i lăuntrică
desigur că e plină de grădini ...
Dar fruntea mea !
S-a încrustat în ea
aurul cald al soarelui zilelor verii ...
Vai, gura sufletului meu cum bea
la şipotul tău rece, lună!
şi trupul său cum piere-n marea ta,
noapte brună şi bună!
Departe, parcurile cîntă,
Oraşul e fericit
şi plin de viaţă ca pînzele de vînt.
(Pe-atît auzul mi se umple de singurătate
şi ochii de vederi.)
O, cum se-nşeală miile de guri
ce n-au uitat
străvechiul cînt de ieri ...
străvechiul cînt
ucis
de falsele măsuri!

CAPITOL

Cînd voi pleca, — povestea-i la ultimele file, —
voi ţine minte-odaia şi pianul de eben
şi fruntea ta-nclinată prin moartea unei zile
pe treptele ce-ngînă tristeţea lui Chopin.

Şi mîinile de fildeş plutind încet pe clape
ca lebede vrăjite de-un ison monoton,
cercînd în somnul tainic din cînd în cînd să scape
vi elenelor spirale, pe-al aripilor zvon.

Voi ţine minte ora, perdelele uşoare
şi-cărţile de aur şi vazele, iar jos
ogarul alb şi ager, pe-o coastă, în covoare,
păzind tăcerea noastră cu ochiul credincios.

Voi duce-n gînd privirea portretelor vetuste,
penumbrele culcate pe iazul din oglinzi,
şi pletele de doliu şi tîmplele înguste
pe cari le-apeşi în palme, sfîrşind, şi le cuprinzi.

UN CĂSCAT ÎN AMURG

Constatări

A tăcut pădurea nervoasă ca o herghelie; pîntecul ei,
valea mată şi rotundă, în bruma dealurilor: femeie goală între perne moi.
Cloşcă supranaturală, seara închide aripi de nori pe ouăle
săteşti, — şi pe un dîmb din fund Dumnezeu a jucat table
şi a scăpat Gîrcenii, zaruri cu geamul rotund.
... De o săptămînă nici un factor poştal n-a mai sunat din corn, călare
în schimb, iată un popă-negru călăreşte cu picioarele în şosea
iată depărtarea muge şi s-aşterne pe o cireada
iată vîntul se înhamă cu tălăngi moştenite din tată în fiu
iată...
nu mai ştiu, pesemne e tîrziu,
căci luceşte sărăcia-n luminiţe la ferestre mici ca nişte iconiţe
căci gospodăriile cerului s-au închis
sfinţii şi-au lepădat pe nori nestinse pipele şi s-au culcat cu nevestele
căci turme biblice şi plictisite urcă, urcă, urcă, urcă pe
cărare şi pocnesc printre bice, hăis-ceâ şi vorbe murdare.

SOLILOC

Am ieşit călare noaptea şi am lăsat mult înapoi
lătratul cîinilor;
departe în semicerc cerul carapace pe dealuri;
norii se amestecau cu pădurile,
drumul ducea din ce în ce în Linişte
şi praful strălucea idealizat ca nimbul de pe
fruntea icoanelor prin care călugării economi
îşi închipuiesc pe cei ce au făcut lumea.

... Cerul era adînc şi cu o singură stea,
o stea ca un pinten de aur,
şi mi-am zis: de bună seamă
un arhanghel înarmat s-a oprit în acel loc
şi cugetă la o nouă Bună-Vestire
în pelerina lui de trenă cometară.
Calul mergea la pas, dînd din cap, şi doar copitele
lui cîntau pe drum,
dădea necontenit din cap îndoindu-se de datele
celor nouă simţuri ale sale —
eram înalt şi singur în întuneric
treceam pe lîngă fîntîni curgătoare în jgheaburi
de lespezi cu nume româneşti săpate în ele
întru amintirea eternă.
Şi mi-am mai zis, cu ochii ţintă la stea,
la steaua mare şi luminoasă ca floarea-soarelui
rece şi înaltă,
către care urcam călare, pe drum:
Desigur, Vineo, asta e steaua ta,

o stea de întîia mărime,
pe care pînă acum n-ai văzut~o niciodată.
Cîmpia doarme imens
şi răsuflă arar
căci auzi greierii care-i ritmează moale şi îndelung
respirarea;
iarba uscată e strînsă în grămezi de miresme
pe cît mă apropiam de o fermă cu porţile ferecate
şi cu luminile scuturate peste tot.
Nicăieri nu mai gîrbovesc astrologi în halat şi papuci
ridicoli de avari
cu ochelari pe nas ca nişte acăţătoare de rufe pe frînghii
cu tabachere pentru strănutat
şi texte indescifrabile pe pergament.

Deci nu vom porni, trei la număr, pe şosele biblice
cu entuziasm de proroci
cu daruri consacrate
către ieslele îmbîcsite
în care tu, culcat pe spate, îţi dezgoleşti lipsa de modestie*
Nici Irod, regele ludeei,
nu va masacra în cinstea ta douăzeci de mii de copii
ca să-i arunce în apa Iordanului
pe urma cordoanelor ombilicale
azvîrlite cu atîtea luni mai înainte.
Şi nu vei călări niciodată pe măgari
condamnaţi să calce prin oraşe de lămîi şi de olivi,
albe cu ziduri de var jur împrejur,
— necircumcise de asedii —
primit cu coruri hebreeşti şi osanale.
N-ai să înşeli femeile cu ochii exaltaţi,
cu părul foarte negru pe tîmple mate,
cu nasul acvilin şi gura cărnoasă şi fin batjocoritoare.
N-ai să vindeci paraliziile isterice prin sugestiuni
ca la scăldătoarea oilor
ca să se creadă că faci minuni
nici n-ai să dai viaţă catalepticilor
strigînd fatidic: Lazăre, — de trei ori.

Şi multe lucruri de felul acesta îmi spuneam
pe cînd tăcerea şi somnul obştesc curbau mai în pustiu zările
şi calul meu cugeta prin praful spiritualizat
şi spre ferma cu mult în urmă lăsată
potcoavele lui sclipeau,
din cînd în cînd,
ca nişte aştri de sticlă.
Atunci mi-am mai zis: ...

J

SEPTEMBRIE

(Ciornă)

Copiii plîngeau de nesomn
iarba moartă călise văile şi vitele păşteau mîhnite
zăream mai departe caii goi, —
au murit toţi oamenii de pe pămînt dar nu-mi dau seama dacă e mai bine.

Să ne oprim aci lîngă fîntîna secată
că salcia serii cade apăsător,
chiar piscurile se gîrbovesc copleşite
iar moara de vînt, văduvă şi neagră,
înnebuneşte pe deal, înnebuneşte.

Te-ai ridicat şi nu-ţi mai aminteşti, deci coboară pe drumul cunoscut,
te văd cu pasul înfrînt cum răneşti cu un băţ pămîntul,
să nu te întorci dacă te voi striga
că e mult mai trist să te văd plecînd
şi nu ştiu cît voi rămîne aşa.

Avesalon a sfîrşit fugar cu părul în vînt,
călărea spre codri, cu umerii albi şi gleznele în sandale,
azvîrlise ca pe o manta cîmpia,

dar a aprins un incendiu somptuos cu pletele încîlcite pe gheare de ramuri uscate
fruntea i s-a întins de moarte
şi a avut cearcăne de oţel ca o fată.

Toamna a muşcat podgoriile
aerul e ca perlele bolnave
luna fuge îngrozită peste păduri,
Doamne, trebuie să merg să mă culc,
vîntul îşi îndîrjeşte trîmbiţele lui de ţînţari
şi toată, toată noaptea o'să sune ploaia pe tinichelele cerului.

PARADA PLECĂRII (1916)

A fost ora neplînselor lacrimi,
ora privirilor de piatră,
a talismanelor în cuget blînd cusute,
a gurilor pe-un mut chin încleştate.
O zi din viaţă s-a desprins
ca o legendă cu străini în zale,
cu pulberile luptelor uitate,
cu glasuri care-au mai sunat cîndva
şi-n visul de-azi re-nvie cu-alte chipuri.
Un preot a sfinţit drapelele
cînd tobele au ciuruit tăcerile,
iar ostile cu freamăt de oţel
s-au înclinat ca pădurile
cînd răsunau în larguri rugăciunile.
Şi el, alesul destinului,
l-am văzut pe calul alb şi ager
în faţa zbătutelor flamuri,
el, cugetul, voinţa şi tăcerea
tumultului închis în mii şi mii, —
prin veacuri altul, el întotdeauna,
că locul său e scris de veci aci.
Şi sfetnicii şi solii, roi de soare,
şi generalii ca centaurii
şi arhiereii-n aur, plopi de toamnă,
iar noi, încremenite spice-n tresăriri
însufleţind cîmpia pînă-n zare.
Din scurte comenzi se smulge cu ropot parada,
drum de glorie sparg prin oră trompetele,
o, cum te pierzi şi te găseşti de mii de ori,

unu-doi, unu-doi, cadenţa inimii din noi.
Pogoară o seară sălbatică pe cetate
cu steaua mare a lui Mart, mar roşie ca niciodată.
Stoluri de ziare troienesc străzile,
ediţii speciale, ediţii speciale,
arde-n văzduh a literelor cavalcadă,
pe cer se-alungă snopi pînă departe,
lumina lor se pipăie în moarte.
Dezmetică retragerea cu torţe
s-a despletit cu trîmbiţe prin noapte
tîrînd cu sine gloata de pe stradă.
Pe nervii staţiei de fără-fir,
de veghe-n roza naltă a undelor
tresar nedesluşite semnele
şi muzical zvonesc ameninţările.
Prin giulgiul orb al miezului de noapte
pe care-l sfişie cocoşii,
în clopote solemne de aramă, se leagănă clopotniţele rare, —
şi nevăzuţi ca ursitorile
ţes punct cu punct lîngă unealta lor
urzeala veştilor în lung şi-n lat
slujbaşii pali în pînda lor tîrzie.
Metropola şi-adună satele, ca o cloşcă puii,
aprinsu-s-au pe culmi coroanele,
se deşartă casele, stînele şi cramele,
clocotă de bucium văile, tremură de paşi pămîntul.
îngenunchie-n veacul său Daniil sihastrul, sfîntul.
Vin zorile fără trezire din visul de foc, din pecetea de sînge,
a intrat sabia-n ţară,
fulger şi scrum între ogor şi cer,
s-au ivit bondarii de fier.
Afişele se-ntind pe ziduri cu primăvara morţii-n floare,
mobilizare, mobilizare,
stol de îngeri duc alarma,
glas între glasuri: la arme, la arme,
cu goarne strigaţi răsputerile,
gînd la gînd, umăr la umăr,

întreg numărul şi avîntul ,
din fundul pămîntului, din adîncul sîngelui
aprig valul să ni se ridice
peste trupurile inamice.
în răstimp în gări de beton, semnale străbat de plecare
fire de-argint săgetînd prin vuietul lung de urale.
Ceas de întuneric, ceas de blestem şi de jale:
grelele trenuri se îndreaptă cîntînd spre hotare.

STELELE...

Tăcerea a înmărit luna.
Păsările de curte au alarmat de trei ori satul,
au tăcut şi vacile cu ochii grei,
tălăngile, apoi carele, bicele, oamenii, într-un tîrziu şi cîinii,
şi tăcerea e atît de veşnică încît aud vrabia timpului foşnind
scurt între ramuri.
S-a culcat în cortul penelor?
Luna înmărmureşte.

Ci iată că vis sau demenţă, — nu mai ştiu pentru cine mă întreb
căci mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei
că liniştea asta n-a mai simţit-o de demult.

Iubita mea cu nervii negri
gura închisă şi dură
părul de fier încordat pe creştet,
ce vedenii sapi în perne cu fruntea
ce durere sugrumi crispînd mînile pe sîni
ce filtru îţi îneacă sufletul?
Sufletul tău e un porumbar în care au intrat corbii
e un puţ în care se încurcă şerpii
e un horn înfundat cu crivăţ
e o aripă de moară ce se zbate şi cheamă pustiul,

— eşti o pasăre prinsă de toamnă
sora mea, sora mea de dimineață
prietena mea de sieste
iubita mea de solitudine
balconul meu de urît, clopotul meu de vis
biblia mea de bunătate, ştergarul de istovire, hanul meu de
drum necunoscut, foc roşu în gîndul beznelor
vale cu schit de lemn pentru reculegere
iubita mea, ascultă prelung cugetul polar al lunei pe satul de marmoră
vezi. cum s-au destins şi dorm pe umbre şi lumini crengile
cum cad fructele grele lîngă garduri
cum se umilesc movilele de fîn şi miresme
cum se sting luminile la ferestre
cum se netezeşte totul mărginit în liniile lui clare
acoperişurile geometrice şi cupolele de stuh
muchia dealurilor cu păduri mărețe şi rouă,
mătasea cerului tăiată de taina zărilor şi stelele
stelele
stelele
stelele.

PAŞI PRIN FOI

Drum bătut de paşi pentru vecie,
trecem iar, arar, comemorare,
luna, rană-n cer, melancolie,
turme vagi de nori şi stele gheare.
Departe trebuie să fie un han cu lumini roşii,
cald, cu femei' şi viori,
trec în trăsuri pe şosea chefuitori,
e păcat să fim trişti — nu gîndeşti? — ocolim
tocmai vila din gînduri, ce-şi leagănă chiparoşii.

Mai spune ceva din trecut — e necesar —
aleea s-a trențuit colorat,
trecem ca printr-un bal mascat,
văd că vorn fi trişti fățiş — toate boschetele s-au uscat.
Plînge-n noi parfumul de pustie,
peste tot cutii de farmacie.

RUGĂCIUNE

Vindecă, Doamne, o fată
care e singură într-un spital din cîmp.
Te-am văzut pe-o tăblie de lemn
scris printre slove luminate,
stai cu sandalele în nori
şi-un moşneag lîngă tine cheile ţi le ţine.
Pletoşi sînteţi şi parcă buni
şi amîndoi făcători de minuni.

Paturi albe cu păpuşi de ceară,
mese mici şi doftorii amare,
ştiu că e pe-acolo şi un doftor mare
şi surori cu pasul focului pe ape.
Gînd cuminte dă-i, ca florile de tei,
coarda curcubeului în mîini, s-o sară,
şi puterea cailor de la carul soarelui
şi voinţa fără greş din trunchiuri.

Degetele ei înfrigurate
joacă-se cu lîna mieilor de Paşti
şi oţelul fulgerelor dă-l ochilor ei,
pe apa sufletului liniştea ca un polei.

Iată, pe lumina dealului cel ascuţit,
noaptea înjunghiată a murit,
vin, puhoi, cirezile-nzoririi,

plugurile spintecă pămîntul,
o să cînte fluierul pietrelor şi rîului
şi din clopot sunetele vor pluti ca sfintele,
ierburi cu undrele de argint ţes covoarele de mărgărit,
arborii se-mbibă de lumină,
un alai iată-l prin secetă cum vine
dus de-un popă, auriu,
vin şi prapuri şi icoane,
vindecă o fată, Doamne,
care-i singură, într-un spital din cîmp.

IARNĂ

Sat rusesc în Basarabia
eşti uitat de cînd lumea în troiene.
Iarna cerne castele albe
printre colibele tale pitite
cînd ară crivăţul năpustit
peste cîmpiile scite.

Mujicii trec cu vreascuri şi tîrlii
fără grabă;
gerul le-a pus fire de sare în barbă.
De mult pe-aci n-a sosit vreo veste.
Şi femei duc copii
la sihastrul făcător de minuni
ce taie arborii de argint şi cărbuni
la schitul de la vreo zece verste.
Şi toată lumea se închină aci.

Noaptea stelele ard umilite
la opaiţele ce fumegă sub grindă
la icoanele şi cioburile de oglindă
unde oamenii dorm printre vite.

Şi lupii urlă tăcerea stepelor
către sat ca o veşnică pomenire
şi beţivanilor pletoşi şi blînzi
cari vestesc de a doua venire.
Si toată lumea se-nchină aci.

NOCTURNĂ

Noaptea are valuri multe, moi,
în oraşul cu ferestre stinse
prin care trecem amîndoi
pe sub gradinele pe cer aprinse.

E balul mut, pornit între zidiri,
ce-l simţi murind alene lîngă ochi
cînd cresc din gurile de trandafiri
miresmele care foşnesc din rochi
în danţul alb înlănţuit pe-o rază;
iar paşii lasă frunza lor de-argint
pe pietre-n cari ecourile mint
spre parcurile care orchestrează.

Vrei să ne pierdem pînă la sfîrşit
prin nunta mistică de pe lagune?
Aici ne-aşteaptă ora ce-o să sune
dezmetică sub fulgeru-mblînzit,
şi de ţi-e teamă risipeşte visul
ce-apropie sărutul presimţit
al nopţii care-şi pregăteşte-abisul
în care sufletele s-ar fi prăbuşit ...

Tu noapte — ape şi catapitesme —
cheamă-ne viaţa care te aştepta
vie-n împărăţia ta
ca două umbre, ca două miresme.

AMURG

Toamnă. Sezonul ploilor.
Au ruginit crinii grilajului
pe balconul de lemn se dezbracă iedera.
Soarele sfinţeşte arborii
toată frunza o icoană vie.

Vilă îngustă cu balcon de lemn
vilă a tristeţilor elegante,
a sosit toamna sezonul ploilor
se-ncheagă pe ape trenţele verilor
lebede trec pe sîngele viselor.

Iată un docar pe nisipul palid
vine o doamnă cu ochii de toamnă
vine un început de roman.

INSANIA

în sanatoriul de var
urîtul şerpuie în perdele
şi soarele ţesut în ele
s-a prăfuit uscat şi rar
şi de prisos şi-atît de clar
zăcut în nemişcarea mată
în care părul tău apune
pe gîndul închegat, pe chip
cu linii suple de cărbune,
treptat ca vremea grea şi-nceată
dintr-un ceasornic de nisip.

Şi în care tu ţi-ai nimicit
în şoaptă glasul de-altădată
iar sufletul ţi l-ai strivit
ca-n foi de biblie uscată,
că nu mai ceri trecutul chip
din iaz de-oglindă secetoasă
pe care-apleci fără priviri
un plîns de salcie pletoasă.

FIOR

E gol ca ochiul unui mort
spațiul căzut sub cer
în sînge, ca un luptător.

Peste crîngurile lămurite
în văzduhul care s-a lărgit
vîntul leagănă soarele
ca pe o floare.

Tu vezi acum apusul pînă în fund
unde mărăcini șui roșu
macină miresmele.

Ascultă sunetele rupte
din lumea întinsă ca o strună
pe care mersul cel rotund
alunecă.

Plîng simțurile,
mint vedeniile.

Tu lasă noaptea să te împresoare
ca pe un sîmbure nedescuiat
păstrîndu-și taina lui fricoasă
sub coaja care s-a înfiorat.

PRIVEGHI

Ții minte: în tăcerea din arhondaric
focul își închidea pleoapele cîte una.

A fost după o zi cu izvoare și brazi
cînd porțile s-au desferecat sunînd
și aria dintre pridvoruri ne-a surîs
cu sîngele din mușcate, cu peretele de zorele.

Seara s-a legănat și în sfîrșit a descins
prin soarele care se întețea a moarte
cînd stupii au tăcut și florile s-au închis
și muntele și-a tras broboada din cer
peste coama-i aspră de cărbune.

în odaia de var lîngă focul zdrobit
suspinul tău ne tălmăci clipa;
în curtea rotundă limpede văzduhul
și bătăi ciudate: cîntece de lemn
semănate~n cruce pe urme de pași
și-n alai de doliu maicile smerite
trec prin răsfirarea umbrelor spre hruba
care nălucește strălucind aprinsă
de facle, o mie, în muguri albi înflorind.

Din drum de departe clopoței de vis
vîntul în gînduri ni-i scutura;
o trăsură tîrzie care suia,
și a noastră care spre zori pleca, doamnă, pleca.

VISUL SPÎNZURATULUI

Spînzuratul vînăt din grădină
plin de rouă şi de frunze noi
se-nvîrteşte-n axa-i de lumină
fără frică de ninsori şi ploi
si rîzînd cu ochii amîndoi.

Spînzuratul pînă-n dimineață
pe acelaşi gînd s-a legănat
agățat de stele cu o ață,
uşurat de dragoste şi viață
si' simtindu-se neatîrnat.

Astfel făcu haz spre ziuă
ascultînd prin arborii vecini
păsări cari bat apa-n piuă,
şi cînd soarele-i trimise spini
gîdilîndu-l pînă la suspin,
spînzuratul vînăt ca o floare
şi cu limba amenințătoare ^
îşi strănută sufletul din plin.

SFÎSIERI

Poți să pleci, toamna e la geam.
Să mai privim cîmpia aburită:
(am să te țin de talie cum obişnuiam)
iată-n zare braconierul însoțit de cîini;
e tîrziu şi vînătoarea nu mai e oprită.

Vreau să fiu singur şi trist lîngă focul dintîi,
am să răsfoiesc cărți şi am să mă decid la ceva,
tu ştii cum suflu-n goarna cea de tinichea, —
e de prisos; şi nu te speria ...

Toamna a venit, grilajul a ruginit
şi sulițele lui au de acum crini roşii,
plîngi în mine ultimul iubit
şi uită-mă pînă vor cînta cocoşii.

DIN „ALMANAHUL ÎNGERILOR"

Pereţii de carton alb, tăiaţi de o fereastră
dreptunghiulară; ziua se reazimă pe cer;
ning clipele rugină pe arborii de fier
şi-un horn omoară timpul cu panglică albastră.

Amurgul se-nteţeşte pe turle, cu metal,
şi lîngă mine viaţa-i aşa de regulată,
fîntîna, uite, umple cu zgomot o găleată
şi-un grup de vrăbii zburdă din fulgi pe-un prînz frugal.

Apoi o servitoare şi-un cot robust în aer
adună rufa rece de pe frînghii pe braţ,
încît sucombă vîntul ca gîtuit de-un laţ —
de-acum se-aşteaptă seara cu-al lunei vînăt caier,

cu lămpi şi fluturi galbeni pe boltă şi-n grădini.
Parfum: plîng cupe limpezi pe-ospeţe albe-afară.
Provincie, ce suflet urzeşti în aşa vară?
Simte mai bine-n umbră-ţi cum cresc năluci de crin.

ŞUVOAIE

Vremea s-a stins — plouă de mult,
s-au întors tălăngile speriate,
viaţă şi moarte se ascund după geam,
burlanele plîng ca şi altădată.

Am primit scrisoarea trimisă de mult,
cineva şi-a amintit departe;
gînd rătăcit, rămîi necitit,
mînă care te-a scris, fii sărutată.

Plouă de mult, ceasul e livid,
plicul galben şi inutil foarte,
vreau ajutor pînă nu-i de prisos,
i-am cerut celui care împarte
dar n-am ştiut să mă rog frumos.

Gînd spovedit, suflet apus,
caută-n suvenir ca-ntr-o carte,
poate mai ai un cîntec de spus,
poate mai cheamă din urmă o zi,
poate mai ţine o coardă, şi-nseamnă
că n-ai ajuns pe deplin aci.

DINTR-O VARĂ

în muzeul pădurii cu odăjdii de toamnă.
Suvenir silabe de cuc
pe unde potecile se-mbracă-n zale.

Spre balconul de fier cu ghimpi ruginii
peste suişul iederii de întuneric
ţi-am spus: apari ca un arc în cer,
ţiganii din conac s-au îmbătat
şi moşierul îşi desluşeşte strămoşii.

Ploua.
Mi-amintesc un burlan cu bale de argint
cum îi cînta trupul.

Seara slei drumurile cu metal
şi podurile răsunară ca lemnul viorilor,
bufniţele vechi scăpară beznele din gheare,
ce romantic am trecut pe cal
printre mestecenii cu braţe de fum,
către casa de grinzi cu perdelele albe.

Era cald şi sofale adinei şi pe masă cafea,
Tristan Tzara, cînd ai ascultat întîmplarea,
pădurarul îşi fluiera cîinele
şi cerbii cu botu-n lac beau stelele.
Iar eu am scris rîndurile acestea
în amintirea orelor de şah
din codru-n care l-am cetit pe Nietzsche.

LA ORA CÎND CAFENELELE SE ÎNCHID

Iată balul felinarelor, palid
firmament în umbra din cetate.
Peste podurile mari de piatră
un cuvînt pierdut ca o mireasmă.

Pasul îngerilor pogorîţi iată-l,
pe asfalt tîrzii prostituate,
caută, caută, căinţă,
gîndurile pentru somn. Niciodată.

STEAUA MORȚILOR

Cine rămîne prin neguri şi ploi
cînd milioane trec de strigoi? ...
Se clatină noaptea de negre drapele,
palid obraz luminează-ntre stele.

Steaua purtînd-o spre nord, spre sud,
mult e de cînd cere loc lîngă foc
femeia gonită din loc în loc,
inimă de pîine, soartă de cîine,
steaua purtînd-o spre nord, spre sud.

Ca o taină mare, ca o taină rea
colindă-te, ciudată stea,
şi lăcrimează de mii de ori
vestea ta pînă la cîntători.
Astfel în noapte femeia cînta.

— Bate, femeie, la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului.
La margini e grădina de flori veştede,
caută băncile putrede,
aşterne şi culcă-te,
paznicul însuşi în vis scăpată.

— Femeie, poartă-ți pretutindeni semnul,
ca o cruce bolta te copleşeşte,
pe sub arcade, pe sub portaluri,
prin toată lumea tuşea ta descreşte.

Umbră din umbră desluşită,
gîndul zăbranic asupră-ți pregetă,
în rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă şi zăvorîtă.

LAMENTO

Ploi de martie, tragedie citadină,
arborii îşi fac semn ca surdomuţii.
Pentru spectacolul de adio
plîngeţi lacrămi de făină
printre sonerii, lumină,
de Sfîntul Bartolomeu al afişelor.

Dinspre bariere noaptea vîntuie, —
treci între cristale, feerică, deci,
pe rugul tău lăuntric răstignită,
în dîra farului, snop imponderabil,
cu echipaj, pe pneu rostogolit.

Şi s-au aprins stelarele vitrine,
cumplit se strîmbă Negrul la volan,
înghite felinarele unul cîte unul,
la intrarea în teatru, va dansa, va dansa.

Nu mă vezi, sufăr, sub ţilindrul inutil.

ÎNGERUL A STRIGAT

Citadinule, vino în viaţă,
ferestrele toate au vibrat,
fîlfîie primăvara-n steagurile din faţă,
monoplanul zbîrnîie-n azurul vărgat.

Iată regimentul, cert, cel mai istoric
şi-n ce glorii goarnele izbucnesc.
Purpură! Vecinii spun: se schimbă garda,
şi acceptă un fior milităresc.

Nu vii şi n-auzi, inimă cauterizată,
nu-ţi scuipi ţigara, chip nevropat?
Pe uliţa grasă sună Primăvara
şi rămîi în casă desperecheat.

SCHIVNIC

în peştera cu scorpioni
culcuş de ierburi amare
ți-ai aşternut, frate Serapion:
unde e gustul vieții dacă mu în rouă?

Pe tălpile tale s-a cojit pămîntul,
cercei şi pieptini porți în plete licuricii,
rezimi pe strana de granit oasele singurătății.
Tu rostul ghicit, ca din praştie-1 azvîrli:
piardă-se ca o stea peste umărul nopții.

Vulturul serii ca o carte deschis
trece ochilor tăi, frate Serapion:
visul pe care de-un veac l-ai păscut
abate-1 în valea de iască a lumii.

SFÎNT

Limpede din limpezime rupt
Sfînt viteaz şi netăgăduit
precum suie visul de argint
al fîntînii smulse din granit.

înțeles neîndoielnic, Stea,
fulg de foc ținut pe-arătător
cu mîndria dreaptă a florilor:
fața lui, ce plină e de Ea.

Că-n odăjdii propovăduind
fier sub pumn, — şi-n aur din belşug,
Sfîntul pur şi fără vicleşug
s-a simțit de adevăr sclipind.

SINGURĂTĂȚI

Prin vocalele soarelui
duc geometria
în cer înălțările.,
Pe roza vînturilor
am jurat,
în lotci de azur
ne-am încumetat.
Uşile, uşile
să luăm aminte,
cu înțelepciune sufletului sa ne rugăm:
Sîmbure de cîntec, de poruncă
prin care toate s-au făcut,
frînge schelele văzduhului
sloiul berzelor în fugăriri străvezii,
somn de fluvii în puf ocrotite
ale cetăților broaşte-țestoase
sub prealimpezimea ta.
Cînd trecem degetele munților de ceară
fulger barda înțelegerii abate,
ca iezerele ochii se dilată.
Trebuie, trebuie
în loturi să ştim lumile, ca ogoarele.
Dar colții zodiilor simțul ni-1 sfîşie,
prăvălire în bicisnicie,
călăuza împuşcă prin văgăuni ecourile,
e acolo, nu e acolo,
un cîine mînăstiresc din nămeți ne adulmecă,
ham, ham, poftă de viață.
Pe zgardă reclama ultimului elixir în sticle.

Un Baedecker, cartea de rugăciuni şi harta ținutului,
locul unui schit din bîrne
(muşchiul este zilnic smuls de căprioare).
Edelweiss, floare de lînă,
iarnă veşnică geruieşte pe violete.
Violete: pe arsura gîndului rouă de cerneală.
Şi departe au semănat clopotele
corul lor de sfinte
pe aceste poteci ale vămilor.
— Acum glasul destinului,
ham, ham, — du-te la mînăstire,
du-te la mînăstire, Ioane,
pe muchii de cremene,
amin.

PRAG

La poarta cerului străjeri de argint
plopii fac cîte cincizeci de paşi.
Amurgul ne unge sfinţi
prin foc rătăcim cu viori de iarbă.

Aburi de zodii preajma leagănă,
lacrima morţilor linişti încheagă.
Unde eşti, frate din pămînt
în gînd suflat ca o umbră —
vechi clopot întrebarea o scufundă.
Ceasul de judecată atinge
amintirile în giulgiul lor de praf.
Amurgul e o mască de plumb
sîngele ochii îl plîng.
Painjenul de lumină citeşte veşnicia.
Sufletul orb îşi pipăie semnele,
pămîntul îşi simte apele şi sicriele.

LUI MARCEL IANCU

Noapte, vinul depărtărilor
suie-n gînd,
de paşi pămîntul cald e încă,
mătasea verde a balului de stuf, — auzi
gemete-n baltă unde se frînge luna.

Exil cu ochii de rouă,
stele de sare iau calea fîntînilor,
prăfuit ca o carte drumul se desparte,
suflet ţes greierii ceasului.

Dormi. Somnul găzduieşte şoaptele,
noaptea pe izgoniţii oraşului.

MĂRTURII

Copiii caută cuiburi de pasăre,
le caută şi le strică.
Trecutul nostru e din astfel de cioburi,
poveste închegată din trudă şi din lene,
zile şi nopţi, şoapte, blesteme, lut şi răchită.

Acolo viaţa s-a fost strîns
ca răşina sub coajă,
ca zodiile pe rîsul ştirb al beznelor,
ca privirea în scoica ei de os.

Şi vine ceasul fiului risipitor,
ispita bunului rămas amar
tu o cunoşti,
romanul lunii s-a uitat
şi lupii urlă ce ascundem,
din tot ce aflăm Dumnezeu sporeşte.

Pămîntul e de drumuri plin ca un nebun de zdrenţe.
Dimineaţa şi-a desfăcut mările pe cari plutesc îngerii înecaţi,
au plîns uşile de lemn uscat şi pupăza din covor a amuţit,
sărutul deci să-şi scrie pecetea pe foaia morţii,
sînt două măşti care sorb din acelaşi pahar cu nisip,

îndată pauza hotărîtă desparte ca-ntr-un rîu clipele
şi desfrunzirea primilor paşi sună grăbită,
tot mai gol şi luminos te suge depărtarea,
asemeni plopilor, asemeni turlelor, asemeni piscului,
curînd asemeni stelei din dreptul straşinii.

Iar aci vremea s-a oprit ca o secetă fără semn
unde cresc în zvîrcoliri încremenite sperietorile.

Pe ce piatră îţi priveşti picioarele
tu care.ai găsit fîntîni bolnave în drum?

Sînt ape care ucid plantele sub sterpe corole de sare,
am ucis simţirea în trufie şi uitare
cei care spălam viaţa cu privirile,
cei care jucam ecourile cu glasurile,
cei care ne-am fost strîns să batem cu inimile
tactul pămîntului
în dansul său din jurul focului:

bal în care ne-am răzleţit destinele
să oglindim mustrările
cu ochii deşerţi.

RĂSUNET

Ploaia urzeşte fluiere line oraşului
un pian departe geme ca un porumbar,
de cîte vremuri inima mi-e plină
care se-nfăşură-n trecut.

Să vie ora iubirii noi,
din ochii ei n-a băut nimeni încă,
pe fruntea ei umbra n-a rătăcit,
cu paşii îngerului dinlăunţru-i vine,
cu rîsul crud şi dezmetic al vieţii
şi teama fără de pată a neştiinţei
mi-o revarsă cu pletele pe piept.

SCRIPTURI

Inima purpura şi-a plîns în măcelul serilor.
Unde eşti — strigă prin hruba codrului —
unde eşti, fiule Absalom,
— strigătul cange ar vrea să fie —
străjile te-au străpuns, haite te-au sfîşiat
ca pe-un vînat de goarne asurzit
vai mie
de lîngă trupu-n luptă sfîrticat
bocet trimis în vecie.
Cine ca răzvrătitul regelui David
a fost?
De pasul tău se-nfiora lutul femeilor,
coama ta fulgere zbătea
cînd ropoteai porunci în rostogol
ca tunetul deasupra oştilor.
în ochii tăi ca-n iezere
soarele îşi căuta roţile
şi nici un cal nu ţi-a jucat în coapse
pînă cînd ghearele pădurii
te-au smuls din şa.
Acum te legeni peste bătălii
alb ca drumul robilor
în care lăncile au spart cele dintîi
stele roşii.
Inima purpura şi-a plîns în măcelul serilor.

VOLUPTAS

Printre Tanagre false şi flori de fir persane
cînd dormi, pe mări de ambră şi umbre, în alcov,
spre trupul tău alunec, înot, ca spre-un ostrov
cu golfuri călduroase şi leneşe liane.

Naufragiat, de-a pururi setos de noi secrete,
descopăr alte unghiuri şi-un alt parfum cînd plimb
pe formele-ţi inerte mişcările-mi încete
şi-adulmec ora-n tine, pătrunsă de un nimb,

iar pipăitul, artă ciudată şi subtilă,
pe matele aleie scăzînd şerpuitor,
călăuzeşte gura spre floarea imobilă
ce-şi scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor.

HOTARE

O stea pe tîmpla din Ardeal.
E muntele sau e vreun voievod
că sperie-se cîinii stînelor
şi aerul se turbură ca gîrlele?

Drumurile tari din munţi
pogoară la hanuri de piatră şi lemn,
auzi poveşti de la hotare vechi
şi-ntre opaiţe vioara ţinutului.

Ai zis: pe strune romanţa cea nouă pregetă
de parcă-nvaţă dansul pe frînghie.

TUZLA

(I)

lui Marcel Iancu

Luna lăsa pagini de argint
şi vibrau buzele apelor
neînţelese cetiri.
Am dezlegat barca dintre stîncile de fier
am desfăcut pînzele palide.
Ţii minte — pescarul tocmit
ştia cîntecele Dobrogei
asfinţiri în bezna de la cîrmă
şi-l asculta marea cînd înceta.
Pe sidef patinam în respirări
— ce vînt moale aiura prin lume —
drumul sticlea mîna lui cu jucării de diamant
luna era oglindă uitată într-un palat
ne gîndeam la cine încă nu ne-a mîngîiat.
Pe ţărm circiuma roşie danţa
şi-n fund dormeau bancurile de aur.

VESTE

Podgoria e roşie, chiotul a rămas
în amintire umbra ciudată a unui glas, —
prin soarele rar cum ar străluci cuvintele,
tăcerea zădărniceşte aurul acestui ceas.

Paşii mai bătrîni suie azi pe coamă,
prin frunze vîrtej trece vulpea cu pui de rugină,
pîndarului i-a înflorit arma de vechime,
lacăt, amurgul tremură pe o cramă.

Pămîntul e cu somnul şerpilor cel îndelung,
gol, văzduhul, pentru pribegia ochilor,
îmi păzesc straşina gîndurile, stol de plumb,
vreau să mă ştii lîngă ruga focurilor.

NECROMAN

în cavoul ca o vistierie ferecat
din mireasă a rămas o rază.
Un suspin prin toamna coroanelor.
Tăcerea e o sită Auer,
orice zvon scutură cenuşă.

Aici zac bucle de parfum vechi,
din coaste se-mpletesc coşuri de fructe,
lacrimi în ceară, — în vestejiri licurici.
Praful fin e pentru strănutat,
întunericul arde înfundat.

Gîndul în gînduri se răsuceşte,
sfredel ruginit în tainițe-nfipt.
Frunză, chipul se schimonoseşte:
fu molie, sau flacără de chibrit?
Vînt vuie-n plete şi-n plopi prinde grai.
Paşi printre îngerii numerotați.
— Cine-i ?
- Stai!

EV

Pîclă şi brumă.
Jertfa hornurilor nu mai e primită.
Lumini zgîriate pe cer
nord-sud-est-vest-vibrări,
farurile nimbu-1 beau în care-naintează,
soneriile treieră chemări în săli,
laolaltă, împreună,
cu toți lunecăm spre o clipă la fel.
Fără steaguri coborîm veacul
cu umbra noastră vestmînt.

PASĂREA MĂIASTRĂ

lui C. *Brâncuşi*

Duhul e-n minți — şi pe pămînt umbră.
Ochii noştri trag stelele în gări.
Miresmele au culcat zgomotele,
cu adieri ne pipăie cîmpia,
mătasea mării paşilor se dăruie,
vîntuie vremea prin ramuri greu încărcate,
veştile, simte-le, coapte, cad pretutindeni în noapte.
Sorii mîinilor cerului i-am întins.
Pe mormintele nedeschise împinşi
ne purtăm fîntînile de sînge.
Să nălțăm vrem iar turnul lui Babei,
din năzuinți cuib cuvîntului să boltim.
Ca în fața unui cîntec mare
pasărea setii fulg de flacără
răstignească-şi ivirea măiastră
amăgitor de sfînt pe catapeteasmă.

TATĂL NOSTRU'

Noaptea ne-a zidit
pe pămînt înfloresc lămpile,

Veghe între patru pereți
închin gloriei singurătăți
pentru venirea de mai tîrziu
inutilă.

Uscat al gîndului perete văruit —
poate înțeleg că mi-am greşit menirea —•
— Fă-ne, Deşertăciune, zîmbetul poruncit
şi pîinea ta cea de toate zilele
dă-ne-o nouă azi.

RECLAMA

La băcănie la Ciobanu
lunecă pe chitre soare.
Cîtă umbră sub pădure,
în vitrina fructelor răcoare.
Au sosit
strugurii timpurii din sud,
banane în piele de căprioară
şi nucile de cocos
cumplit testiculare
în care hohotele negrilor se mai aud.
Aici, aici,
unde tîrguieşte Mira Popovici,
sună-ţi anii în valută forte,
pipăie meridianul Bucur eşti-Paris.

COSMOPOLIS

De miresme aerul e greu
în mai
precum uleiul sfînt.
De muzici parcurile metropolii
se leagănă
ca o cireada migratoare
de elefanţi
prin dunele natale.

Treci, gînd, printre culorile ce ţipă
odată cu viorile-n grădini
şi tăvăleşte-te ca o pisică
în artă,-n cupe, în fraze şi venin
prin flora tropicală de afişe,
în grindina fîntînilor,
în vise
şi în rufe vaporoase de batistă.

Oraş cu paratrăsnetele-n stea
şi-aprins de gală-n bezne ca o navă,
dăruie-ţi scările, mansardele, terasele,
barăcile ce se răsfaţă-n slavă
şi spulberă-mă-n ritmul tău făcut
şi-n şoaptele şi-n tufele cu rozii
pe urma îngerilor tăi de ceară
şi-a hohotului tău pierdut.

Dans îndîrjit al vremii care moare.

ECOU

Povestea noastră pe drumuri cu plopi
şi clopot gemînd în paragini,
cu hotare şi vămi bîntuind între noi,
cu temeri cuprinse-n cuvinte şi foi, —
povestea noastră, un gînd fără somn
trimis de ursită şi-n simţuri înfipt,
pe crucea umerilor corb ne-a stat,
în răspîntia minţii liliac a rotit,
depărtări ca-n basm ne-au dezbinat,
vremuri am strivit în cîntec,
asmuţit-am viaţa în viaţă,
vistiernici nemernici am fost
desfrunzitelor tinereţi,
dar sîngele-alungă pe închise viitori
ce clocotă-n inimi şi tîmple
gîndul acelaşi, gîndul.
Trup unul şi viu despărţit în morminte,
flacără din facle două, jefuită,
plîns ne-nceput ca izvoru-n pămînt,
plumb în deşertul dinainte,
blestem răsucit în adînc
ca strigoiul în loc sfînt,
unde ţi-e fierul să rni te-mplînte,
care e glasul să te descînte,
fapt neizbăvit,
hohot de vînt, năpustit ...

ASCULTĂRI

Linişti curg din trecut
nici o bătaie în uşă.
Noaptea se roagă în fund,
stelele zac în cenuşă.

Glasuri dacă au tăcut
semne tresar în lucruri.
Numele cînd nu răspund
orele vechi surd răsuflă.

Din funerare poveşti
lacrămi pot să te-aducă
sau numai priveghea mută?

Chinului cînd te iveşti
visul meu treaz te salută,
palid argint de nălucă.

FEERIE

Aici bronzul ploilor moarte,
lumina plantelor în şiroaie,
pe nisip cîntecul blond al timpului,
priveliştea leneveşte în păuni.

Copacii s-au coclit cu aramă veche,
cum cîntă inima lemnului în pădure,
calul simte primăvara în nări şi-n ureche
sari din scări, suflete cu. armură.

Codrul de nicăieri sporeşte
cu iadul suliţelor tremurate,
roşie revărsare ca în teatre,
şipotele ţipă menstruate,
lunecă jivinele în alcov.

De sus din coamele încornorate
ale vegetalei cirezi în suire
cucul mecanic îşi aminteşte
o suferinţă fără poveste
şi cucuie-n cer ca din psaltire.

DE SÎN-MARTIN

Această toamnă a capturat soarele,
arborii nu izbutesc să moară,
păsările n-au hotărît cînd să plece,
parcul este plin de episcopi,
aur sleit pe toate cărările.

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta,
ochii ei trădează visuri palustre,
chipul ca ora ceaiului, părul
aşijderi, — pare mai înaltă decît e,
semne particulare nu are,
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.

CULMI

Sfîntul pe căi de cremene
pe lîngă strădania jepilor,
noaptea în genunchi îl aruncă,
ruga lui fulgeră rîpile.

Sună cuvintele gîndului
pentru cetitorul de stele,
nalte nopţile printre ele,
albe ca oasele prundului.

Rugă pentru cei morţi de mult,
pentru cei din morminte noi
şi pline încă de flori,
rugă pentru mor ţii-n război,
pentru cei neplînşi, pentru cei blestemaţi

DON. JiUArN:.

(II)

Viaţa omului şaptezeci de ani
pe sfîşiate mări,
pe mugurii de gresie ai munţilor,
sub plasa iîncedă a pădurii,
priviri în visul lor te ţin,
fulgere iscălesc osînda.

Un bun rămas la pîndă pretutindeni,
din orice loc chipuri se mai întorc o dată,
semnele în timp ca paşii în poteci toamna,
pe umerii tăi gîndul îşi numără bufniţele,
despletite păreri de rău tac pe bănci în ospiciu.

Te văd, te văd, scrîşneşte la răspîntii,
nopţile, huruitoarea leprosului, —
corul copiilor găsiţi sculptează în argint paradisul,
glasuri te-ajung, nimburi, de sfinte, desprinse,
strigăte, cîte ramuri frînte,
cîte hohote plugărind sufletul,
cîte statui înalţă mările.

Stele în lumini se ating,
greieri dorm în cîntecul pămîntului,
ochii noştri slabi şi singuri sînt
ca opaiţele hanului.

Ungeți uşile şi ferestrele,
noaptea sfîntului Andrei clatină cete reci.

Dați-vă mîinile,
oarbă e viața sihastrului,
de el iubirea s-a depărtat
ca o duminică între clopote
şi-n soarta lui bîntuie căințele
în vîrtej de sare şi scrum.

DICTEU

(încercare de a ghici un poem)

Emmy Hennings a scris:
„fata pescarului din Batavia".'
Pe vreme de război simplă veste
de la prietenii mei din Svițera,
dată 915, Ziirich, cabaret Voltaire. • <

... în Batavia casele gem ca morile de la noi,
vîntul grinzile le linge,
vorbele ca păsările sînt desculțe.

Fata pescarului din Batavia
sfîşie lîna furtunilor cu mîna,
Paşii-i mici în țărm de seară seamănă cuiburi fără rost,
de sidef în umbră se leagănă chemările.

Sfînt pe crucea arsă răstignit,
semn dă pînzii singure din fund:
ca o mască cenuşie
treacă prin mîinile de sare,
că ai fost pus aicea dinadins.
Ruga ei se spulberă seară de seară.

Fată de pescar din Batavia,
chip de taină desluşit, neştiut cîntec,
rugă în neguri despletită,
nume tras cu stele în depărtare,
amintire, apele tale sînt amare.

DE DEPARTE

Scrie-mi de moara de lemn
care-şi întoarce soarele negru.

despre frunzele vechi
cum pîlpîie pe eleştaie.

Scrie-mi de poarta ruginită
care păzeşte freamătul parcului

şi despre mormîntul cel mic
în care-am închis fratele de jocuri.

Vreau să ştiu de casa părinţilor
cu scara rece de care mi-e frică,

de lampa de bronz, de după zăbrele,
care strălucea la fruntea tîrzie,

de portretul oval, * dacă mai priveşte,
de albumul ferecat ea icoanele.

Scrie-mi de asfinţit cînd rugineşte cerul,
cînd vine vîntul ce cuvinte spune,

şi cine e stafia care rătăceşte
de argint prin noaptea din ferestre.

CRIN DE IARNĂ

Pe căile de os ale Basarabiei
gîndul şi-alungă liliecii,
în iazul frigului crengi se zgîrcesc,
goana prin oglinzi se întețeşte.

Vrei un alai cu ogari de argint,
din raiuri de chiciură vulpi ca fumul vrei,
vrei zodia nopții de buze s-atingi
sau clinchetul spulberat în polei?

Oră sub potir scump luminată,
în nămeți îngeri înseamnă verstele,
sania ca o stea lunecă în veşnicie, —
albă eşti ca balul de care mint ferestrele

iVELUT SOMNIA

Ascult pămîntul, arborii, pietrele
drumul arcuit în tăcere
printre avîntul izvoarelor
sub țărmii fără paşi ai stelelor.

Ascult vîntul, greierii, singurătatea
pînă-n de rouă porțile aurorii,
o umbră noaptea, ziua o fantomă
fără de-nteles lunecînd si de urmă.

De față veşnic între loc şi oră,
martor — al cui? — între ceilalți şi nimeni
ce nume port eu dincolo de mine,
ce frunte ridic în ochii luminii?

Sunetul, raza, zbuciumul şi visul
sporesc vedenia de mine-însumi
în privirea de apă a trecutului
cu treptele pe fund, ale mormintelor.

îmi trec pe chip degetele ca pe o mască
întreb soarta ca orbii vidul,
greu tac pierderile şi amintirile
şi fumegă la creştetul lor cuvintele.

IERI

în negura visului, palid vis ;„de ,făcere,
asculţi cum freâmată^şîngele^.'.Aţaiiţţije
grea eşti osîndă pe-al lui drum, rotund,
singur refren, pe moara de '.viii amurg.

— Tu sîngele .meu nu l-ai -vrut
şi-n el ţi-ai sleit totuşi privirea . . , . .
asemeni soarelui traş„ îndelung în toamne.
Tu creşti .suspinul trecerii prin mine, ;. '
cum dor pustiurile astfel răscolite
şi chemi umbra şi zăpezile acelui an.

Şi a fost vacanţa de silabe stelare^
ca fintînile şe n^lţau, dimineţile, ,
vara scria în asfalt, prăfuia lanurile,
de ce s-a frînt cîntecul fără gînd,
de ce s-a dus înţelesul cel neajuns.

Au rămas rare cuvinte la fund.
viaţa se smulge din acest trecut
ca două dureri de şarpe rupt,
iată-1, . ,. . . , , . ,. . . ,..v ,
spre ce crepusculari gheţari, spre; ce poleire
de milostiv asfinţit , . .,
sîngeră.zbuciumul zădărnicit?

SIGHIŞOARA

Turnul vechi.,din noapte;se iveşte
cu luna, şi pe; culme, se împlîntă,
E alb ca spectrul regelui Hamlet.
Un zid îi dă ocol cu rigla-i frîntă,.

Pe scări de pasul anilor zdrobite
urcăm domol, noi, efemere umbre.
S-au perindat şj alţii tot mereu
pe urmele pieirii împietrite.

Cum sună lespezile
şi le răspund mormintele.
Crengile resfiră beznele.
Simte fiorul clipelor pe care
orologiul de aramă le urneşte.

Ascultă dangătul: ca o planetă
de gîndul nostru se atinge
şi-n anonima boltă se sleieşte
deasupra noastră mult
sau sub pasul nostru plapînd
cu moartea pre moarte călcînd.

RUG

Trecut de flăcări înalte încins,,
ars cristal în colanul nopţilor,
chin lucid, din piscul tău aprins
te chem
răstignit peste abisul unde
cad din palma ta stele triste.

Cuprinsă lacrimă de cuvinte
rotunde albastre de prund
în nisipul de valuri stinse
pe care l-au spălat privirile şi departe şi-au amintit

Nici un vaier dintr-o beznă cu răniţi
n-a răsunat îndelung atît
în rubinul mut al vremurilor..
Pe ce cărare de plopi siderali
calcă speriat pasul tău plăpînd,
care oră se clatină din luna de vrajă
sunînd în inima ta de lut
cînd visul se umple de lebede
în tăcerea lor de lumină polară.

Iată în gînd învierea
suspinelor cari au nălucit umbra.
în snopi de crini porniţi în nicăiri,,

im

fie-le veşnică înlănţuirea
pe unde nu e nici loc, nici timp —
noi am rămas pe ţărm aici
pentru rugi fără îndeplinire.

Din toamna noastră s-au spulberat îngerii,
că ochii ne sînt lîncede porturi
şi clipele ne treieră cenuşă.
Atunci glasul cum să te legene,
amintirea cum să te îndemne,
nu mai plînge, hu mai plînge
ca o mamă fără somn.

Zilele perindă palide sicrie,
nopţile comorile 'morţii, .
de ce nu ne-am împletit fîntînile
în valsul lin al spiralelor
;şi nu ne-am îndurat rugul
pînă la urmă, de ce, —
astăzi din orice stea te chem,
un gînd îţi nalţ cu fiece vultur,
dar pîndesc căinţele ca tîlharii
serile cînd bîntuie liliecii.

Trecut de flăcări înalte încins,
chin lucid, tăiş încetinit,
treacă izvorul cuvintelor,
ângînînd pe urma suspinelor
dorul din tpt ce nu mai e, sporeşte.

REVEDERE

— Mă dor în mine drumurile înapoi.
— Eşti palidă, ochii tăi sînt mai mari.

— Te-am aşteptat fiindcă te-am gonii
— Am fugit să găsesc o depărtare rnai. adevărată.
Peste tot locul e deopotrivă de departe şi de aproape
de tine.

— Mai sînt în sufletul tău aceeaşi?
în ce întuneric am rătăcit ...
— Am smuls împleteala-cîntecului nostru care
s-a pierdut ca firele unui izvor dezbinat de stfnck

— Tu care ai stins celelalte poveşti
te-am urmărit cu visul în oraşe mari eu steaua ta
deasupra.

— Am vrut să-mi crească numele ca o veste către tine.
— Te-am vrut frumos ca un catarg care se depărtează
şi te-am lăsat să pleci.

— Te-am regăsit ca o rugăciune din copilărie, dar
gîndurile mele nu mai cred.

CHEI

în portul vechi pogoară arborii numai noaptea,
din umbre se aleg păunii cu aripi de vînt,
aci se sfinţesc stelele fără pînze şip trecutului.

Cum s-a ivit de nicăieri în loc
unde s-au limpezit şi au stătut furtunile
corabia-fantonia cu fulgerul ei mort
scăldată în veninul verde al orelor ...

Rar în vioara de pămînt a digului
fiorii aiurează aria frigurilor.
De farul orb stîncile păstorite
pasc liniştiie ce visează fanfare lungi de undă.
Pe treptele de mătasă s-ati prăfuit lunar sunetele.

E somnul lanţurilor roşii prin stingerea vremurilor,
e toamna pietrelor îil podgoria beznelor,
e ochiul de cocleală al veşniciei
în care s-au înecat poveştile.

La judecata din urmă
de-aci au pornit sicriele.

IN MEMORIAM

E locul scris pe coaja părhîiitului
unde cuvintele n-au drum, unde privirile
ne istovesc de-a lungul orelor
ca oglinzi ce răsfrîng vechie.

întîlnire pustie de lîngă un semn
cioplit pentru pomenire în lumină,
peste somnul cel fără suspin
cufundat în faldul adîncului, —
peste fruntea din umbra lespezii,,
peste cearcănele de os în care
au secat apele vii, albastre.

Aci ne cheamă de nicăierea gîndul,
ecoul din arşiţa rară îl zvoneşte,
e aşteptarea care dă veste, —
din tot ce-ai fost, vino iar într-un freamăt
în care sufletul orb ,te pipăie o clipă.

Pentru plînsul fără de rouă
numai valul de nisip al căinţelor,
pentru liniştea de clopot a serilor
numai ochii de ceaţă ai fantomelor.

Din palide legănări fără stele
numai visul ţi-alege ivirea,
Umbră, desprinsă din hora de foc
de care noaptea dintre noi sporeşte..

TĂLMĂCIRE

Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri şi ape?
Astăzi ca de obicei vrea să aducă seara,
seara care şovăie ca un fum în biserică,
seara care-şi trimite miresmele înainte,
seara care şovăie în cimitire sus
pentru cei ce mor de bună voie.

Ce face Dumnezeu cu atîtea clopote?
A poruncit să vie ceasul lor,
prin cîmpie sunetul îmbracă miresmele,
cirezile trimit un muget trist,
de mii de ani« se tînguie tălăngile.
E foarte lin pentru toate sufletele.

Pe urmă dă voie stelelor, dă drumul lunii
iar pe pămînt cîntă oamenii, broaştele, cîinii.

mu

Iată ora miresmelor,
ora ierburilor arse.*
Apele-şLiau cîntecul de, ieri,
toată floarea-soarelui e întoarsă.

în depărtări
zările-şi fac loc
cerurile se înalță
drumurile într-un foc
vîntul în mărăcini se-agață.

Baîig. Un sunet plin
trece rar ca o lumină
peste viața reculeasă şi deplină
dintr-un peisaj creştin.

Pe sub sonorul adăpost
turmele seculare vin
de pe unde au fost.

într-un piept de bîrne
cine s-a gîndit, de viu
sus clopotul să-1 atîrne,
inimă ce cîntă a pustiu?

RUGUL NOPTTIÎ yfeŞNICE

Gbârna ***deimez*** de noapte tr&are'**iri inirM** ^eznelor^
ce gînd zbat flăcările-i în inelul somnului?
Tăcerile năpustite în uragan de cenuşă
clatină zodiile în rotile sumbre ale domului.

Ce înseamnă această alarmă de aur spărgînd pacea de* ebonit:
ca un hohot de foc, ca o fîntînă de sînge,
ca o lavă de mărgean sus în iadul de umbre?

Pe valurile albastre ale miresmelor
roşie navă din golul fără poveste
suie timpurile ca o pădure piscurile, —
(mi-ai şoptit) — rugul nopții veşnice.

Arhanghel printre cereştile sfeşnice,
ochii noştri de siderală uimire
văd această înaltă minune
scrisă în aşteptare, cerută în rugăciune.

Singur şi strălucit este ca o tăietură **în** stele-,
îl vezi? taina stepelor polare el e, el e ...
(Mîinile tale îl urmează ca două petale
pierdute-n văzduhul fără de margini.)

Zborul lui ca un catarg creşte în paragini.
— Unde alunecă tacita lui viitoare?
— Ce chip ascunde masca lui orbitoare?
Niciodată n-au fost astfel învinse culmile
ca de ivirea lui care mistuie lumile.
Umple inimile, columna lui, de tumult
cari îl simt, cari îl cheamă de mult.
— Din fulgerul tău o clipa opreşte-te
lîngă mine, rug al nopţii veşnice
(ai strigat şi ţi s-au închis palidele pleoape).

Dar Rugul Nopţii Veşnice trecu dincolo de noapte.

PASĂREA DE AUR

(După p baladă rusa)

Glasul cînd i-a ţintuit din joacă,
l-au văzut legănînd înserarea,
cu mîinile cum sînt omizile, păroase;
pe vraciul ursuz cu pielea de iască.

Unde sînt crinii crepusculari ai vocilor,,
cum s-a pierdut fiinţa lor de răcoare,
cum s-a rărit în sosirea umbrelor,
noaptea toată o vor străbate
ale lor suflete rătăcitoare.

Pe ultimul suspin al zilei
alunecă în somn copiii,
pe urma viselor de ieri li se grăbeşte visul,,
pe fundul liniştii le vor ajunge, poate.

Tăcerea e acum albastră,
a schimbat cineva lumina la faţă.
Trece deasupră-le semnul crucii
tras de palida rnînă de întuneric
ştiută. Fără cuvinte gestul îi înveleşte.-

Printre perdele lacrima lunii luceşte..

Nu mai plînge, nu mai plînge
mamă, că ne aşteaptă pasărea măiastră
cu ghearele înstelate, cu aripi de miez de noapte,
toată calea ne-a cîntat de pe catarg
şi corabia se avînta spre dimineaţă.

Corabia se avînta şi pasărea fluiera.
Numai unul era trist şi privea înapoi,
nimeni nu mai privea înapoi aşa.
Mi-a spus: la fel sînt toate poveştile
şi cea mai tristă e a fiecăruia.
Dar în zori pasărea de lemn a tăcut
şi a zburat.' Poate a fost un semn.

De ce nu dormi? E pustiu, e tîrziu
şi pasărea măiastră nu te mai aşteaptă.
N-ai s-o mai vezi: visele nu se mai arată.
Ai să'visezi alt vis mereu îh fiecare noapte.

EZITĂRI

Plouă de **peste veacuri pe lumea de cenuşă* '**
Păianjeni vagi prin neguri ţes pacea din Cetate,,
nedesluşit căinţe gem între vis* şi noapte
şi ursitori la lucru şoptesc din uşă-n uşă.

... Să chemi din alte timpuri uitatele greşeli,
să-ndemni tăcerea moartă din tine să cuvinte —
şi-n spaima ta sa pregeţi din nou şi să te-nşeli,
— acelaşi om de lacrimi,? de rugi> şi;jurăminte —
cînd mutele vedenii plutind fără puteri
în soarta ta sînt încă şi nu sînt nicăieri.

SOARTĂ

Orele se perindă calm în ochii străinului,
înaltă e toamna pe zborul fîntînilor.
Să fugi ai vrea din parcul cetăţii, - •
dintre vechile ziduri, ocol dînd restriştei.

Paşi fără număr semeni în pietrele drumului,
vis răzvrătit legeni în freamătul arborilor,
cu stol sălbatic de cuvinte ai năpustit piaţa...
Van e repaosul azi pe fiece bancă.

Răpus, din lupte obscure de unul singur,
fluturi în fularul decolorat, steagul tău
fugar, sub victoria indiferentă a nimănuia ...
Nopţile doar îţi boltesc arcul vast al Exilului.

CLOPOTUL SCUFUNDAT

Prin cristal zvoneşte clopotul scufundat
ca prin vis atins de aripa timpului,
singura care coboară în zbor întors
spre basmul adîncului, sub liniştea iazului..

Sunet stins, nălucit în abisuri
unde flacăra se ţese lîngă undă,
legănat de ruga mîinilor fluide,
sol dintre fantome verzi şi umbră,

lung fior prin toamnele adunate,
tremuri în cercul de aur al frunzelor..
A fost adierea dintîi, a fost prevestirea
destinului, sau suspinul antic al blestemului ...

... Creşte de-atunci în ascultarea mea
cu ecoul orelor necunoscute,
cu regretul amintirilor nedesluşite,
cu teama care apropie şi desparte.

Glas din corul de taină desprins,
goluri urnind, goluri unind în lunecarea ta departe,,
ce legendă în lacrima ta sună spart,
ce chemare duci din moarte pentru moarte?

PJN URM4

Ce ş-a ales din ruga sălbatică r , , ^
a visului, '9. gîndtilui, a şîngelui?
Unde sînt stelele dalbei nojjț'i
de atunci, — ,şi vinul ;aprig .al ,aurprelpr?,

De ce în zadar ş-au istovit vegherile,
s-au stins fără urnlâ îîntînile '
şi jocul lor ri-a lunținăt' cu veacul:
pierdut li-e zvonul^ peste amintite.

Smulsă de vînt, purtată de întuneric,
flacără stearpă, care ți^a fost fostul?
Unde-i tăcerea, unde;ți-e exilul
cînd cresc în goluri goarnele străine?

FINAL

Iată liniştea îndelung» chemata
fără zvon cum înserează pe frunte,
pe chin, pe vis, cu minute de umbră,
pe rugile aspre de singurătate.

E ora palidă cînd dorm; sentinelele •
răpuse de lupta ultimei s t e l e -
Veghile poate n-au fost ^zadâteice
dacă simt această trecere, genele.

A rămas de ieri un cuvînt,: a fost.
Stins e convoiul celor din urrhă vedenii.
Clopot de taină a limpezit tăcerile.
Aripa fără freamăt fulgeră pe domeniu.

ADAGIO

Marş funebru pentru iubirile moarte,
aur solemn din fluide fanfare.

Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.

Ritmic polenul silabelor rare
tremură-n floarea cărărilor palide
din cimitirul feeric, al toamnelor
pînă departe, ,
ce monoton stelare.

Cum lş., plîng de-ndelung clopotele. ,

Van uragan de ruini de volute sonore
grav fulgerat în deşertul gol de fantome,
legeni în drum coroanele fără de nume
rostogolind pe treptele ude şipote, ropote,
glorii de dolii pe urma uitatelor urne şi ore.

Unde sînt, unde sînt Umbrele?

Marş funebru în amurg închinat bacantelor
moarte,
rugă de-apoi pentru cele căzute
pasionat pe-al lor cîmp de onoare,
vis efemer sortind pomenirii eterne.

Glas sepulcral de alămuri finale,
funeralii iubirii neîntîlnite,
funeralii eroinei necunoscute^

Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.

PROROCUL

**De-aici îl duce drumul în tăcere,
cuvinte nu-l vor însoți, nici va răspunde:
zboruri pierdute în nopțile-i profunde.
Și nu-l strigați. O aspră veghe-l cere.**

**De-a rupt răscrucea pașii lui de-ai voștri,
sus sîngerează steaua deopotrivă.
Voi strîngeți, mute, sufletele oștii,
vicleni și duri: soarta e nemilostivă.**

**Că deslușind în vis, în veac, în aștri,
ciudate semne, zvonuri pe sub ape,
simte în pămînt el: primăveri aproape.
Și fulgeră din ochii săi albaștri.**

RUGĂ

**Doamne,: tu ești cel din urmă gînd, .4
mergi înaintea, mea , , <
cînd mă cheamă steaua? cea rea
și dușmanul pîndind ațintit la pămînt.**

**Singur în noaptea exilului sînt
fără arme, fără poruncă, fără pîine.
Să mă pierd de mine-însunti aș vrea,
dar mă urmează viața ca un cîine.**

**Doamne, mergi înaintea mea ,
ca un înger eu sabia de lumină, ț ?
Voi sparge prin bezna cărarea grea
pas cu pas; ca un viteaz, ca un drumeț, ca un tîlhar,
după legile acestui negru hotar
de dibuiri, de încleștări, de viclenie,
pînă la capăt. De un cîntec noaptea y;a fi: plină.
Căile tale toate duq an- lumină. .**

UNUL

I-au fost, poate, cuvintele din urmă.
Tăcere s-a făcut, rară şi minunată <
ca un fior rotund, toamnele, pe apă;

S-a depărtat apoi în singurătatea lui,
aşa cum moare o rugăciune
încet să nu tresară > ecoul
culcat ca o umbră lîngă sunet.

învins dar nu răpus, de-atunci, aşteaptă
chemat în aşteptarea preacurată,
uitat la glas, la faţă, la privire,
fără pămînt, fără cetate, fără zodie, —
de cei ce scad pe rînd sub piatra veşniciei.

Privirea lui mai tremură, albastră,
de-a lungul serilor de clopot legănate
cînd turmele îngenunchie pe cîmpie
şi pînzele cînd nălucesc pe ape.

Că tot va fi ce a fost scris să fie..

MANENT/VETERIS...

Priviri de altădată, de ce mă urmăriţi?
Ce criptă arsă-n mine de-un foc defunct tresare,
cenuşii dînd fiorul uitatelor, dorinţir
şi somnului, mustrarea luminilor amare...

De ce-mi zvoniţi în minte, cuvinte din trecut?
ce vis captiv e-n vraja ce v-a rostit o dată
că geme şi se zbate ca un viteaz sub scut
cînd părăsit e-n noapte şi i flamura-i trădată ...

De ce din drum vă-nloarceţi, minute de demult?
Roi viu de nicăirea purtat de-un cînt din vremuri
şi-al cărui viers din urmă n-am stat să-1 mai ascult,
de ce-1 trezeşti din moarte şi-n inimă mi-1 tremuri
să-mi turburi resemnarea cu vanul lui tumult ...

SUNET?

Glasul" cînd a tremurat
am auzit în* el singurătatea:
darul amar ca ghimpele deşertului
l-am primit an gînd, l-am închis în inimă.

Pentru tot ce a fost, pentru ce n-a fost îhcă>
ai strivit o lacrimă tăcută-
ca pe o cruce cotropită
de buruieni, în uitarea sfîntă.

Pasul ţi s-a depărtat sunînd J;Î
ca o toacă^n sicriul trecutuluin
Dincolo, de mine ţi+ai trimis, !•
suveran < şr lunatec,> cîntecul. •

Seara-ntre seri semn a rămas
prinsă-n filele sufletului.
Ca o epavă se zbate de-atunci
visul, în stîncile lutului.

POSTUME

VIGIE

Geme sub ziduri duhul adîncului,
prinsul fior tresare-n perdele.
Ce cuvinte mai străbat pustiul
orei de veghe, orei de şoapte?
De un adio gîndul se întunecă.

Vreau candelă, lîngă tîmple, de linişte,
veste de mult, sau numai o frunză,
o amintire, una singură.

Aud în vaguri povestea vîntului,
steaua din fund o văd cum se stinge
şi pălind orele în rochii de umbră
mor fără zvon în golul din inimă.

RĂTĂCIRE

Mi-am trădat inima/mi-am ucis sufletul,
am mințit cu vorbele iubirii,
dinaintea lacrimilor am surîs.
Ascund azi ursitei priviri de mult veştede.

Dezbinat de mine, niciodată unul,
gîndul şi cuvîntul, ca doi frați duşmani
se alungă-n noaptea lui Cain şi Abel.
Ruga-n van te-ndeamnă, Cerule străin,
în trufia-i oarbă, să-mi sfințeşti blestemul.

IVIRE

Arar îmi răspund cuvintele
mai leneş ca amintirile,
gînd să ridice pe sunete,
cu vis vremea şă-l înfăşure.

De pretutindeni greu mă dezgrop,
din risipire drum de moşie,
leagăn de paşi şi tălăngi
sub turma veacului, în orbita locului,
răspîntie necitită şi vie.

Iar din fund de penumbră, din somn, ,
din cenuşă, — măiastră pasăre .
cu gheare stelar scrise-n zbor
limpezeşte cîntul în trecere.

SOLITUDO

Să fie oaspete acestui prag
tăcerea ultimă, din larg descinsă,
umplînd restriştea, pregetînd cu visul,
ca-n ochii unui înger cenuşiu.

îndemn final pe care-l mai asculţi
într-un tîrziu cînd desluşeşti ursita
din ce-au fost tremur, rugă şi lozinci
şi zac trofee, azi, de nimeni strînse.

în toaca inimii de miez de noapte,
ca dintr-un schit de spectri către lună,
chemarea creşte, a singurătăţii.

Pe drumul sterp al glasului de lemn
urmează paşii fraţilor cerniţi, —
răpus de timp, captiv al veşniciei.

SUSPIN

De-aş trece dincolo de acest hotar,
lin, ca un chip furat într-o oglindă,
să pot privi napoi urmele mele grele,
captiv convoi sub arme, cruci şi flori,
Eu, pal surîs plutind pe amintire.

Umbră, să rătăcesc pe marginile
întunecatei mele bătălii
în care gemetele vechi tresar
ca sunete-n sicriele viorilor,
şi în care cei ce mor se strîng-sub aripile corbilor
într-o zadarnică şi veşnică încleştare,
inel fără de rost în el închis,
din care m-am fost smuls ca dintr-un vis.

LA STEA

Din gheţari dintre cerbii pădurilor
neclintiţi în jurul priveliştei
violet descinde efepusculuT
clar de o singură lacrimă.

Vechi fior, săgetează Cu vîntul.
îngereşte împreună el rhîiiiile:

, — îmvaste linişti de apă vie,
Stea, trefriuf ele vegheri pure'/
scaldă-mi destimil căre spre tine
suie din rugi floarea' sa Veşnică.

•UNA

Din sideralul cortegiu al nopţilor,
noapte desprinsă întru pomenire,
veşnică împărăţia ta să fie,
fără de margini* neprihănită .
de-ale zorilor mîini reci şi palide.

Ultimă prin tăcerea catapitesmelor
prinse vremelnic în lapidarele zodii>
singură noapte şi sfîntă, noapte fără de moarte,
în legănarea ta, dulce perindă-ne,
umbre prin veacuri'înlănţuite
pînă departe, pînă-n poveste, — oglindă-ne.

ADAOS

Somnul de veci în preajmă-mi pluteşte,
dulce-mi îmbie leagănu-i rece,
singur el vine, sau e trimis,
ora e-aproape, a nepăsării,
şoapte-mi şoptesc ciudate-nţelesuri.
Chipuri defuncte, veştede trec,
a învierii negură pală
lin le perindă o clipă şi pier.
Lumea tăcerii sur îşi deschide
umbrelor, locu-i fără de glas,
mute regrete apar ca un fulger
care-nlumină vechile răni.
Ochii se-nchid pe apuse icoane,
gîndul zadarnic pîlpîie-n gol,
nimeni nu vede, nimeni nu vine,
cresc pe-ndelete praguri de scrum.

VOCULA

Aştept de cînd te-ai dus un semn, o veste
de dincolo de palidul hotar
pe car e-n vis îl pipăi în zadar
în cîte-o de nedesluşit poveste.

Nu cred mereu ce semenii-nţeleg
în mută resemnare şi cuminte.
Şi-ţi împletesc un leagăn de cuvinte
să-ngîne lin destinul tău ne-ntreg.

Eşti nicăieri, dar ca-n oglinzi> aproape,
şi nerostit ţi-e glasul, dar 1-aud
abia simţit, cum se închid pleoape
atinse vag de-un tremur cald din sud.

în timpul nostru fără de orar,
în lumea dezlegată de fruntarii,
răscruci ne cheamă pasul solitar,
purtat de dor, pe vechi şi stranii arii.

PARAGINĂ

**Cimitir jelit de sălcii, din paragină,
drumurile nu mai duc la tine:
ca un glas înecat în plîns
s-au pierdut în iarba amară.**

**Pe cărările tale putrede
toamnele singure-şi spulberă lacrimile,
lîngă hrube sărace şi sparte
cu mirese de ceară şi ceață
pe care învie mlaştinile.**

**Din preajma lîncedă şi de rugină
clopotele au tăcut. Moartea s-a depărtat
fără paşi, fără semne din poartă,
treptat, să nu se turbure
visul început de vecie.**

**Ciunge, din spasmul pămîntului
robotesc spre cer crucile,
duc pe braț coroane de iască
în perindare pe valea plîngerii.**

**Noaptea de tine se milostiveşte
cu stele de veghe umil răsfrînte
pînă-n candelele neumplute,
şi vîntul geme uneori cu lupii.**

**Ce gînd vechi ți-alege azi urmele
prin ținutul care te ascunde
ca pe o taină nedesluşită
de lespezi negre, alunecate,
cu morți de praf ce nu mai au nume ?**

**Cimitir iertat, din paragină,
leagănă-mi în valul tău de lut,
smuls de viu, zălogul de atunci
din luntre de brad de străbătut vremile.
E mult de cînd s-au împlinit blestemele.**

RECESSUS

lui Al, Rosetti

Printre osemintele deşertului
caut somnul, ruga şi uitarea.
Gîndul mi-e plin de ce-a fost
cum e marea de corăbii, catargul de oboseala păsărilor.

Somn printre osemintele deşertului,
albastră e-n minte amintirea mării,
sub gene: lumina inversă a zilelor.

Aud prin sita soarelui
cum sec se cerne timpul şi nisipul
Prin dună răsăriţi cu trudă
ghimpii rari leagă singurătatea.

Ce limpezi paginile timpului
în spaţiul lăuntric răsfoite
în care au murit cuvintele.

Mi-ai stat vedenie în raze,
rîs clamat pe goana talazurilor,
trup de aur vechi, îndelung marea
mamă ţi-a fost şi amantă:

ai pătruns apele, — te-au născut spumele
pradă sărutului care-şi şterge urmele,
joacă vîntului şi tumultului.

Gîndul mi-e plin de ce-a fost,
pe treptele anilor
zadarnic toamnele şi-au răsturnat coroanele.

Răzbat prin golul de cristal,
stelar zvonurile de departe,
vis viu să-şi mintă privirile
cu hora orelor moarte.

Printre osemintele deşertului
mi-e somn sub suliţele-i sterpe
la ţărmul ars spre care plutesc sirenele
şi mă privesc şi nu mă recunosc.

NOI

Noi ne-am rugat la Crucea de Seară,
vie în tremurul ei,şi curată ,
peste codrul în somn, peste apele de întuneric.

Ce limpede lacrima ei ne-a oprit
diamantin de singură
pe marginile abisului
din care sufletul ne-am mîntuit
cu vis de veşnicie visată.

Noi ne-am rugat la Crucea de Seară,
umbre fără de loc înlănţuite
de un fior plăpînd.
Şi efemerele noastre cuvinte
fost-au de mărturia ei pecetluite.

CEAS RĂU

Din inima noastră deşertată
ora s-a prelins a despărţirii.
Ca o perlă bolnavă a zăcut pe fund
setea, cînd n-a mai avut ce să mai soarbă.

Oră de doliu, veşnică, fără de moarte,
a pîndit în noi ca un vechi blestem.
Cu seva otrăvită < a timpului
a suit în soarta iubirii
şi toate cuvintele au înflorit amare,
şi în toate privirile
au tremurat presimţirile.

Cum se-nfrăţesc mîinile în acest adio,
cum îşi citesc ochii acest bun rămas.
A cui e voinţa care ne dezbină
cînd strigă-n noi sîngele
după tot ce a fost?

ÎNCHEIERI

Umbre. Acum ne-nconjură
lumea şi jivinele-i albastre.
Răcoarea bălţilor e mireasmă.
Glasuri în fundul apelor gem.

Spune-ţi dorul de a fi stingher
în destrămările vegetale
cu agonii solare şi-ncetinite
pe broaştele de metal, pe pietrele-n verde beteală.

Cuget tăcut şi trufaş în cutreiere
ca un dangăt prin nemărginire
peste morile strîmbe-n sîngele scurs,
peste plopii de fum,, peste casa: cu greieri.

Suflet împovărat în adîncuri
ca eleşteul cu încă o toamnă
prin încheierea culeasă din zi,
undele adună-le, frunzele strînge-le
peste prea vechea, peste fecunda ta rană.

MEANDRE

Pierdut pe şerpuite drumuri
mă duce taina care ne desparte.
Ce jurămînt, ca din pămînt, mă-ntreabă:
unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii,
cînd veacurile cîntă la porţile lor grele?

Singur, nainte, singur, am învins
ecoul cel neodihnit, dar creşte chinul,
cu vremile, cu florile de nufăr,
pe apele ce ţi-au răşfrînt privirile.

Şi-n apriga pîndă cuprins
de o luptă pe viaţă şi moarte,
port rana lacomă şi dulce
ca un sărut care nu iartă.

MOMENT

Clopot dogit de'aramă
a tuşit în arşiţa de toamnă.
Ca o' frunză seacă şi schimonosită
isonul i s-a rostogolit
printre zvonurile amiezii.

Ca-n spitale un geamăt mai mult,
ca-n cimitire mai mult o lacrimă,
ca un strop de sînge pe un cîmp de luptă,
ca o stea prin calea robilor căzută;
clopotul strigăt a dat
şi inima lui de secole
s-a înfiorat singură. '

MORT-SEZON

Vila cu trepte trei în prag,
vila e de-nchiriat
spun biletele colorate
ca ultimele scrisori
arse pe jumătate
în seara hotărîrilor.

Peretele fardul şi-1 pierde,
a fost odaia de ametist, odaia galbenă, odaia verde,
precum stăpînii au vrut odată
cînd au crezut venind că-s pe viaţa toată.

Noaptea de urît se-ntinde şi pregetă
cu încetineli de întuneric,
ziua aripa-şi prafuie în această secetă,
aci amurgul e o fanfară de alămuri
în care sunetele au murit feeric.

Prin geamul spart intrase o pasăre
şi n-a mai găsit drumul şi a murit,
în unghere
pe umbre de argint
adorm păianjenii ca-ntr-un linţol anume.
Ploaia şi-a săpat lacrimile ca un nume
şters.

Unde sînt ei acum?
Aud
că el şi-adună undeva cuvintele
să-nchidă-n ele glasul trecutului.
Asemenea-ndeletniciri mai sînt oare ale timpului?

Iar ea primeşte mult prea multe flori
ca să mai fie, cum vor ei, zglobie
ca un stup,
şi-n alcovul ei de şoapte, panglici şi miresme
tace
ca-ntr-un altar în care zace-un trup.

PRIVELIŞTE

Peste răcoarea lacului blestemat
salcia tremură ca mielul din poveste
şi amintirea ta se şterge
cum bate vîntul.
E chipul tău sub ochii mei adînc,
în ochii tăi pluteşte eleşteul mort.

Apropie-mi cuvintele tristeții,
răsunet al pustiului rămas.
Ce trufie spulberă iubirea
ca frunzele vechi sub paşi.
Visul nostru adumbrise viața,
ruga noastră dincolo de moarte
a stat.

ASTRAL

Plîng viori dîrid suflet nopţii,
gîndul se aduna îndărăt,
cîntecul e o potecaJde argint,
drumul lui e fără de şfîfşit.

Plîng viorile, clipele suferă
de a trăi cu, adevărat,
înțelesul e un sunet care plînge
în' noaptea care a fremătat.

ORIZONTURI

Sînt paşi pe țărm, sînt slove de demult,
e ceasul sur, cu valuri în tumult
spre zodii mari în zările spălate^
citesc în urme, vuietul Lascult;
fiorul mi-1 măsor fără cuvinte,
văd pînzele-n a lor singurătate
şi păsări odihnind ca pe morminte
pe und' se lasă sufletu-mi cuminte.

... Vrăjmaş e cerul, vitreg mi-i pămînt al,
blestem în lună, stelele cu dinți,
fîntînile de-otravă, urlet cîntul,
şi crucile viclene-ncurcă vîntul
ce dibuie prin bezne, scos din minți.

PRELUDIU

Glasul care a tremurat departe în noapte
peste somnul teraselor şi al arborilor,
în lăsata storurilor, în moartea luminilor,
clare trepte din fîntina lor vie, fugare,
a vegheat ca un diamant în faldurile beznelor,
umbre l-au înfăşurat, gol şi sfînt, pe el unul, pe el singurul,
glasul a dansat nevăzut în noapte,
ca un nou cuvînt, ca o înviere,
ameţind stelele, tremurînd tăcerile.

GLASURI

Ploaie de toamnă, ropot în noapte,
zvon monoton de burlane,
vîntul sfîşie bocete, şoapte,
cer şi pămînt leagă-n negre liane.
Tobe de moarte, departe.

Veac de nesomn în fluidu-i linţoliu
de matca lumii mă pierde
călătorit pe ritmuri de doliu.
Ce glasuri mă cheamă din haosul ver»
cine-mi răsfoaie al vremii infoliu?

PROHOD

Vino, izvorul e mort,
luna nu-1 reînvie,
nopţile lui au tăcut,
turmele l-au pierdut, ^
codrul din jur nu-1 mai ştie.

Toamnele, ort după ort
numără drumului sfînt,
şoapta cu şoaptă i-ascund
oasele albe de prund.

Cîntec sorbit de adînc,
lacrimă ştearsă de vînt,
trecerii sale-n vecie
stîncile stau mărturie,
îngerii doar în argint
tremură lîngă mormînt.

FRUH1LINGSNACHT

E mai. E noapţea-n tremur şi-n cîirV ca o albină
alene cumpănindu-şi povara de parfum ;
pe z boru-i greu de pulberi culese-n vis, si plină
la-ntors de taina1 smulsă stelarului' ei drum.

Fîntîni se-mpart în şoapte, pămîntului, şi-n rouă,
zvonind îh noi cu gîndul ca n-âm murit de tbt.
Şi-n parcul nins de teii, pe cari lunari plouă,
prinşi cîte doi şi palizi de-o fericire nouă,
amanţii se perindă c-un aer idiot.

O, Semenii, pe Calea-Lactee, peste tot!

MELOPEE

Soră, ce fericiţi sîntem, soră,
acum, cînd lacrimile s-au sfîrşit.
Cînd visul anilor s-a risipit,
soră, ce fericiţi sîntem, soră.

Am străbătut poate cîndva o poveste,
am îndurat poate cernit acelaşi port,
şi nu mai ştim, a.fost ,şi nu mai este,
că veghea noastră leagănă un mort.

Soră, ce fericiţi sîntem, soră,
acum, în limpedele amurg.
Ce singure clipele noastre curg,
soră, ce fericiţi sîntem, soră.

SERVITUTI

Sînt favoritul singuratec al Domniţei
acestor turnuri rococo. Mă pizmuiesc curtenii
şi doamnele-mi surîd. De aşteptări supreme
mi-i timpul plin. în schimb,
ce repede se risipeşte ora
sărutului, pîndit de ochii răi
şi măsurat din vreme de duene.
E grija lor să n-afle Domnitorul
ce ştiu mai-marii, oastea şi poporul.
Privirile, suspinul şi cuvintele
ni-s legiuite ca-ntr-un menuet
elanul, reverenţele, —
iar taina noastră e şoapta tuturora.
Astfel în infinitul paralel
dintre oglinzi, prosperă aparenţele.
Să ni se lase doar un gînd ascuns
ori un regret neprins de la izvor
ca un fior şi urmărit de-a lungul lui,
sau să visăm un vis de nepătruns
chemat numai de noi în crucea somnului ...
E de prisos. De veghe, Camarila
ne-a hotărît o fericire strictă
în care-a ţintuit destinul
ca-ntr-o grădină scrisă şi croită
cu arbori tunşi şi răstigniţi de-a sila.
Că mîini avare cumpănesc tainul.

Iar inimile noastre măsurate
nu pridideșc să bată pentru ele
captive-n cercul Curții devotate
ce ne-mpletește lanțuri din dantele.

LITANII

Magdolno, sfințească-se numele tău.
Că e întunecat și adînc ca un vuiet de orgă,
că trece prin gînd ca un vis de furtună într-o noapte de abanos și de aur,
ca o rugă de dor, ca un descîntec fără scop, ca un blestem nedeslușit este,
că se rostește numai cînd ești singur
și e amar ca vinul cînd sîngeră în vechile cupe.

Magdolno,
numele tău se învăluie ca pe un altar imaculat cu somnul lui de plete lungi de doliu
și e cîntecul lui ca un parfum zăcut în scrinul fermecat al copilăriei.

Magdolno, sfințească-se numele tău.
El cheamă din focul cel viu, din iadul privirilor tale,
e în sărutul flămînd al gurii nestinse,
e geamătul inimii tale cînd e înlănțuită,
e în talazul orb al trupului încordat de patimă,
e în floarea lacomă a coapselor tale descinse.

Magdolno,
numele tău să-mi fie uitarea, să-mi fie dragostea și moartea.
Magdolno, sfințească-se numele tău.

LTNDIFFERENT"

Ce-mi pasă că ochii tăi
mint şi altora,
că paşii tăi se împletesc şi joacă
în pasul lor,
că suflul tău se dăruie
profanelor chipuri,
că mîini străine
ţi-au cuprins şoldurile?
Ce-mi pasă că un ritm păgîn
te-nlănţuie şi te poartă
impură şi candidă
din inimă-n inimă,
tot mai departe,
ce-mi pasă că inima ta bate
în ritmul jazului
atît de aproape de pămînt?

PARADIS DESTRĂMAT

Numai cuvintele şi ecoul,
numai suspinele, numai privirile
şi glasurile cînd se dăruie
cu dezmierdările şi taina inimii!

Şi totuşi poate aveam o altă soartă
dincolo de gemătul fugar
al întîlnirilor. Poate că amîndoi
am fi suit mai lesne drumul părăsit
pînă ce toamnele uitării ne-ar fi plîns
cu zvon de ape şi troian de foi.

Dar aşteptînd ca singură să bată
ora de noi temută, aşteptată,
ne rătăcim prin raiul destrămat
care se pierde-n clipe legănate
şi-n amăgirea visului visat.

Celor învinşi ne rămîne deşertul
şi părerea de rău ca o vrăjitoare
nălucindu-se-n jarul trecutului,
basmul nepovestit a ce-ar fi fost să fie.

BEMOL

Glas descins din altă lume
cum e crinul din alt argint,
ce străin în auz răsună
înălţarea ta dincolo de minune
şi de paradisul ştiut.

Glas lucid limpezind largurile,
liberînd luminile, amăgind reginele
de aur, în nupţial zbor sfînt,
ochii mei nu mai cunosc vasul fantomă,
ruga ta nu-i pentru gura mea de lut,
înţelesul tău se pierde pentru mine,
fă să treacă-al tău potir ivit
plin de vis, visului meu sfîrşit.

FINIS

Să fie oare soarta unei nopţi
din faldul sfînt al nopţilor comune
ca ultima să fie, , . •
ultima: poate chiar noaptea asta
minţindu-ne, la fel, de veşnicie ...
O, cît prefer cerului de stele
lumea fără de ore a cortului de mătasă
cu-ntunecata boltă a pletelor tale
peste cugetul amăgit.
Unde se duc îngemănatele noastre suspine
fără noi prin tăcutele umbre
şi de ce soarele-n zori le vînează
ca pe rătăcitele păsări ale beznei,/
păsările dintre ruine?

PELERINAJ

Am suit singur spre vila trecutului, singur cu inima am suit,
mă cunoşteau pietrele drumului
şi brazii din poartă şi-au şoptit: iată-l,
cînd am pătruns pe sub umbra metalică
pînă-n vechile camere.

Nu ne-a întîmpinat nimeni,
nici un glas, nici un semn nu ne-a întîmpinat,
ca în vis m-am perindat pretutindeni,
doar lucrurile tresăreau scheletic
şi oglinzile cuibăreau pustiul
şi trecerea palidă a strigoiului.

Am rostit atunci numele
care dădea viaţă locului,
ca pe un descîntec l-am rostit,
rar şi limpede l-am rostit,
poate aşteptam un răspuns,
poate pîndeam un ecou,
poate chemam moartea,
l-am strigat ca pe o veste: am venit,
ca pe o speranţă l-am chemat,
l-am strigat în zadar.

Ca un arbore uscat
rămas dintr-un Crăciun de altădată
am vegheat în vila trecutului
eu şi strigoiul din oglindă
şi mortul din mine, inima,
inima mea.

DISONANTE

Vorbele, doamnă, ne-au mințit,
ce s-au aprins și-au tremurat în oră,
s-au însoțit cu primele suspine,
și primăvara a-nflorit de nicăirea
și ne-a purtat prin vechea amăgire.

Tu n-ai știut să le-nțelegi chemarea
și singur m-am pierdut pe drumul lor.

Azi rătăcim pe urma pașilor de ieri
foșnind o toamnă proaspăt troienită, —
cine-i de vină, unde ni-i avîntul
și gîndul aiurat dintîi?
Chemăm trecutul ca pe un custode
pe pragul ce ne-a ispitit,
să-nvie o poveste irosită,
din semne, din ecouri, din cenușă.
Iat-o scrisoare, un portret, iat-o batistă
Ce vals ne-mbie — un cîntec de prisos?
Ce mai poftim din vana recuzită?

VARIANTĂ

Vorbele noastre ne-au mințit.
Au spus prea mult, pierdut li-e înțelesul
și tremurul ecoului lor stins e.
Am vrut ce nu ne sta-n puteri;
o poartă care nu ni s-a deschis,
lumea din gînd de care n-am fost vrednici.
Avînt răpus ca o privire de-ntuneric,
taină rămasă-n trup ca-ntr-un sicriu,
poate așa a fost să fie:
pe dezbinate drumuri doi străini
cu vina lor, respinși de paradis,
purtînd căinți pe urma unui vis.

PE URMA PAŞILOR .

Am rătăcit împreună pe urma paşilor pierduţi.

De o săptămînă a plecat şi muzica din chioşc, pe vile s-a tras doliul verde al storurilor şi creşte liniştea din ospătăriile pustii şi fiorul rece al fîntînilor.

Îndărătnici la chemarea trenurilor, am întîrziat.

Şcoala de tir şi de înot părea uitată, de zeci de ani uitată sub desfrunzirea curcubeului sfîşiat din arbori.

Paznicul a fost atît de uimit, a descuiat cu o cheie grea lacătul bazinului şi ne-am dat seama că pe lanţuri mucenicise toamna.

Şi ne aduse rufe reci, într-un şir de chilii din care am ales două.

Apa inertă ca un ochi ce nu mai aşteaptă şi lacrimi fără suferinţă, închegate în frunzele mari ancorate, iar pe trepte mucegaiul şi o aureolă sus în care se crispau crengile şi fîlfîia o pasăre peste umbra ei pe lespezi şi pe ape lărgită, vestind — unde? — fiinţa altei lumi.

Am spart cu trupurile nemişcarea lichidă copleşită de foi, trezind painjenii lungi de apă şi bolnavele perle de aer cuprinse.

Plutire lină în tăcere.

Seculară singurătate.

Unde sînt jocurile şi hohotul de foc al verii?

Şi ne-am purtat pe nisipul galben umerii fără aripi sub o suliţă descusută din soare cerşind vlagă în trupuri pentru gîndul nostru tomnatic, pentru gustul vieţii lînced din gîtlej.

CUIB

Aci e casa florilor uscate,
curtea cu melci şi bălării,
geamurile fără storuri
la care ochii ni s-or veşteji.

În bicele de fulgere ascultă
vîntul fugărit cum geme.
Nu mai aprinde focul în vatră,
afară cîinele viclean nu mai latră
şi parcă aşteptăm, cînd fără veste
lumina lămpii în beznă se topeşte,
glasuri străine să ne cheme.
Unde să ne cheme? ...

Plugarii ne duşmănesc
şi nu ne calcă pragul niciodată,
vieţile noastre le ascund ceva,
arborii nopţii le şoptesc blesteme.

PLÎNS

Toamna roşie adoarme în aur vechi
către înserat cînd moara ciudată osteneşte,
cînd moara pe cîntecul apelor se opreşte.

Peste mormîntul mic de sub aripa unui măr
au curs frunzele ca mărturii,
au curs culori ca dintr-un asfinţit,—
deci pentru tine totul e sfîrşit
cînd îţi trimite toamna jucării.

Iar împrejur merele-n pămînt ud se-ngroapă
şi poleiala lor s-a îmbolnăvit
şi crucea de lemn nu ştiu ce mai aşteaptă
în mireasma de putregai şi apă
care se-mparte în ceasul isprăvit.

Să ştii, nu vrei, unde somnul tău zăboveşte
— eşti într-o pajişte de grădini zăbrelite plină
cu flori din ulei şi lumini din marea lumină.
Pe zidul de rugă iedera văduveşte.

CEREMONII

în fire de iarbă moartea se înteţeşte,
soarele a rămas în păduri de mărgean cuprins,
toată adierea de smirnă şi părăsirea
şi ferestrele toate ce ard la conac
şi apele pestriţe sub lacrima de frunze
înseamnă toamna, iată, de neînlăturat.

Slugă bătrînă, sufletul i se supune
şi îşi ia portul cel mai potrivit,
prin amintire porunca fără de greş îl răpune,
l-aşteaptă convoiul din clopot pornit.

în belşug de aur anotimpul se răsfaţă,
s-au făcut pregătiri de regeşti funeralii,
alba plopilor oaste e întreagă de faţă,
vestea s-a dus de un stol de sumbre vantalii.

De veacuri fără de număr veacul nostru seîntreţese
cum în zările turburi turmele se contopesc,
cum urletul din multe furtuni se alese
şi cum atîtea suflete sufletul mi-l sporesc.

Aştept muzica metalică şi gravă,
decorul în sfîrşit este cel cuvenit.
Ora mi-a pus în piept inima cea bolnavă,
îngenunchere! sînt cum am fost menit.

IMPAS

Sînt azi ca un cîmp
de mărăcini cu cer roşu în fund,
sau ca un cătun risipit sunt
şi cojit în amurg pe un dîmb.

Doamne, lasă-mă să mă închin ţie,
obiceiul e vechi şi e bun cînd eşti slab.
Leagănă-mă tu, melancolie,
cu isonul lin şi abia bolnav.

în hotelul de periferie
ce cuminte m-am însingurat.
De pe macatul meu decolorat
moartea să o sun, la sonerie.

Sub fereastră, mişună cetatea,
i-aud trecînd norodul greu şi des.
De-o goarnă îmi zbîrnîie toată singurătatea.
E-n van. Am măsurat şi am ales.

LOCURI

în grădina morţilor,
în pătrat de var şi soare,
pe aleile galbene ameţitoare
cugetul mi l-am minţit
cu visul florilor
printre felinare.

Lîncede, bolnave,
chipurile felinarelor de zi
întîlneau în sufletul supus
chipurile care şi-au ascuns
plînsul lor în lacrima din mine.

Şi-ntre timp în iarba vie
morţii vechi dormeau voluptuos,
faţa lor întoarsă către soare
şi văzduhul, alb ca o aripă,
răsturnat pe pieptul lor de os.

Storul morţii lin se lasă
şi e trist şi dulce să fii mort trăind,
seara sufletele fîlfîie pe brazde,
viaţa e un suflu ostenit
şi-i presimţi asprimea ei departe,
aprig farmec neîngăduit.

PRAF

Praful, polenul lumilor,
praful, urma timpurilor,
învăluie lucrurile
ca somnul.

Căile pămîntului cari duc în soare
curg pe lîngă fluvii-n za de aur,
paşii pelerinului
duc în depărtare roiul lor de soare,
praful, soarele uscat.

L-am văzut pe tîmplele sfintelor
şi pe lutul mîngîiat
întîia oară.

în povestea amintirii
odihneşte pe jucăriile vechi,
şterge ca o liniştire
chipurile gata pentru uitare.

Aripă de moarte atîrnînd în viaţă,
moartea, spui, nu duce spre grădini
biblice de flori şi gheaţă.

Şi astfel drumurile, slugi bătrîne,
poartă pe umeri zăbranicul lumilor.
Dansul stepelor
leagănă eterna pulbere.

Auzi
sub streaşină zilei
cum se-nnoieşte pretutindeni praful.

E arşiţa cu părul roşu:
la războiul codrilor
ea ţese praful, spuma lucrurilor
care-nvăluie trunchiurile
ca somnul.

STAMPĂ

în salonul verde, poleit şi ros
patul bătrînesc e tras la soare
lîngă geam, să-l simtă pe obraji
fata care trebuie să moară.

Aici era doar pentru oaspeţi rari,
pentru rudele bogate şi vecinii de moşie.

Doctorul a poruncit
linişte şi singură să fie:
şi-n odaia cea de zile mari
fata fu adusă de atunci.

Vremea şi tăcerea curg încet,
lămpile s-au ofilit în seară,
înfloresc în umbră mîinile de ceară
fără de astîmpăr şi reci.

Surorile au plecat tustrele, au plecat la bal,
şi-aminteşte cu ochii-n tavan
chipul ei pal şi oval, —
şi aici amuţeşte de veci
pianul cojit şi ursuz, —
dar un vals i se-ngînă-n urechi.

Aici îngerii cu aripi, din icoane
s-au trezit, că lemnul a trosnit,
pasul lor, din haina de argint, afară
s-a desprins,
şi balul din albe lumini s-a-ncins
prin îndepărtarea din oglinzi
pe-o desfăşurare de vioară.

în îndepărtarea din oglinzi,
îngeri mari cu dalbe aripi rare,
paşii mei plăpînzi lăsaţi-mi-i să zboare,
surorile s-au dus la bai în astă-seară.
Asta-i ruga mîinilor prelungi,
dorul ochilor aprinşi necuminţi.

ADIO

Fie-mi acest cuvînt de-apoi, adio,
ecou plutind pe cel din urmă prag,
semnalul de exil şi viaţă nouă.
De-ar fi să-i cadă glasul între noi
ca trei bătăi de clopot de vecie
despărţitor de tot ce-a fost şi n-are să mai fie.
Să-l sorb fără sfîrşit ca pe o cupă
ce toarnă-n sînge vinul de uitare
şi să ţi-l pot şopti ca pe un blestem
ce chipul ţi-l topeşte-n lacrimi.
în preajma ta să-l aiurez ca pe o rugă
ce dăruie speranţe nerostite,
străvechiul lui descîntec să mă poarte
prin lume ca un cînt de leagăn
şi recele-i fior să-mi lumineze
de bun rămas inima veştedă. Adio:
prin toamna lui să mi se piardă urma
în agonia sumbrelor orchestre
cari însoţesc un bal de moarte foi
cu spulberarea zborurilor frînte,
cu ramuri rupte, Sfîşiate ploi,
pe-aleile de-a pururi pustiite
sub tînguirea arborilor goi.
Adio: gînd suprem al deznădejdilor fugare
blînd prohodind pe-un rob descătuşat,
fie ca negrul tău drapel să-şi fluture
deasupra mea izbînda lui eternă,
şi umbra lui cernită fie-mi
hotarul meu de dincolo de tine.

CLOPOTE

Din ce adînc şi limpede trecut
înfioraţi stelarele amurguri
şi oamenii cu inima de lut,
voi, clopote captive-n bolţi şi burguri?

Legînd în glas, de ora care-a fost,
sositul ceas al legănatei treceri
plăpînd şi nalt şi sfînt alai, ce rost
clamezi în drum ne-nduplecatei seceri?

Pe unda ierbii,-n vînt şi-n vis ascult
oricînd, oriunde, palida lor larmă.
De-i zvon, chemare, bocet sau alarmă
prin vieţi şi morţi sînt robul lor de mult,
cuprins în roiul de-aur ce se sfarmă
de zodii vechi, august şi-etern tumult.

RETORSUS

La sumbrele turnuri suit-am peste rîpa de var,
de oameni acum şi de vremuri, pe culme, uitate.
Fost-au cîndva o vajnică pavăză pentru cetate.
Astăzi la umbra lor numai turmele pasc împăcate
sub ochii, de piatră cei goi şi holbaţi în zadar
spre fluviul de la hotar.

Nimeni nu m-a-nsoţit decît, în sfîrşit,
seara cu luna-i spectrală
şi un foşnet prin buruieni şi prin rariştea pală.
Atunci s-au desprins din unghere şi vis cobele şi liliecii
şi copleşit m-am întors pe urmele albe ale potecii.

Pînă pe pragu-mi tocit vîntul m-a petrecut cu vechile-i arii.
Casa intrată-n pămînt. Poarta roasă de ploi şi de carii.
Gîrbovi şi robi în priveghiul lor fremătau în noapte arţarii.
... Colb am stîrnit mai apoi, pretutindeni prin cameri deşarte.
Pecetluită pe zid, ruginea panoplia mea, printre oglinzile sparte
şi nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte.

OPAL

De ziua ta ţi-i fruntea rece ca o piatră,
numele şters în lacrimi reci de ploi.
Răzleţi şi totuşi amîndoi.
Ce-a mai rămas din pleoapele,tale sfinte,
cum să m-ating de mina ta cuminte,
cum să te-adun în mine din cuvinte,
totu-i găteje, pulberi, ca-ntr-o vatră.
De ce acest hotar de lespede şi cruce,
tăcerea ca o apă dintre noi.
Azi glasul tău e doar durere-n gînd
şi-alt dar decît de flori lîngă pămînt
şi o lumină, nu-ţi mai pot aduce.

FĂRĂ TINE

Fără tine
pe coaja pămîntului.
Singur cu gîndul
în fata mărilor.

Fără tine
de-a lungul drumurilor,
fără vise
de-a fundul nopților.

Fără tine
în fața timpului,
nici amintirile
în ora morții

SONET

Răpus de veac şi oameni şi retras
în sinea mea şi-n gînd ca-ntr-o cetate,
cuprins de umbre-n prag de bun-rămas,
din vorbe şi-amintiri solie las
răzbind prin vremuri în eternitate.

Din cîte-au fost e tot ce mi-a rămas,
rezbel, ospețe, baluri, stinse-s toate,
şi-ntoarse-n ceasul de singurătate
mă-ncerc tăcerii grele să-i dau glas
de clopot spart care-n paragini bate,

Şi poate-n tremurarea-i ruginită
să-şi mîne-n timp sonorii săi strigoi
ajunşi în visul lumii ca prin sită,

pe cînd învinsul mut, cu ochii goi,
neştiutor de zarva lui stîrnită,
şi-aşteaptă judecata de apoi.

EPICTET

Cine e omul de nebiruit?
E numai cel pe care nu-l clinteşte
nimic din ce nu stă-n puterea lui.
Numai acesta-i cel ales.
A-nvins în bătălia lui dinţii,
va-nvinge oare şi-n aceea care vine?
El n-a putut fi cumpărat cu bani:
dar nu-l va cîştiga, cumva, femeia?
în miezul zilei şi-n mijlocul lumii
s-a-mpotrivit victorios:
oare va şti să stea-mpotrivă şi-n toiul-nopţii, singur?
Va fi el fără de răgaz potrivnic
blestemului şi laudei şi faimei
şi defăimării şi la fel şi morţii?
Va şti el oare îndura, va şti răpune
toate restriştile, toate tristeţile?
Va şti să biruie pînă şi propriul său vis?
Numai acesta-i cel ales.

ISPITĂ

A nu mai fi: ispită milostivă,
abis de somn în care-aluneci lin
pe valul fără freamăt al tăcerii.
De toţi uitat, de tine deopotrivă,
s-alungi nădejdea, să-ţi plăteşti străjerii
cu banul şters al renunţării. Cale
ce taie ţarcul sterp al sorţii tale
de vis şi-aievea, desfătări şi chin,
şi duce-n golul orb al lumii pale,
prin vămile de scrum ale vegherii,
neant solicitat într-un suspin
destăinuit ca şoapta unui crin.

r

LEGENDĂ

Căruntul comandant şi-nclină fruntea
scrisă de ani, cu rînduri de-ani brăzdată,
şi pagina sub ea se-nsufleţeşte
ca şesul iernii cînd pogoară corbii. '

— Voi, soţi viteji, veniţi într-ajutor
pe-acest pămînt din vechi setos
de lacrimi şi de sînge,
în care-aţi desfrunzit şi vlaga voastră,
vă scriu să vă dezleg de-un jurămînt,
care vă toarnă vieţile-n mormînt.

Sîntem sfîrşiţi. Războiul însă, nu.
Cît mai e timp, plecaţi. Murim pe locul nostru.
Dar steagul, luaţi-l voi, de bun rămas.
Să filfiie ţinut de fraţi
prin bătălii, întors din nou, aci.

USQUE

într-un sfîrşit de ţi-ai pătruns destinul,
vezi-ţi de drum, întocmai ca-n trecut.
Ce-nseamnă oarba lui sentinţă
fără blestemul celui de sub scut?

Ia seama: gloatei dusă de călăi
nu-i fi prilej de plîns, necum de haz,
nici pe-nsetaţii zei, de sînge, nu-i
prea păşuna pe-un suflet de viteaz.

Trufie, lacrimi, resemnare, frică,
plăpîndă strajă inimii de lut.
Ora restriştii dacă a bătut:
închină-te-L Tăcerea nu abdică.

MEDIEVALĂ

Prin cetatea de mult cotropită,
cu o mască pe ochi am trecut,
strecurat prin a străjilor sită,
să mă-ntreb ce-a rămas din trecut,
dacă plebea-ndelung obidită
ţine minte-al meu paloş şi scut,
sau se-ndeamnă, oftind, la păscut.

Melancolic pe drumuri şi pieţe
pasul meu a sunat ne-ntrerupt,
printre turle şi statui răzleţe,
peste lespezi cu morţi dedesubt,
un strigoi care cată să-nveţe
cîte piepturi vrăjmaşul i-a rupt
meterezului aspru şi-abrupt.

în zadar gîndu-n beznă străbate
prag şi porţi cercetînd de-or mai fi
undeva de-ai pămîntului fii
să răspundă cînd ora va bate
voievodului în bătălii
spulberînd pe străini dintre vii.
... Somnul morţii pluteşte-n cetate.

JETATURĂ

Blestemul tău să nu fie cuvînt
scrîşnit în vînt fugarelor minute,
dar ca o candelă arzînd lîngă pămînt
să mistuie din taina urii adînci şi mute.
Blestemul tău să fie astfel gînd
călătorind cu ţinta lui cobită,
coclit în ea şi-n soarta ei plîngînd,
el, dorul fără moarte, ea, scumpa lui ispită,

pînă cuprinsă-n jerbe de venin
subtil ţîşnite-n unda vieţii pură
va scăpăta-n voracele tău crin
fior frigid, spasm sterp, sărut de ură.

ZGURĂ

Sînt ostenit şi mi-e teamă.
Ochi răi are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră.
Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu
singur şi altfel decît pot ei fi.
în gol de pîndă şi-ntuneric se strînge cercul în tăcere.
Ce hăitaşi ciudaţi se apropie încleştaţi?
Pasul lor tresare pe vreascuri,
prin zăbranic cîinii lor s-au strecurat ca şerpii,
nări adulmecă prin bezna în care m-am înfăşurat.
Un bot rece mi-a lipit genunchii,
ucide, ucide,
sînt obosit şi mi-e teamă,
şi n-am vrut decît să fiu singur şi altfel decît pot ei fi.

RECHIZITOR

Pretutindeni zidurile, porţile şi ferestrele
măruntului asediu de zi de zi, în care te-ai istovit zadarnic,
pieţele de asfalt şi statui răsfrînte în oglinda lor neagră,
terasele muzicale, holurile cu străini şi sălile de aşteptare
unde doar timpul pare supus şi darnic.
Erou obscur în tumultul campaniei fără sfîrşit, fără nume,
paşii ţi s-au semănat aproape toţi
în labirintul sterp, plini de monştri firavi şi cu arme suspecte,
de toate orele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e
stingerea care-ţi sună în gînd peste trecutele tale alarme.
Că n-ai ştiut răzbi prin crenelul capitonat de marochin şi de pîslă,
cu fierul n-ai căutat şi ciocnit fierul coditului vrăjmaş
pîndind pe după legi şi dosare,
nici jungla n-ai schimbat-o şi nici jocul
fugind pe un talaz, cu o altă vîslă
cît mai era încă vreme,
şi nici măcar de mimetism n-ai fost în stare.

EPAVĂ

Sală de aşteptare. Orele
dense ca un lac sărat. La suprafaţă
cu suflete plutind în resemnare.
Iată-l. Aşteaptă de mult. Un nume
de care unii-şi mai amintesc:
cincizeci şi cinci de ani ... treizeci de viaţă publică.
Neant. Mizerie. Oboseală. într-un sfîrşit a înţeles:
n-a mai sosit momentul care te-naltă peste timp.
Gloria s-a spulberat în amînări. Averea
nu mai e o ispită.

„Am încercat să fiu cruţat de adversari. Apoi
o epavă am ajuns necesară: semn viu al biruinţiilor
sau un decor cu care te-ai obişnuit, cu toate că
te-a supărat o vreme: lasă-l."

Alarma care-i răscolise răsputerile s-a depărtat
ca o goarnă care sună stingerea
şi acea chemare care-i biciuia sîngele s-a stins fără ecou:
a fost pesemne o părere.
Totul prea de timpuriu sau prea tîrziu l-a întîmpinat.
Ar fi avut de spus cuvîntul lui cu toate astea ...
Dar soarta l-a întrerupt: n-aveţi cuvîntul!

Simte un abur uneori în jurul tîmplelor,
poate-i puţină ameţeală. Poate
e aura bătrîneţii (ca la doamnele-n suferinţă)
sau poate-i nimbul de ideal recunoscut de indulgenţa unanimă.

Cum stăruie ... E nevoit
să-l împrăştie mereu cu mîna.
O apăsare pe umăr. A tresărit.
Domnul şef de cabinet îi surîde (surîsul lui neîndurat)
nici un răspuns: treceţi, vă rog, săptămîna viitoare.

Afară cu adieri de liliac
îl petrece speranţa modestă în ziua de mîine
şi vuietul de cataractă al străzii în iureş spre seară
şi avioanele ciripind în văzduh.

RETRAGERE 1917

Pe balconul cuibărit sub stele
stingerea cum tremură o ascult.
Mor storuri jos. Dprm ostile de mult
prin ţirgul nins. Duc umbra sentinelele.

Unde eşti, mamă? unde duşmanul? Departe.
Ceas de basm şi de singurătate
peste ţigle şi troiene bate.
Străzi se-afundă-n iarnă ca-n mănuşi sparte.

Pe balconul clătinat şi putred
ce destin milos şi şubred
mi-a îngăduit popasul?
Mîine goarna iar îşi drege glasul.

VEGHEA DE IARNĂ

De sub gluga nopţii care stinge stelele
cheamă primăvara de demult haiducul,
să vie soarele să dezlege
din albele lanţuri izvoarele
încolţind calvarul de gheţari
unde l-au cercuit poterele.

Cheamă primăvara cum aşteaptă veştile,
ca pe o scrisoare pe panglica Dunării,
pe pagina mării ce leagănă velele,
pe fereastra cerului cînd vin rîndurielele
cînd şi-ascute pliscul, vulturul, şi cle-ştile.

De sub gluga nopţii haiducul ascultă,
peste răstignirea brazilor din jur
— spectre de cărbune străjuind prin, unde
depărtarea plină ca o rugăciune
de o pîndă oarbă, de o răsuflare
din cetini de stîncă la marea cea mare
cerurilor multe, mute guri de-azur,
facă-se-n tărie cîntecul de ieri,
cîntecul de mîine, cîntecul de fier.
Noaptea nu-l aude, bolta nu-i răspunde.

ODIUM

Ura mea de rugă e la noapte
cînd numai candela veghează pe o piatră,
cînd străjile tresar în vis, şi cîinii
adorm pe pragul locuinţelor.

Ura mea cu mersul ca o şoaptă,
cu sufletul ei de floare veninoasă
adînc de veghe după miezul nopţii
ascultă orologiile lumii
cum pierd oră cu oră depărtarea,
şi ochii ei visează, ca o ceaţă.

Ura mea ca o lunatecă străbate
locuri şi vremuri în plutire
pe streaşină de vrăji întinsă
şi nu cunoaşte zid sau pază sau mărire,
tîlhar sau domn de ea să se ferească.

— Vrăjmaş ascuns, cu faţa ta de ceară
şi gura veştedă de gustul somnului,
în vizuina ta de catifea şi puf,
în van te-nfăşuri în singurătate
şi torci a linişte-n uitare.

Ca o secure ura mea s-abate
tăiş de gînd pe firul tău de vise,
şi dezbinat de tine te trezeşti
că nu mai ştii s-alegi între răsfăţ şi lacrimi.

CARMELITA

Pereții suri ți-au veştejit lumina
prin geamul zăbrelit aci pătrunsă:
între neant şi lespezile ude
un pod pieziş, plăpînd şi fără sprijin.

în vis perinzi icoane şi cuvinte
din basmul întrerupt: a fost odată, —
şi aşteptarea îngînă zvon de leagăn
cînd ruga ta întru noi zidiri străbate.

Locaş de însingurare şi tristeță,
cetatea, temnița şi mînăstirea
la fel cuprind tăcerea şi vecia,
şi afară lumea se destramă în umbre.

Iar vremea în clipe grele încătuşată
şi-a pus sărutul ei ca o pecete
pe chipul tău de palidă captivă
cu ochi adînci şi goi de ursitoare.

OBSES

Răzbind prin giulgiul palei primăveri
în ceas de plumb ciudat lăcătuită,
o trîmbă de lumină-n loc ivită
aprinde-alaiul zilelor de ieri.

Dar mie niciodată n-o să-mi sune
sălbateca izbînzilor fanfară,
nici clopotele-n turlele străbune,
stindardele de aur, goarna, iară.

Şi-a zăvorit fatidicul îndemn
înaltul glas prevestitor de glorii,
spre alte zări se-ndreaptă-n zbor cocorii,
şi-un înger negru-n prag îmi face semn.

MISTERE

Poarta parcului împinsă fu pieptene de fier prin
noaptea dinăuntru.
Paşii pipăie aleea.
în şuba umbrelor dese e suflet, mireasmă şi tăcerea
crengilor ghicite.
Pînda tainelor nepătrunse, din aur aprins în puncte,
de sus, ne ţinteşte.
Deodată ni se năzare, pretutindeni în stafii de cretă,
fuga trupurilor speriate, foile moarte fulgerînd.
O clipă numai şi apoi
statuile îşi reluară soclurile, luna, în sfîrşit, torenţială
restabili răvăşitele linii şi chiar unele contururi şi
frunzele scumpite de polei.
Crescu vuietul de grindină al fîntînii suitoare în
eternitatea ei de argint.
Tăcerea se sparse pe clapele broaştelor nevăzute
din ţărmul gras.
Hotărît, parcul îşi reluă normalele aspecte, — mister
întrerupt, —
statuile reîncremeniră în parodierea imperceptibilă a
gesturilor lor publice consacrate, piticii toţi pe brînci
cum îi ştiam,
şi ordinea domneşte ca la Varşovia,
doar o Diană, care-şi recapătă privirile distrate, păstrează
pe cosiţa-i de marmoră o cunună proaspătă de mirt.

DON JUAN

(I)

Ca o stea singură
inima sîngeră
în noaptea gemetelor,
în veghea spectrelor.

Din trecut ne ajung jurăminte vechi,
se deschid în umbră pleoape uitate,
creşte ruga palidelor mîini,
veşted e paradisul trădării.

Inima singură
în noaptea ultimă,
în marea stingere,
ca o stea singură
inima sîngeră.

PEISAJ

Crengile-n negură
vîntul le leagănă.
Vuiet dau umbrelor
corbi cînd se spulberă.

Flutură pajiştea
dolii pe margine.
Spectrii cutreieră
singuri paraginea.

Ochii ferestrelor
dor solitudinea.
Nopţilor: brumele,
apelor: frunzele,
inimii: Umbrele.

MOARA UMBRELOR

Este moara de vînt,
undeva pe pămînt,
în amurgul ei roşu,
arsă-n gînd,
lung plîngînd,
pe oglinzi de sînge răsfrîntă.
Şi tristeţea-i de veci,
în preajmă-i cînd treci,
e ciudată şi sfîntă,
iar în steaua-i de lemn
e un tainic îndemn,
cînd gorneşte cocoşul.

Pas răzleţ de pribeag,
mai încerc peste prag să rămîn
să găsesc în poteci,
prin hambar, pod şi beci
spulberatele urme,
fugărit şi reîntors,
cîine fără stăpîn,
petrecînd în neant
ale umbrelor turme.

Este moara de tuci,
fără chei şi uluci,
în chenar de mărgean văduvită,

geamăt surd să-1 auzi,
că te-ntorci, că te duci,
peste dealuri şi văi,
prin văpăi strecurat ca prin sită.

IELE

Prin pădurea verde, veche, mare
trece balul de fecioare.
Panglicile-atîrnă ofilite
în alaiul de iubite
neiubite.
Pe cărări zac frunzele mai multor ani
unde trec pantofii mici şi vani.

Prin pădurea verde, veche, mare
trece balul de fecioare
la viaţă sau înmormîntare,
văluri albe şi păr brun şi blond
şi unde sînt pleoapele cîte o floare,

Iar din hrubă-i, negrul voievod
numără pe degete arare
răzimat de trunchiul fulgerat
pe cînd trece ziua la culcare
fără cîntec, balul de fecioare.

POVESTE

Peste perini se resfiră noaptea pletelor,
sînt atîtea inele moi,
cine cearcănele ți le-a scris şi buzele ți-a încins
cu un fier roş în întuneric?
Pe prag mi-e scutul vechi şi paloşul călit.
Calul alb ca un mesteacăn năluceşte printre arborii de cărbune.

La poarta de zăbrele cu slove de rugină,
lîngă plopii subțiați de lună
am descălecat,
cărarea şerpuie prin buruieni,
sus s-au aprins palatele de sticlă.

Prin tăcere şi-n stranie lumină
scara ta de trepte desfăcute
prin care-au izbucnit şi tremură cuțite
s-a urnit sub pasul meu cînd legam calul,
el se uita la jocul stafiilor din parc,
fîlfîiri nelămurite mie.

Gîndul meu la tine ca un cuib pe-o ramură
a tresărit cînd am împins uşa înlăuntru
unde liniştea doarme ca praful pe fluturi,
în odăi, ca-n scrinuri, moliile au murit

pe crengi uscate de miresme,
e mult de cînd le-ai semănat chiar cu mîna ta.

Fără-ndoială slugile
ce purtau odinioară torțele au fugit,
^ar gmdul de mînie mi s-a risipit
ca un fulg de păpădie
cînd deschizi ferestrele.

Mă reîntorc din aprige poveşti,
sînt călătorul fără pată şi prihană
şi le-am uitat dacă mă chemi în somn,
cum zaci ca un izvor înghețat
printre fiordurile dantelei seculare
sub veghea fără chip a armurilor/

Din toată lumea drumurile duc spre tine
ca orele ce curg spre miazănoapte
cînd cerbii stăpînesc de pe stînci prăvălirile.

Tu nu deschide prea devreme ochii
să nu se risipească vraja rea,
aşteaptă: vin oştenii să te ia,
oştenii mei.
E Văzul care te-a văzut dintîi
şi e Auzul care-ți bea suspinul,
e şi Mirosul, cel fără de minte,
şi Pipăitul orb, şiret şi prea cuminte.

Oşteni flămînzi, viteji neobosiți,
pe targa voastră împletită
s-o ridicați de umeri şi de glezne.
Luați seama.

QUI ITER FECIT

S-a oprit în stele ora înfrîngerii,
peste lumea dintre patru ceruri a sunat.
Numai mie în tăcerea mea zidită mi-a sunat,
singur i-am auzit zvonul de bronz prin codrii somnului.

Sînt călătorul răpus de un drum
prin timpul parcurs pe aceleaşi lespezi din cetate.
Ce depărtări am străbătut pe loc
în mirajul cuprins al eternei sirene
pe cînd eroii cei de toate zilele
şi-au scris în fapt mărunta epopee.

Sînt călătorul vechiului divan
pe care s-au rostogolit furtunile de suspine,
pe vechiul divan, de zei înlănţuit,
zac printre sterpe flori de praf
arse de roua sălcie a iubirilor.

Unde mă aflu în povestea mea,
ce mai aştept în stingerile revărsate
ce legănări siderale prin liniştitele falduri?
Un înger intră fără să mai bată,
un înger, şi-mi aduce sentinţa.
Mi-a lăsat pe divan un fulg de lumină.
Nimic nu mai am de spus şi semnez.

MAGIE

Oglinda care a uitat de oră
s-a revărsat în noapte pe fereastră
şi-mi tremură cu stelele prin lume.

Aproape şi departe printre spume,
trup de sidef pe unda ei albastră,
pluteşti în gol spre altă auroră.

Iar în tăcerea dintre ieri şi mîine,
spectral ivită, visului meu soră,
aştept să-mi faci un semn, ca unui cîine.

SECETĂ

Iar în a patra zi de Paşte
acel albastru şi de aur popă
a stat zburlit în arşiţa de veacuri
cu leneşe mişcări de doică
să-şi legene păpuşa lui dumnezeiască.

Sfînt prea uitat pe pămînt,
văzutu-i-am cumplitele lui moaşte
cu gura de gură-cască pe isonul veşniciei,
cu trei oase la o mînă închinate liturghiei
iar dintre zăbrelele pieptului inima îi zburase
ca o pasăre de iască.

VASUL-FANTQMĂ

Prin văzduhul sărat al largului,
peste umbre sonore
cusute fulgere de sidef
pe trupul îngust de lemn vechi
al corăbiei-fantomă.
Pe catafalcul nocturn
vîrtej în suire, înaltă ivire ...
Un talaz blestemat în noapte boţit
şi-a frînt parapetul fluid
sub prora vetustă şi putredă ca o moară.
A fost în clipa celui mai sfînt azur
nălucit privirilor tale
cari aşteaptă arhanghelul totuşi.
Minune în noi răsfrîntă atunci.
Binoclul tău în cioburi pe covertă.
O, porţile deschise nouă deodată.
O, de ne-am smulge soartei, împreună.
Să mergem, să mergem,
prin bezna sărată a largului,
balul acesta, cine ştie unde ne poate purta.
O, doamnă, facă-se voia ta.
Matelotul din vigie s-a crucit: e semn rău.
Şi staţia de fără-fir înnebunise
că nervii ei de ghitară primeau prea solemne mesagii
pentru sufletul nostru astral.
Dar în largul ce se răsfoia lunatec
vasul-fantomă se caţără ca un păianjen
în propria lui pînză polară,
şi-n înteţirea goanei crescu-n aripi

şi se slei ca o lumină
în ruga ochilor exorbitaţi.
Aşadar a fost adevărat.
A fost, da, chiar el, vasul celorlalte orchestre,
vasul sticlelor cu dopuri de smoală şi epistole de adio în burtă,
o, vasul care şi-a pierdut popasul,
o, Valsul eternelor spirale, Valsul notelor zodiacale,
o, vasul de peste veacuri, vasul nevăzutului căpitan,
o, sfînt, peste vis şi aievea prea sfînt,
sfinte fără de moarte,—
dar am tăcut amîndoi la timp
şi ne-am întors peste funii şi odgoane, printre emigranţii clasei a treia
risipiţi pe jos ca excrementele,
în silnice serpentine ocolindu-le somnul,
spre cabinele noastre de lux cu parfum de origan şi de pluş.
Iar noaptea noastră n-a mai fost, n-a mai putut să fie,
n-a mai fost noaptea noastră dintîi
pentru ochii noştri străfulgeraţi,
pentru minţile noastre lihnite
de transbordarea fără de ceas.

PROCLAMAŢIE

Eu, prinţul din Elseneur, al negurilor sfîşiate
de negrul turn cu ace sparte,
cu orele una de alta depărtate,
că orele aci sînt ani şi anii veacuri,
Hamlet, cel care ar fi vrut să facă şi să dreagă,
şi soarele-l aştept de miazănoapte,
şi ascult vîntul cum se zbate şi cum se-mparte ...

Sînt talazurile mării de nord,
în furtuni de argint vechi, sub pînzele întunecate,
sînt pescarii în sicriele lor înaripate,
sînt păsările de alb doliu ale largurilor,
sînt străjerii de fum pe creneluri,
e spectrul tău, Majestate,
sînt sfeşnicele mari ce ard lîngă zăbrele, la ferestre.

în Elseneur ard focuri mari de vreascuri,
vîntul ca un duh rău se năpusteşte prin galerii,
cuprinde sălile cîte una,
se fugăresc noaptea cuvinte
de nevăzute guri şoptite
şi am zăvorit sala balului cel de atunci, pentru totdeauna ...

Eu, palidul prinţ care am avut dreptate,
eu, palidul prinţ

— cum mă numesc doamnele din societate —
nu cer azi oştenilor, pescarilor, plugarilor, curtenilor
şi sfetnicilor mei
graţia de a nu mă îndeletnici cu ei.
E pofta mea uitării să fiu dat,
să vie Fortimbras, vecin şi frate,
de la război sau de la vînătoare
— astfel de jocuri sînt cinstite foarte —
să suie mormăind treptele tronului: şi-al lui să fie!
să mă redea tăcerii, cetii şi visării,
prinţ de tristeţă şi onoare
pe urmele pierdutei Ofelii.

Dat la Elseneur, de mine, prinţ creştin
Hamlet, aflat în minţile lui toate
şi nesilit de nimeni,
celor de faţă şi celor ce vin
sănătate,
în anul Domnului (nedesluşit),
acum si-n vecii vecilor, amin.

ACEDIA

Trecătorule, spune-mi ce-mi mai rămîne
sau dacă nu-s un om sfîrşit.
O viaţă toată de bicisnicie,
de lene, haz şi preacurvie,
huzurind din prag în prag,
m-a giugiulit, m-a legănat
la sînul ei cald şi dulceag
pînă de umblet am uitat
şi-am încărunţit neîntărcat.

Ce goarnă azi ar mai putea să mă tresară,
ce bici de foc să-mi vie de hac,
ce ştreang de griji să mă tîrasc-afară
din scutecele unei jumătăţi de veac?
Sau care astru să-mi ridice ochii
spre firmament, de pe buric,
cînd totul e ştiut, totul e trecător
şi nu mă sperie nimic,
nici spectrul palid ca un cartofor
care de la un timp îmi dă tîrcoale
căscînd prelung orelor mele goale.

DINCOLO

Trup în repaos, fără de scop aşteptare,
lin timpul luminilor minunile şi le perindă,
umbrele şi luminile-n vasta şi singura lor oglindă.
Scuarul dezincadrat şi spart în mii de ferestre
lent îşi desface-n azur amănuntele lui terestre,
haos plin ca un stup şi galop fără loc şi hotare.
Dus pe firul amiezii pînă-n a noua tărie,
sufletul meu ca o rufă se leagănă-n veşnicie.

TOTAL

Primăvara, goarne
răguşesc în seară.
Udă privirea farurilor.
De iarba crudă
se taie sîngele cailor.
Deasupra ca un înecat
avionul trece vămile pe spate.
Clei nou plîng afişele şi livezile.
Pe bărăganuri
vor opri trenurile,
lăcustele şi omizile.

MEMENTO

în larma orchestrei de negri, din lîncede cîrciumi de lux
în clinchetul cupelor limpezi, în duhul plăpîndelor jerbe
sau poate departe şi-n goană pe-alei de polei şi de umbră
cînd tremură coarna femeii din perne şi vis
şi palid e chipu-i şi aprigă şoapta,
şi-n zori pe-o faleză pe treptele-n spumă-ale mării
şi-n serile marilor zodii cînd clopote trec nevăzute,
oricînd şi-orişiunde se-adună-n tumult darul vieţii,
m-ajunge din urmă fiorul ce-nvie
icoana şi glasul captiv altor lumi
şi care mă cheamă şi nu-s nicăiri.

STUPRUM

Drept-credincios purtat de-un aspru chin,
oh, să-ţi sărut piciorele palide
şi banca de piatră şi restul,
amin!

în numele lui Pan şi Priap
la poalele păgînei nopţi,
ne căutăm cu şoaptele şi gestul,
amin!

Ne fie tenebroasă legănarea
prin parcul relelor moravuri
în care aiurează-un aleluia
cu glas de ape, iz de crin,
în estivala -legilor călcare
blagoslovind culcuşul nostru tare,
amin!

Din ordinul stelarelor conclavuri
nu vie totuşi uragan spre noi
acel gardian hapsîn ce-şi creşte barba
cutreierînd ca un strigoi
prin paradisul de suspin,
amin!

Ci joacă-se de-a baba-oarba
cu arborii complici şi goi,
să-l ducă valvîrtej unde-o fi iarba
mai deasă şi tufişul mai cu spin,
pîn-o cădea cu botul în trifoi
şi-n greierii cu scripcile de iască,
să-i numere, să-i pască
pînă la ziuă ca un gură-cască,
amin!

CAMPANIE

în claia de fîn sub a norilor turmă
războinic ibovnic ţi-am fost, schimbul doi.
în noapte, mă crede, soarta e crudă
vrăjmaşul cînd te-ajunge de pe urmă,
să rătăceşti ca un strigoi.

Tu ai uitat tot ce-a fost între noi
cînd cocoşii cîntau, stelele cînd sîngerau
şi erai goală ca o paparudă,
străino de neam, sora mea de război,
vie şi de rouă udă,
lunecat pe coaste, răzleţit de oaste
cînd ţi-am fost ibovnic schimbul doi.

Astăzi de departe în zadar te strigu
of zis pe-ntuneric pînla cucurigu
în auz să-nvie ceas de vijelie
pe răbojul nopţii semn numărul doi.
Că e scris: întîiul ultimul să fie
şi dacă mai cuget mă cuprinde frigu
că de-atunci şi pînă-n ziua cea de-apoi
cîţi se mai perindă tot nu lasă urmă
în claia de fîn sub a norilor turmă.

TÎNGUIREA LUI AZOR

De-ai fi fost crudă numai şi vicleană,
ţi-aş fi şi astăzi cîine credincios,
pînclind cîte-o privire, cîte-un os,
în umbra ta, din milă suverană.

Ca să-ţi desfeţi stăpînul nemilos,
la rîndul tău şi tu o mică pradă,
mi te-ai jurat, m-ai pus să fac frumos,
să trec prin cerc, să merg ca la paradă,
sub ochii lui, cu-o tinichea de coadă.

Azi vorba pîngărită se răzbună:
lăsîndu-ţi juvaieru-i drept prinos,
Azor s-a dus, cu-o lecţie de folos.
Mai urlă el, din cînd în cînd, la lună.
Dar ce-a rămas din mîndra lui stăpînă
prinsă-ntre pragul cel de sus şi jos?

GLOSAR

1

Unde se găseşte liniştea sfîntă:
la miezul nopţii într-o cameră de hotel,
pe un gheţar în beznele roşii,
pe ocean sub steaua polară,
în lacul de iarnă din inima codrilor,
în schitul de lemn, în somnul copiilor
şi în tăcerea gîndului cînd trece veşnicia.

2

în om se învechesc gîndurile,
se coclesc privirile,
ochii au fost ca fîntînile,
minţile au fost precum stelele.

3

în adînc e tăcere
şi pîndă de veci în unghere,
şi tîlcuri în cîte-un cuvînt
ca şerpii ce dorm în pămînt.

4

Miez de noapte, codri de păuni,
plînge-mi, mamă, tu singurătatea,

spune-mi care mi-e partea pe pămînt?
Să trec vremurile ca un lanț de munți.

*

Lampa galbenă, fără de suflet,
pîlpîie sub bolțile de var.
Gîndul mi-l simt cum în goluri tremură
în seara-n care arde numai pentru el.

6

Spune-voi vorbele acestui veac?
în ochii lor
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față,
pîndesc ura ca o întunecare,
nedumerirea ca o moarte.

7

Luna. Slove-n nisip. Tăcere.
Luminează-mi cu mîna pe inimă,
Diana, nume descîntat, Diana,
Salcîmii tăi cu dinții albi
rîd şi azi.
E lin atît că toate miresmele
s-au zvîrcolit ca pisicile.

8

Mă dor şi ochii orbului de peste drum,
mă doare-ngîndurarea cernitelor femei,
tăcerea glasurilor de-altădată
şi veacurile adormite-ri scrum.

9

Fac față limpezimii cu privirea,
cuprind ca-n scoică nopțile-n auz,

ascult şi timpu-n curget şi măsor
în gînd vecia şi nemărginirea,
şi-s trufaş poate cînd încerc s-o spun.

10

Dar ce folos cind ochii noştri
pierdutu-şi-au corabia-fantomă,
şi cînd sălbatice, femeile, cu hohot,
m-au părăsit deodată, fără rost?

11

în buruieni o hîrcă şi-o falangă,
vechi âmîndouă, una lîngă alta,
ce ruginită şi ce costelivă
îşi scoate limba una, îmi surîde alta,
şi cască gura âmîndouă, deopotrivă.

12

Recitesc vorbe de mine alese
şi toate sînt ale celuilalt.

13

Tu oare nu-ți cunoşti puterea,
tu singură şi care plîngi,
şi n-ai aflat că gîndul meu ți-e rob
şi mă ascund în tăcere
ca un tîlhar în întuneric ?

14

Fratele meu de dincolo de lume
a cîta fulguire mi-l ascunde ?
Prin zidul despărțirilor străbate,

pătrunde cu bătăile pendulei
şi umple liniştea ca mersul, lunei.

15

Vuietul vîntului iureş dă culmilor,
tremură-n şubă ursul şi-n gheretă.
Nici un păstor sub steaua de pe munte
şi nici un munte sub steaua de pe păstor.
Luna zace-n omăt ca o beretă
şi brazii toţi o străjuiesc într-un picior.

16

Azi dragostea e numai ţăndări ca hohotul iubitei
ce chiar atunci m-a părăsit.
Trebuie totuşi să vă spun că iubeam ca un nebun,
I-am speriat gîndurile şi amintirile
şi-alerg şi azi să i le mai aclun

17

Orele pogoară de pe munte
ca limpezi stele sau ca albe turme
din depărtări şi linişti lin urnite,
spre care locuri fără semn şi nume?

18

Pornit din loc la luptă şi-ntors pe-acelaşi loc,
un semn a vrut să nalte celor căzuţi în foc.
Şi-a ctitorit în piatră că moartea nu desparte
pe cei plecaţi deodată cu arme către moarte.

Broscoi rîios spre marginea bazinului
printre mărgelele suflării sale suie
şi jalea din privirea-i stătătoare
o cîntă ca un cuc pe sub cucuie.

20

Soarele ca un rege sălbatec
îşi cercetează ţinuturile.
Vulturii-şi dreg glasurile lor,
brazii-mţepenesc pentru onor.

21

Lîngă glasul ei e-n genunchi ecoul,
lîngă stînca lui s-a culcat izvorul,
lîngă racla ei mirele se-opreşte
şi sub luna nouă cîinele boceşte.

22

Iar îngerii-nsoţindu-mă cuminţi încîntîndu-mă
pe-un singur lung ison şi mult monoton,
la fruntarii, vai, nevăzuţi făcutu-s-au
tufe de răchită, cu scheletic zvon.

23

Port masca celui care-am fost,
îi ştiu şi vorba pe de rost,
prin ochii lui mă uit la lume,
şi mai purtăm şi-acelaşi nume.
E prea destul ca să-mi îngîn
că totul trece, eu rămîn.

24

Tăişul, roata, focul şi frînghia,
isteţul om le-a născocit pe rînd,
le-a pritocit în capul său plăpînd,
şi minunat de tot ce-i dă prin gînd
îşi cere ca răsplată veşnicia.

25

Ce om de treabă medicul de plasă,
cu taşca lui călcînd din casă-n casă,
şi-ntr-un docar, pe vreme rea sau bună,
din sat în sat, de două ori pe lună.
Cum se oprea la fiece fîntînă
să bea din jgheaburi iapa lui bătrînă.
Aseară iapa mi 1-a-ntors la vatră
şi-a nechezat prelung oprită-n poartă.
Dar doctorul a-ncremenit pe capră.
Bat clopotele şi toţi cîinii latră.

26

în parcul în care se leagănă vîntul
aleargă şi iarba de rupe pămîntul.
ÎPăunii răscrucilor iau chipul fîntînilor
şi iepuri se joaca prin casa stăpînilor.
La crucea strîmbată pe-un somn de mireasă
se piaptănă-n voie o salce pletoasă.
Şi fără pereche, dar nici că le pasă,
trec albi armăsari în ciorapi de mătasă.

27

O, cîte cruci pămîntul poartă,
şi oase, pulberi fără semn.
Vechi leagăn dus de-aceeaşi soartă,
rotit pe-al său ocol solemn
prin recea lumii strălucire
cu plîns de clopote şi,glaş de lemn,
cu bocete-ntru pomenire
strigat e-n gropi an după an
şi-h chinulf ce mereu re-nvie
al celor care speră-n vân.

28

Neant, minciuna minţii, ce abis
ai prins de pasu-mi efemer
ce tremură, parcă-ntr-un vis
în care-s veşnic prizonier?

29

Unde-mi sînt lanţurile de-altădată,
ce gînd smintit le-a spulberat pe drum?
Li-s şterse urmele, şi uşurată
mi-e astăzi inima, plină de scrum.
Dar ce mă fac fără de ele-acum?

30

Să-ţi pot răspunde: n-am nimic de spus.,
Şi dacă stărui: nu-mi aduc aminte.
Poveşti sau adevărul de mi-ai spus, ,
să-mi pară joc zadarnic de cuvinte,
să le-nsoţesc de cel mai blînd surîs
furat de pe o gură care minte.

31

Singur în gînd, gîndul singur mă cere,
taina mi-ro port ca o candelă-n umbră.
Viu printre morţi, sînt un mort printre vii,
veşnic de sînt, mor de morţi efemere.

32

Ai mei sînt toţi trecuţi de-acest hotar.
Cutreier printre vii uitat de lume,
caut ziua de ieri
printre peceţi de praf, prin goluri fără de străjei
le dibui urma, singur îi mai chem pe nume
şi cînd cred că-i totul în zadar
aud glasuri de peste hotar.

33

**Nu-i resemnarea rostul meu, nici gîndul
cel mut, cel închinat tristeții; nu-i.
N-am să mă plec obşteştei legi de fier
cu lacrimi şi cuvinte plîngatoare,
primind ce-i scris, că-i pentru fiecare,
că toate sînt, trăiesc şi-n urmă pier,
desfăşurate din acelaşi ghem.
Că bocet nii-s, nici urlet, ci blestem.**

34

**Şi-n dragostele tale te arată
milos la chip, dar aprig totdeodată,
ca un tîlhar pe căile-i nocturne
cuțitul nu-1 scăpa, să nu laşi urme,
să fugi la timp, şi totul în tăcere,
nici şoaptă chiar, şi fără de durere!**

35

**Zugravul înnoieşte la răstimp icoanele:
oamenii, caii, numerele caselor,
soarele, pietrele, arborii,
şi pînă şi glasurile, toate glasurile.**

36

**Să nu mă-nşeli: să vii să te dezleg.
Nu fie prag minciuna-ntre noi doi,
Sfîrşească-se povestea-ntre-un suspin
şi-o lacrimă să-i lumineze umbra.
Mi-ai spus. Iar inima s-a veştejit în mine.
De ce nu mi-ai vorbit, la timp, aşa,
să-mi iert păcatul, izgonind căința?**

37

**Să nu mai ştiu de mine, de ieri, de tot ce-a fost,
iar glasul tău ca luna, pe fundu-unei fîntîni
să tremure-n uitare, pierdut de-al său ecou.
Năframă fluturată de reci şi pale mîini,
nu-i timpul mort şi n-a veni nici nume-n veacul nou
în care vîntu-ngînă poveşti fără de rost.**

38

**„Să mori, cînd ai ajuns la țintă, ca vestitorul din
vechime, să vezi în pragul tău norocul sosind cu
moartea dimpreună, să-ți iasa-n cale visul însuşi,
atunci cînd dragostea s-a dus, să nu mai ştii ce-i
bucuria, cînd ai îngenuncheat restriştea, o, cîte
suflete n-avut-au acest destin, acest apus."
(Balzac)**

RĂZVRĂTIRE

(Soliloc nocturn)

în toiul beznei clopotul de lut
al inimii, un tîlc de cobe-mi bate,
fior ce-şi scrie slova din trecut
arzînd cu frig simțirii înstelate.
Tresar atunci, întocmai ca străjerul
pe zidul său, de-alarme bîntuit;
în tabăra de focuri, sub cetate,
cetind vrăjmaşe zodii, el, stingherul.
E palid ceasul întreruptei veghii
cînd şoapte răsucesc uscate foi
tîrîte-n zvonul trîmbelor de ploi
spre creste vagi de spectrii-n sure zeghii,
răzleț ca zborul corbului în noapte
solit din neguri, săgetat şi-ntins,
metalic prin pustiul meu vibrînd
o dată numai, fără-ndemn şi gînd.
Ce semn, mă-ntreb, e-acesta, şi de unde?
Ce glas, că preget şi m-adun în mine,
şi caut înapoi, ca un învins
ce nu cutează golul să-l înfrunte ...
De ce să strig: cine-i acolo, cine?
de ce să chem, cînd golul nu-mi răspunde,
să gem, de ce? cînd nu mă tem de moarte,
să fug, duh zăbovit în zori, — dar unde?
Sau să-ngenunchi, nevătămat şi-ntreg,
răpus de-nchipuiri şi de vedenii
pe care-un veac le leagănă şi-mparte
lunatecilor priponiți de-un vis
în mers rotund, nesigur, spre abis ...

Cu vîntul care-i? vraja s-o dezleg
nod gordian, obscur ca un descîntec
păstrat în a mileniilor carte,
iar paloşul, ce mîna mi-l ascunde,
un fulger orb şi rob din el să-mi dreg
şi să-l împlînt în soartă ca-ntr-un pîntec.

CAVALCADĂ

Port secolul pe umeri, manta de vreme rea,
şi dacă-mi plouă-ntruna şi necurmat îmi ninge,
mă mîngîi că-n rotire pămîntul, ca o minge,
nu-i mai cruțat prin hăuri decît spinarea mea.

Atlas, titan ce-n două se frînge sub povară,
zadarnică ți-i truda şi visul ne-nțeles:
simt, dintre noi, fireşte, că eu sînt cel ales,
cînd văd că-s dus în cîrcă şi-n chip de pierde-vară.

Vitează-mperechere, victimă şi călău,
din praştie-n genună scăpați pe-a nopții stivă,
ce zodii ne dezbină, ce zeu ne stă-mpotrivă,
legați, prin goană, cobză, şi-n drum spre ceasul rău?

Dar dacă prin tăcerea ce ne-a-nvrăjbit din veci,
ne-ar săgeta, răzbind-o, un gînd de răzvrătire
şi valvîrtej rupînd-o din vastul nostru beci
ne-am împlini prin lume destinul, în neştire?

TAINĂ

Amurgul ca o vale de război
mi-a cotropit cu steaguri n'egre gîndul,
cu steaguri negre-n sînge şi de-a-rîndul
mugesc spre soare-adînc cirezi de boi.

Iar plopi tăind din culmile de lamă
bice'de umbră-n razele ce fug
trece-amintirea-n mersul ei de plug
cînd vestul cască poartă ca o vamă.

Acum, stafii alunecă prin bezne,
acum țîşnesc comori de foc din gropi,
miresme şi culori "se leagă-n snopi
şi trece somnul planetar de lesne,

căci vii tu re-nviată la un semn,
cînd suflă vîntul încărcat cu lună,
tu, salcie în zile de minciună,
tu, arsă-n mine, ca un chip de lemn.

SĂ AŞEZĂM SEARA

Să aşezăm seara aceea în dedemult
şi să luminăm storurile amintirii:
Ţii minte — toate casele aveau grădini
şi încremenise tăcerea luminată.
Peste acoperişuri a început atunci
să cînte rar orologiul din cer
şi luna curgea peste; casele din zinc
şi străzile străluceau ca gîrlele.
Biserica de raion *
în curtea cu morminte poleite
cu ramuri cizelate de cuţit
ne-a făcut să visăm un minut
şi ai aplecat capul pe umărul meu
încet, ca sub o petală de trandafiri,
Palida îţi era faţa şi lăsase în ochii tăi
întuneric ud.
O, de am regăsi seara aceea de provincie
cînd în gară se urnea un tren
şi casele luceau în grădini brusc.
Ţii minte: nimeni.
Toată lumea la rostul ei
şi vîntul pleca uşor acasă
şi iar a cîntat ornicul.

* Cuvînt neclar în manuscris.

LA SERGIU

Ora strînse ramuri negre în fund.
Auzi freamătul întunericului sporind,
prietene?
Caii trăgeau apropiindu-şi capetele înalt
goale zările ca un altar
ude stelele şi vîntul cald
şi praful drumului lumină.

Să însemn clipele mai tîrziu
de pe acum sîntem mai bătrîni cu mult
pe bărăganul gînditor fug umbre de cenuşă
drumul şi o trăsură
lipsesc pentru suflet tăişurile unor plopi.

Capul nostru de puf în aer
de-a lungul priveliştii
în noapte roţile cîntau cu vorbele
nădejdii: fără îndoială popoarele
se vor răscula
căci altfel n-am sfîrşit cu tirania.

Spre casa de ţară, cîmpul adînc
aşteptăm vara cu dropii de foc
cu ţiganii tăi prin lanurile galbene
şi seara pe larguri cu prisos de lună
cu ape în sunet, cu crengi de cărbune
şi aripi albastre lîngă fîntînă
cu îngeri creştini.

ORĂ UNICĂ DE SINGURĂTATE

Oră unică de singurătate
toată cetatea doarme
zidurile sînt albe şi străzile se pierd în somn
grădinile şi-au legănat fiorul, au şoptit
şi au tăcut!
în grădină, pe masa sprijinită în pietriş,
las fruntea pe care a luminat-o luna
am privit aerul ca sticla şi pomii de întuneric
nici un gînd nu pogoară în mine călcîiul său ferm
nici o dorință nu-mi adună firea şi nu-mi sapă muşchii fețe i,
O, cîtă luptă şi minciună,
de unde oboseala asta de învins
a vinovatului care-şi spune taina
cu buzele albe şi ochii ucişi?
O, pat ispititor al renunțării,
e atît de lung drumul înapoi
si atît de necunoscut celălalt, înainte.

FEMEIA ALBĂ REZIMATĂ DE ARBORE

Grădina cu pavilion de lemn între cypreşii tăioşi
Luna alungă oglinzi între cypreşii negri.
îmi voi aminti cine ştie de grădina din provincia tăcută,
şi de globul albastru şi minunat din mijloc.
Femeie albă răzimată de arbore
seara era curată şi vorbeam liniştit
nici un parfum prea aspru, doar
un clopot a numărat orele şi sunetul lărgea flori pe oraş
atît de sus,
că aş fi vrut să-ți arăt oamenii cu aripi de lebădă
cum trăgeau de coarda clopotului fermecat.[1]

CORN DE TOAMNĂ

Toamnă, muntii-şi strîng mantiile reci
mantiile reci/cenuşii şi sărace ... ,
Pieptul lor e bătrîn şi încercat n
şi de osul lor s-a tocit fulgerul.

Stînele coboară, fumegînd ceață/la şes
fluierul omului scrie linii dulci in seara
cerbii sînt mulți şi painjenii țes
ochii de lup jar ard la margini de țarini.
O, țară în toamnă, țară de lanuri,
țara cu munți osoşi, cu păduri sunătoare,
la oglinda roşie a lacului, Făt-Frumos
şi-a părăsit femeia, calul şi copilul:
ostile noastre stau la hotar, în hainele cenuşii ale îndurării.

Aci zarea şi viitorul s-au contopit
şi ochii noştri zările întreabă;
secere din sure destrămări,
mistuiți focul pînă la străjile simple,
ostile şi-au ridicat fruntea şi întreabă moartea,
acolo unde zări şi moarte s-au contopit.
Ca şi munții de cari s-a tocit fulgerul
ele au primit fierul duşmanului, adînc,
şi-n zadar vitejii lui au căzut cu desfrunzirea ...

Toamnă, munții-şi strîng mantiile reci.

VÎNT RĂU

Norii atinşi de gheare de copaci
norii se duc nebuni şi sfîşiați,
în văzduhul ciuruit prin stele
pămîntul poartă coama lui de rele
şi toate vînturile-1 duc chiuind.

De ce mi se strînge sufletul, mărăcine dureros,
de ce se teme gîndul ca un umăr
gol şi de sînge stors ?
Caut drumul fără de cotituri
dar el străpunge zările, fără de număr.

ABECEDAR

Ziua sfîrşeşte în ochii tăi.
Ziua izvorăşte clin ochii tăi.
Apa izvorăşte din gura ta.
Florile seamănă cu gingiile tale.
Aerul e tînăr în glasul tău.
Primăvara vine din rochia ta.
Păsările le-ai făcut cu mîinile tale.
Umbra se ascunde în unghiul trupului tău.
Lacrimile sunt lumini pentru urechea ta.
Rîsul e un cîntec pentru dinții tăi.
Seara e o vrajă a părului tău.
Somnul e o clipa din sînul tău.

BALADA UNEI NOPȚI

Tîrziu, cu plopii obeliscuri de cărbune
cu stelele ostenite ca nişte flori
în noaptea exagerată trece panoplia vechii lune
jefuită, şi-un corn sună, prin ecouri răsună
atingerea stelelor.

„Mary, lumină pe scările de marmoră
cobori dreaptă în grădinile adînci
au crescut femei în argintul fîntînilor
şi se-ngînă-n noapte, cîntece prelungi."

Mary, pe scările hiperbolice pogoară
cu opriri de fantasmă la fiece pas
mîna mîngîie balustrada de marmoră
luna îi țese drumul palid cu crini.

Statura dintre copaci se înclină
adînc, cu solzi de aramă pe umeri şi piept
cu coif pavoazat de trufie
şi pumnul înnobilat de scut ...

Prin aerul-ndulcit de mandolină.

MAGIE ALBĂ

Niciodată, acesta' e cuyîntul, cauza tuturor restriş- ..••<.. -V/ ' tilor.

Niciodată/^em. puterea 'i a .şi' iată- .pâiâîijenii toţi îşi scarpină ungherele. r

Apele s-au sfătuit pe întuneric,'dezmierăîhd pleoapele prundişului.

S-au risipit carele cu fîn în tone de mireasmă, pînă a lătrat scurt căţelul pămîntului.

Iubita, (atunci) înaintînd pe panglica de argint a lunii şi-a părăsit pavăza şi pieptenul ih iarbă.

Oh, fiinţa mea de paj a suferit plăpînd oprită sub o stea.

Calul s-a smucit ca o sabie. Morţii cuminţi s-au înălţat în plopi, peste propriile lor aşternuturi.

A fost o seară demnă de visul Maicii domnului, o, da, vă pot da asigurarea aceasta ...

[ÎN ANII MEI ULTIMI]

în anii mei ultimi, în temniţă grea
căinţele îmi port şi amarul.
Soţia mea tristă e-n lanţuri şi ea
şi-un zid ne desparte calvarul.

Urmez printre gratii un zbor de porumb
departe-n tăriile albastre.
Ascult prin perete nisipul de plumb
ce-ncheie Ursitele noastrel

în cripte zidite ne stingem stingheri
şi-n clipa-umilă ce doare
osînda ne smulge din tot ce-a fost feri
cu aspru-i refren de zăvoare.

Să pot să-ţi simt mîna şi chipul să-ţi văd
n-ajung 1-acest dar nici moarte:
răzleţi să străbatem prin vastul prăpăd
ce-ndeamnă-a destinului carte.

Şi-un înger ne facem din fiece gînd
prin lespezi şi fier să străbată
s-adune cu moarte pre moarte călcînd
sleitele timpuri de alt'dată.

TEMĂ

Anii de mult, anii uitaţi se mai întorc o dată
n-au trecut sunt aci şi nu ^ilnt nicăieri
se-ntorc de altădată Serile ca şi cum
timpul s-ar fi oprit să mai aştepte
nu ştim ce vor şi nu ştim ce să facem
poate a rămas de şpuş ceva poate
am uitat şi ne aduc aminte
poate că totul n-ar fi trebuit să fie aşa cum este
poate că e un început de unde am rămas şi-n urmă va fi altfel
sunt lacrimi care n-ar fi fost, cuvinte de adio răzgîndite
şi ca-ntr-o vrajă ţi se dăruie povestea
pentru a fi altfel retrăită
ca o potecă de toamnă pe care
te re-ntorci prin moarte foi
şi la al cărei capăt aşteaptă o altă primăvară.

FLAŞNETĂ

Mi-aduc aminte şi de alte glasuri
fireşte, dar le las soarelui, cu plămînii din alt metal.
Inima mea de la început obosită, osîndită ...
de-a lungul cartierelor vechi
anevoie răsuflă de anii trecutului
întemniţat în lada de lemn.
Cum să uit, cum să uit
refrenul veşnicului altădată
cînd trece prin toate vinele mele deodată
ruginit pe acelaşi suspin
apele de melancolie din acvariul meu de lemn.

FOILETON

Castelul, —
se zice că sufletul cel de pe urmă
a fost moşul încet cu ochii de timp
care se culca în patul de paie vechi
şi avea barba albă şi murdară ca o oaie.

Mă gîndesc la obiceiurile lui de maşinărie
la bronşita ce-i vîntura halatul
la turta lui de cenuşă
la cheile roşii ce sunau neînsemnat prin săli
la paşii scrişi în praful adînc,
la paianjenii-bijuterii-încremeniţi în unghere.

Cei cari scriu romane sau balade
pentru lume în jurnale
ar istorisi, fără-ndoială, că paznicul
e depărtat şi bizar
că glasul lui te ajunge din peştera anilor
şi e frig cînd îl asculţi.

Cititori, eu cred că bătrînul era cu toţi bun
— e drept că uneori părea mai mare *şi* că aşteaptă, -
ci obiceiul îi uscase ca seceta pornirile
el aprindea în fiecare seară cele trei lumînări
în sfeşnicul brun-înverzit
se închina la icoane şterse

şi dimineaţa trăgea funia clopotului fals
după ce morfolea în gingii capătul ei, de foame.

Podul zăcea aruncat peste şanţ
pentru că nimeni nu mai răscolea pustiul
căpitanii prădau alte ţăii
şi eremiţii se-ndrumau' spre Thebaida.

Moşul îşi picotea ursita aici
lîngă armurele solemne de tăcere şi poveste,
dar nu mai sufla colbul şi nu mai ştergea
rugina înflorită cu blazoanele,
şi-n panoplii şi pe spadele cu minerul cruce.

Cu mîinile liniate de venele negre şi tari
pe uşile deschise nepripit,
gîndu-i plăsmuia obstacolul mort
lîngă sfîntul mormînt,
dar fără sentimentalism şi uneori strănuta prea tare
şi consimţind să moară fără duhovnic.
... O uşă, însă, o pomenise ferecată, ca o visterie
şi grea ca porunca
de care nu-şi zădărnicea sforţările
nici nu-şi mai alipea auzul
şi trecea posac şi neauzit de sine, înainte.

Pe ziduri, urcase mucegaiul — căptuşeală —
parcul a încălecat împrejmuirea, către zare,
soarele văpsea
păsări strălucitoare ca papagalii,
lianele ce legau arcuri între coroane,
jocul maimuţelor,
şerpii stropiţi cu puncte şi-naripaţi
de odihna fluturilor contemplativi,
ferestrele zăbrelite, cu priviri prea triste pentru
expansiunea vegetalelor

şi scara de mătasâ şi archebuza stricată
de la poale.

Cititori, am să vă spun altădată
cum ferestrele erau ale camerei încuiate
unde mă aştepta
Domnița adormită de o vrajă rea
care n^umai pe lună — rotundă —
lîngă zăbrele
cînta calul cu potcoave de argint în lumina cărărilor.
Şi cît de străvezie era.
Şi ce lung îi atîrna, cu anii, părul.

ȚIPAT

Viața în mine s-a întristat
ca un geam în care bate ploaia
vreau un ținut cu frunzişul plîns
şi cu bălti sfisiate de vînturi.

Viața în mine s-a întristat
dar în jur trece şi rîde
sînt lumini, sînt amăgiri de fard
pe obrajii voştri de var.

Sînt minciuni, sînt minciuni, sînt minciuni
opriți-vă pe un gînd, o clipă
e ciudat: ați uitat ce-ați ştiut
tot ce-ați ştiut.
Cereați un maldăr de fîn cosit
şi a fost un pat într-un han cu stafii
unde toate orele sînt tîrzii.

Vino, femeie în negru,
peste pragul închis
pasul tău e ultimul ritm
pentru tine e tot ce-am spus
şi nu-ți las nimic
căci iei tot.

Chip închegat din suspin
vino, chin dintr-un chin,
viu risipit între cioburi,
lacrima grea pe lumini.

[IULIE]

Iulie ca un cîmp de război
şi-a răstignit pe zare panoplia;
de-acum clinchetă în pădure foi:
eşti depărtată cît copilăria ...

O, recunoşti durerea de atîtea ori ţipată
şi nu te smulgi din rana mea, săgeată!
Ştiu cîte lacrimi usuci în mîini
şi mîndria ta, printre cîini.

în gîndul ars de asfinţit
cresc plopi cu vîrful de cuţit
şi unde umbrele lor fug
trece-amintirea ca un plug.

Poate soarta ne-a fost aşa; dar pînă cînd
focuri de var să se mistui e-n gînd?
cel puţin, dacă strunele ar plesni; ce întuneric,
şi de-atunci, fără amintiri, să rîdem histeric.

ÎNDEMN

De parcul apropiat ziua era plină
şi adierile toate veneau din parc
şi toate cîntecele, prin soarele destrămat.

Era o zi prin care trecuseră steaguri
o zi în care clopotele au mugit
o după-amiază cu umbră sub arbori
şi cu marele bazin din piaţă, secat,
atunci cînd sufletul meu s-a înstrăinat
de liniştea venită între ziduri
ca un văzduh între talaz şi cer.

Simţire, de atunci ţi-ai amintit
şi-n tine a străbătut iar plînsul
prăpastie cu marginea de flori
în care către fund călătoreşte,
de mult,
o piatră aruncată cu blestemul
să rupă şi să vîjîie mereu.

Scufundă-te, doliule, în.mine.
Să trecem prin înduioşarea clipei
prin zvonurile orei fericite
prin spaţiul pe case, răsfăţat
cu acea frunte care-aşteaptă lauri
şi o gură împodobită de surîsuri
ca un potir de sîngele jertfit.

PANTELIMON 1915

Ce tenebros rroimaaaşitic v$a£<p; • j
vrăjit de palicifaPi^qi;;., </;
mă, cheamăia#> î^^vi^d^v^
sub,sideralul.rippţiiî^arc.-,

Sub ce obscure ^pşpieii.r, .Ţ
iau calea multelpr;cfăsqr^|Gi ,i
să prind - printre -şiră] $ri * de: ituci
alaiul; albelor .ospicii ? $ \ ^ , •

Ce yînt iscat de-al.toarnnei. glas
porneşte-al arboritor trHQppt,,, «
umplînd spectralul orei cloppt
de-un dangăt. lung de bun-rămas ?

(RĂTĂCIRE)

Rătăcire, lungi sînt căile pămîntului.
Te urmăresc glasuri din trecut
totul a mai fost auzit şi văzut
asculţi serile nebunia vîntului.

în cerul vechi al privirilor
dezmierzi pietrele, arborii, apele
iată balul mut al fantomelor
lumea îţi pierde pasul printre urme.

Privelişti de lespezi fără nume
timp sucit în iederă în sălcii
peste oase, măşti şi ruine
semne ard din îngheţ de lună.

SUVENIR

Pe marginea verii de foc în după-amiaza eternă
pe stînca de bronz vechi te-am chemat
peste veninul sfîşiat al talazurilor
trup înlănţuit care ai gemut
îndelung semnalul furtunii tale
pînă-n cerul de atlaz al aşternutului de lut.

Lîngă soarele cuibărit cu grele comori în mine
te chem, fîntînă fugară,
tu purtătoare de daruri de răcoare.
Ţie-ţi închin
ancora zbaterii mele spre mîntuire
prin moartea din care toţi morţii mai palizi se-ntorc.

Nici liniştea azi plină de ţipete marine
şi nici verdele eter cu năluciri de zăpadă,
nici legănările fără braţe ale depărtării
şi marea privire de-azur în care mă răsfăţ fără timp,
nici blondul nisip de veşnicii spulberate
n-au luciul pîntecului tău ca banana,
al pîntecului tău care mi-a rodit de mai multe ori.

[VREAU SĂ-MI SCRIU...]

Vreau să-mi scriu cîntecul adevărat
cum l-am ghicit din cărțile cetite
cum l-am pătruns privind în jur
privind pe cer, pe cîmp,
la plante, vite şi la oameni.

O, desigur, e o tristeță mare şi simplă
de-a mă simți, aşa;
înțelesul e ca o pîine ce se frînge
încet,, sub fruntea >care a pătimit
şi e în asta ceva şi bun şi amar.

O, semenii mei din iarbă şi din rouă,
ființele cu ochi drepți şi uneori fricoşi
cu .pielea netedă şi blana moale
şi toț; eu fluviul roşu în voi:
prietenii legați de lut şi de văzduh,
brazii cu scoarța dureroasă
şi pasărea cu, sînge cald.

Vin între voi'şi nu sînt nimic mai mult
şi mă tem de ochii piezişi
şi de tăcerea care mă alungă.

E o greşală veche, şi o ştiu,
e o trufie ispăşită
aceea care-atît ne-a despărțit.

Lăsați-mi trupul gol să se apropie
de trunchiurile dîrze printre care
atîtea boturi umede pîndesc şi-adulmecă.,

Lăsați-mi glasul să se reîntoarcă
în ramuri, rîuri şi-n chemarea
jivinei, noaptea.

Lăsați privirile uimite,să vă roage
şi mîinile ce singure au păstrat
ca iscusința şi deşertăciunea
să vă împletească an fpi»şi flori
podoabe.

[SIESTĂ]

Din orchestră sunetele au fîlfîit
pe terasa de var ameţită de mare,
sunetele, rîsetele, valurile, vînturile
si culorile, toate culorile ...

Apele, scuturi de zinc copleşite de soare, —
trepte de spumă de-abia şi-aripi atrase coboară.
Sînt un tînăr sentimental care ascultă muzica,
am o iubită neurastenică într-o casă de sănătate.
Sonia, să deşertăm cupe reci
într-un jeţ de paie la mare.
Ochii mei distraţi colorează un pavilion străin în zare»

Nu-i aşa că sînt poet mare?

JUCĂRII

Un pian în etajul de sus
cîntă sub o mînă nevăzută
Reprockes d'amour
pe care-1 plînge o fată obişnuită.

în odaia mea lumina
degetele imateriale.
Pe ferestrele murdare
florile de ger s-au stins sub soare
primăvara se citeşte-n cer şi-n pămîntul ud
afară.

Şi de aceea în etajul de sus
bate limpede şi prost
o fată fără gust
Reproches d'amour.

Şi pianul e o cutie cu păpuşi
care-şi exprimă sufletele clare
şi le trimite cu tînjeli de primăvară
acestor versuri uşoare.

MINUT

Un gînd obosit
o crizantemă. în cristalul cu apă
cojeşte auru-i învechit
ziua îşi perindă spectrii pe la geamuri.
Un gînd obosit
îmi înclină sufletul întocmai
ca floarea de aur vechi din cristaluri.

Şi tomnatice oglinzile
măycheamă.în adîncul lor viclene
; [illegible] chipu-mi fără țel se îneacă
pe cînd amurgul camerei i-aduce -
aminte de-un gînd obosit.

; CEAS

S-au ivit florile de plumb
intre negre steaguri sufletul se zgribuleşte
vîntul încearcă vreascurile din drum
pogoară lăstunii şi liliecii.

Orb cer închis şi bătut în stea
sub care soarta mi se tîrăşte
iese din smîrcuri cireada grea
crucea de pe clopotniță creşte.

Trup-sicriu, gol/ zăcut în noroi,
soarbe ca pe un strop mîntuirea
cugetul pogoară, în decor,
că eşti duhul tu care-1 gîndeşte.

[PE BALCONUL DE LEMN UDj

Pe balconul de lemn ud
siluetă de paj,
a visat în haine de ©stas
gînduri legănate de țigară.

Iarna a încremenit
peste case lespezi de zăpadă
cerul a ciuruit
praf de stele mici şi a întins
simplu seara pe ghergheful zării.

Ceas de basm pe un oraş adormit
două bătăi de bronz pe tăcere
turn medieval
ce dor smintit
de silabe aiurate muzical sub luna de miere.-

Pe stradă paşi
două bărbi vorbesc ovreieşte
apoi, glas, doamna cîntă
un bal scmteiază la fereşti_

Pe "balccaiul de lemn ud
atît de firesc a visat singur
atît de firesc nu s-a mirat
că e într-un oraş polar şi ciudat
cînd vrăjmaşul vine dinspre sud.

FORTE-VOIX.

în paradisul de asfalt
zub zodia stelelor cu arc
fulgeră ageră şi aspră
viaţa prinsă în năluci.
Visul omului în ziduri creşte
cetăţile crini de piatră desfac
bate avîntul în petale dure
chiuie în turnuri inima orologiilor
mai repede mai repede
timpul s-a scurtat cu un tic-tac
harta lumii intră la spălat
flămînd pasul motoarelor
gîfîie gîndul sub harapnic
îngroapă-te în nisip struţ
sau ce-ai zămislit înfruntă
chiotă în hora vedeniilor
pupă limba de foc a măştilor
te-ncumetă pe căluşeii matematici ai veacului
dulce bubuie toba mare
pe astrul ei taie-ţi cîntecele
poftiţi, domnilor, poftiţi
nemaivăzut nemaipomenit
secolul douăzeci unic spectacol de gală
preludiu la revoluţia mondială.

LEX

Toamnele-aduc ploile de plumb
se fe-htorc Vremurile de demult
răsună glasurile ca prin amintire
si te abaţi **ca** dintr-un mers rotund.

Singurătatea se anină de cuvinte
în vane trepte de rugăciune
către întunericul fără răspuns.

în liniştea în care nu se mai aşteaptă
greiere gîndul se statorniceşte
ao **pustiul îţi fluieră-n tîmplă cîntecul scurt.**

LUMINĂ STRANIE

Ce limpezi în amintire privirile
şi glasul tău prin ani rămas acelaşi,
fără cuvinte a rărnas acelaşi
ca dintr-un cînt de leagăn, cîntul numai-

O stranie lumină te urmează
pretutindeni unde-ți porți surîsul,
palidă lumină, stăruie sărutul,
veştedu-i sărut,, de-a lungul vremiL

TU SINGUR

Tu singur poți să mă ajuți
numai cuVîntul tău ne mîntuie, îndură-te.
Ascultă-mă, Doamne, îndură-te,
din somnul ei către adîncuri, cheam-o,
4in drumul ei spre moarte, întoarce-i paşii!
Spulberă-i gîndurile rele,
dă-i iar lumina şi Sîmrîsul,
setea de viață şi puterea.
Iertarea ta, iertarea ei
pentru păcatul greu din mine,
dă-mi-o iute azi, —
privirea ei blinda şi vie
să se aprindă iar,
tuturora şi mie,
ucigaşul iubirii,
călăul visului apus:.

ÎNDEMN

Nu te opri, treci înainte,
mai sînt minuni, mai sînt lumini
sînt chipuri, glasuri şi cuvinte
ce te pîndesc cu jurăminte
şi tot ce ţi-a mai dat prin minte^
te-aşteaptă ca un orb cuminte ;
ce-ntinde mîna la străini.
Repaosului. tău pe loc
îngădui e-i numai o clipă ;
şi lasă efemerul foc
ce-ar vrea să-ţi lingă o aripă
cu flacăra-i fără noroc.
Răsunetul trezit în tine ,
de cărţile nerăsfoite
urmează-1 pînă-n. lumi străine.

înserare în oraşul,dintre munţi:
liniştea se taie-n plopi şi-n vilele ascuţite,
sîngeje .pe ţigle se cojeşte.

Pe balconul ud
cineva ţi-aduce un pled
ora :
trebuie să se arate undeva, după un coş;
brazi şe-ntunecă departe unde schitul a cîntat;
umerii simt frigul, dă^-le ,
dezmierdarea şalului parfumat.

Cine e poetul care ţi-a oprit pe foi visarea?
cartea scapă şi ochii-ţi duc sufletul pe-ntinderi..
Vino, viaţa se adună ca-ntr-un cuib încins cu umbră,,
înăuntru-i cald şi lampa, galbenă, a răsărit.

REPULSIO

.Am fost cel fără frică şi prihana.
Mă tem de moarte, azi. A ta e vina.
învăţ să cînt cu alţii într-o strană,
zoresc, asud şi strîng precum albina.

M-arn lepădat de arme şi renume.
Cum să te las, plăpîndă şi sfioasă
să mi te-nchipui singură pe lume ?
Ţi-aş face o potecă de mătasă
să-ţi facă sigur pasul, şi m-aş duce.
Dar stau de strajă dincolo de cruce.

EU ŞI CELĂLALT

îl recunosc: se aţine la răscruci,
pe ochii pali cu masca lui plăpîndă:
o umbră printre arbori şi uluci,
de pasul meu legînd un pas de pîndă.
De unde-şi trage dreptul de călău
şi cine-i dă poruncă de iscoadă?
E-n vis, e-n gînd, e-n prag, e-n colţ de stradă,,
etern pumnal, pieziş, prin ceasul rău.

Vrăjmaş fugar sleind spectrale bezne,
pe umăr mîna-mi cum s-ajung să-i pun?

Dar piept la piept ar fi-ntre noi prea lesne*
şi scris mi-e legii lui să mă supun.

;[PE MARGINEA „}

Pe marginea-n pantă a vieții
aştept să ma pierd în neant,
de stropii de ploaie ai clipei
din şterse vitralii desprins*

E marea,, opaca tăcere,
talazu-i etern de cleştar
ce-n golfu-i întins peste aştri
epave atrage pe rînd.

Vibrează prin spații cadranul
atins de-un vrăjit diapazon.
E ceasul ce-mi bate prin spații
tic-tacul finalei lumini.

AS DE CUPĂ

în odaie umbra-i galbenă şi rară <
şi pisica tristă lîngă ghemu-i de hîrtie.
Mîna ta crispată strînge-o jucărie vie
scumpa mea pornită şi barbară ...

Lasă-mă.
Se-aprinde lampa în firidă
şi lumina m-a rănit uşor ...
suflul tău, — de-ar fi liniştitor
vocea ştearsă şi voalată de timidă.

Domnişoară, valsul de Chopin, (
pe care-1 cînți sentimental şi mediocru,
ți-1 solicită glasu-mi monoton___,
Poate-ai să-mi suni bemoluri de eben
şi-ai să mă adori prelung pe-acelaşi ton
minor; ... şi-ai să mă uiți şi poate-ai să fii tristăi
şi poate-atunci să fiu la unison.

FEREASTRA DESCHISĂ

Somnul suflă-n cornul galben din grădină, grav —
Pomii dorm;
Se ceartă vrăbiile-n vis; şi-ntruna
cîinii veşnici latră luna.
Cornul creşte dureros şi grav
poate că oraşul e bolnav.

Iată că şi trenurile pleacă ...
Cine-altmintreli fluieră-n pustiu ?
Cornul, cornul vaiet ce-se-neacă
în tîrziu.

Nici o larmă
storuri albe şi gardistul
rblestemă pe-artistul
ce nu vrea să doarmă.

Una — Două — Trei.
Scapă turnul ceasurile rare
şi prin tîrgul smălţuit de felinare
trece rondul cu paşi grei.

Teatral, timbrează cornu-n depărtare.

...Poate cîntă pentru cei ce mor.
Cornul — Jună care sună
ştergerea .stelelor.

VIS URÎT

Un han deschis pe cîmpul de cenuşă^
şi-o pasăre păzind la uşă ...
Ce mai aştepţi cînd ştii ce doliu porţi
vis liliac cu ochii de păpuşă?

De bună seamă, iarba nu mai creşte
şi iată caii alcoolizaţi
se-mpleticesc şi rîd uscat parc-ar fi morţi.
Auzi cum o vioară-nnebuneşte ?

Pisici de nouri v-alintaţi
pe rînd, de luna ce luceşte;
asalt stelar de amintiri —
păianjeni — sus! pe fire de gîndiri'
şi tu pasăre galbenă te fulguieşte.

Inimă-ncrustată pecingini.
Te-a copleşit ninsoarea de funingini,.
e-adevărat că tu-ţi sugrumi vioara?
e-adevărat
că a plecat
(o, ce cînt
ce negru cînt
şi nu i-1 poate spune nici un vînt

ORA ORELOR

Ora de bucurie, sălbatecă oră
a delirului, a horelor deşănţate
ora clopotelor dezlănţuite
în uragan de metal peste cetatea desfrînată
peste lumea ieşită din minţi, pe străzile ticsite
izbucnită în veşnica bucurie
ora steagurilor zbătîndu-se în vijelia de azur
ora plină de vestea de pomină ;•
oral statuilor trezite din somnul lor de bronz şi granit
ora care va sparge tăcerea
ora care prăvale pietrele mormintelor
ora care zguduie porţile de fier
ora care desfundă hrubele suferinţei
ora vîrtejului şi aripilor şi uralelor
ora luminilor, a faclelor, a armelor
ora izbîndă şi uitare
ora de urlete, ora de cînteee, ora marilor focuri,
ora de mâjeistate
ora solemnă de marş fără ţintă, ora fără de rost
cînd totul va fi fost sfîrşit, ora de libertate
ora setii îndestulate
vine fără, de greş.

MOARTEA NIT VINE CÎND O CHEMI

Moartea nu vine cînd o chemi.
Aşteaptă glasul ; cel mai de pe urmă,
pînă se stinge-n şbaptă câ-ntr-o noapte ...
aşteaptă lucrul măsurilor să toarcă
firul zăbranicului de tăcere,
aşteaptă cîntecul suspinului să spună
ce lungă e durerea,
aşteaptă vaietul) aşteaptă geamătul.
Moartea nu vine cînd o chemi.

DESPĂRȚIRE

Singur. Freamătul orei nocturne.
Aşteptarea între patru pereţi. Clipa spune:
Niciodată nu va mai veni.
Absența ei umple tăcerile.
Lumina întîrzie pe cărțile vechi.
Lacrimile s-au sfîrşit. Nimeni
nu mai cheamă pe nimeni.
Uşile toate s-au închis.
...'Unde s-a dus cu gîndul ei trist?

[UNDE EŞTI?]

Unde eşti ? prin depărtări gîndul meu
ar vrea să te cuprindă —
unde e forța ta de lut
inima ta nemuritoare—
pe ce alei paşii tăi te poartă
ce vînt pletele tale resfiră
şi mireasma lor unde se pierde.
Se poate oare, glasul tău de seară
să sune iar şi nici să nu-1 aud
şi ochii tăi să se aprindă
mult dincolo de miile de stele
pe cari le văd,
suspinul tău să tremure
pe marginea somnului,
să fii si să nu fii.

[ORĂ' VOPSITĂ]

Oră vopsită 4e crepuscul şi de mare
strînge-ţi steagurile verzi şi ruginii
pentru sufletul care veni
către consolările cele amare*

Prinde-i fruntea-n degete de vînt
vîntul săturat deVmoleşeala
pasării departe de pămînt, —
mînă care şterge năduşeala
brobonită rece peste gînd.

Şi-n împărăţia ta să-1 duci
îndelung ca pe-un copil euminfe
cînd împlînţi pe rînd stelele-cruci
peste cîntul undelor-morminte.

RĂDĂCINI EUMARE

Bulevarde sub ploi
rduă pe globuri electrice
pe scări de botei luna lichidă
stinse restaurantele în grădina publică
rătăcesc ca un agent de moravuri
studentele ies de la cantină
să fiu poet
şi să le-arunc un pumn de rirne
cînd oare veţi opri vîntul la bariere
şi fumul toamnei să nu-1 regăsim
decît în blănile de lutru
şi vara în gheena cu asfalt a cazanului
soldatul îşi îmbracă ghereta
îmi daţi voie să-mi aprind ţigara
poftim.
Iubitele mor în teatre pustii
scutură din draperii vorbele dragostei
doar pisicile pe zgîrie-nori
sau sînt mai aproape de lună.
în pervazul de lemn se depărtează Muma
sunete noi îşi cer cîntecul
faceţi uneltele, întreceţi meşterii
nordul şi sudul vă asurzesc: luaţi seamă
suflă clipe orchestra de fier
ca baloturile pachebotului pe chei.,
învelim veacul în jurnal
şi-1 purtăm floare de hlrtie,

1916

în Carpați sînt schituri de lemn cari eiriită îii stînci'
cînd piatra ia culoarea oaselor de la luna
peste brazi trec păsările, bucăți din cer,,
şi văzduhul e rece ca oțelul.
în fund, în Carpați, topea întunericul o lumină
atît de singură şi de roşie, încît ne-am zis:
poate că acolo se naşte Isus
poate că acolo e casa căprioarelor
sau doarme o zînă albă între pitici
între piticii avari cu barba plină de lună.

Călcam în poteci putregaiul rece
şi pasul nostru voinic şi tînăr
era mai frig de gîndeam la şuieratul haiducilor ?'
Aici se odihnesc, fugăriți, contrabandiştii
şi-mi mai întorc o dată fața dezertorii.
îată-o, oprită, gheața incandescentă
deasupra noastră, singuri în vîrful planetei!
Dacă aş striga mi-aş speria vulturii?
şi prin văile-i moarte, şi prin lumile limpezi, unde oare
mi s-ar opri glasul
fugărind din spații tăcerea, ca pe un vînat?

Umbrele noastre se mişcau întinse pe coaja pămîntuluii
şi erau cînd mai mari, cînd mai mici
un izvor spumega pe trepte de sticlă
şi iar am văzut lumina din miezul beznelor.

Era o tabără cu oşti
în Carpați cu schituri cari cîntă în stînci
corturile învăleau somnul cenuşiu
şi caii smulgeau mănunchiuri de fîn, izbind pămîntul.

Şi mi-am zis strîngînd în pumni:
e timpul să uit stările sufleteşti
căci astă-seară vor striga schiturile de stînci
şi clopotele or să muşte văzduhul;
Făt-Frumos s-a împodobit cu flori
şi coama calului miroase a cîmpuri
şi frații lui au umplut rîpele ca un întuneric.
E timpul să înving foamea şi lipsurile, focul şi crivățul
alături de cei cu grumajii de luptă
ce lățesc peste țări viața noastră.
E timpul să-mi implînt voința
sa mă odihnesc cu prietenii la focul de seară
şi să rup pîinea îndurării şi măririlor.

ADDENDA

VICTOIRE EN BLEU

**La grande folie de ma libera tion
alume lampes au fond de ma tâte
ou des nageurs font leurs plongeons
parmi Ies rires mineurs des crocodiles.**

**Me sifuer au milieu de TEutope ' ¹
sous le trajectoires lisses des avions de M. Blank
on entend dans la nuit Ies crapauds du Danube
quand il fait clair comme *wi* cliquetis de squelet t es
—me dilater vers la mer Noire et la Lune.**

Et reternelle voix qui s'exaspere en vain au fond des telephones.

Je serre cordialement la main de celui qui plante Ie drapeau suț le pole^

Art poetique: imposer au prochain son delire.

Pres de son echo la voix s'est couchee.

Des anges m'ont accompagne â pied jusqu'â la barriere de la viile, ou ils sont disparus comme des coups de baton.

Le crapaud pointilliste monte â la surfaee du bassin parmi Ies yeux creves de sa respiration pres de Fabces de ses regards stagnants.
Puis il chante comme le coucou.

Le coq s'arrachant Ies pavots crişpeş de şa tradition lyrique.

Mon nombril a perdu son regard.,

COMA (1916)

Mere si tu savais
confesse toi souvent et confesseur prudhomme elis
aie le coeur piteux et doux aux mesaises
que tu fasses messe chanter pour mame
apres me fait coucher sur un lit de cendres couvert
— donnez-nous Dieu que nous puissions, deşpire la prosperite —
Mere si tu savais
fait chanter messe moult solennellement devant moi
si sonnerent trcmpettes parmi Fost

Mere si tu savais
ou Ies bannieres ventelaient
ou Ton put voir armures, armoiries, bannieres, pennones
et par especial Toriflamme
de mame
qui avait grand foison de bonne chevalerie et noble
et trop en sus de tous Ies autres
— et jâ finie lui bailla il sa main —
Mort et occis en servant son seigneur

mere si tu savais
comme mon sort
nennil incertaine
Ha! comme mal le semblaient
ceux qui â autre portes etaient alles
le perii pour esquiver
Mere si tu savais
je pleure â grand plente.

ECHOLALIE

Fetele supliciu
într-un dar — ospiciu
ce greşit îndemn
săbiei de lemn.
Soarele se-nchează
într-o sală vagă
clipele de soc
mult zice cu foc.
Mierlă de mătasă
sfîşie-te plasă
boabe de rubin
sparte pe suspin.
Pasăre măiastră
ochilor abastră,
Vîrfuri hmgi de fier
dintr-un ienicer
sînuri de cicoare
pe spînzurătoare
pîn-la cîntători
salvă de argint
palidele mint.

T

ELEONORA

TU o ..
Tu
Ah tu Ah tu '
T U U U U U U ţj--;
Ah-tu Ah '
T U U U U U'U'U -U
Ah-tu ah-tu ah-tu· arr-tu • ah
Tu Ah Tu Ah T U U U U
Ah-tu-ah, ah·tu-ah, ah-tu-ah,
ah-ha — ah-ha —< ah-ha — ah-ha — ah
ah-Ha, ah-Ha, ah-Ha, AH
a-a- Ah Ha
a a a a a a H '
T U U U U u u u u u
E E LE e oo noo ra.

[PANOPLII, CONFETTI]

„Panoplii, confetti, marote şi cai
Suflet pavoazat de 10 mai,
Pălării înalte, muzici şi ecou,
Fastul se repetă, trece-un rege ynou"

DARUL

Cîntecul negîndit tresare totuşi în mine
din şuvoiul vegetal al vieţii desprins
circuit pierdut ca un fior solar în goluri —
cîte cuiburi în zodii şi ^-ascult focurile prin lumi?

Ţie
îţi dărui această năzuinţă fluidă a fiinţei
ca o fîntînă în salt, femeie către femeie, lumină, avînt în lumină,
simte-o:
înteţirea în suire ca ploile din ogoare ca geamătul din rîpi
pînă nu încerci braţele de lut
şi nici cunoşti pe gura lui flămîndă
sîngele îngerului decăzut.

CRUCIAŢII

Cumplit rărite rînduri de oşti întru Hristos
din urmă strînse totuşi ca turmele, pe jos,
mai multe arme poartă la-ntorsul lor acasă
zorind de bănuiala că-n lanţul lor apasă
din pulbere culese trofee de prisos.

în cintul de plecare schimbat prin biruinţă
vitejii-ntreabă cerul şi zările de ieri —
şi revederea smulge din fiece fiinţă
ca un catart ce trage de coardele de fier,
chemări trezind ecoul culcat în nicăieri.

Pas înmiit ce bate cu inima pe-un drum
suit cu ani în urmă, de voie, la fruntarii
spre cuiburile morţii, de cremene şi fum, —
şi sprinten la-ntîlnirea cu cei lăsaţi, — acum
pogoară spre cetatea din margine de arii.

— Jos armele, la poartă, ciudate legiuni
cu frunţi încoronate şi gleznele-n verige,
ce glas smintit cutează blestemul să vi-1 strige?
Paradă-ntîmpinată de-o zarvă de păuni
împestriţaţi pe trepte, să-i vezi, să te minuni ...

Exotică strînsură clamînd lozinci peltice
menirii năzdrăvane de sclavi liberatori
pe care-ați împlinit-o luptînd de două ori
prin țarini adunate cu trupuri inamice,
dar cum să-nvingi şi scîrba de-aceste măşti?
Sînt oaspeți? Fie. Unde sînt frații? Unde țara?
Ca dusă de căpăstru oastea-şi urmă fanfara.

Triumf gornit războinic, drapel la cer ajuns
şi-n marş prin sluta gloată stăpînă pe cetate
din ochi cerşeau cruciații pe regele acesta,
neştiutori că altul fusese rege uns
în gîndul, ce le fură azi armele traclate.

Şi-n coastă mascarada vuia, că nedeprins
fusese vulgul straniu cu marşuri triumfale.
Şi mii de hîtrii capul şi l-au fost dat sub poale
în ziua desfrînată cînd orice, proaspăt ins
sosit primi onorul stindardului ne-nvins.

Au deslușit osînda vitejii albi ca .varul
cununi de spini aflîndu-şi în fiece buchet
şi-n fiecare cupă o gură de oțet,
de mîna, dăruite, care-a vîndut hotarul.
Şi-atunci ducînd în suflet o cruce de regret,,
purtată de credință oastea sui calvarul.

[N-AM SĂ MAI SORB...]

N-am să mai sorb
fluidul magic al privirilor lui vefzi ca absintul
n-am să mai fiu ecoul viu
al glasuliii său de adîncuri.

[CU JOCUL DESPĂRȚIRII...]

Cu jocul despărțirii acum nu mă mai laud
Talazurile mării în nava mea răzbat...
Şi dacă, totuşi, încă n-arm țipat
E că mai ştiu tăcerea ta de flaut
Şi sper, ca dăinuind,
Să te recaut.

CETATE MOARTĂ

(După Albert Samain)

Nelămurită-n zarea pustiei monotone
Cetatea fără ziduri şi fără-ntărituri
Se-afundă-n somnul ultim al vechei Babilone
Sub marmoreu zăbranic de albe surpături.

De mult, era stăpînă; deasupra-i triumfală
Veghea Izbînda cu-aripi de fer întinse-n zări
Asia-ntreagă-n suta-i de porți dădea năvală
Şi coborau spre mare giganticele-i scări.

De-a pururi azi pustie-i şi nici un glas nu sună
Ca orice piatră moare lin, sub pioasa lună
Lîngă bătrînu-i fluviu de-asemeni istovit.

Şi-un elefant doar, singur, de bronz, printre dezastre
Stînd neclintit pe-un portic pe-alocuri prăbuşit
Şi-nalță tragic trompa spre palidele astre.

ODIHNA-N EGIPT

(După Albert Samain)

E noaptea călduroasă şi calmul infinit ...
înfăşurat în mantă, cu fruntea rezemată,
pios, Iosif visează cti inima curată '
şi-n preajmă-i zace-asinul, prieten umilit-

Cu ochii-nchişi, plecată pe sfinxul de granit,.
Fecioara hodineşte de somn înseninată,
şi-n umbră, o lumină suavă şi ciudată
se-naltă-ncet din Cristul pe braţe adormit.

Pustiul cu mistere se-ntinde-n jutul lor;
şi-n larg e-atîta pace' în ceasul viselor
că se aude suflul copilului Mesie ...

Nici vînt; iar fumul paşnic al focului aprins
ca şi un fir se pierde, prelung, în necuprins
şi aştrii veşnici, Sfinxul, îi ia de mărturie ...

SPRE TRECUT

(După Henri de Regnier)

Palpită-nalte trestii pe lacul adormit;
şi la răstimp s-aude trecînd în cîte-o boare,
ca şi un zbor de păsări ce-n noapte-au tresărit,
a vîntului văratic uşoară tremurare.

Palorile de lună divin se-aştern pe drum
şi pe desfăşurarea cîmpiei nesfîrşite,
de unde vîntu-aduce din cînd în cînd parfum
de tainice boschete şi ierburi înflorite.

Dar iată că s-aude un murmur de izvor
şi creşte-n noapte cîntul sfielnic de fîntîne;
în inima mişcată de un intim fior
învie trist regretul iubirilor bătrîne,

şi amintirea serii cu acelaşi cer senin
se-naltă din adîncul trecutului feeric,
şi simţi de prea departe, pe buze cum revin
cuvintele duioase şoptite-n întuneric.

NOTE ŞI COMENTARII

ANTUME

VOLUME

ORA FÎNTÎNILOR

• .1964 •

Volumul *Ora fîntînilor,.* unicul volum antum al lui Ion Vinea, vede lumina tiparului în iunie 1964, la Editura pentru literatură din Bucureşti,, adică după 52 de ani de la data debutului în revista *Simbolul.* Volumul cuprinde 96 de poezii, selectate de poet dintr-un proiect-manuscris mai bogat.

Un asemenea debut editorial atît de mult aminat a însemnat la data apariţiei un eveniment, iii primul nnd prin această întîrziere neobişnuită.

Proiecte de publicare a versurilor în volum au existat de-a lungul anilor în cariera lui Vinea, aşa cum o mărturisesc unele date de istorie literară; Astfel, în revista *Contimporanul,* nr. 64, din anul 1926, apare următorul anunţ publicitar: „Apare în curînd *Moartea de cristal,* versuri de Ion Vinea, cu gravuri în lemn de Marcel lancu. Volumul conţine poeme apărute în reviste şi inedite, din răstimpul 1912—1922. Un tiraj special numerotat pe hîrtie de lux va fi rezervat de pe acum suscriiţprilor care ne vor anunţa printr-o carte poştală".

Peste foarte puţin timp, în acelaşi an, în numărul 70 al revistei sale,, Vinea îşi anunţă din nou apariţia unui volum de versuri, de aştă dată sub titlul *Prund.* Acest al doilea titlu este, menţionat şi în interviul dat lui I. Valerian, în anul 1927, cînd directorul *Contimporanului* declară categoric că volumul de poezii *Prund,* precum şi două romane,. *Tic-tac* şi *Reportaj sentimental,* sînt într-un stadiu de lucru foarte avansat („sînt aglomerat de lucrări pe care nu le-au scos la timp"), urmînd să fie gata în toamna aceluiaşi an (I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac,* Editura pentru literatură, Buc, 1967, p. 236).

Dar publicarea volumului sau volumelor de poezii nu se realizează, deoarece Vinea revine asupra hotărîrii de a-şi tipări versurile:

„Cred că faza de cercetare e mult mai interesantă decît faza închegării" — îi spune el lui Felix Aderca, în 1929, după Ce, mai înainte, mărturisise: „Da, aş avea două volume de versuri; ar fi însă culegeri de bucăţi prea dis-

parate şi contradictorii" (Felix Agerea, *Mărturia unei generaţii,* Editura pentru literatură, Buc, 1967, p. 257).

în 1937, titlul *Ora fîntînilor* este găsit şi un nou proiect editorial prinde contur: în revista *Reporter* sînt publicate cinci poeme sub genericul *Din „Ora fîntînilor"*; apoi în revista *Viaţa românească* din 1938 apar în cîteva rînduri grupaje de poezii semnate de Ion Vinea, cu menţiunea: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915—1925) care va apărea la Editura Fundaţiilor regale".

Dar, cum se ştie, volumul a mai întîrziat din acel moment mai bine de două decenii.

A greşit Ion Vinea? — s-au'întrebat criticii la apariţia *Orei fîntînilor.* A fost acesta un destin atipic? Este Ion Vinea creatorul lucid al acestui destin conştient, elegant, nepăsător, rece faţă de posteritate? Sau adoles-•centivitatea sa boemă, prelungită pînă la ceasul din urmă, a rămas la fel de dispreţuitoare faţă de memorie, de trecut, de ideea unei opere?

... Qricum ar sta lucrurile din punct de vedere al structurii personalităţii artistului, fapt cert este că Vinea nu ş-a putut decide nici la •bătrîneţe să-şi publice volumul. Iată ce spunea într-un interviu dat lui Ilie Purcaru în 1963: „îmi revăd cu prudenţă voluminosul caiet de poeme. Sînt file care au îngălbenit an cu an, desprinse şi troienite din arborele vieţii. Nu mă grăbesc cu publicarea lor: *habent sua fata libelli"* (Ilie Purcaru, *De vorbă cu Ion Vinea despre poezie şi traduceri,* în *Gazeta literară,* VI, nr. 12(123), 8 iunie 1963).

Scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, prietena de o viaţă a scriitorului, povesteşte" cît de dificil şi cît'de dramatic în ultimă istanţă a fost momentul deciziei, al acelei- decizii venite atît de tîrziu:

„Cred că acest refuz (de a-şi publica poeziile în volum — n.n.) atît de romantic, ciudat, va rămîne un mister. Personal, l-am bănuit cînd de o modestie bolnăvicioasă, cu complexe, cînd de uri orgoliu depăşind măsura. între aceste două posibilităţi contradictorii, dar poate âmîndouă valabile, Ion Vinea putea da frîu nelimitatei lui fantezii. [...] ... era pe moarte, cînd, recunosc, l-am rugat, am pledat, l-am ameninţat ca riscă să se piardă definitiv manuscrisele, că voi merge eu în locul lui, el fiind bolnav, că nu are dreptul să refuze publicarea. Totuşi pînă în cele din urmă a fost de acord cu mine pentru publicare. îmi amintesc că în clipa în care am vrut să plec cu manuscrisele spre forurile competente, Ion Vinea, atît de aproape de moarte, încă avea atîta putere să strige: «refuz ... te recuz ... recuz! ... » [...]< M-am prefăcut că nu4 aud şi am mers direct la Comitetul Central. Manuscrisele au fost contractate şi au ajuns la edituri [...]. Cît priveşte poeziile, Ion Bănuţă este cel care a urgentat apariţia volumului *Ora fîntînilor.* A fost o goană, o grabă, o întrecere cu sufletul la gură, dramatică, între apariţia volumului şi moartea lui Ion Vinea. La urmă, Ion Bănuţă

a lipit in redacţie; cu mîinile lui, coperţile «semnalului» şi ca să nu se mai piardă timp, ca să nu se întîrzie, l-â adus personal, imediat, acasă la Ion Vinea. Inegalabilii lui ochi albaştri au văzut volumul editat. A părut să aibă bucurie... dar poţi şti?! Era atît de politicos ... Ion Bănuţă l-a rugat să-i pună pe primul volum apărut o dedicaţie. I6n Vinea s-a scuzat că se simte prea obosit, că îl va iscăli imediat ce vai.aveaputere. Dar, iată că, odată cu.acel «imediat [redacted], Ion Vinea a intrat în agonie. Nimeni n-a avut volum cu dedicaţie."

Ion Bănuţă îşi aminteşte şi el cu multă emoţie acele zile unice cînd a alergat şi s-a zbătut să scoată de sub tipar *Ora fîntînilor* înainte ca poetul să se stingă:

„Ştirea cea groaznică s-a răsturnat asupra-mi ca un trăsnet. Zilele şi nopţile marelui timid erau numărate. Era în comă. Am alergat la tipografie, i-am implorat pe toţi, şi marii noştri prieteni tipografi au răspuns cu' un răscolitor *da. Ora fîntînilor* a apărut într-o săptămînă. Cu primele cinci exemplare, venind direct din tipografie, am bătut la poarta unde murea un om, un om adevărat, un scriitor adevărat. Am intrat aproape tremurînd. Ion Vinea era aproape tot în imperiul lui Hades. Aşteptam cu sufletul la gură. A deschis ochii. Soţia sa, Elena, i-a spus: «Ioane, a apărut *Ora fîntîniloryy.* S-a înviorat brusc. A strîns cartea la piept,, a dus-o la buze. Plîngeam toţi" (Ion Bănuţă, *Omul vastelor refugii,* în *Tribuna,* XIII, nr. 3Q (652), 24 iulie 1969, p. 5).

Revenind la „taina nedezlegată" anepublicării volumului la timp, atunci cînd au fost create poeziile, Henriette Yvonne Stahl consideră că gestul a avut consecinţe grave pentru stabilirea adevăratei lor valori: „Părerea mea este că publicarea la timp în volum a manuscriselor ar fi dat o alta întorsătură întregii lui opere, întregii lui vieţi. Nepublicînd, şi-a creat, implicit, un climat de nedreptate ce aşteaptă încă să fie îndreptat. [...] Iată părerea mea: publicîndu-i-se manuscrisele după 50 de ani, Ion Vinea â riscat să fie socotit scriitor al unei actualităţi depăşite cu 50 de ani, deci demodat, desuet, el premergătorul, el, care la 17 ani, adică în 1912, a dat în reviste primele lui poezii, mareînd o sensibilitate şi o exprimare — cu totul nouă. [...] Ion Vinea a plătit scump răsfăţul poetului care s-a jucat cu munca lui de o viaţă şi cu talentul ce-i fusese hărăzit, întîrziind dramatic eu publicarea operei lui" (Mihăela Cristea, *Cu Henriette YvoUne\ Stahl despre Ion Vinea, în România literară,* an XIII, nr. 2, 20 ianuarie^ 1980).

într-adevăr, volumul Ora *fîntînilor* nu-1 reprezintă pe Ion Vinea> poetul de o pregnantă originalitate, izvorîtă în primul rînd din mobilitatea talentului său, din experienţele în domeniul modernismului.

Nicplae Manolescu, observă că în *Ora fîntînilor* nu găsim acele versuri tipice.; pentru căutările țavangardiște ale lui Vinea: „Sîntem surprinşi de eliminarea aproape a tuturor teribilismelor [...]< Ion Vinea s-a prefăcut aproape complet la tipărirea — foarte tîrzie — în volum" *(Ion, Vinea; „Orafînțînilor'l,îrLConUm^^*

Din cele 96 de poezii ale volumului *Ora fîntînilor* mai mult de jumătate văd lumina tiparului pentru prima oară,; iar altele au fost publicate in periodice numai cu puțin timp înainte de apariția volumului, Aceste poezii aparțin perioadei 4e maturitate a creației lui Vinea (deşi, după obiceiul său, poetul uneori le antedatează!) şi nu oferă inxaginea cea mai fidelă a originalității şi valorii unei experiențe literare de o jumătate de secol..

Pra fîntînilor este un volum antum, născut dintr-o zbuciumată luptă cu timpul, şi reprezintă deci voința scriitorului, voință.pe care orice editor se cade s-o respecte. , w -

. (p.5) DESTIN

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 3.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 15; în manuscrisul M, fila 1, datat autograf: „1914". <

.; . **VARIANTE •**

Ms. M — ^ ; ms. 18 922^-£; *Ora fîntînilor—O.*

Y.8 _ p . i . drept de cîntec sînt stăpînul mării. **4,** *B*: „prin drept de Cînt mă simt stăpînul mării". C. ,, ,

întrro mică scrisoare, adresată Henriettei Yvonne Stahl, în peripada cinci. textul volumului Om *fîntînilor* era in şpalt, iar, scriitoarea făcea legătura între editură şi poetul bolnav, Vinea notează în legătură cu poezia *Destin:* , .

„Te rog şă ai grijă ca yer^ul din poezia cu marea «Prin drept de Cînt mă simt Stăpînul Mării» să apară între ghilimele; am impresia sîcîitoare că e o reminiscență" (text manuscris aflat în arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl).

Poezia pe care Ion Vinea a pus-o în fruntea volumului nu aparține tonalității generale a poeziilor sate., Nu găsim aici plînsul elegiac, melancolia, crisparea sau durerea ce transpar din majoritatea poemelor. *Destin*

e o poema a ăvîntului şi încrederii, a elanului spre creație, suverană şi purificatoare. Dacă poezia a fost scrisă în tinerețe, cum pare a indica stilul;' iiu este • exclus ca în această temă a aspirației spre azur, exprimată atît de trufaş şi patetic, să se fi interferat un ecou din;lirica lui Alexandru Macedonski.

Admirația lui Vinea pentru Macedonski este mărturisită deschis în paginile revistei *Simbolul,* unde numele „maestrului" apare frecvent. Generația lui Vinea — Tristan Tzara, Adrian Maniu, Ion Pillat — nu împărtăşeşte vechea antipatie față de poetul decadent şi rebel, pentru că aceşti adolescenți talentați din zorii secolului XX nu au nici un fel de prejudecăți şi se feresc ostentativ de locurile comune. Dimpotrivă, pentru ei, Macedonski reprezintă fascinația unei personalități de poet damnat, spiritul inovator şi frondeiir; Ion Pillat alcătuieşte **O** frumoasă ediție omagială din versurile maestrului, intitulată *Flori sacre,* şi acest gest de recunoaştere venit din partea celei mai tinere generații de poeți nu rămîne fără ecou în *Simbolul.* Revista anunță apariția volumului *'Fiori sacre,* iar în numărul următor publică incendiara poezia *Ură* a lui Macedonski, chiar în fruntea sumarului. . . < . •

O frumoasă analiză a poemului *Destin* găsim în , cartea lui Sergiu Şălăgean: „Destin este un poem al momentului inspirației. Ca orice naştere, creația dă puteri infinite, fiind mijlppul prin care lumea.eşte luată în posesie, în actul creator, Vineş vede prilejul miraculos de a se răzbuna împotriva destinului. Prin creație,, omul îşi învinge destinul, depăşind limitarea, finitatea, moartea, şi primeşte în acest act solia zeilor, ca o chemare a propriei înălțări. Inspirația creatoare deschide creaturii o cale de acces în irifinit (marea, simbol al infinității, este nu mai puțin o aventură plină de primejdia frumuseții rîvnite). Mitul străvechi al Pegasului este dezvoltat deci în sensul fascinatoriu al frumuseții, sacralitatea constînd în; faptul că în adîncul ei frumusețea conține moartea (sinteză simbolizată de chemarea sirenelor). Cu toate acestea, adevăratul destinatar al soliei zeilor nu poate renunța, la promisiunea nemuririi în schimbul saltului suprauman al creației •, chiar înfruntînd riscul morții" *(Ion Vinea,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1971, p. 87-88).

(p.6) ORA FÎNTÎNILOR

Publicată în *Viata românească,* anul, XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 22, cu titlul *Vesper.* Republicată in volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 4.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 16, cu titlul *Ora fintînilor;* în manuscrisul 12 842, fila 143, cu acelaşi titlu (text autograf); în manuscrisul 12 843, fila 7, cu acelaşi titlu (text autograf); în manuscrisul M, fila 2, cu acelaşi titlu.

VARIANTE

Viaţa românească-^A; ms. 12 842 — *B;* ms. M — C; ms. 18 922 — *D; Ora fintînilor—E.*

V. 1 — Seară de semne stelare, *A, B:* Ora de linişti stelare, C, *D, E;*

V.2 — Claruri de lumi fără nume, *A, B;* clar semn de lumi fără nume, C, *D, E.*

Criticii au văzut în această poezie care dă titlul volumului lui Ion Vinea o „ars poetica". '

„Ora fintînilor — observă Paul Georgescu — este ora creaţiei, a expresiei dezlegate, a manifestării de sine în vers. Nu aleargă repezi rîuri, nu se tălăzuiesc puternice fluvii, nu se prăbuşesc cataracte, ci ţişnesc elegante, graţioase fîntîni, îmbinare a spontanului — tainica vînă de apă — şi efortului uman ce captează şi controlează inspiraţia" *(întîlnire postumă,* în voi. *Polivalenţa necesară,* Editura pentru literatură, Buc, 1967, p. 244).

Ideea este reluată şi, de N. Manolescu care, în *Metamorfozele poeziei,* observă: *„Ora fintînilor* e ora creaţiei, căci creaţia sa coboară în nadir, e altă faţă a existenţei, lunară, nu solară" (Editura pentru literatură, Buc, 1968,' p. 10). ••/•

Poetul Vasile Nicolescu găseşte o originală corespondenţă între simbolul *fintînii* şi cel al *turnului* din lirica lui Vinea: „Vinea dezvoltă din interior b mitologie a durerii, a unei dureţi tăcute, resemnate şi contemplative, proprie temperamentului său receptiv la vibraţia timpului, a morţii, a destinului, a neantului. Turnul pe care-1 cimentează timpul în jurul fiinţei sale are verticalitatea subterană a fîntînii. *Ora turnului* e *ora fintînilor,* echivalenţă stranie, încercată de nevoia descoperirii unui punct de sprijin interior, a unui *nadir latent* cu alte cuvinte" (*Vinea şi contemplaţia tragică,* în *Contemporanul,* nr. 22, dec, 1967).

Motivul *fintînii* apare şi în alte poezii ale lui Vinea, totdeauna pe fundalul acelui plîns elegiac de care vorbeşte Călinescu. în poezia *Din urmă.*

care exprimă durerea poetului în faţa sterilităţii şi a declinului, fîntîna este un simbol central al tăcerii şi în acelaşi timp ăl stingerii:

De ce în zadar s-au istovit vegherile,
S-au stins fără urmă fîntînile
şi jocul lor n*a luminat cu veacul?
Pierdut li-e zvonul, peste amintire.

„Poemul *Ora fintînilor* sugerează atmosfera misterios incantatorie a unei adîncimi.necunoscute, a unor lumi presimţite, cărora nu li s-a precizat conturul şi nu îi s-a dat încă un nume, dar.al căror larg imens (Thalassa) este făcut prezent în sensibilitate prin culori ale forţei gata, să izbucnească, O strofă a poemului cuprinde parţial şi cheamă, mai ales prin cuvînt, starea complexă a inocenţei, la care participă o sumă de procese spirituale, găsindu-şi exprimare prin fenomene dematerializate: «Vocile sfînt de curate ...» [...]. Rochiile nunteşti ale clopotelor vorbesc de alb şi puritate, dar evocă şi prezenţa analogică a unui element feminin în esenţa sonoră a clopotului. O altă posibilă sugestie,, decurgînd din multiplele sensuri ale nunţii, adică ale uniunii a două extreme, este şi aceea a dezagregării extremelor, a integrării lor în devenire, după ce comunicarea, rodul, s-a realizat'' (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 89-90).

Imaginea *fintînii* pare să-**şi** aibă originea în poemele simboliste citite de poet în adolescenţă. Ea este frecventă, de pildă, la Henri de Regnier, din care Vinea a şi tradus în perioada debutului,

(p.7) DECLIN

Publicată în *Gîndirea,* anul I, nr. 8, 15 **august** 1921, **p.** 143, **pUrtînd data:** „1918". Republicată **îh volumul** *Ora fintînilor,* 1964, **p.** 5.

Lipseşte **din** manuscrisul 18 922, deşi **este** menţionata la *Tabla de materii.* Este cuprinsă în• manuscrisul 12,844, fila 7, datată: „1918" **(text** autograf copiat **după** *Gîndirea)',* în manuscrisul M, fila 6.

- • VARIANTE . •

Gîndirea —A ms. 12 844 — *B***;** **ms.** M — C; *Ora fintînilor—D.*

V.2 — ca şi toamna **care** întîrzie pe cîmp; *A, B:* cum zăboveşte toamna pe cîmp, *C, D;*

Vi.6 — vine **din** clopotul **din** asfinţit *A, B:* vine cu clopotul **din** asfinţit, •:: *C, D;*

V.7•-r- îl ghiceşti în glasul sterp al vrăbiilor *A, B:* îl auzi în glasul sterp al vrăbiilor *C, D.* ; .

Poezia *Declin* figurează în *Antologia poeţilor de azi,* de Ion Pillat şi Perpessicius, voi. II, Buc, Editura Cartea românească, 1928, p. 325, ca şi în antologia lui Vlădimîr Streinu, *Literatura română contemporană,* Buc, Editura Dacia, 1943, p. 162.

De asemenea Al. Rosetti include poezia *Declin* în mica sa antologie literară intitulată *Cîteva precizări asupra literaturii române* (Editura Eminescu, Buc, 1972, p. 161), în care sînt cuprinse cele mai semnificative nume ale literaturii române, cu cîte trei-patru pagini fiecare Ion Vinea este reprezentat cu poeziile *Declin* şi *Doleanţe* şl două pagini din *Paradisul suspinelor.*

Poezia a fost mult comentată de critici care au văzut în ea una din expresiile cele mai caracteristice ale stilului elegiac specific lui Vinea.

Cea dinţii caracterizare aparţine lui N. Davidescu: „D-l Vinea priveşte viaţa cu un ochi mohorît şi, fie că se opreşte asupra spectacolelor ei mari sau asupra detaliilor, are totdeauna aerul că o respinge". Poezia sa se defineşte „printr-o circumspectă cercetare a emoţiei directe şi printr-o severă elaborare a înţelesurilor ascunse după paravanul mişcărilor de primă emoţie. Felul acesta de a picura, otrăvitor, inteligenţa în inspiraţie şi de a reda astfel numai echivalentul intelectual al emoţiei încercate constituie una din cele mai preţioase însuşiri ale poeziei d-lui Vinea" (N. Davidescu, *Poezia d-lui I. Vinea,* în voi. *Aspecte şi direcţii literare,* Editura Cultura naţională, Buc, 1924, p. 145).

Vorbind destul de reţinut despre „curentele extremiste" în a sa *Istorie a literaturii române contemporane,* din 1927, E. Lovinescu îl consideră pe Vinea „principalul factor al extremisului român." După părerea criticului, care citează numai poeziile *Declin* şi *Scripturi,* calitatea principală a poetului e „inteligenţa artistică", o inteligenţă care „1-a îndrumat spre eliminarea sentimentului, a sensibleriei, a anecdoticului, spre înlocuirea, deci, a lirismului direct/ de confesie, printr-o expresie indirectă, deturnată, reţinută, intelectualizată, prin amestecul peisagiului intern cu cel extern, şi, mai ales, prin notaţia directă şi neprevăzută" (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane,* voi. III, Editura Ancora, Buc, 1927, p. 443).

După încă zece ani, în compendiul de *Istoria literaturii române contemporane,* aprecierea lui E. Lovinescu privitoare la poezia lui Vinea pare a înregistra o uşoară mutaţie. Deşi termenii folosiţi sînt aproape aceiaşi, iar spaţiul acordat este, fatalmente, şi mai redus, criticul îi găseşte lui

Vinea, şi „talent", nu numai „inteligenţă artistică". Mai mult, el lasă deschisă portiţa unei judecăţi de valoare încă şi mai favorabile asupra lui. Vinea) in aşteptarea unui. volum de versuri al acestuia: „Căutarea ultimelor formule literare pentru a fi în « ritmul vremii », ca şi faptul că nu şi-a adunat încă poeziile în volum nu ne dau posibilitatea unei analize proporţionate; ceea ce însemnăm aici nu poate fi decît o simplă indicaţie provizorie" *(Istoria literaturii române contemporane (1900—1937),* Editura Socec, Buc, 1937, p. 178),

Pe marginea poeziei *Declin,* G. Călinescu formulează o frumoasă caracterizare a elegiilor lui. Vinea: e „un elegiac• dar cu plînsul smălţuit şi mătăsos ca al japonezilor" *(Istoria literaturii române de la origini pînă în 'prez'entf...* Editura, Fundaţiilor, Buc, 1941, p. 812).

Pînă şi Const. ,1 Emilian, discipolul lui M. Dragomirescu, care în lucrarea sa *Anarhismul poetic,* condamna sever creaţiile avangardiştilor noştri, apreciază -poezia *Declin.*

Şă reţinem din poezia *Declin* cîteva elemente ale iiniversuiui liricii Ivii Vinea care conturează un peisaj sufletesc specific: *cîmpia, turmele, clopotul.*

(p,8) IVORIU :

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 6. S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 21; în manuscrisul 12 843, filă 10 (text autograf); în manuscrisul M, fila 9, cu titlu autograf.

• VARIANTE

Ms. *Xl'843 —.4;* iris. *M-B;* ms. 18 922 — C; *Ora fîntînilor—D'.'*

V.2 — nalt şi dur Turnul a crescut *A, B;*.nalt şi aspru, Turnul a crescut . C, *D;*

V..5 — Singur veghez. Nici un zvon. Lumea departe. *.A :* Singur veghez. m. >. Nici un zvon. Lumea e de mine departe. *B, C, D ;*

V.îi — E tîrziu. Turnul creşte în noapte *A* : E "tîrziu.• Turnul sporeşte în noapte. *B, C, D.* ,

în manuscrisul' 18 922 există o însemnare cu creionul'"care indică intenţia poetului de a inversa cele două strofe.

Ivoriu a fost foarte mult comentată de critică pentru simbolul „turnului de ivoriu" care ilustrează una .din, temele-cheie ale liricii lui Vinea de după 1930.

„Scurtul poem iii se pare, în concizia lui admirabilă — spune Ş, Cioculescu — tot atît de zguduitor şi halucinant ca şi *Duhovniceasca* lui T. Arghezi. Niciodată izolarea de viaţă şi de societate, în «turnul de fildeş», din care romanticii îşi făceau stemă şi panaş, nu a răsunat mai/patetic ca o condamnare fără apel a celui ce s-a lăsat singur întemniţat şi, consecutiv, ca reflectarea la o soluţie pozitivă de viaţă" *(Ion Vinea: „Ora fîntînilor", în Luceafărul,* VII, nr. 16 (149), 1 aug. 1964):.

M. Petroveanu, scriind despre lirica lui Vinea într-o perioadă cînd viziunea sociologizantă asupra .literaturii era încă prezentă in? critică, vorbeşte de „individualismul" poetului, încercînd, parcă, să-1 apere: „Izolarea proclamată, în afară de faptul că nu are niciodată un caracter agresiv, este traversată de remuşcări, de un complex de vinovăţie, evident nu-faţă de societatea care a dictat-o, ci faţă de viaţa însăşi, pe care recluziunea riscă să o anestezieze". Şi, mai departe: „Asediat de spaime generatoare de suspine, cîteodată înduioşat-infantile, Vinea este în situaţia cuiva care, acceptînd premisa, respinge concluziile. în retranşamentul precar al «turnului de ivoriu», de la magnetul căruia nu se ppate sustrage, aspiră la regenerarea fiinţei ameninţate cu secătuirea. [...] Acidul individualismului nu a alterat o conştiinţă care, departe de orgoliul glacial, suferă ea însăşi de pe urma claustrării şi hrăneşte nostalgia pasiunilor, a frumuseţii, a tensiunii vitale" *(Ion Vinea,* în *Studii literare,* Editura pentru literatură, Buc, 1966, p. 144).

în acelaşi spirit; Paul Georgescu observăcă poezia *Ivoriu* e foarte semnificativă pentru,„singurătatea unui om care refuzat singurătatea" *(întîlnire postumă, în voi. Polivalenţa. necesară,* Editura pent^ţi literatură, 1967, p. 242).

Se poate distinge în această poemă un accent romantic minor ce se constituie ca o notă particulară a liricii lui Vinea. Izolarea nu se produce, ca la marii romantici, cu intenţia de a căuta un răspuns definitiv marilor întrebări ale lumii şi vieţii, ci pentru ă retrăi — uimit, trist , dezamăgit — amintirile întîlnirilor sale cu viaţa. Poezia capătă discreţia intimităţii.

Unii critici au raportat poezia liii Ion Vinea la temele majore ale liricii de cunoaştere, făcînd referinţe la creaţia lui Tudor Arghezi sau Lucian Blaga: „Dominantă la Vinea e nevoia de auţocunoaştere, prin cufundare în sine, printr-o rupere a punţilor care îi leagă eul de lumea exterioară. Arsuri neînchipuit de mari, răni invizibile îl cufundă într-un *nadir* posibil al eului. Nu e aici optica argheziană a refuzului violent («mormînt închis la zgomotul de-afară» etc), ci o întoarcere către sine, o adîncire cutremurată de crudă nelinişte existenţială" (Vasilei Nicolescu, *Vinea şi contemplaţia tragică,* în *Contemporanul,* nr. 51 (1106), 22 dec 1967; p. 3).

Numele lui Blaga apare într-un comentariu al poeziei *Ivoriu,* semnat de poetul Ştefan Aug. Doinaş: „Ocolind confesiunea directă, învăluind-o

în nenumărate imagini şi metafore, stilizînd-o cu delicateţea individualistului care nu se simte destul de puternic pentru a se angaja în lupta cu un univers ostil, Ion Vinea este prizonierul propriei sale sensibilităţi, claustrat într-un turn de ivoriu pe care şi 1-a zidit el însuşi, zi de zi, pe măsură ce personalitatea sa lirică se cunoştea şi se afirma pe ea însăşi. [...] Nu e greu de observat că în *Ivoriu* întrebările sînt blagiene (Blaga din *Poemele luminii,* încă tributar expresionismului), iar decuparea elementelor realului ne trimite spre *Tmkl (Poetul , in Tribuna,* anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969).

(p.9) INCANTAŢIE

Publicată în *Steaua,* anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 30, purtînd data: „1920". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 7.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 34; în manuscrisul M, fila 21 (titlu autograf).

Cum observă Mircea Tomuş, „poezia lui Vinea — se caracterizează prin tendinţa de a urca în zonele celui mai elementar lirism [...]. Este acea modalitate în care lirismul nu mai apare sub forma unui motiv poetic, nici sub a unei stări poetice diferenţiate, fiind un *ce* foarte simplu şi complex totodată, situînd poezia la izvorul cîrttecului, acolo unde orice obiect pătrunde în zona ei cu o mare simplitate şi uşurinţă. Este actul sufletesc al incantaţiei, atitudinea lirică primordială, în virtutea căreia se poate spune, fără a face nici o concesie limbajului critic simplist, că poetul *cîntâ* florile, pietrele, oamenii, seara sau lumea întreagă. Actul care stă la originile istorice şi preistorice ale poeziei, filonul de lirism al folclorului, de la legenda lui Orfeu la poezia incaşilor, la *Mioriţa* sau la vechea poezie extrem-orientală, actul care străbate inspiraţia marilor lirici ai omenirii, care dictează «imnurile» şi «laudele». Poezia intitulată *Incantaţie* reprezintă poate cea mai elocventă reuşită a acestui gen de lirism" *(Schiţă de portret,* în *Steaua,* anul XV, nr.,4 (183), martie, 1965).

Incantaţie este una dintre puţinele poeziLpe care Vinea, poet al amurgurilor şi al;penumbrelor sufleteşti, le închină zorilor. Alăturide *Koh-I-Noor* şi *Vilegiatură,* poezia exprimă un elan tineresc, o notă de exuberanţă şi vitalitate nealterate de nici un suspin. Cele două spaţii predilecte ale poetului, cîmpia şi marea, ordonează strofele poeziei prin sugestia muncii

plugarilor şi pescarilor pe fundalul zorilor. Cuvîntul-cheie al textului este *clar,* - sugerat isi de ^cuvintele *limpede* şi *argint,* exprimînd o aspiraţie spre puritate şi lumină. - ~f i

(p.10) OVID .:i

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, nr. 2 (februarie);'1938, p. 3, într-un grupaj de trei poezii, cu menţiunea: „Din volumul *Orăfintînilor* (1915—1925) care va apărea la Editura Fundaţiilor regale". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 8.

S-a păstrat în manuscrisul *18 922,* fila 36; în manuscrisul 12 842, fila 38; în manuscrisul M, fila 23.

Poezia deschide „ciclul ovidian", cum a fost numit, care cuprinde poeziile: *Tristia, Nox, Tomiş, Popas, Nauta* etc,

„Vinea face din Qvidiu simbolul, neoromantic • al poetului exilat pe tărîmul neospitalier al vieţii" (Ş. Cioculescu, *Ion Vinea: „Ora fintînilor",* în *Luceafărul,* VII, nr. 16 (169), 1 august 1964).

'(p.ii) ' TOMIŞ '

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 9— 10.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 37; în manuscrisul 12 841, fila 34 (text autograf); in manuscrisul 12 842, fila 33 (text autograf); în manuscrisul M, fila 24. ' . - ' • • . < • ' ; ; '

VA.RIANTE .. .:;

Ms. 12841-^; ms. 12842-5; ms. M-C; ms. 18922-2); *Ora fintînilor—E.*

V.3 — prin arborii goi ca o liră de oase. *A, B :* prin arborii, mari ca o liră de oase. *C, D, E;*

V.5 — matrozilor beţi *A, B :* răguşit al matrozilor *C, D, E ;*

V.6 — cari se zoresc să plece. *A :* ce se zoresc sa plece. *B, C, D, E,)*

V.9 — şi vaierul de lemn al catartelor. *A :* şi vaierul cumplit aî catar- ' telor. *B, C:* şi vaierul cumplit al catargelor. D, £;

V.10 ^ aici vinul se încheagă în vasul de lut şi-Lsparge *A, B :* Aici vinul se-ncheagă şi sparge vasele de lut C, *D, E;* '

f

1

|

i

!

j

I

VAI — şi respirarea în jertfe argintii se fugăreşte. *A, B;* şi răsuflarea-n jertfe argintii se fugăreşte. *C, JD, E;*

VA2 — Ce gînd rău m-a gîndit aci, *A, B, C, D :* Ce gînd rău m-a menit aci, *E;*

VA4 — să fiu o umbră mai mult pe acest ţărm al umbrelor *A, B :* o umbră mai mult să fiu pe acest ţărm al umbrelor C, *D, E;*

VAS — de unde pînzele par cenuşii. *A, B, E:* de unde pînzele apar cenuşii. C, *D;*

VA6 — Horă mută de scite figuri mă-nconjoară, *A, B, E:* Horă mută de scite figuri mă-neonjură *C, D ;*

V.17 — toţi sînt străini şi printre ei sînt străinul, *A, B, C, D :* toţi sînt străini, eu printre ei străinul, *E;*

V.18 — cuvintele mele ei nu le pot înţelege, *A, B :* vorbele mele ei nu le pot înţelege, C, *D, E;*

V.19 — glas de cristal întunecat în furtuni de blesteme, *A :* glas de cristal înnegrit în furtuni de blesteme, *B, C, D, E;*

V.20 — silabisesc vorba lor sălbatică în care-i închis urletul talazurilor *At* silabisesc vorba lor sălbatică în care-i închis urletul talazului *B, C, D, E)*

V.22 — Peste un mormînt profund ca un sîn *A, B, D, E:* Peste un mormînt adînc ca un sîn C;

V.27 — piatra nu-mi va fi mai singură de cum mi-e trupul. *A, B, D :* mai singură nu-mi va fi piatra decît trupul. *C, E.*

Ciclul marin, cuprinzînd poemele *Tomis, Nox, Ovid, Popas, Tuzla, Chemare, Casa din Mangalia* este cel mai bun din volumul *Ora fintînilor,* după părerea criticului Paul Georgescu: „Umbra lui Ovidiu apasă asupra stării afective dar îi şi creează un spaţiu de rezonanţă. Fenomenul de înstrăinare e perceput cu acuitate, poetul se simte forţat la singurătate, de aceea o resimte drept exil" *(op. cit.,* p. 243).

In acelaşi sens, comentează poezia *Tomis* şi M. Petroveanu: „Vocaţia solitară, oglindită în priveliştea dezolantă a mării, o întăreşte amintirea lui Ovidiu, efigie a poetului respins de un univers şi o omenire străină de zbuciumul său" *(op. cit.,* p. 146).

(p.13) NOX

Publicată în *Steaua,* anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. 30, purtînd data: „1930". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 19.64, p. 11,

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 25 (cu titlu autograf).

VARIANTE

Ms. *M—A) Steaua—B; Ora fintînilor—C.*

V.3 — Departe visul mi-1 poartă catartele candide. *A, B:* Departe visul mi-1 poartă catargele candide. C.

„Meditaţia nocturnă, parnasian stilizată în *Nox,* beneficiază de o excepţională comunicativitate" (Ş. Cioculescu, *Ion Vinea : „Ora fintînilor", op. cit.).*

(p-14) TRISTIA

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 12.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 26 (cu titlu autograf).

Tristia poate fi raportată la o altă poezie marină a lui Vinea, şi anume la *Chemare,* datînd din adolescenţă, în care apare aceeaşi idee, a unui „destin" tragic al omului condamnat la captivitate. Aici, ca şi acolo, sentimentul damnării se transferă în peisaj, modificînd imaginea romantică a mării ca simbol al nemărginirii într-un simbol al captivităţii şi exilului („marea robită" *în Chemare,* „încercuită mare" în *Tristia).* Dar dacă în *Chemare* nostalgia se dizolvă într-o speranţă de eliberare („Hai, poate să ne smulgem letargicului chei"), într-un dor de aventuri mitologice, în *Tristia* poetul îşi găseşte numai consolarea delicată şi pură în planul metafizic al rugăciunii şi suspinului.

(p.15) CHEMARE

lui Marcel Iancu

Publicată în *Noua revistă română,* voi. XV, nr. 15, 16 martie 1914, p. 235, sub titlul *Părăsire* şi purtînd dedicaţia: „Lui M. Iancu". Republicată în. volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 13—14.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 38, cu titlul *Chemare* şi cu dedicaţia: „lui Marcel Iancu"; în manuscrisul M, fila 27, cu acelaşi titlu şi aceeaşi dedicaţie.

VARIANTE

Noua revistă română—A ; ms. *M—B ;* ms. 18 922 —C ; *Ora fintînilor—D.*

Varianta *A* prezintă deosebiri substanţiale faţă de textul definitiv şi ca atare o reproducem integral:

Spre farurile stinse şi braţele de diguri,
înfrînte de-aşteptare sub cerul vechi şi gol,
pe harfele marine a suspinat Eol,
vestind urîtul zării şi-al apelor de friguri.

Pe valuri, alcyonii, din ce în ce mai rari,
ca jerbe pe mormîntul apuselor sirene,
ne amintesc avîntul anticelor carene
spre stelele aprinse ca focuri de gheţari.

Din lanţ de orizonturi robita mare sună;
„Hai, — poate ne vom smulge letargicului chei
şi biruind întinsul în nopţile cu lună
s-atingem ţărmuri nouă, asemeni unor zei.

Căci poate sînt, departe de marginile.avidei
zări, castre şi regine încinse-n vînt de nopţi,
ce-aşteaptă, neştiute de mult, cu sînii copţi,
pornirea reînviată de noi, a Eneidei.

Căci vînt prielnic trece prin suflet de năieri,
şi-i vreme ca, departe de ţărmuri monotone,
chemaţi de amăgirea de Urbe şi Didone,
să spintecăm talazul legendelor de ieri.

Marcel Iancu, căruia îi este dedicată poezia, pictor modernist şi prieten apropiat al lui Ion Vinea, s-a născut la Bucureşti în anul 1895. A colaborat cu Tristan Tzara la apariţia revistei *Dada,* în 1917, la Zurich, După cîţiva ani de activitate artistică în străinătate, se întoarce în ţară şi în 1922 colaborează cu Ion Vinea la editarea revistei *Contimporanul,* fiind principalul animator al acesteia în direcţia artelor plastice de avangardă.

în revista *Clopotul* din 1922 apare o notă care îl prezintă publicului *pe talentatul artist. Nota pâre a aparţine lui Vinea, bolaborâtor asiduu al publicaţiei. „Marcel Iancu, de curînd întors în ţară şi aproape încă necunoscut la noi, a repurtat primele izbînzi artistice în Elveţia şi Germania. E socotit printre premergătorii picturii moderne, obîrşite, după cum se ştie, în mişcarea de mici reviste, expoziţii şi conferinţe din Elveţia şi Italia anilor 1913—1914. Prima sa mare expoziţie, la Zurich, patronată de rectorul universităţii din acel oraş, reuşi să-1 impună în cercurile cosmopolite şi selecte de acolo. Mai tîrziu, guvernul revoluţionar al Bavariei avea să-i ofere o catedră de artă nouă la Munich.

Talent nesupus atît tradiţiilor de atelier cît şi formulelor de vremelnică modă, Marcel Iancu, elev entuziast dar rebel al lui Iser, aduce în arta românească o nouă persoană accentuată, de vigoare agresivă şi de temerară fantezie" *(Clopotul,* nr. 7, 3 dec. 1922).

După încetarea apariţiei *Contimporanului,-* Marcel Iancu mai rămîne un timp în ţară, apoi pleacă în străinătate, stabilindu-se în Israel.

Dintr-o notiţă recentă din presa noastră literară sîntem informaţi că în 1953 Marcel Iancu „înfiinţează la Ein Hod, lîngă Haifa, pe versantul muntelui Cârmei, satul de artişti al cărui « primar » este de atunci şi pînă azi. Ein Hod-ul este un fel de, Barbizon, o localitate a artiştilor, unde Iancu a făcut « şcoală » şi unde va lua fiinţă un muzeu care să-i poarte numele şi să-i adăpostească lucrările" *(România literară,* anul XIV, nr. 28, 9 iulie 1981, p.9).

Şerban Cioculescu observă, pe marginea versiunii *Părăsire* „accentul mai viril" al versurilor faţă de alte poeme ale lui Vinea pe aceeaşi temă a nostalgiei, numind-o „o poemă de avînt şi suflu" *(Aspecte lirice contemporane,* Casa Şcoalelor, 1942, p. 25).

După mai multe decenii, cu ocazia apariţiei volumului *Ora fintînilor,* acelaşi critic face o apropiere între Vinea şi Paul Valery: „accentul de energie" din *Chemare* nu este însă ca finalul din *Cimetiere marin,* un îndemn la viaţă, ci o sfidare" (Ş. Cioculescu, *Ion Vinea : „Ora fintînilor", op. cit.)*

(p.16) DOR DE MARE

(Imitaţie)

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964. Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 15—16.

Este cuprinsă în manuscrisul *18 922,* fila 39; în manuscrisul 18,927, fila 1; în manuscrisul M, fila 28.,

în manuscrisul 18 927, alcătuit numai din două file, dactilo, alături, de ^textul poeziei *Dor de mare* figurează textul în limba engleză al poeziei *Sea fever* de John Masefield care i-a servit ca punct de plecare lui Ion Vinea. Reproducem şi noi acest text:

I must go down to the sea again, to the lovely sea and the sky,
And all I ask a tall ship and a star to steer her by
And the whell's kick and the wind's song and the white sail's shaking,
And a grey on the sea's face and a grey dawn breaking

I must do down to the sea again, for the call of the running tide
Is a wild call and a clear call that may not be denied;
And all I ask is a windy day with the white clouds flying,
And the flung spray and the blown spume, and the sea-gulls crying.

John Masefield, scriitor englez (1878—1967), nu a lăsat alte urme în creaţia lui Vinea decît această „imitaţie" intitulată *Dor de mare.* Deşi se pare că poezia nu a fost scrisă în prima tinereţe (un indiciu în acest sens îl constituie faptul că nu a fost publicată decît în 1964), ea se caracterizează printr-un avînt şi o tonalitate macedonskiană care apar din cînd în cînd în creaţiile lui Vinea.

(,. 17) CASA DIN MANGALIA

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 8—9, într-un grupaj de şase poezii, cu menţiunea: „Din *Ora fintînilor".* Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 17—19.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 40, cu titlul *Casa din Mangalia ;* în manuscrisul 12 842, fila 148, cu acelaşi titlu; în manuscrisul M, fila 29, cu acelaşi titlu; în manuscrisul 12 841, fila 50, cu titlul *Paragină* (text autograf).

O variantă a poeziei, asemănătoare ca dimensiuni şi structură cu versiunea din manuscrisul 12 841, a fost publicată, postum, cu titlul *Somn şters,* în *Tomis,* anul II, 6 iunie 1967, p. 10, şi apoi în *Gazeta literară,* XV, nr. 27 (818), 4 iulie 1968, p. 3, în ambele cazuri fiind considerată „inedită".

în colecțiile cercetate n-am găsit manuscrisul variantei *Somn șters.* Dată fiind identitatea celor două texte din periodice, se pare că ele au fost reproduse după un manuscris unic, care s-a rătăcit, probabil, cu ocazia publicării. Faptul că acest manuscris a provenit — după informațiile primite de la redacțiile respective — din arhiva doamnei Elena Vinea, ca și asemănarea cu varianta din manuscrisul 12 841, probează autenticitatea lui.

VARIANTE

Ms. 12 841—^4; ms. publicat în *Tomis —B; Viața românească—C;* ms. 12 842-D; ms.M-£; ms. *18 922—F; Ora fîntînilor—G.*

Varianta *A,* care este mult mai redusă ca dimensiuni, pare a fi prima versiune a poeziei (manuscrisul prezintă numeroase corectări și ștersături). După această versiune a fost elaborată varianta *B,* foarte asemănătoare cu varianta *A,* dar avînd și unele deosebiri și adaosuri. Reproducem integral varianta *B,* marcînd deosebirile față de *A:*

Se adumbrește *(A :* se adîncește) sub olane vechi
casa de arșiți *(A:* din vremuri) măcinată,
oase-i sînt bolovanii mari
și genie uh suflet cu *(A :* și un sicriu geme în) fiece treaptă
sub pasul pe aicea rar. *(A :* pe aici atît de rar.)

Fără lacrimi *(A:* plîns) s-au uscat ferestrele
în *(A :* cu) doliul de praf al storurilor.

în grădină, cearcănul de piatră *(A :* inelul aspru)
al fîntînii veghează

ochiul tremurului *(A :* profund al chinului tău) fără cer.

Pe arborii toamnei timpurii
se spulberă *(A :* cerne) polenul sterp al lespezilor.
Unde sînt glasurile de altădată?
Poate că zvonul lor întîrzie încă
prin umbrele stătute aci
doar dacă în vis se mai pot auzi.

Unde e *(A :* Unde-i) cugetul acestui loc și în cine *(A :* și-n cine)

a vegheat *(A :* a tremurat) candela lui ascunsa?
S-a rezemat *(A :* Poate s-a rezimat) cu o frunte *(A :* cu fruntea) de masa de nuc,
s-a odihnit sub iedera boltită în veșnicie,
a sorbit largurile cu privirea secetei lui,
din cupola vacanțelor moarte
soarta lui cu gură de aur.

în A în locul ultimelor 3 versuri de mai sus se află alte 3 versuri:

pînă cînd a țîșnit în țipăt
prin cavoul de cristal al vacanțelor moarte
soarta lui cu gîtlejul de aur.

Al lui e semnul șters de pe poartă
și cheia ruginită, la intrarea spartă *(A :* și cheia fără paznic ruginită în piatră.)
și numele ca o pasăre, departe *(numai în B).*

Alte deosebiri:

V.3 — 6 — zebrat de drumuri vechi/Pe pragul Pontului Euxin/Casa cojită de crepuscul/o epavă mai mult *C:* zebrat de drumuri vechi/ Pe pragul Pontului Euxin/stă casa cojită de crepuscul *D :* pe valul lui Traian./Pe prag zebrat de drumuri vechi,/la Pontul Euxin,/ casa cojită de crepuscul *E, F, G;*

V.ll — și un sicriu răspunde din fiecare treaptă C, *D* ; și un trecut răspunde din fiecare treaptă, *E, F, G ;*

V.28 — s-a odihnit sub iedera boltită în veșnicie, C, *D* : s-a odihnit cu iedera boltită în vecie, *E, F, G;*

V.40 — ... Din cavoul etern al vacanțelor C, *D:...* din cavoul vacanțelor *E, F:* pînă cînd?... din cavoul vacanțelor *G;*

VA2 — soarta lui cu gură de aur. C, *D, E, F:* a lui soartă cu gură de aur. *G ;*

V.45 — legenda urzită de greierii lutului C, *D:* legenda țesută de greierii lutului *E, F, G.*

Varianta *E* prezintă o ștersătură în titlul poeziei: titlul inițial, dactilografiat, este *Casa revoluționarului din Mangalia,* din care a fost șters, cu creion albastru, cuvîntul „revoluționarului".

Casa din Mangalia este o poemă frumoasă evocînd peisajul arid, calcinat, al Dobrogei, în care se infiltrează melancolia unui suflet însingurat.

Deşi numele lui Ovidiu nu apare în text, atmosfera de arşiţă şi praf, cu seri monotone de toamnă timpurie, ca şi „casa cojită de crepuscul" îl evocă pe nefericitul poet. El este „cugetul acestui loc" care a întîlnit mereu „masca fără răspuns a localnicilor".

în partea a doua a poeziei se interferează cîteva ecouri livreşti, uşor de recunoscut. Versul: „Unde sînt glasurile de altădată" este, evident, o parafrază după Francois Villon *Balada doamnelor de altădată.* Cit priveşte versul: „cărţile toate le-a citit", preluat din poemul *Brise marine* al lui Stephane Mallarme, Vinea mărturisea undeva că a găsit în poetul francez versul „de cea mai incurabilă tristeţe: «Le chair est triste helas! et j'ai lu tous Ies livres!»" *(Cronica,* I, nr. *45,* 17 ian. 1916).

(p.19) POPAS

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fintînilor, 1964,* p. 20—21.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul apare menţionat la *Tabla de materii.* Figurează în manuscrisul M, fila 30 (cu titlul autograf şi corecturi autografe).

VARIANTE

Ms. *M—A ; Ora fintînilor —B.*

V.22 — să-mi fie lespezile învierii *A :* să-mi fie lespedea de înviere *B*

V. 24 — ultimul oaspe care totdeauna vine. *A :* pe cel din urmă oaspe care vine. *B.*

în manuscrisul M versul 22 are consemnată şi o variantă mai veche, ulterior ştearsă: „să-mi fie lespedea de întremare".

<p.20) NAUTA

Publicată în *Contimporanul,* anul XI, nr. 101, decembrie, 1931, p. 3, cu titlul *Drum* şi cu menţiunea: „Therapia 1920". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 22—23.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi la *Tabla de materii* figurează titlul *Nauta.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 32, cu titlul *Nauta* (titlu autograf). *

VARIANTE

Contimporanul — A ; ms. *M—B; Ora fintînilor—* C.

V. 1 — Prin noapte corabia spre zori, *A*: Prin noapte nava spre zori, *B, C ;*

V.2 — Suflet pe undele iadului *A :* înger pe undele iadului, *B, C ;*

VA'— Jertfe de jerbe în argint — *A :* jertfe de jerbe de-argint, *B, C;*

\r.i$ De ce ţi-e ochiul ars deschis? *A :* De ce ţi-s ochii larg deschişi? *B, C;*

V.13 — Sau numai Domnule poate mai aveţi o ţigară ... *A :* sau numai: — Domnule, poate aveţi o ţigară ... *B,C ;*

V.14—15 — cuvinte printre stelele căzătoare. *A :* vîntul, umbrele, nimeni ... /cuvinte printre stelele căzătoare. *B, C.*

Versiunea *Drum* este publicată ca o poezie „inedită" în *Contemporanul, m. 21* (1185), 4 iulie 1969, p. 3, textul fiind reprodus — conform informaţiilor primite de la redacţie — după un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea. Acest manuscris nu a fost găsit de noi în nici una din arhivele cercetate. Procedînd la colaţionarea textelor, am constatat că textul din *Contemporanul* este identic cu textul mai vechi din *Contimporanul.* Dată fiind asemănarea frapantă cu poezia *Nauta* din volumul *Ora fintînilor,* considerăm acest text intitulat *Drum* o variantă a poeziei *Nauta,* şi nu o poezie independentă. (Ediţia Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, 1971, volumul I, tratează *Nauta* şi *Drum* ca două poezii distincte, cuprinse la p. 169 şi, respectiv, p. 429.)

Ion Vinea a schimbat titlul acestei poezii în anii maturităţii, cînd, scriind o altă poezie căreia i-a dat titlul *Drum* (inclusă şi aceasta în volumul *Ora fintînilor),* a evitat omonimia, reintitulîndu-şi poema mai veche *Nauta*.* Momentul schimbării titlului este surprins în manuscrisul M, unde titlul *Nauta* apare scris cu creionul deasupra titlului *Drum,* dactilografiat, apoi şters.

(p.21) TUZLA

Publicată în *Punct,* anul I, nr. *5,* 20 dec. 1924, purtînd data: „1913" şi menţiunea „II" după titlu. Republicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938,, or. 10 (octombrie), p. 24; în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 24.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 42;, în manuscrisul 12 842, fila 73 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 31 (text autograf, datat: „1913"); în manuscrisul 11 783, fila 23 (text autograf); în mânuse crisul M, fila 33.

VARIANTE

Ms. 11 783—*A; Punct—B;* ms. 12 844 — *C; Viața românească—D;* ms. 12 *M2-E;* ms. *M-F ;* ms. 18 922-G; *Ora fintîniicr-H.*

V.3 — femeile țărmului au unghii de mărgean *A, B, C :* femeile țărmului au obraji de mărgean *D, F, G:* Femeile țărmului au obraz de mărgean *E, H;*

V.5 — Vreau să rămîn aici la Tuzla *A, B, C:* Vreau să rămîn aci la Tuzla *D, E, F, G, H)*

V.6 — cînd valsurile tac în Casa Albă *A, B, C;* lîngă valsurile moarte în Casa Albă *D, E;* lîngă valsurile moarte-n casa albă *F, G, H;*

V.9 — cheag tuşit de amiaza fragedă. *A, B, C:* cheag tuşit în amiaza fragedă. *D, E, F, G, H;*

V.ll — pentru trîmbițile vagi de apă *A, B,* C: peste goarnele vagi de apă *D, E, F, G, H;*

VJ2 — cînd se întorc contrabandiştii cu stele pe mîini *A, B,* C; cînd se întorc pescarii cu stele pe mîini *D, E, F, G, H ;*

V.13. — cînd trec vapoarele şi planetele. *A, B, C;* şi trec vapoarele şi planetele. *D, E, F, G, H.*

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a luj* Saşa Pană, Editura pentru literatură, Buc, 1969, p. 497.

Ion Pop consideră acest pastel de tinerețe ca reprezentativ în opera poetică a lui Ion Vinea, prin exprimarea unei note particulare, vizibilă şi mai tîrziu în alte poeme: „o reținută sentimentalitate, a cărei linie frîntă împiedică deplina confesiune, sprijinită din loc în loc de notația fără culoare deosebită, aproape rece, trădînd o crispare interioară, vizibilă, de acum înainte, mai peste tot" *(Avangardismul poetic românesc,* Buc, Editura pentru literatură, 1969, p. 164).

(p. 22) KOH-I-NOOR

Publicată în *Viața românească,* anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 3, purtînd data: „1919". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 25.

* S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 43; în manuscrisul 11 783, fila 38 verso (text autograf); în manuscrisul 11786, cu data: „1916" (text autograf); în manuscrisul 11 789 (text autograf); în manuscrisul M, fila 34.

Manuscrisul 11 786 cuprinde o singură filă, de format redus, cu poezia *Koh-I-Noor.* Textul este scris cu cerneală neagră şi semnat: „I. Vinea".

Manuscrisul 11 789 este format de asemenea dintr-o singură filă, cu poezia *Koh-I-Noor.* Textul e scris cu creionul, neglijent şi greu lizibil. Ulterior textul a fost tăiat cu o linie, cu creion roşu, notîndu-se deasupra, cu acelaşi creion roşu: „copiat".

VARIA NTE

Ms. 11 783—,4 ; ms. 11 786— *B ;* ms. 11 789—C ; *Viața românească—D ;* ms. *M – E;* ms. 18 922—*F; Ora fintînilor—G.*

* Variantele *A, B,* şi C sînt mult deosebite de variantele ulterioare ale poeziei, dar prezintă multe asemănări între ele (în special variantele *A* şi *B,* care au acelaşi număr de versuri: 17; varianta C are 19 versuri).

Reproducem varianta *A,* marcînd deosebirile față de *B* şi C:

Primăvara, mi-amintesc
izbucnise orchestra soarelui,
pe fluviu dănțuiau sloiurile
pe cîmp frîng *(B:* rupeau; C: frîngeau)
săbii luminile.

Tunete: se surpau rîpele *(B, C:* malurile)
(numai în C :
pe oglinzile sparte-n noroi)
se iviseră mieii noi
(numai în C:
ce dezmetice fost-au balurile)
către mugurul de clei *(B, C:* cleios) verde
(B : şi verde; C : şi crud)
pe crengi (C: inelat) lunecau omizile
la zid (C: pe zid de conac) se-mprospăta mucegaiul
auzeam *(B :* auzeai) troznind iedera *(în C diferă întregul vers :* iedera îi cotropise grinzile)

Primăvară, mi-amintesc
prin spărtura gardului *(B; C:* grajdului) pustiu
finul negru îl furau (C : l-au furat) rîndunelele
iar din pămînt dezgropau şiroaiele
un fier de plug învechit *(B* ; înroşit)
care sub *(B :* de) picuri de *(B :* sub) streşini, cînta
(în C ultimele 3 versuri de mai sus sînt diferite :
iar un fier de plug ruginit
dezgropat din pămînt de şiroaie
a cîntat cu burlanul în ploaie).

Atunci, mi-amintesc, ai venit.

Alte deosebiri:

V.7 — se ivise turmele noi *D:* se iviseră mieii noi. *E, F, G;*
VJO — omida îşi răsfăţa inelele *D :* omida şi-a răsfăţat inelele. *E, F, G;*
VAI — prin gaura grajdului pustiu *D :* Prin spărtura grajdului pustiu *E, F, G;*

V.19 — din pămînt dezgropat de şiroaie *D, E:* din pămînt dezgropat de şuvoaie *F, G.*

Pe marginea poeziei *Koh-I-Noor* criticul M. Petroveanu observă că natura creată de Ion Vinea în pastelurile sale aparţine unui „poet de atelier'" (M. Petroveanu, *op. cit.,* p. 148).

(p-23) DOLEANŢE

Publicată în *Noua revistă română,* voi. XVII, nr. 9, 24—31 mai 1915, p. 116. Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 27—28.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 44; în manuscrisul 12 844, fila 11 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 8 (text autograf); în manuscrisul M, fila 35.

VARIANTE

Noua revistă română ~ A ; ms. 12 844 — *B;* ms. 11 783— *C;* ms. *M — D;* ms. 18 922-£; *Ora fîntînilor*—F.

VA — ce tăcere, suflete trecut *A, B, C;* ce tăcere, suflet pal şi mut, *D, E, F;*

V.5 — trenurile toate au tăcut. *A, B,* C, *D:* trenurile toate au trecut. *E, F;*
V.7 – gîndurile mi-au fugit din casă, *A, B, C :* gîndurile au fugit din casă, *D, E, F;*
V.20 — că paiaţa-i fără de scufie. *A, D, E, F:* căcipaiaţa-i fără de scufie. *B,* C.

într-un material documentar trimis revistei *Manuscriptum,* profesorul francez Henri Behar, editorul operei lui Tristan Tzara în Franţa, menţionează o scrisoare a lui Ion Vinea, din iulie 1916, trimisă la Zurich lui Tristan Tzara şi Marcel Iancu, în care se afla şi o copie a poeziei *Doleanţe* (cf. *Corespondenţă Ion Vinea- Tristan Tzara, trimisă din Paris de Henri Behar, cu un cuvînt înainte de Al. Oprea,* în *Manuscriptum,* anul XII, nr. 2/43, 1981, p. 15).

Poezia a fost foarte mult comentată în critică, începînd cu Şerban Cioculescu, în deceniul al patrulea, şi terminînd cu cei mai tineri exegeţi ai lui Vinea. Ş. Cioculescu găseşte că *Doleanţe,* datînd din prima perioadă de creaţie a lui Vinea, marchează limpede orientarea tînărului poet spre lirica de notaţie intelectuală. în acelaşi timp, criticul vede în această poemă o operă de valoare antologică, realizînd „un echilibru ideal între impresiile intelectualizate şi unda emotivă, reală şi pătrunzătoare" *(Aspecte lirice contemporane, ed. cit.,* p. 29).

După N. Davidescu, în *Doleanţe,* „observaţia scurtă, apoi piezişe, fără «pointe» se substituie insidios normelor obişnuite ale umorului; avem astfel mai curînd decît un joc intelectual, de artificii, o arsură lentă şi sigură, ca aceea, de pildă, a radiumului. Pielea păstrează cu durere şi poate pentru totdeauna urma infiltrării sigure a razelor lui" *(op. cit.,* p. 146).

M. Petroveanu observă pe marginea poeziei *Doleanţe* că „umorul cochet al poeziei, mai des citată ca semn de rămas bun trecutului, ascunde o indulgenţă, o complicitate cu sine şi o recunoaştere a vidului lăuntric, determinat de neînlocuirea «crezului artistic înlăturat»" *(op. cit.,* p. 130).

Scriind despre experienţele lui Vinea în domeniul versificaţiei moderne, Vladimir Streinu notează: „Vinea combină în *Doleanţe* un ritm propriu, din neregularitatea accentelor prozodice, păstrînd oarecum simetria rimelor şi a măsurilor (*Versificaţia modernă,* Editura pentru literatură, Buc, 1968, p. 187).

Al. Rosetti introduce poezia in mica sa antologie, intitulată *Cîteva precizări asupra literaturii române,* Editura Eminescu, Buc, 1972, în care sînt cuprinşi cei mai semnificativi scriitori români. Vinea figurează cu poeziile *Declin* şi *Doleanțe* şi cu un mic fragment din *Paradisul suspinelor.*

(p. 24) REMEMBER

Publicată în *Steaua,* anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, p. 33, purtînd data: „1935". Republicată în volumul *Ora fîntîniior,* 1964, p. 29.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 45; în manuscrisul M, fila 36.

(P. 25) GINA

(I)

Publicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. *30.*

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 47; în manuscrisul M, fila 38.

O delicată elegie erotică. „Petale de floare", „sigilii palide şi plăpînde", „storuri de plumb" sînt o suită de metafore care sugerează închiderea pleoapelor iubitei, intrarea ei într-un tărîm de umbră, de somn, linişte sau poate moarte.

(P-26) GINA

(II)

Publicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 31.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 48; în manuscrisul M, fila 39.

Mai pregnant decît în celălalt poem intitulat la fel, aici se simte asocierea erosului cu moartea. în erotica lui Vinea, de multe ori elementul

elegiac pune stăpînire pe substanța sentimentului de iubire, deplasîndu*i sensurile spre ideea despărțirii şi singurătății.

(p. 27) DE PROFUNDIS

Publicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 32—33.

Este cuprinsă în manuscrisul definitiv 18 922, fila 50; în manuscrisul 12 842, fila 32 (text autograf); în manuscrisul M, fila 41.

(p. 28) CELEI ADORMITE

Publicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 34.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 49; în manuscrisul M, fila 40.

Imaginea iubitei moarte, în straie albe de mireasă, se desprinde în această frumoasă elegie funebră din plînsul şoptit al bărbatului. Refuzînd ideea pierderii veşnice a femeii iubite, poetul ocoleşte cuvîntul „moarte" şi vorbeşte despre „vrajă" (de care ar vrea s-o dezlege precum Orfeu pe Euridice) sau „somn".

Excepțional e finalul, cu o undă metafizică ce proiectează moartea într-un con de lumini şi pulberi fin irizate din destrămarea ființei umane.

Poezia, a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii,* Buc, Editura pentru literatură, 1966, p. 221.

(p. 29) SFINTEI DE AZI

Publicată în *Viața românească,* anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 6, purtînd data: „ 1930". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 35—36.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul 12 842, filele 1—5 (filele 1—4 conțin patru copii dactilo identice, iar fila 5 un text autograf diferit de acestea).

VARIANTE

Viața românească — A; ms. 12 842, filele 1—4 — *B;* ms. 12 842, fila 5 — C; ms. M — *D; Ora fîntînilor — E.*

V.16 — fîntina ta chemată de uitare, *A :* fîntîna ta sorbită de uitare, *C, D, E ;*

V.18 — cînd zborul tău se-ntunecă *A;* cînd mersul tău se-ntunecă C, *D, E;*
V.23 — care-n privirea ta se limpezeşte. *A*: care-n fiinţa ta se limpezeşte. *C, D, E.*

Varianta *B* prezintă deosebiri importante faţă de celelalte variante şi, ca atare, o reproducem integral:

Prin ani acelaşi chipul tău de criptă,
ca un surîs plutind în amintire.
Nici un altar văzut nu-ţi iveşte pasul,
dar nu e zi care să nu-ţi deschidă corola ei fragedă
şi nu e oră să nu te petreacă
prin timpul învins
de o mare poveste.
Doamnă — din vis mărturie
că visul cel mai pur ne-ntîmpină
cum să cuprind în zvonul cuvintelor
cum să opresc în pragul zilelor
fîntîna ta chemată de uitare
cum să te-ncing cu soarta sunetului
cînd trupul tău se-ntunecă
de tot ce nu-i lumină?

Noaptea pe fruntea ta nu pogoară,
ca de o candelă ea se resfiră
şi te arată palidă veciei
care-n fiinţa ta se limpezeşte
ai fost,noaptea crin de flacără
ai fost în bezne crinul legănat ,
peste comori, unde dorm fumurile.

„Sfintei de azi aduce o altă treaptă de sfinţenie decît *Schivnicul, Culmi, Sfînt,* absolutul nesălăşluind într-o fiinţă umană, ci fiind zonă de neatins, pură spiritualitate. « Sfînt » — spune Vinea — poate fi, deci, ceea ce se refuză mărginirii, ideii cuprinse în cuvînt, retractive la orice contingenţă şi limită, fiind lumină pură, izvor etern" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 102—103).

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecului iubirii** Buc, Editura pentru literatură, 1966, p. 227.

(p. 30) CHIP

Publicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 37—39.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 59; în manuscrisul M, fila 50.

A fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii,* Buc, Editura pentru literatură, 1966, p. 226.

(p. 32) NIKE

Publicată în *Steaua,* anul XIV (166), nr. 10, octombrie 1963, p. 33, cu titlul *Victoria* şi purtînd data: „1944". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 40—41.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 60 (titlul de la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922 e *Amazoana,* dar la fila 60 apare *Nike,* cu menţiunea, scrisă cu creionul: „înlocuieşte *Amazoana");* în manuscrisul 12 841, fila 19, cu titlul *Amazoana* (text dactilografiat, avînd modificări autografe cu cerneală neagră, iar titlul autograf, cu creion roşu); în manuscrisul 12 842, filele 38—39, fără titlu (un text autograf şi o copie dactilo, identice).

O variantă a poeziei a fost publicată postum în ediţia Ion Vinea, *Opere,* voi. I, 1972, p. 477, cu titlul *„Limpede vînt...".* La note se face numai menţiunea că este o poezie „inedită", fără a se indica manuscrisul după care a fost reprodusă. După mărturia redactorilor e vorba de un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea. Nu am găsit acest manuscris în colecţiile cercetate.

VARIANTE

Ms. reprodus în *Opere-A;* ms. 12 841-5; ms. 12 842-C; ms, 18 922-*D; Ora fîntîniior—E.*

Varianta *A* este, după toate probabilităţile, prima versiune a poeziei, mult mai redusă ca dimensiuni (9 versuri faţă de 25 în varianta definitivă).

Varianta *B* reprezintă o dezvoltare a variantei *A.* Sînt reluate cele 9 versuri ale acesteia, în altă ordine însă (1, 2, 5, *6,* 7, 8, 3, 4, 9) şi cu unele mici deosebiri, după care sînt adăugate încă 11 versuri.

Reproducem varianta *A,* marcînd deosebirile faţă de *B :*

Limpede vînt legăna *(B:* ameţea) cocorii
cînd ochii tăi şi-au dezvelit *(B :* şi-au
deschis) fîntînile.
Fereastra şi-a scuturat păsările şi stelele
pomii *(B :* arbori) şi-au dezlănţuit viorile
glas *(B :* glasul) din cea mai depărtată dimineaţă
vuia-n *(B:* vuie-n) pala de argint a plopilor
şi *(B :* cînd) păunul suie treptele orelor
cîntece de lemn cînd cresc pe drum.

Ţi-ai spălat trupul *(B:* mîinile) în spuma
(B : în dîra) corăbiilor.

După aceste versuri în B urmează versurile :

calci pe steagurile anilor
rîsul tău rotit de soare
roşu vin al nopţilor veşnice
în ocnă gîndurile îşi trec jucării de sare.
Tu stingi chipurile ca făcliile
cu şoimii tăi asupreşti stîncile
din urma paşilor culcuş viorelelor
din coama ta nebunia vîntului
din goană viaţa se înteţeşte
din răsunet viaţa ta se înmulţeşte
viaţa ta, chiot de vînătoare.

O poemă a avîntului matinal, închinată zeiţei victoriei, Nike. La Vinea, fecioara cu glezne înaripate în care vechii greci vedeau simbolul biruinţei în războaie, apare ca o zeiţă a victoriilor marine, stăpînitoare trufaşă peste corăbii, dar şi peste faleze, alergînd cu pletele în vînt, înconjurată de cîini şi de şoimi ca o altă Diană. Venirea ei este vestită de ivirea zorilor, moment rar în universul poetului.

(p. 33) VICTORIE

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 42—43.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 61, în manuscrisul M, fila 52.

Cum s-a observat, retragerea în singurătate este, la Vinea, însoţită de regret şi de tristeţe. Eroul liricii sale nu e un mizantrop, ci doar un exilat voluntar.

O originală apropiere între tristeţea lui Vinea şi melancolia lui Gerard de Nerval face poetul Vasile Nicolescu: „Asemenea lui Nerval, poetul e un *tenebreux,* fără să cultive himericul acestuia. Spaţiul abisului său este însă vibrat de undele negre ale unei melancolii organice, poate mai grave, mai autentice, în sensul contemporan al cuvîntului, decît ar părea la autorul lui *El Desdichado* ... Vinea e şi el un *vainqueur* asemenea celui din amintitul sonet" *(loc. cit.,* p. *3).*

(p. 34) IOANA

Publicată în *Gîndirea,* anul I, nr. 18, 15 ianuarie 1922, p. 341, purtînd data: „1916". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 44—45.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 63; în manuscrisul 11 783, fila 17, text autograf; în manuscrisul 12 844, fila 6 (text autograf datat: „1916"); în manuscrisul, 12 841, fila 58 (text autograf datat: „iulie 1916"); în manuscrisul M, fila 54.

VARIANTE

Ms. 11 783-J; ms. 12 844-5; ms. 12 841-C; *Gîndirea-D;* ms, *M — E;* ms. 18 922*— F;* *Ora fintînilor—G,*

V. 5 – Biserica, plină de bălărie *A, B,* C, *D :* Biserica: plină de bălării *E, F, G;*

V.8-9 – deschişi în visul de zi; şi tîrcoale *A, B, C, D :* deschişi în visul de zi./Şi tîrcoale *E, F, G ;*

V.13 — printre făcliile stinse. *A, B, D, E, F, G:* peste făcliile stinse. C;

V.14 — Fata care nu ştie ceti *A, B, C:* Fata care nu ştie citi *D, E, F, G;*

VA8 — Fată cu ochii cum sînt vopsite şopîrlele, *A, B, D :* Fată cu ochi frumoşi cum sînt vopsite şopîrlele, C : Fată cu priviri ca şopîrlele *E, F:* Fată ca şopîrlele, *G;*

V.20 — du-te unde plîng gîrlele, *A, B,C, E, F, G :* du-te unde curg gîrlele *D ;*

V.21 — viaţa să-ţi lepezi. *A, B, C, D :* viaţa să ţi-o lepezi. *E, F, G;*

V.23 — şi te rup copiii, *A, B,* C, *D :* şi te smulg copiii. *E, F, G ;*

V.25 — şi te prind oamenii-n spini *A, B, D':* cînd te prind oamenii-n spini *C, E, F,* G.

în manuscrisul î 1 783 titlul poeziei consemnează şi cifra *2,* adică *Ioana (2),* pentru a operă o distincţie faţă de o altă poezie, din acelaşi manuscris, cu- titlul *Ioana (1),* devenită ulterior *Fira.* în manuscrisul M cifra **2** după titlu apare ştearsă cu creion roşu şi apoi cu cerneală albastră.

Vladimir Streinu a inclus poezia *Ioana* în antologia *Literatura română contemporană,* Editura Dacia, Buc, 1943, p. 162— 163.

(p. 36) FIRA

Publicată în *Viaţa românească,* anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41—42, purtînd data: „1940". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 46-47.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul *Fira* figurează la *Tabla de materii.* Este cuprinsă în manuscrisul 12 841, fila 77, cu titlul *Fira* (text autograf, purtînd menţiunea: „25 august 1917, Iaşi"); în manuscrisul 11 783, fila 15— 16, cu titlul *Ioana* (1) (text autograf); în manuscrisul M, fila 55, cu titlul *Fira* (titlu autograf).

VARIANTE

Ms. 12 841—,4; ms. 11 783—5; *Viaţa românească – C*; ms. *M – D; Ora fîntînilor—E.*

V.2 — fată cu inima cum e paiul *A :* cu inima cum e paiul *B :* cu dorul ca paiul, C, *D, E ;*

V.3 — cu gura proaspătă ca luceafărul *A :* cu gura ca luceafărul *B :* cu inima ca luceafărul, *C, D, E;*

Y.5 _ de puţul de lemn şi jgheabul lui verde *A :* fîntîna de lemn şi jgheabul verde *B:* cumpăna de lemn şi jgheabul ei verde, *C, D, E;*

V.6 — de marginea codrului, cu iarba mică *A :* marginea codrului cu iarba mică *B :* marginea pădurilor cu iarbă pitică C, *D, E ;*

V.10 — în trunchiuri ruinate trăiau cariile *A :* în trunchiuri ruinate plugăreau cariile, *B, C, D, E;*

V.ll — sînul tău strivise busuioc şi mentă *A, B :* sînul tău strivise busuioc şi mintă, *C, D, E;*

V.12—15 — Ţesea înţelesuri firu-aprins al cintecului/ochii tăi de plantă se-notau pe-un gînd. *A :* gura ta rîdea/risipea inele/de apă firul cîntului,/ochii tăi de plantă se-nteţeau de-un gînd. *B:* gura ta rîdea,/risipea inele/de apă firul cîntului,/ochii tăi de plantă înfloreau de-un gînd. *C, D, E;*

V.16 — Fată cu bustul sărutat de soare *A :* Fată cu trunchiul mînjit de soare *B :* Fată cu trupul poleit de soare, C, *D, E ;*

V.17 — toamna a fost lungă, vitele veneau *A* : vara fu tîrzie, vitele veneau *B:* toamna a fost tîrzie — vitele veneau C, *D, E;*

V. 18 — poticnit şi leneş şi gemînd, acasă/soarele din sînge mai privea spre cîmp. *A :* poticnind şi leneş şi gemînd, acasă. C, *D, E ;*

V. 19 — O, cum şedeai pe piatră şi tăceai de lung *A :* Cum şedeai pe piatră şi tăceai de lung *B, C, D, E;*

V.20 — aveai ochii celor care adorm tîrziu *A, B :* aveai ochii celor care adorm spre ziuă C, *D, E ;*

V.21 — coada grea pe umăr aurea grumazul *A :* coadele de-aramă copleşeau grumazul, *B, C, D, E;*

V.22 — şi gleznele goale odihneau în praf. *A :* şi arse gleznele se-ngropau în praf. *B :* gleznele plăpînde se-ngropau în praf. C, *D, E.*

In manuscrisul 12 841 se observă indecizia poetului în privinţa titlului acestei poezii, deoarece există mai multe titluri scrise cu culori diferite şi apoi şterse: *Poveste, Inelul de praf, Erinnerung.* Titlul *Fira,* scris cu altă culoare decît textul, pare a fi fost notat ulterior.

în manuscrisul M, titlul mai vechi, *Ioana,* dactilografiat odată cu textul, a fost şters cu creionul, iar deasupra a fost scris, tot cu creionul, titlul definitiv: *Fira.*

Fira constituie unul dintre cele mai frumoase portrete feminine din lirica lui Vinea. Decorul rustic, ca şi plastica proaspătă a imaginilor sînt semnele creaţiei din tinereţe.

(P. 37) CELEI VENITE

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 47—49.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 64; în manuscrisul M, fila 56 (cu *6* corectare autografă).

VARIANTE

Ms. 18 922—*A* ; ms. *M – B ; Ora fîntînilor – C.*

V.2 — cari aştern liniştii *A;* ce aştern inimii *B, C;*

V. 3 — zăpada liniştii *A :* zăpada liniştii dintîi *B, C ;*
V.20 — Să fie iubirea tîrzie *A, C:* Să-mi fie iubirea tîrzie *B.*

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii,* Editura pentru literatură, Buc, 1966, p. 229.

Simion Mioc, în lucrarea sa consacrată operei lui Vinea, observă că atracţia poetului spre tristeţi incurabile, sprecrepuscular, „copleşeşte viziunea sa, chiar în momentele în care în mod firesc ar trebui să fie luminate de speranţa împlinirilor, cum ar fi cele ale începutului dragostei". Aşa se face că, „în loc să fie un epitalam, *Celei venite* este un lied thanatic". Stabilind o paralelă cu romanţa *Acelei care va veni* de Ion Minulescu, criticul observă, în continuare, că, dacă la poetul *Romanţelor pentru mai tîrziu* iubita aşteptată este „o întruchipare a luminii şi a atracţiei exotismului", cu îndemn la aventură, la călătorie, la Vinea „apropierea iubitei înseamnă începutul extincţiei, al aşternerii liniştii. Prezenţa ei proiectează în subconştient un soare, negru nervalian, precum şi vastităţi şi adincimi, în care răsună clopote şi rugi" *(Opera lui Ion Vinea,* Editura Minerva, Buc, 1972, p. 191).

(p. 38) DRUM

Publicată în *Steaua,* anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, p. 33, purtînd data: „1933". Republicată în *Orizont,* anul I, nr. 4, aprilie, 1964; în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 50.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 65; în manuscrisul M. fila 57.

(p. 39) DOR VECHI

Publicată în *Steaua,* anul XV (170),,nr. 3, martie, 1964; p. 10, purtînd data „1935". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 51.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 72; în manuscrisul M, fila 63.

în ambele manuscrise textul poeziei este mai mare, avînd încă trei strofe, în continuarea celor care au intrat în volum.

La *tabla de materii* din manuscrisul 18 922, în dreptul titlului *Dor vechi,* se găseşte o însemnare cu creionul: „De refăcut". Refacerea poeziei a constat, după cum se vede, din eliminarea celor trei strofe finale, pe care le reproducem aici:

Pierdut pe şerpuite drumuri
mă duce taina care ne desparte.
Ce jurămînt, ca din pămînt, mă-ntreabă
unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii
cînd veacurile cîntă la porţile lor grele?

Singur, nainte, singur am învins
ecoul cel neodihnit, dar creşte chinul
cu vremile, ca florile de nufăr
pe apele ce ţi-au răsfrînt privirile.

Şi-n apriga pîndă cuprins
de-o luptă pe viaţă şi moarte
port rana lacomă şi dulce
ca un sărut care nu iartă.

Ulterior, poetul s-a gîndit să folosească totuşi aceste trei strofe, care sînt reluate ca o poezie independentă, sub titlul *Meandre,* la fila 73 din manuscrisul 18 922. Poezia figurează în volumul nostru la secţiunea *Postume,* p. 239.

(P-40) ALŢII

lui *B. Fundoianu*

Publicată în *Contimporanul,* III, nr. 50-51, 30 noiembrie-30 decembrie 1924, datată: „1920". Republicată în *Ora fîntînilor,* 1964, p. 52, cu dedicaţia: „lui B. Fundoianu".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 77, cu dedicația: „lui B. Fondane" şi cu data: *„19X7";* în manuscrisul M, fila 68, cu aceeaşi dedicație şi aceeaşi dată (data şi dedicația autografe); în manuscrisul, 11 783, fila 35 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 19 (text autograf).

VARIANTE

Ms. 11 783—^4; *Contimporanul^-B ;* ms. 12 844—C; ms. M — *D ;* ms. 18 922—*E; Ora fintînilor—F.*

V.10 — el trebuie scris pe coaja pomilor *A, B, C:* el trebuie scris pe coaja fagilor, *D, E, F;*

VA2 — şi pus în cuiburile sfîşiate *A, B, C :* şi pus în cuiburile pustiite *D, E, F ;*

VA3 – 14 — să sune viața lor/şi altfel pasul *A :* să sune viața lor/şi altfel pasul *B,* C; să învie viața lor,/să sune altfel paşii *D, E.*

Unul dintre frumoasele pasteluri autumnale ale lui Vinea, alături de *Septembrie, Dintr-o toamnă, Dor.*

(p.41) SEPTEMBRIE

(Variantă)

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 54—55.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 73, cu data: „1916"; în mânuscrisul M, fila 73, cu aceeaşi dată.

Ion Vinea a scris două poezii cu titlul *Septembrie,* asemănătoare, care sînt cuprinse amîndouă atît în manuscrisul definitiv 18 922, cît şi in ms. M; una se subintitulează „Ciornă", cealaltă „Variantă".

Septembrie (Ciornă) este în mod cert o creație din prima tinerețe, căci a fost publictă în anul 1915 (în *Cronica,* anul I, nr. 34, 4 oct. 1515, p. 670), în timp ce *Septembrie (Variantă)* a fost scrisă ulterior. De ce a păstrat scriitorul ambele texte în manuscrisul său definitiv, cînd în cazurile similare a ales totdeauna o singură variantă, e mai greu de spus. în orice caz, trebuie să luăm în considerare această voință a autorului şi să considerăm şi noi cele două poeme ca texte autonome. *Septembrie (Ciornă)* figurează în ediția de față în secțiunea *Din periodice,* p. 138.

în acelaşi timp, se cuvine să observăm că atunci cînd şi-a revizuit pentru tipar poeziile ce au intrat în volumul *Ora fintînilor,* Vinea s-a oprit la această "Variantă" a poemei *Septembrie,* eliminînd „Ciorna", mai veche, încărcată de gloria unor comentarii critice din cele mai elogioase şi mai prestigioase. A intervenit aici, ca în ansamblul selecției din unicul volum antum, gustul artistic dintr-o epocă tîrzie, înclinat acum mai mult spre forma clasică, spre expresia „cuminte" şi limpede, decît spre îndrăzneala din tinerețe.

Peisajul autumnal bîntuit de o boală ascunsă apărea mai dramatic şi mai acut în „Ciorna" tipărită în *Cronica* / iarba era „moartă", vitele păşteau „mîhnite", salcia cădea „apăsător", pasul era „frînt", cearcănele „de oțel". Vinea a atenuat culorile tari, a „aranjat" versurile într-o formulă metrică mai organizată şi a schimbat finalul de o deosebită originalitate:

Doamne, trebuie să merg să mă culc,
vîntul îşi îndîrjeşte trîmbițele lui de țînțari,
şi toată, toată noaptea o să sune ploaia pe tinichelele cerului.

Acestor versuri, voit prozaice şi ironice, le corespund în „Variantă", in ambele manuscrise."

Trebuie, Doamne să-mi fac rugăciunea în fiece seară,
Vîntul şi-asmute din şoapte orchestrele lui de țînțari
şi pe straşina cerului ropotă ploile-n noapte;

In volumul antum *Ora fintînilor,* versul: „Trebuie, Doamne, să-mi fac rugăciunea în fiece seară" a fost înlocuit cu: „Trebuie, Doamna mea, să-ți fac închinarea de seară".

(p. 43) VILEGIATURĂ

Publicată în *Gîndirea,* anul I, nr. 13, 1 nov. 1921, p. 233, purtînd data: „1917". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 56—57.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul *Vilegiatură* figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 71, cu titlul *Auroră* şi cu mențiunea: „Iaşi, 10 august 1917" (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 8, cu titlul *Vilegiatură* şi cu data: „1917" (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 74, cu titlul *Vilegiatură.*

VARIANTE

Ms. 12 841-/4 ; *Gîndirea —B ;* ms. 12,844-C; ms. *M—D ; Ora fintînilor—E.,*

VA — Grasul şi-a spălat zidurile şi grădinile *A, B, C :* Tîrgul îşi spală-n cer sutele lui de țuguiri, *D, E;*

V.2 — toată noaptea a curs roua de pe frunze. *A, D, E:* toată dimineața a curs roua de pe frunze *B,C;*

V.3 — să ieșim cu ghete de turiști, iubită, *A:* să ieșim in haine de turiști, iubită, *B, C ;* Să ieșim ea tirolezii, iubitoX); Să pornim ca tirolezii, iubito, *E ;*

V.7 — mina ta e proaspătă și ce uzi îți sînt ochii vi, *B, C :* mina ta e fragedă și ce limpezi ochii! *D, E;*

V.ll — Iată, ies precupeții cu fructe, *A, B, C:* Iată precupeții locului cu fructe, *D, E;*

V.13 — în oraș, se deșteaptă dezmetică o poiată *A, B, C:* după gard se roagă dezmetică o poiată, *D, E;*

V.14 — cît țipă cocoșii de sîngeros! *A, B :* cît strigă cocoșii de sîngerosî *C, D, E;*

V.15 — Să ne grăbim spre dealurile cu diamante *A, B, C:* Să grăbim spre culme plasa cu merinde, *D, E;*

V.16 — acolo vom asculta cîntece din gîtleje mici *A, B, C;* să pîndim la umbră cîntecele mici. *D, E;*

V. 17 — și ce frumos va fîlfîi rochia ta albă *A, B, C :* și ce sus și roșie rochia ta se va aprinde *D:* Cît de purpurie rochia ta se-aprinde *E;*

V.18 — spre orașul cu locuitori pitici! *A, C:* către orașul cu locuitori pitici! *B :* burgului de suliți cu sportivi pitici! *D,* E.

O poemă de inspirație tinerească, a elementului matinal, cu imagini pline de prospețime și candoare, care datează din perioada celor mai originale expresii ale lirismului lui Vinea.

Versurile :„Tîrgul își spală-n cer sutele lui de țuguiri [...]; Cît de purpurie rochia ta se-aprinde/burgului de suliți cu sportivi pitici!" i se par lui Ștefan Aug. Doinaș „de mare rezonanță expresionistă" *(Poetul,* în *Tribuna,* anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 3),

Vilegiatură a fost inclusă de Vladimir Streinu în antologia *Literatura română contemporană,* Editura Dacia, Buc, 1943, p. 163-164.

(p. 44) PANTELIMON

Publicată în *Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, cu titlul *Pantelimon 1915,* într-un grupaj de cinci poeme, sub genericul „Din *Ora fintînilor".* Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 58—59.

Lipsește din manuscrisul definitiv 18 922, deși titlul *Pantelimon* figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 76, cu aceeași dată ca în periodic.

Varianta din *Reporter* prezintă deosebiri însemnate față de varianta definitivă din volum. O reproducem integral:

Pămînt plîns eu ochi de frunze ,
bivolii fumegă prin smîrcuri —
Arborii cu gheare de cărbune
sfîșiau un cer care fugea.

Trebuia să sune clopotul
ora sălilor albe.
Nici un bolnav printre arborii în rugăciune.
Doar noi — și-n părul tău, jalnic, vîntul.

Și-aduce aminte privirea ta
tot ce-mi spunea,
mai simți în zbuciumul nostru gura clopotului
și-n priveliște înflorirea corbilor ...

Atunci un vuiet schingiui crengile, spulberă foile.
Și s-a depărtat parcul cu bivolii negri.

Pantelimon este o poemă înrudită cu *Septembrie* prin aceeași atmosferă de „peisaj bolnav", străbătut de un duh al dezagregării și declinului. Unele sugestii cromatice sau de decor trimit la Bacovia: arbori, vînt de toamnă, corbi, săli albe de spital. în același timp însă, o notă originală îl desparte pe Vinea de poetul *Plumbului,* căci universul său nu e închis, nu e limitat, strimt, sufocant, ca în pastelurile bacoviene, ci pare a-și lărgi orizontul dincolo de zidurile de spital sau de smîrcurile cu bivoli și corbi spre cîmpie, spre plaiul mioritic, de unde vin turmele cu tălăngi.

(p. 45) RIT

Publicată pentru prima oară ia volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 60.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 85, în manuscrisul M, fila 78.

VARIANTE

Ms. *M—A;* ms. *18 922 —B; Ora fintînilor — C.*

V.1 — Abis amar la tufa de-ntuneric *A :* Abis amar la iarba de-ntuneric, *B,C;*

V.2 — sărutul, meu hotărnicit te-a prins *A :* avîntnl meu hotărnicit/te-a prins *B,* C.

Versul „Abis amar la iarba de-ntuneric" este una dintre acele formule stilistice de rezonanță barbiana destul de frecvente în opera lui Vinea. Dacă Vinea 1-a influențat pe Ion Barbu, sau invers, cum spun majoritatea exegeților, e greu de stabilit. Cert este însă că Ion Barbu și-a cristalizat poezia în anumite tipare stilistice care-i poartă amprenta în istoria liricii românești, în timp ce Vinea a experimentat necontenit poezia, refuzîndu-și o formulă stilistică unitară.

între cei doi poeți au existat relații de amiciție literară, în special în anii cînd Ion Barbu a colaborat substanțial, cu versuri, la revista *Contimporanul* condusă de Ion Vinea.

în anul 1925, făcînd o glumă literară, Ion Barbu a semnat în *Contimporanul* poezia *Râsturnica* cu pseudonimul „B.Iova" *(Contimporanul,* anul IV, nr. 62, octombrie, 1925, p. 1) care însemna de fapt o prescurtare a numelui lui Ion Vinea: „Bebe Iovanache". Peste decenii, acest pseudonim a iscat o controversă privind paternitatea poeziei *Râsturnica* care a fost atribuită, eronat, lui Ion Vinea. Adevărul a fost restabilit prin mărturiile avizate ale lui Al. Rosetti și Șerban Cioculescu (vezi Ion Barbu, *Poezii,* ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros, 1970, p. 69-71).

(p. 46) LANȚURI

Publicată în *Steaua,* anul XV, nr. 3, (170), martie, 1964, p. 10, purtînd data: 1934". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 61.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, filele 89—**90,** în manuscrisul M, fila 81.

Vinea este, după observația lui N. Manolescu, „un elegiac minor, remarcabil poet al penumbrelor sufletești, al stărilor de oboseală și langoare, al tristeților incurabile [...]. Un poet, ca și Emil Botta (dar fără nota de patetism întunecat și teatral al acestuia) de emoții tulburi, de stări extatice, de reverii triste, suferind de aceeași monotonie a sentimentului de disperare în fața nimicniciei existenței. Elegia lui Ion Vinea traduce **o** oboseală de o lume inacceptabilă pentru sufletul poetului: sufletul lui peregrinează în căutarea adevăratei lui lumi" (N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* Editura pentru literatură, Buc, 1968, p. 59).

Pe marginea poeziei *Lanțuri,* poetul Ștefan Augustin Doinaș comentează: „Dincolo de orizontul personal, al unei experiențe biografice, o zare metafizică ni se deschide, repede acoperită din nou, de un fel de pudoare, de un fel de timiditate, care-1 face să se reîntoarcă imediat la cîteva date concrete, parcă speriat de perspectiva abisală care se ivește în fața ochilor săi. [...] Cea mai lapidară expresie a acestei stări de spirit poate fi găsită în poezia *Lanțuri" (op. cit.,* p. 3).

(p. 47) MUSTRĂRI

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 62—63.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 91—92; în manuscrisul M, fila 82.

în manuscrisul 18 922, titlul inițial aLpoeziei este *Melopee,* pe care poetul 1-a șters cu creion albastru, scriind deasupra: *Mustrări.*

VARIANTE

Ms. 18 922 — *A;* ms. *M — B; Ora fîntînilor—C.*

V. 3 — cînd știi că orice pas ne pierde *A:* cînd știi că orice pas ne rătăcește, *B, C;*

V. 4 — din pietre că se-ațin ispitele *A :* din pietre că ne poticnesc ispitele, *B, C;*

V. 9 — răscruci ne taie drumurile *A :* răscruci ne taie căile *B, C ;*

V. 16 — leagănul somnului să legene *A :* leagănul somnului să ne legene *B, C;*

V.20 — și suflului de gheață al veșniciei *A :* și suflului de gheață-a1 veșniciei *B,* C.

Vinea e mai ales un poet al *despărțirii,* față de care manifestă de cele mai multe ori o tristețe resemnată. Dar în poezia *Mustrări* tonul reproșurilor către iubită devine patetic și excesiv retoric, încît poezia are o vibrație dinamică ce nu concordă cu resemnarea.

(p- 48) VAIER

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mâi 1964. Republicată în volumul Ora *fîntînilor,* 1964, p. 64.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 93; în manuscrisul M, fila 83.

VARIANTE

Contemporanul—A ; ms. *M—B;* ms. 18 922 — C; Om *fintînilor-n-D.*

V.8 – ca vîntul fugărit printre pomi goi *A :* ca vîntul fugărit prin pomi goi 5 : ca vîntul fugărit prin pomii goi, C, D.

Vorbind despre adîncimea contemplației tragice din universul liricii lui Ion Vinea, poetul Vasile Nicolescu notează: „Ritmurile şi imaginile lui Vinea sînt scoase dintr-o adîncime contemplativ dureroasă a lumii, dintr-un tărîm iluminat de un astru care parcă mai mult întunecă decît luminează. Vinea participă în felul său şi cu mijloace care sînt numai ale sale, asemeni lui Blaga şi Bacovia, la această, cum ar spune un Jean Pierre Richard, *entreprise abissale,* fecundă sub mai toate raporturile, aptă să deschidă orizonturi subterane neştiute. Caracteristică pentru această zonă specială, în care muzica lui Poe este reluată în registrul unui harmonium de sticlă, e poezia *Vaier,* o fugă împietrită, ca-n vis, fără cuvinte, unde planează deznădejdea nudă" *(op. cit.,* p. 3).

Admirația lui Vasile Nicolescu pentru această poezie se traduce şi prin includerea ei în antologia *Cîntecul iubirii,* p. 230.

(p. 49) EL

Publicată în *Viața românească,* anul XVII> nr. 3 (martie), 1964, p. 51 — 52. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 65.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 94; în manuscrisul 12 843, fila 9 verso (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 7 (text dactilo cu corectări autografe); în manuscrisul *M,* fila 84.

VARIANTE

Ms. 12 841-^; ms. 12 843-B; ms. M-C; ms. *ÎS 922-D; Viața românească – E; Ora fintînilor—F.*

V.2 — puterile, el mi le măsoară *A ;* puterile nu mi le măsură„ *B, C> D, E, F;*

V. 3 — nu-mi număra prietenii şi nu mi-i cumpără *A :* nu-mi numără, nu-mi cumpără prietenii *B, C, D, E, F;*

V.4—6 — nu-i simt privirile, nu-i văd în vis chipul « nici chipu-i de strigoi nu-1 văd în vis),/nu se grăbeşte, nu mă înşeală, nu mă-ndeamnă, *Ă* • nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,/nu-i simt privirile/nu se grăbeşte, nu mă-nşeală, nu mă-ndeamnă, *B, C, D :* nu-mi iese la răscruce, nu-i văd în visu-mi chipul,/privirile nu-i simt,/nu se grăbeşte, nu mă-nşeală, nu mă-ndeamnă, *E, F;*

V.8 – îngemănată e umbra noastră *A :* îngemănată-i umbra noastră, *B, C, D, E, F;*

V 9 — din snflul meu respiră, din gîndul meu gîndeşte *A :* din suflul meu răsuflă, din gîndul meu gîndeşte, *B, C, D, E, F;*

V.10 — şi-lport necontenit ca pe o cruce «o cruce, fără trup) *A:* sînt crucii sale trup *B :* sînt crucii sale trupul, C, *D, E, F;*

V.ll — în ritmul inimii şi-n mersul sîngelui *A :* şi-1 port în ritmul inimii, şi-n mersu-ncet al sîngelui, *B, C, D, E, F;*

V.12—13 — blestem străvechi, cu ultimul suspin, al rugilor dintîi ((din ruga cea dintîi)/şi dincolo de ultimul suspin. *A :* blestem străvechi, podoabă ruginită/din rugi dintîi spre ultimul suspin. *B :* străvechi blestem, podoabă ruginită/din rugi-dintîi la ultimul suspin. C: străvechi blestem, podoabă-ruginită/din ruga-ntîi la ultimul suspin. *D, E, F.*

(p. 50) ÎNCHINARE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. *66 — 67.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 96; în manuscrisul M, fila 86 (titlu autograf).

Manuscrisul M înregistrează şi o variantă anterioară a titlului poeziei, anume *Imn.* Acest titlu a fost dactilografiat împreună cu textul, apoi autorul 1-a şters scriind deasupra, cu creionul, titlul definitiv: *închinare.*

VARIANTE

Ms. 18 922 — *A ;* ms. *M—B ; Ora fintînilor— C.*

V.7—10 — apele, goarnele,/poemele, armele,/fulgii oştirilor,/îngerii zborului. *A:* hora fîntînilor,/basmul mirajului,/aura deltelor,/somnul mareelor. *B, C.*

După opinia lui Simion Mioc, *închinare* reprezintă în erotica lui Vinea „un epitalam total. [...] Este în acest lied erotic un elan, o dăruire de nabab elegiac a celor mai alese plasticități și muzicalități din universul său crepuscular" *(op. cit.,* p. 216).

(p.51) COMEMORARE

Publicată prima oară în volumul Oro *fintînilor, 1964,* p. 68—69 Figurează într-o anexă a manuscrisului M, cu titlul *Vingt uns aprşs.*

> Vinea continuă „tradiția ovidiană" de cîntăreț al lumii Pontului Euxin, al Dobrogei, alături de poeți ca Ion Minulescu, Ion Pillat, de artiști ca Steriadi, Petrașcti, Tonitza.

(P- *53)* STEAUA SOMNULUI

Publicată în *Revista Fundațiilor. regale,* anul XI, nr. 6, iunie, 1944, p. 550. Republicată în volumul *Ora fintînilor, 1964,* p. 70.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 107—108; in manuscrisul M, fila 87.

VARIANTE

Revista Fundațiilor—A ; ms. M — B; ms. 18 922 — C ; *Ora fintînilor—D.*

V. 4 – tu mă aștepți în nopțile de altădată *A :* tu mă aștepți înlacrămile de altădată. *B, C, D.*

V. 5 – Calmă reîntîlnire, singură clipă vie *A :* Palidă reîntîlnire, singură clipă vie *B,* C, *D ;*

V. 6 — în clarul nopților de altădată, *A :* în trena lacrăniilor de altădată, *B, C, D;*

V. 7 – locul ți l-ai scris pentru vecie *Â :* ți-ai însemnat locul pentru vecie *B, C, D;*

v-U — pe care-1 sorbi cu setea ta nestinsă *A :* pe care-1 sorbi cu setea de altădată *B, C, D ;*

-12 ~ Și învii priviri în moartele pleoape. *A :* și învii priviri în tristele pleoape. *B, C, D.*

Este poemul ce dă titlul unui întreg ciclu din manuscrisul definitiv 18 922. Ion Vinea a notat pe fila 106: *Steaua Somnului. Poeme fantastice.*

După opinia lui Sergiu Salăgean *Steaua Somnului* este un „poem-sinteză", un „poem-simbolic de mare altitudine"; „L-am putea numi un poem al memoriei absolute, care păstrează în adine totul, anulînd astfel, în plan ideal, scurgerea timpului. Zona spiritului spre care se pătrunde prin vis este zona unor aspirații fundamentale, pe care visul le scoate din cînd în cînd la iveală, din straturi obscure" *(op. cit.,* p. 118).

Critica a observat apropierea dintre, ciclul *Steaua Somnului* și volumul *Lauda somnului* al lui Blaga, nu numai prin sugestiile asemănătoare care emană din simbolul *somnului,* dar și prin penetrația în stilul lui Vinea a acelui „hieratism abstract" ce dă nota specifică a poeziei blagiene.

în același spirit, Simion Mioc consacră poeziei *Steaua Somnului* un comentariu amplu în cartea sa despre Ion Vinea. Extragem din acesta cîteva observații care ni s-au părut mai pertinente: „Poezia esențială pentru Vinea, *Steaua Somnului,* se desfășoară în muzicalități grave, implicite, contrapunctice. Cele două motive: aj « în adînc, unde uitare nu e » și b) «tu mă aștepți în lacrămile de altădată » se împletesc în variații, într-o structură simetrică, Ca la romantici și la urmașii lor pe linia nocturnului și oniricului, visul e o posibilitate de a comunica cu adîncul, cu Totul, în viziunea lui Vinea, Totul este iubire [...] . Amintirea, ca formă esențializată a iubirii, scăpată de efemer, are rădăcini bipolare; se conturează din vis și veghe, din somn și căință. Toate versurile concură la conturarea unei atmosfere de meditație melancolică, de vis spiritualizat al reîntîlnirii în adînc, în unitatea Ființei (și a lumii). Acest loc Originar, la un poet elegiac ca Vinea, înseamnă iubire și lacrimi, o patimă care din geneza ei este sortită, eșecului, tristeții eterne" *(op. cit.,* p. 193).

(p.54) GENEZĂ

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964, p. 3. Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 72.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 109; în manuscrisul M, fila 88 (cu titlu autograf).

în arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl se află un text autograf identic al acestei poezii, dar cu titlul *înviere,* trimis de Ion Vinea pe o carte poștală cu data: „28 mai 1945". Sub text, alături de semnătură, se află

mențiunea: „din ^^7", ceea ce arată că la data aceea poetul avea în proiect un volum de versuri împărțit în cicluri, titlul unuia dintre cicluri fiind *Exil* (în *Tabla de materii* din manuscrisul 18 922 poezia *Geneză* n-a fost însă inclusă în ciclul *Exil,* ci în ciclul *Steaua Somnului,* fiind așezata imediat după poezia ce dă titlul ciclului).

(P-55) MADRIGAL

Publicată în *Viața romanească,* anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 6, purtînd data: „1925". Republicată îh volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 73.

S-a păstrat îh manuscrisul 18 922, fila 112; în manuscrisul 12 842, fila 74 (text autograf); în manuscrisul M, fila 92 (text dactilo cu modificări autografe).

VARIANTE

Ms. 12 842 — *A* ; *Viața românească — B;* ms. *M – C;* ms. 18 922 — *D*; *Ora fintînilor—E.*

V. 3 — Asculți și-ncerci în soarta lui să-1 scrii *A, B* ; L-asculți și-ncerci . în soarta lui, să-1 scrii *C, D, E;*

V. 4 — altfel: să-i stingi suspinul desuet. *A, C, D, E:* altfel: să-i frîngi suspinul desuet. *B;*

VA2 — cînd încă plînge-n unghiile tale *A, B;* cînd încă plînge-n degetele (C ; < unghiile) Tale (C : < tale). *C, D.*

Comentînd erotica lui Vinea, pe care o găsește originală și fină, N. Manolescu se oprește și la o imagine din poezia *Madrigal.* „De o mare finețe e compararea inimii cu menuetul captiv în ceasul unei jucării" *(Ion Vinea; „Ora fintînilor",* în *Contemporanul,* nr. 42 (940), 16 oct. 1964).

„Un asemenea *Madrigal* atinge uneori perfecțiunea pietrei șlefuite, în vinele căreia se citește deopotrivă un licăr nostalgic și linia unui destin" (Ștefan Aug. Doinaș, *loc. cit.).*

(P-56) ERINNERUNG

Publicată *in Cugetul românesc,* nr. 8—9, noiembrie-decembrie 1922, P- 172. Republicată în volumul *Ora fintîniiâr',>* 1964, p. 74.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 113; în manuscrisul 12 844, fila 42 (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 79 (text autograf); in manuscrisul M, fila 93. '

VARIANTE

Cugetul românesc - A; ms. 12 844-5; ms. 12 841-C; ms. *M—D;* ms. 18 922—*E; Ora fintînilor —F.*

V. 3 — zarea chema turmele pustii *A, B, C :* zarea chema turmele tîrzii *D, E, F;*

V.9—10 — ... luna, lacăt pe tăcerea zării,/între cer și cîmpuri, farmec, încuiat, *A, B, C:* Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării, /între cer și cîmpuri farmec încuiat *D, E :* Apoi luna, — lacăt pe tăcerea zării,/între cer și cîmpuri farmec închegat... *F;*

V.12 – pleoapele de aur cari s-au lăsat *A, B, C, D :* pleoapele de aur care s-au lăsat. *E, F.*

După cum se observă, în travaliul artistic ulterior Vinea a renunțat la rejetul sintactic din versiunea inițială:, „... luna, *lacăt* pe tăcerea zării,/ între cer și cîmpuri, farmec, *încuiat".* (Procedeul stilistic al rejetului sintactic și chiar simbolul *lacătului încuiat* vor apare mai tîrziu frecvent în poezia lui Arghezi.) >

„într-o caligrafie fină, poemul *Erinnerung* aduce sugestia subtilă a unei stări de suflet generată de iubire. Atmosfera e rarefiată, hieratică, diafană" (Sergiu Sălăgean, *op. cit..,* p. 120).

Versiunea din *Cugetul românesc* figurează în *Antologia poeților de azi,* alcătuită de Ion Pillat și Perpessicius, voi. II, Editura Cartea românească, 1928, p. 32.

(p.57) INSOMNII

Publicată în *Steaua,* anul XV (170), nr. 3, martie, 1964, purtind data: „1935". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 75

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 114; în mânuscrisul M, fila 94 (cu titlul autograf).

Peisajul nocturn, selenar, care apare frecvent în poezia lui Vinea, asociază aici pe lîngă simbolurile *fintînii* și *stelelor* din poemele de matu-

ritate o sugestie agrestă şi pastorală („ca doinele din veghile stînilor") ce vine din lirica de tinereţe.

Poezia a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia *Cîntecul iubirii,* p. 230.

(p.58) ŞOAPTĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 76.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 115; în manuscrisul M, fila 95 (cu titlul autograf).

Paul Georgescu remarcă în poezia lui Vinea „o melancolie de fapt stenică, a unui tip robust sufleteşte" *(op. cit.,* p. £43).

(p.59) AMINTIRILE FALSE

Publicată în *Noua revistă română,* voi. XVI, 1 iunie 1914, p. 26. Republicată în *Seara,* IV, 30 iunie 1914, p. 1; în *Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, într-iin grupaj cu menţiunea: „Din *Ora fîntînilor';* în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 77—78.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul 12 844, fila 10 (text autograf); în manuscrisul M, fila 38 (text dactilo cu corectări autografe).

VARIANTE

Noua revistă română— A ; Seara – B; Reporter— C ; ms. 12 844 — *D ;* ms. *M—E; Ora fîntînilor—F.*

V.l—2 — Şi cum simţi iar banalul parfum de altădată,/Pa-aleie umezite fîntînile-au tăcut *A, D:* P^ aleie utmzite fîntînile au tăcut.../ Şi cum simţi iar banalul parfum de altădată *B :* Pe umede aleie fîntînile au tăcut/Şi, cum simţi iar banalul parfum de altădată *C:* Şi cum simţi iar trezitul parfum de altădată/—pe veştede aleie fîntînile-au tăcut,— *E, F;*

V. 4 – De plîngi iubirea noastră moartă ce nici nu s-a născut? *A :* să chemi iubirea moartă ce nici nu s-a născut? *B, D, E, F:* de plîngi iubirea moartă ce nici nu s-a născut? C;

V. 5 — ... Pe lespedea crestată de nume şi de date *A, B, E, F:* Pe lespedea brodată ele nume mici şi date *C:* ... Pe banca înnegrită de nume şi de date *D;*

V. 6 – s-a odihnit clipita întîiului sărut, *A, B, D :* A şovăit minutul întiiului sărut, C : a pregetat minutul întîiului sărut, *E, F;*

V. 7 – Şi seara întraripată de vînt, cînd ochiu-mi mut *A, B, D :* Şi seara-ntraripată de vînt cînd bchiul mut C, şi deopotrivă seara de vînt cînd gîndul mut *E, F;*

V. 8 – citea-n priviri osînde adînci ca „Lasciate". *A, B, C, D :* a desluşit minciuna romanţelor uitate. *E, F;*

V. 9 – Azi parcul e o navă de-aremă şi polen *A, B, D :* Azi parcul iar e navă de-arome şi polen C : Azi parcul iar roieşte de fluturi şi polen, *E, F;*

V.10 — şi iar cat mîna rece (în ieri sau azi) dar nu e *A, B, D ;* Şi caut mîna rece (din care vis?) dar nu e C : şi mîna ta o caut, — din care vis? — dar nu e. *E, f;*

VA4 – e noapte. Stele. Parcă m-am obosit. Şi-atît... *A, D:* E noapte. Stele. Parcă sînt obosit. Şi-atît. *B, C, E, F;*

V.16 — pe bancă şi în suflet, petale de urît. *A, C, D :* pe lespede şi-n suflet petale de urît. *B, E, F.*

Manuscrisul *M* înregistrează pentru versul 8 şi o altă variantă, dactilografiată iniţial, apoi ştearsă cu cerneală albastră: „citea-n a ta privire tăceri ne-nduplecate". Alături este scrisă de autor, cu altă cerneală, mai închisă, varianta definitivă. Sub textul poeziei apare menţiunea: „Noua revistă română, 1914", scrisă tot cu cerneală albastră.

In ziarul *Seara, Amintirile false* apare într-un grupaj împreună cu poeziile *Eternitate* şi *Fantezie,* însoţite de un portret al autorului desenat de Marcel Iancu.

„Ziarul *Seara* — spunea Vinea mai tîrziu în interviul dat lui Aderca în revista *Mişcarea literară* — în privinţa literaturii dovedise un gust superior tuturor revistelor literare de pe-atunci, publicînd opere de X Arghezi, A. Maniu şi alţii" (Felix Aderca, *Mărturia unei generaţii,* Editura pentru literatură, Buc, 1967, p. 255).

Şerban Cioculescu vede în această poezie „semnele emancipării de atmosfera lirică a clipei", prin nota de ironie care punctează versul": „şi ninge luna clară, — o, luna nelipsită", dar mai ales prin voinţa de condensare şi de notaţie sobră: „e noapte. Stele. Parcă m-am obosit. Şi-atît../' *(Aspecte lirice contemporane,* Casa Şcoalelor, Buc, 1942, p. 27).

(p.60) NOCTURNĂ

Publicată prima oară în volumul *Ova fintînilor,* 1964, p. 79.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 118; în manuscrisul 12 842, fila 72 (text autograf); în manuscrisul M, fila 101.

în manuscrisul 12 842 poezia *Nocturna* are o strofă în plus, intercalată între strofele 2 şi 3 ale versiunii definitive. Reproducem această strofă:

Ora ce trece peste lume
meneşte sufletelor somn,
sfios ca mîna unei mume.
De veghe umbră fără nume
şi somn alunecă sub dom.

în manuscrisele *M* şi 18 922 există o singură diferenţă faţă de versiunea definitivă: în vsrsul 11: *Lunateci* faţă de *lunatici.*

Impresia de „stampă japoneză" pe care o lasă unele din pastelurile lui Vinea este confirmată şi de această *Nocturna.* Un peisaj citadian — aristocratic şi desuet — cu cer de „atlaz uzat" şi „lună veche", peste „scări, havuzuri şi palate", ascunde melancolia poetului cu suflet de lunatic. Simbolul „lunaticului" va deveni, ulterior, unul dintre cele mai bogate în semnificaţii şi mai personale simboluri create de Vinea.

(p.61) MEDALION

Publicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 80.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 119; în manuscrisul *M,* fila 102 (cu titlul autograf).

(p.62) DOR

Publicată prima pară în volumul *Ora fintînilor.,* 1964, p. 81.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 120; în manuscrisul M, fila 10 3 (cu unele retuşuri autografe).

(p.63) ROMANŢĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 82.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 121; în manuscrisul M, fila 104.

Simion Mioc observă în legătură cu poezia *Romanţă: „Romanţă* este de fapt o elegie a cuplului mereu paralel, niciodată adiacent. Debutînd într-o tonalitate ambiguă de mîhniri şi ironii, primul motiv va covîrşi însă romanţa pe nesimţite. Disimularea tristeţii este adusă şi de ritmica scurtă şi sprinţară, precum şi,de muzicalitatea exterioară a versurilor, care încearcă să distragă parcă atenţia de la adierea gravă a adîncurilor" *(op. cit.,* p. 211).

(p.64) VALS VECHI

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964", p. 3. Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 83.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 122; în manuscrisul 12 842, fila 102 (text autograf); în manuscrisul M, fila 105.

VARIANTE

Ms. 12 842-^; ms. 18 922-*B; Contemporanul— C'*; ms. *M — D; Ora fintînilor— E.*

V.7 – din veşnicul nopţilor sale *A :* din mijlocul nopţilor rele. *B,* C, *D, E;* ..

V. 9 — ... De somnul şi de mîngîierea *A :* De somnul şi de amăgirea *B,* C, *D, E;* ..

V.10 — inimii fugare din vis *A :* re-ntoarcerii pale din vis *B, Q, D,, E;*

V.ll — mă tem, —şi de setea învierii *A :* mă tem, — de-ntrea,ga poveste *B,* C, *D, E;*

V.ll — ca visul şi trupul ucis. *A :* zvonind de-un pierdut paradis. *B :* plutind în pierdut paradis. C, *D, E.*

(p.65) REGRET

Publicată în *Contemporanul,* nr. 19 (917), 8 mai 1964, p. 3, Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 84.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 123; în manuscrisul M, fila 106.

(p.66) DINTR-O TOAMNĂ...

Publicată în *Facla literară*, anul I, nr. 2, 8 februarie 1923, p. 24. Republicată în volumul *Ora fîntînilor*, 1964, p. 85—86.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 125; în manuscrisul 12 841, fila 54, cu data: „septembrie 1916" (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 20 (text autograf); în manuscrisul M, fila 108; în manuscrisul 11 488.

Manuscrisul 11 488 cuprinde o singură filă, disparată, cu textul autograf al poeziei, fără titlu şi fără dată. în manuscrisul 12 841 poezia de asemenea nu are titlu, dar se poate descifra un titlu provizoriu pe care autorul l-a şters ulterior: *Pansenzistism.* Lipsa titlului şi, respectiv, nehotărîrea poetului în stabilirea unui titlu indică pentru ambele versiuni 6 dată de creaţie anterioară anului 1923.

VARIANTE

Ms. 11 488-^; ms. 12 841-5; ms. 11 783-C; *Facla literară—D;* ms. *M—E;* ms. 18 922—*F;* *Ora fîntînilor—G.*

V. 1 — Septembrie, cu drumuri de aramă prin pădure, *A, D, E, F, G:* Septembrie, cu drumuri de aramă în pădure, *B, C;*

VA — de turme cu talanga şi botul în trifoi, *A, B, C, D, E, F;* de turme cu talange şi botul în trifoi, *G;*

V.6 — şi-azi curg în desfrunzire făclii cu floarea-n jos *A, B :* şi-azi toarnă-n desfrtmzire făclii cu fibarea-n jos, *C, D;* şi toarnă-n desfrunzire făclii cu floarea-n jos, *E, F, G;*

VAS — căci preajma mea te cere cu gleznele prin plagă *A, B, C, D ;* că preajma mea de-altare şi-alei te cere-ntreagă, *E, F, G ;*

VA8 — cu poduri scrise-n sticlă cînd ape-nmărmuresc *A, B :* cu poduri scrise-n sticlă crxidape-ncremenesc C, *D :* cu punţi de somn pe ape ce-n vrajă-ncremenesc, *E, F, G;*

VA9 — Ştiu; lampa te sfinţeşte pe tîmplele amare *A, B, C:* cînd lampa te sfinţeşte pe tîmplele amare *D, E, F, G;*

V.20 — ştiu; sănii spulberate sună pe-un drum domnesc *A, B, C :* şi clinchet prinzi, de sănii, scăzînci pe-un drum domnesc. D, E, F, G;

V.21 — Ci-n şovăirea zilei, plecînd, mantaua-ţi fluturi... *A, B, C;* Ci-n şovăirea zilei, vălul, plecînd, ţi-l fluturi *D, E, F,G;*

V.22 — Ştii-n gîndul meu de toamnă ce drept şi trist ai stat? *A, B, C;* Ştii-n visul meu de toamnă ce drept şi trist ai stat? *D, E, F, G;*

V.23 — Chin îngeresc! la plajă zac ciuruit pe scuturi *A, B, C;* Chin sfînt: am fost răpusul ostaş căzut sub scuturi *D, E, F, G ;*

V.24 — pe cînd în largul dulce, un văl s-a depărtat. *A, B, C, D :* pe cînd în largul lînced un văl s-a depărtat. *F:* pe cînd în largul aprig un văl s-a depărtat. *E, G.*

Versiunea din *Facla literară* ***SL*** fost inclusă de către Ion Pillat şi Perpessicius în *Antologia poeţilor de azi,* voi. II., Editura Cartea românească, p. 326.

Const. I. Emilian, discipolul lui Mihail Dragomirescu, analizînd dintr-un unghi de vedere academic foarte rigid producţiile literare ale poeţilor modernişti români, inclusiv unele poeme ale lui Vinea, apreciază totuşi cîteva elegii ale directorului *Contimporanului* „remarcabile prin nota de discretă melancolie": *Veghea mistică, Dintr-o toamnă, Declin, Glas.*

După M. Petroveanu, erotica lui Vinea transcrie „aspiraţia spre un clocot al vieţii pe care o ţesătură sufletească fragilă nu-1 poate întreţine. Legea internă a acestei poezii — spune criticul — e epuizarea elanurilor" *[op. cit.,* p. 150).

(p.68) PRO DOMO

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 87.

Figurează în manuscrisul definitiv 13 922, fila 1.26; în manuscrisul M, fila 109.

(p.69) DEDICAŢIE

Publicată în *Cugetul românesc,* anul III, nr. 1, martie, 1924, p. 21. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 88.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 127; în manuscrisul 12 844, fila 5 (text autograf copiat după *Cugetul românesc)* ; în manuscrisul M, fila 110.

VARIANTE

Cugetul românesc-A ; ms. 12 844—*B;* ms. M-C; ms. 18 922—*D;* *Ora fîntînilor—E.*

VA — Magda, nisipul vremii defuncte te-a crescut *A, B :* Magda, din vremi defuncte, dunele te-au crescut, C, *D, E;*

V.3 — Din ierburi tari mireasrna-n părul adînc se pierde, *A :* Din ierburi tari mireasma-n părul tău se pierde, *B:* ca o mireasmă noaptea prin coama ta se pierde. C, *D, E;*

VA — sub frunza frunții, arsă, priveşte venin verde, *A, B :* Sub frunza frunții arsă, venin pîndeşte, verde. C, *D, E;*

V.7 — Păstrează cui, deci, lutul tihnit atîta sete? *A, B :* De ce păstrează lutul lihnit atîta sete? *C, D, E;*

V.8 — Vreau să-ți fiu apa suptă de buze şi de plete. *A, B :* Să-ți fiu apa sorbită de buze şi de plete. *C, D, E.*

Ca în *Chip* sau *Roaba,* în *Dedicație* femeia iubită e o făptură exotică, o fiică a stepelor sălbatice, emanînd din „lutul" trupului fascinația instinctelor primare. Poetul o invocă cu înfiorare senzuală, dar şi cu nostalgie, ca pe un „chip" din „alte vremi" („vremi defuncte"), ca pe un simbol al patimii păgîne.

(p.70) ROABA

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor, 1964,* p. 89—90.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.*

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 114.

VA RI ANTE

Ms. *M—A; Ora fintîniior — B.*

V. 2 — cînd fața mi se-afundă-n mireasma lor profundă, *A :* cînd In parfumul lînced obrazul mi se-afundă *B;*

V. 6 — şi straniu iz ce trece, vîrtej, prin simț şi gînd, *A :* şi straniu iz ce suie, vîrtej, prin simț şi gînd, *B ;*

V.17 — şi cînd în ochii leneşi se-aprinde-un rîu de foc, *A :* şi cînd în ochii leneşi se-aprinde-un rug de foc, *B:*

V.18 — răsfrîngere din pala popasului sub stele, *A ;* răsfrîngeri din văpaia popasului sub stele, *B;*

V.19 — şi se trezesc, în plete, miresmele şi ele,, *A :* şi se-nvrăjbese în plete miresmele şi ele, *B.*

(p.71) HRAM

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 91—92.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 130; în manuscrisul *M,* fila iu.

După observația lui N. Manolescu, „în *Hram* sînt crudități blagiene şi o senzualitate neascvmsă: sinii iubitei luminează, coapsele şi genunchii mîngîie ca botul mînzului, genele-s grele de lene ca bondarii" *(Ion Vinea : „Ora fintînilor",* în *Contemporanul,* nr. 42 (940), 16 oct. 1964, p. 5>).

(p.72) OBSESIE

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 93—94.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 62, cu titlul *Obsesie :* în manuscrisul 12 842, fila 34, cu acelaşi titlu (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 53, cu acelaşi titlu; în manuscrisul 12 841, fila 83, cu titlul *Letopiseți* şi data: „1917' (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată, semnat: „I. Vinea").

Admirînd finețea şi plasticitatea unor imagini din erotica lui Vinea, N. Manolescu glosează pe marginea poeziei *Obsesie :* „Iubita pluteşte pe fundul ochilor închişi, se întoarce legată pe roata gîndului, poetul îi pătrunde în somn, precum cornul pădurarului pădurea" *(loc. cit.).*

Din nou apare aici simbolul „lunatecului", ca în poezia *Nocturnă* şi în prozele iui Vinea.

O fată cu numele „Diana" este eroina povestirii *Cu inima-n cap* din *Paradisul suspinelor.* Se pare că pe Vinea îl obsedează numele fluide care încep cu;sunetele L sau D: *Diana, Dalia, Darie, Laura, Lia, Lucu, Laurentiu.*

(p.73) INVOCAȚIE

Publicată în *Steaua,* anul XV (170), nr. 3, martie, 1964, p. 11, purtînd data: „1935". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 95—96.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 133; în manuscrisul M, fila 119 (cu titlu autograf şi corectări autografe).

După opinia lui Ştefan Augustin Doinaş, treapta la care a ajuns poetul *Orei fintînilor* este nostalgia: o nostalgie lipsită de cutremur, "domoală şi nu lipsită de decorativism; dar, prin aceasta, deloc exclusă de la contac-

tul intim cu realitatea adîncă a universului, cu o zonă a lui — de blânde fulgerări, de apariţii de o clipă, de visare care implică discret date cumplite ale lumii înconjurătoare" *(loc. cit.,* p. 3.).

Singurătatea e asimilată cu poarta spre „vis", spre „povestea" blagiană. Ca la Blaga, spiritul se cufundă în subconştient, acolo unde i se dezvăluie o lume ascunsă, „vrăjită", misterioasă.

(P-74) VECIE

Publicată în *Steaua,* anul XIV (166), nr. 10, octombrie, 1963, purtînd data: „1932". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 97.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 136; în manuscrisul M, fila 123 (cu titlu autograf).

O analiză sugestivă a poeziei *Vecie* găsim în exegeza lui Sergiu Sălăgean: „Cuvintele au darul miraculos de a oferi veşnicie vieţii trăite, prin sinteza dintre sunet (semn) şi vis (imagine, gînd). Cuvintele cuprind întregul spaţiu al vieţii, decantînd frumuseţea de perisabilitate şi îngheţînd-o pentru vecie. Frumuseţea efemeră a naturii îşi găseşte corespondenţa în curgerea stărilor sentimentului" *(op. cit.,* p. 122).

Poezia *Vecie* a fost inclusă de Vasile Nicolescu în antologia sa *Cîntecul iubirii,* p. 231.

(p. 75.) PETRECERI, VARA

Publicată în *Cronica,* II, nr. 60, 3 aprilie 1916, p. 122, purtînd data:, „ 1915". Republicată în *Adevărul literar şi artistic,* seria II, anul II, nr. 17. 20 martie 1921, p. 1, cu aceeaşi dată; în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 98

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 146; în manuscrisul 12 841, fila 56 (text autograf datat: „ 1915"); în manuscrisul M, fila 133 (cu menţiunea autografă: *„Cronica,* 1915").

VARIANTE

Cronica — *A ; Adevărul literar şi artistic—B ;* ms. 12 841—C; ms. *M—D;* ms. 18 922-5; *Ora fintînilor-F.*

V. 3 – au prins pridvoru-n danţul de mătasă, *A,* 5, €,; Au prins pridvoru-n dansul de mătasă, *D, E, F ;*

V. 5 — Trec fluturi grei de-adie licuricii *A, B, C, D, E :* Trec fluturi grei s-adie licuricii *F;*

V. 7 — din roua lor chermesa — o văd Pitici, *A, B :* din roua lor chermesa văd piticii, C, *D, E, F ;*

V.9 — 10 — Aştept. în umbră se ivesc dihorii./Ţigani,. în şatră, sîcîie un flaut *A, B : Azi* las să-mi cadă la icoane, sorii,/Ţiganii incearcă-n tabără un flaut C : Ţiganii încearcă-n tabără un flaut/pe-al cărui fir se leagă-n tremur sorii, *D, E, F*

VAX — care-n tîrziu cînd creşte-aripa morii, *A, B, C :* şi-ntr-un tîrziu cînd , creşte-aripa morii *D, E, F.*

(p. 76) ÎNTÎLNIRE

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 99.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 154; în manuscrisul 11 783, fila 4, cu titlul *Flori de lampă* (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 43 (text autograf, fără titlu); în manuscrisul M, fila 141.

VARIANTE

Ms. 12 *841-A;* ms. 11 783—5; ms. 18 922-C; ms. *M-D; Ora fintînilor—E.*

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate faţă de variantele ulterioare, atît în ceea ce priveşte dimensiunea cît şi o serie de expresii. O reproducem integral:

Astă-seară valsul cel mai nou
a cuprins oraşul îmblănit de parcuri
oraşul alb sub luna inutilă.

Dacă **Vrei** vom merge lung pe chei
de-a lungul apelor supuse sorţii lor
tu ai să ştii că eşti cea mai chemată
şi ai să-mi fii sora de caritate
cînd toate rănile sufleteşti mă dor.

Miinile tale sînt albe şi cinstite
şi ochii tăi sînt ca aşternutul lui Dumnezeu
pe care călugării şi-1 mai închipuie albastru;
-semeni cu floarea-soarelui cînd e ostenită.

Alte deosebiri:

V. 2 — şi ochii tăi sînt aşternutul lui Dumnezeu *B :* şi ochii tăî ăiupt! de Ьav Dumnezeu, C, *D, E ;*

V. 3 — cum şi-1 închipuie călugării, albastru *B :* cum şi-i închipuie călugării,. albaştri. *C, D, E;*

V. 7 – tu ai să ştii că eşti cea mai chemată *B :* vei şti atunci că tu eşti cea. chemată C, *D, E ;*

V. 8 — şi ai să-mi fii soră de caritate *B :* şi ai să-mi fii ca steaua preacurată C, *D, E;*

V. 9 — cînd toate rănile sufleteşti mă dor. *B :* cînd toate rănile vechi mă dor. C, *D, E.*

în manuscrisul 11 783 titlul *Flori de lampă* a fost scris de autor ulterior, cu creionul — textul este scris cu cerneală neagră —, apoi şters cu o linie- în acelaşi manuscris, în dreptul cuvintelor „sora de caritate" din versul 8, o mînă străină a notat: „altceva să pui". După cum se vede din succesiunea variantelor poeziei, Vinea a ţinut seama de acest sfat şi a modificat versul respectiv.

(P- 77)

ZIGZAG

Publicată în *Steaua,* anul XV, nr. 10 (166), octombrie, *1963, p. 32,* purtînd data: „1933". Republicată în volumul *Ora fintînilor,.* 1964, p. 100.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, filele 155— 156; în manuscrisul M, fila 142.

Poezia figurează în manuscrisul 18 922 de două ori: un text autograf, cu titlul *Nike,* pe fila 155, şi o copie dactilo, identică, dar cu titlul *Zigzag,* pe fila 156. Textul autograf, anterior celui dactilo, pune în evidenţă, pe lîngă. schimbarea titlului (procedeu obişnuit în cazul lui Vinea), intenţia de a modifica finalul poeziei, în dreptul ultimelor două versuri figurînd. următoarea menţiune: „Ar trebui schimbat. Să exprime aceeaşi euforie ca şi începutul". Totuşi modificarea făcută în textul poeziei, la publicarea în volum, este neînsemnată, după cum se poate vedea din variante.

VARIANTE

Ms. 18 922 — *A ; Steaua — B ;* ms. *M — C; Ora fintînilcr—D.*

V. 8 – ne-a cotropit aleile de scrum. *A, B :* mi-a cotropit aleile de scrum. C, *D.*

Pe marginea poeziei *Zigzag* Simion Mioc notează: „Invocaţiile întristate ale poetului reînvie cortegiul viselor, soborul Umbrelor, într-un univers sumbru, cerut cu voluptatea tragică a conştiinţei crepusculare" *(op. cit.,* p. 228;.

(P-78)

BOCET

.Publicată în *Cronica,* I, nr. 42, 29 noiembrie 1915, p. 810, cu titlul *Paragină.* Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 101— 102.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 157, cu titlul *Bocst;* în manuscrisul 12 844, fila 35, cu titlul *Paragină* (text autograf copiat după *Cronica);* în manuscrisul 16 562, fila 21, cu titlul *Paragină* (text autograf identic cu *Cronica);* în manuscrisul 11 783, filele 21—22 (text autograf), cu titlul *Paragină ;* în manuscrisul M, fila 143, cu titlul *Bocet.*

VARIANTE

Cronica –A; ms. 12 *844 –B ;* ms. 16 562-C; ms. 11 *183 –D;* ms. *M – E;* ms. 18 922 — *F; Ora fintînilor—G.*

Varianta *A,* identică cu variantele *B, C* şi *D,* prezintă deosebiri substanţiale faţă de textul definitiv. O reproducem integral:

Inima plînsă bate; a plîns şi a crescut
ca un burete putred uitat afară-n ploaie;
prin cenuşiu şi rece pe şesul ce se-nmoaie
soarele şters adoarme turmele la păscut.

Prin curţi, în sat, înalţă carele părăsite
un braţ de lemn cu cruce;. case fără stăpîni
înşiră-n geamuri fructe şi stau de pază cîni
ceţoşi şi uzi; din staul privesc în brumă vite.

Mi-e lampa grea pe gene; ce cauţi, cuget spart
clopot batrîn ce cheamă şi leagănă-nserarea
ţi-ai amintit simbolul şi-ţi joacă-n faţă marea
cu pasărea de lună pierdută de catart?

... Cîntecul şovăieşte, se-ndeamnă şi întreabă:
ce vis te prinde-n jeţu-i şi-n care foc priveşti
de-atunci-acum, chip-nufăr pe ape sufleteşti,
ce gînd culcat şi leneş dezmiardă mîna slabă?

f

Aici ara cărți şi-s singur. Toamnă. De ce nu scrii?
Copiii mor de friguri, sînt cuiburi goale-n lanuri
arar soseşte poşta ... şi se vorbeşte-n hanuri
despre război, răceală, descîntec, doftorii ...

Alte deosebiri:

V. 3 — Prin negurile rupte, pe şesul ce se-nmoaie, *E, F:* Prin marginile rupte, pe şesul ce se-nmoaie, *G;*

V. 8 — zbîrliţi şi uzi. Din staul privesc în brume vite. *E, F;* zbîrliţi, şi uzi. Din staul privesc în brumă vite. *G.*

La această versiune se referă Şerban Cioculescu cînd face observaţia că „tehnica autorului constă în alăturarea; strlnsă a notaţiilor, care sînt tot, atîtea găsiri ingenioase, dar nesilite, printre care se strecoară, avară, sensibilitatea emotivă. Sentimentul este înfăşurat în metafore şi oarecum impersonalizat" *(Aspecte lirice contemporane,* Casa Şcoalelor, 1942, p. 31).

Vinea îşi începe colaborarea la *Cronica* lui Tudor Arghezi în numărul 2, din 19 februarie 1915, cu două mici cronici teatrale, ironice, acide, spirituale. Tînărul publicist dovedeşte un condei ager, un spirit inteligent căruia îi repugnă banalitatea şi prostul gust.

în *Cronica* văd lumina tiparului cîteva poeme originale ale lui Vinea, nu străine de influenţa stilului îndrăzneţ al prietenului său Tristan Tzara; *Bocet, Un căscat în amurg, Soliloc, Stelele, Mobilizare.*

Mai tîrziu, în interviul dat lui Felix Aderca, Vinea îşi aminteşte de colaborarea la *Cronica* cu oarecare iritare: „la *Cronica,* sub direcţia d-lui Tudor Arghezi, unde mi se tăiau bucăţile cele mai libere ..." (Felix Aderca, *Mărturia unei generaţii,* Editura pentru literatură, 1967, p. *2,58).*

(p.79) GLASURI IN PĂDURE

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 103—104.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 162, cu acelaşi titlu ca în volum: în manuscrisul 12 841, fila 23, cu titlul *Voci în pădure* (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 39, cu titlul *Voci în pădure* (text autograf); în manuscrisul M, fila 148, cu titlul *Glasuri în pădure.*

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. 12 841-ii; ms. *M—C;* ms.. 18 922-*D ; Ora fintînilor—E.*

Variantele *A* şi *B* prezintă deosebiri însemnate faţă *âe* textul definitiva Reproducem integral varianta *A,,* marcînd deosebirile faţă de *B :*

Piticii *(B :* pitici) ne cheamă in întunericul verde
pe cărări sub paşi se sleieşte iarba
simţi în coajă ploile de ieri
un rîu veşnic trece peste coamele care freamătă
e poate cerul cu lumina care se rostogoleşte aşa.

Mergi printre trunchiurile fermecate
rupe ramura fagilor pătată ea şarpele (i£ : pătaţi, ca şerpii)
să crestezi în brazi lacrimi de reşină
să trezeşti corul pietrelor din spuma torentelor
' să sui (J5 : şi suie) spre cuibul de unde *(B :* în care) tăcerea
în boabe de sunet
din cîntecul cucului
cade în iezerul gîndului

Prin *(B :* Către) adîncurile vegetale
pe cari se taie brazdele năzuind la cer ale copacilor
prin mireasma proaspătă şi veche
din poteci cu prăzile *(B :* culorile) anotimpurilor
unde *(B :* pe unde) se rup din coroane vulturii
şi pluteşte răsuflarea fiarelor..

Simte în sînge iureşul văzduhului'
în auz pocnetul mugurilor,
în privire raza strînsă în cărbune
pe lîngă nările străbătute *(B:.* zbătute) faldul aprig care* trece.

Sau te scufundă *(B :* te scufundă în locuri) ca într un put
cu lespezi verzi, cu oarbe ape
cu zumzet răsucit din suprafeţe
şi-n jur cărările pe cari se scurg frunzarele
şi liniştile, liniştile
oftînd prin aşezarea seculară
prin care ca din alte lumi răzbate
toporul surd din depărtare.

Şi ispiteşte din mistere *(B:* mister) vocile
-aşa cum aerul de-aci le poartă
sau poate auzul altfel le primeşte •
voci omeneşti vîslind pe frunze
voci goale ca stelele şi peştii *(versul lipseşte în B)*
transfigurate voci
voci în pădure.

Alte deosebiri:

V. 9 — mergi printre brazi cu lacrimi de reşină *C :* mergi printre brazi cu lacrimi de răşină, *D, E;*

¥.15 — Simte-n sînge iureşul văzduhului C, *D ;* Simţi în sînge iureş il văzduhului, *E ;*

¥.19 — Sau te scufundă-n loc ca-ntr-o fîntînă C, *D :* sau te scufunzi-n loc ca-ntr-o fîntînă *E;*

¥.24 - Şi ispiteşte-n taină-le glasurile *C, D :* Şi ispiteşti din taină glasurile *E.*

După observaţia lui M. Petroveanu, Vinea „e frecventat cu toată sinceritatea de un puternic impuls vital, am spune blagian, dacă, despuiat <de orice sens transcendent, n-ar fi mai aproape de patosul naturist al lui Fundoianu" *(op.' cit.,* p. 148).

<p. 81) VID

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 105.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 165; în manuscrisul M, fila 151.

S-a observat, în legătură cn poezia *Vid,* influenţa argheziană (Ov. :S. Crohmălniceanu), în special în versurile: „Cireşii, merii, nucii din grădină/s-au spulberat cu crengi şi rădăcină,/pe-aici ştiam un coperiş de-olane/şi-1 calc prin cioburi, vreascuri şi ciolane", care amintesc de *Duhovnicească**

Comparaţia cu Arghezi revine în studiul lui Sergiu Sălăgean care însă pune în evidenţă originalitatea poemei lui Vinea: „Apropiindu-se ca frumuseţe şi ca atmosferă de *Duhovnicească* a lui Arghezi, *Vid* dă un acut sentiment al golului, de zădărnicie a împotrivirii spiritului. încercarea acestuia este inutilă şi dureroasă, ca orice ultimă speranţă care se năruie.

La Arghezi, sentimentul era al neputinţei de a păstra măreţia, avîntul <ce urcă pînă la jertfa de sine a individului superior, era un moment de cădere *in* faţa singurătăţii şi a morţii. Şi, recăzînd momentan, Gristosul arghezian

căuta umila, dar sublima compasiune umană. De aceea nici nu cunoaşte el vidul, golul absolut, cum se intîmplă la, Vinea unde nu se întrevede nici o lumină. Largurile îi aduc doar vîntul, pămîntul nu-i răspunde în nici un fel" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 123— 124).

Un comentariu al poeziei *Vid* face şi poetul Ştefan Augustin Doinaş în cele cîteva pagini pe care i le consacră lui Vinea: „Abstrasă din timp, căutarea poetului se petrece printre elementele unui peisaj care, la rîndul lui, e abstras în spaţiu: tablourile lui Vinea — în care critica persistă a vedea scene şi realităţi datate social şi istoric — sînt de fapt o simplă, dar înfiorată caligrafie a sufletului *său* [„,], emblema unui suflet pe care îl proiectează peste un real în care nu &e poate localiza, nu se poate ancora, şi care — tocmai de aceea — i se pare fragil, şi friabil/şi halucinant. Semnificativă în sensul acesta e poezja. *Vid" (op, cit., p. 5),*

(P- 82) RĂSPUNS

Publicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 106.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 168; în manuscrisul M, fila 154.

(p. 83) CALE-NTOARSĂ

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 107—108..

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 171; în manuscrisul 12, 842, fila. 66 (text autograf); în manuscrisul M, fila 157.

VARIANTE

Ms. 12 842-^ ; ms. 18 922-5; ms. *M-C ; Ora fîntînilor-D.*

V. 6 — Vreau sîngerarea soarelui sleit pe mlaştini *A, B :* Vreau sîngerarea soarelui sleit pe lacuri, C, *D ;*

V.12 — şi unde-a zăcut între făclii *A, B :* şi unde-a stat între făclii C, *D;*

V. 14 — Vreau pasul tatei, care suie scara, *A, B, C :* Vreau pasul tatii, care suie scara *D.*

Poezia evocă amintirea fratelui iubit, Nicolae, care a murit într-un tragic accident de călărie, în 1918, la vîrsta de 13 ani.

în *Cale-ntoarsă* poetul aspiră spre copilăria rămasă în urmă, dorind, ca Ion Pilat, să simtă iarăşi mirosul fructelor din cămară şi parfumul camforat din salonul de rips, să audă glasul de bronz al gongului ce vesteşte cina sau paşii tatălui cînd urcă scara, dar amintirea copilăriei nu e stenică şi compensatoare, ci crispată, îndoliată de imaginea „făcliilor" ce l-au vegheat pe „fratele dus dintre cei vii".

*P- 84) ION-VODĂ CEL CUMPLIT

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 109—110.

Figurează în manuscrisul 18 922, file, 179 (cu titlu autograf); în manuscrisul M, fila 162 (titlu autograf).

în cele două manuscrise, identice, titlul iniţial al poeziei, şters ulterior •de autor, era *Cronică.* Faţă de acest text Vinea a operat o singură modificare la tipărirea în volum: în versul 11 foarma *ni* de pers. I a pronumelui personal este înlocuită cu forma *li* de pers. III.

Face parte dintre cele cîteva poezii cu subiect istoric scrise de Ion Vinea: *Aetius, Demostene, Golia* etc. în consonanţă cu natura sa elegiacă, Vinea selectează din istorie momente dramatice, tensionale. în domnitorul Ion-Vodă cel Cumplit el vede un erou tragic, un „viteaz fără mormînt".

Personajele istorice evocate de Vinea — observă M. Petroveanu — .„proiectează în trecut acelaşi vis inaccesibil al unei energii cu rezonanţă multipla" (M. Petroveanu, *op. cit,* p. 151).

Vorbind despre „eroii" din poemele istorice ale lui Vinea, putem de asemenea observa că poetul descifrează semnificaţia istorică a gestului lor, nu fără a o extinde (cu discreţie) asupra contemporaneităţii; totodată, el tgăseşte în aceşti eroi condiţia unei singurătăţi superioare, încît o dimensiune romantică se adaugă monumentalităţii viziunii.

<p. 85) GOLIA

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 111-112.

Evocîndu-1 pe Ieremia Golia, boierul trădător, Vinea îi atribuie chinurile remuşcării: o „ispită" a trădării şi crimei l-ar fi îndemnat în acel „ceas rău", ispită căreia el nu i-a putut rezista. Poezia este un monolog patetic şi zbuciumat, pe fundalul căinţei tardive a personajului.

Simion Mioc compară poezia *Golia* cu poemul *Golia ticălosul* al lui George Coşbuc: „Dacă în *Golia ticălosul,* Coşbuc folosea apostrofa la adresa, trădătorului, Vinea se foloseşte de tehnica autoportretului, conturat în infern" *(op. cit.,* p. 292^.

(p. 86) AETIUS

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor, 1964,* p. 113.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 180; în manuscrisul M, fila 163..

VARIANTE

Ms. M - i ; ms. 18 922 — *B ; Ora fintînilor —C.*

V.44 — 47 — de cîte ori tind bezne din bezną iar stîrnite,/ spre limpezi fîrmamente de zodii lapidare,/iveşte-te pe treapta/lâncedei noastre lumi. *A :* de cîte ori puhoaie din bezna lor zbicite/zoreau sub zodii limpezi, spre urbii lapidare/te-ai arătat pe treapta/solarei tale lumi. *B, C.*

în manuscrisul 18 922, pe marginea versurilor 28 — 30: „între pămînt şi bolţi tumult/de bronz, ce vuie-n auz,/mai vuie-n catalaunice", Vinea a. notat cu creionul: „Ar trebui schimbat. Şchiopătează".

Flavius Aetius (395 — 454), general roman din Imperiul de apus, originar din Moesia. în fruntea unei armate de galo-romani a învins la Mauriacus (cîmpiile Catalaunice) pe hunii conduşi de Atilla (454).

„Eroul suprem", Aetius, ultimul comandant roman care a reuşit să-i distrugă pe huni în cea din urmă mare bătălie a romanilor, este şi el „un exilat în existenţă" — observă Sergiu Sălăgean, apropiind poemul *Aetius* de celelalte poeme istorice ale lui Vinea: *Demostene, Epictet, Ion-Vodă ceV Cumplit.* „Tragismul eroului nu e disperat, căci, deşi împotrivirea este zadarnică în ce priveşte destinul neamului său, ca individ a învins, şi-a dus la capăt menirea, şi-a atins finalitatea etică, în raport cu care moartea nu are nici o însemnătate" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 112).

(p. 88) DEMOSTENE

(Portret antic)

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor, W64,* p. 116-118.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 164; în manuscrisul M, fila 16*» (cu corecturi autografe).

VARIANTE

Ms. *M — A ;* ms. 18 922 — *B; Ora'fintînilor—C.*

'V .13 — şi află cîte steaguri şi cîte catarte cîte, la semnul patriei mai vin. *A :*
şi află cîte steaguri şi catarge, cîte, la semnul patriei mai vin. *B. C.*

în manuscrisul 18 922 titlul poemei, dactilografiat odată cu textul, «e *Portret antic;* deasupra acestuia autorul a scris ulterior cu creionul: „Demostene". în acelaşi manuscris, pe marginea textului se află o însemnare, ştearsă uşor, dar care se poate totuşi citi: „Are un timbru excepţional, dar nu mi se pare destul de lucrat, de închegat". De asemenea, pe marginea :strofei a treia care are cinci versuri în loc de patru, se află notat: „Trebuie să fie 5 versuri?" Aceste două însemnări ar putea să fie ale autorului, dar .•scrisul neclar nu permite o certitudine în acest sens.

în manuscrisul M, titlul care a fost dactilografiat odată cu textul e *Portret antic ;* ulterior acesta a fost pus în paranteză, iar deasupra Vinea a -scris cu cerneală neagră: *Demostene.*

O altă corectură făcută în manuscrisul M după dactilografiere se găseşte ân versul ultim al poeziei, unde autorul a operat o modificare şip inversiune: versul 25 care avea iniţial forma: „Victoria întraripată în foc clamînd de pe o proră" devenind după corectură: „Victoria în foc întraripată, gornind prelung de pe o proră".

Demostene (384—322 î.e.n.), cel mai mare orator al Greciei antice, om politic atenian, conducătorul partidului democratic care se opunea tendinţei lui Filip al II-lea, regele Macedoniei, de a supune Grecia, Demostene a rostit celebrele discursuri împotriva lui Filip *(Filipicele),* model de polemică vehementă şi patos patriotic. Cînd mişcarea antimacedoneană a fost înfrîntă, după moartea lui Alexandru Macedon, Demostene s-a sinucis pentru a mu cădea în mîna duşmanilor săi politici.

Comentînd mai amplu decît alţi exegeţi poeziile de inspiraţie istorică .-scrise de Vinea, Sergiu Sălăgean observă că „Demostene, precum Ion-Vodă sau Aetius, este chemat să salveze patria aflată pe marginea pieirii [...]. Eroul lui Vinea există, deci, şi în această ipostază de făuritor al istoriei. Impulsul era însă obscur, iraţional, cosmic. Aceşti coloşi care «făuresc istoria» par a fi înrudiţi cu eroii lui Thomas Carlyle, la gînditorul englez ca şi la poetul român eroii fiind cei chemaţi să o impulseze, să 6 gîndească *şi* să o înfăptuiască" *(op. cit.,* p. 112—113).

I

(p. 90)

CLADES

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1'938, nr. 7 (mile), într-un grupaj de şase poezii cu menţiunea: „Din *Ora fintînilor".* Republicată *în* volumul *Ora fintînilor, 1964,* p. 119..

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 182; în manuscrisul 12 842, fila 31 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 59 (text autograf); în manuscrisul M, fila 166.

VARIANTE.

Ms. 11 783—*A ;* ms. 12 842— *B; Viaţa românească —C;* ms, *M—D;* ms. 18 922—*E; Ora fintînilor~F.*

V. 1 — Suflet şi trup, viteazul fără scut *A, C, D, E, F;•* Suflet şi trupul,, viteazul fără scut *B;*

V. 2 — S-a smuls, s-a zbuciumat şi a căzut *A, B :* s^a zbucimat,, s-a smuls şi a căzut, C : s-a războit, s-a smuls şi a căzut D„ *E„F ;*

V. 5 — Pe văi sîngeră soarele şi oştirea, *A,. D, E,i F*; Pe văi zac soarele şi oştirea, *B, C;*

V. 6 — Plîng flamurile izgonirea *A, B :* plîng steagurile izgonirea, C, *D, E, F;*

V. 8 — se simt goarnele ca lumini departe.. *A :* .... Ca lumini, goarnele, departe. *B,* C, D, *E, F;*

V. 9 — Noapte, apoi, pe stînci, pe frunţi şi piepturi, *A :* Noapte pe stînci, pe frunţi şi piepturi, *B, C :.* Noapte.. Pe stînci,, pe frunţi şi piepturi *D, E, F;*

V.10 — clipele stingătoare de vise. *A :* trec clipele stingătoare de vise. *B, C, D, E, F.*

în manuscrisul 11 783 textul poeziei, scris cu cerneală neagră, ca întregul caiet, prezintă şi -unele modificări autografe cu cerneală verde. Astfel, sub versul 8 (vezi Varianta *A)* este trecută şi o altă versiune care va deveni apoi forma definitivă: „...Ca lumini, goarnele, departe". De asemenea, la versul 10 este notat în faţa versului verbul „trec", ceea ce apropie şi acest vers de versiunea definitivă.

Pornind de la o observaţie filologică, Şerban Cioculescu analizează concepţia despre viaţă a poetului exprimată în poezia *Clades:* „„două voca-

foule latine *caedes* (măcel) şi *claâes* ;.(înfrîngere), împrumutate din limbajul militar, traduc exact o concepţie de viaţă ÎH care forţele distrugerii şi ale «răului covîrşesc pe cele pozitive" *{Ion Vinea : „Ora fîntînilor",* în *Luceafărul,* VII, nr. 16 (149,), *i* aug. 1964).

<p. 91) SFAT

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 120.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul *Sfat* figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul M, fila 170 (text dactilo cu corecturi autografe).

Singura deosebire între manuscris şi volum este în versul 9: „catarte" în manuscris, faţă de „catarge" în volum.

în cronica la volumul *Ora fîntînilor,* Şefban Cioculescu observă în legătură cu poezia *Sfat:* „Cînd versul îşi găseşte concesivităţi sonore şi -accente virile, ţinta poemei este aventura, falsul ideal nietzscheăn de existenţă primejdioasă, «jenseits von Gut und Bose »" *(loc. cit.).*

' După Sergiu Sălăgean, „cu *Sfat* pătrundem în singurătatea celui ce caută gloria. Căutarea ei îl aşază pe acela care o rîvneşte în nietzscheanul paradis de dincolo de bine şi de rău" *(op. cit.,* p. 110).

<(p.92) RĂZBOI

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 121.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 194, cu titlul *Război* (text datat: „1917"); în manuscrisul 11 783, fila 28 — verso, fără titlu, cu data: „1916" <(text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 73, cu titlul *Insomnie* şi data: „20 august 1917" (text autograf); în manuscrisul M, fila 180, cu titlul *Război* şi data: „1917". ,..

VARIANTE

Ms. 12841-^; ms. II783-5;' ms. M-C; ms. 18922-D; *Ora fîntînilor—E.* * •

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate faţă de variantele ulterioare. O reproducem integral:

Toamnă, pămînt lepros
iarba se îneacă pe coline
negurile alunecă în rochii triste, pe coastă. . .,

, ; Astă-noapte copacii îşi schingiuiau pieptul
şi vîntul urla de o durere veche
urla dureros şi se alina.

Departe sînt cîmpuri cenuşii de bătaie
departe adorm oşti în şanţuri cenuşii.
Gîndeşte la luciul armelor reci,
cum rotesc corbii şi se sfîşie ziua
cum se luptă focurile de bivuac cu moartea.

Alte deosebiri:

¥.3 – neguri alunecă în rochii rupte pe coastă *B :* negurile-n rochii rupte trec pe coaste, C, *D, E;*

V. 7 — vîntul urla sau poate lupii *B :* vîntul se-ngîna.cu lupii, *C, D, E;*

V.. 8 – vorbele şi frunzele se-alungă, *B:* şoaptele şi frunzele se-alungă. C, *D, E;* " /

V.Î0 – a îngheţat ochiul sentinelelor, *B :* au îngheţat sentinelele. C, *D, E.*

Critica literară a găsit în volumul. *Ora fîntînilor* un întreg ciclu inspirat din tragedia celor două războaie mondiale: *Cla,des, Război, Cumpănă, Baladă, Caedes, Cîinele pămîntului, Ruga robilor.*

(P. 93) BALADA

Publicată pentru prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 122—124.

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi tithil *Baladă* figurează la *Tabla de materii.*

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 181 (text dactilo cu o corectură autografă). • j

VARIANTE

Ms. M — *A ; Ora fîntînilor — B.*

V.26 — a îngenuncheat în sînge noaptea în stepă. *\A :* a îngenuncheat în sînge ,noaptea în ceţuri. *B';*

VA2 — şi ca un cînt în vîntul amintirii. *A :* şi ca un cînt: într-un suspin. *B.*

(p. 95) < CUMPĂNĂ

Publicată prima oară în Volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 125—126.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 195; în manuscrisul 12 841, filele *65—66,* cu titlul *Cîntec în război* şi data: „aprilie 1917" (text autograf); în manuscrisul 11 783, filele 32-33, fără titlu,, datat: „W17" (text autograf); în manuscrisul M,fila 182, cu titlul *Cumpănă* (titlu autograf).

VARIANTE

Ms. 11783-^; ms. 12841-5; ms. M-C; ms. 18922-D; *Ora fintînilor—E.*

Varianta *A* este de dimensiuni mai reduse şi prezintă, deosebiri însemnate faţă de celelalte. O reproducem integral:

Cetatea din şesul sfărîmat
avea parcuri şi bariere vechi
acolo vîntul ameţea de tei
şi suflau valsurile grele din alămuri.
Erau trăsuri şi bănci sub copaci
şi sticle reci pe mesele din grădină....
Erau femei pe aleie, şi femei '
cu sîngele ca mustul de vişine, în hoteluri.
Ce departe plîng clopotele ei,
în cetatea unde vom fi întorşi
cei cari am plecat cu arme spre stînci
cei cari venim cu poveşti prelungi
prin ţinut tatuat de poteci,
iar atunci
în drum vom găsi fîntîni
şi fete cu spicele-n pumni,
şi jgheaburi cu apele în vînăt
pentru caii noştri obosiţi.

Alte deosebiri:

¥. *1* – Din trecut te zideşti cetate *B:.* Din ce trecut ne chemi, cetate C, *D, E;*
V. 2 — de turle noi şi mînăstiri uitate, *B :* de turnuri noi şi mînăstiri uitate? C, *D, E;*
V. *3* ~~ La umbră se tîrăsc turmele *B :* La umbra ta pasc turmele, C, *D, E ;*
¥. *5* — Cetatea din care am plecat *B :* Cetatea părăsită în lupte C, *D, E;*

V. 6 — trepte revărsai pe cîmpie *B :* doar crucile de lemn îi stau de strajă *C, D, E;*
¥. *7* — am văzut părul unei femei *B :* Spre pînda noastră de soboli acum C, *D, E;*
V.8 — risipit la fel în ierburi *B :* arborii ei ne freamătă pe nume. C : arborii ei ne cheamă pe nume. *D :* arborii ei ne spun pe nume. *E ;*
V.9 —10 – *lipsesc în B.*
V. 9 — Cum ni se răsfăţase visele *B;* Cum ni se legănase visele *C, D ;* Cum ne legănase visele *E;*
VAI — Noaptea stelele se lăsau *B* / Noaptea stelele ni se lăsau C, *D,. E ;*
V.ll — ca păianjeni în bazinuri *B, D, E:* ca painjenii în bazinuri C;
¥.14 — în grădini lîngă danţul fîntînilor. *B :* în grădini printre hora fîntînilor. C, *D, E;*
V.15 — Fîntînile dănţuiau şi rîdeau *B :* Fîntînile rîdeau şi jucau C, *D, E ;*
V.16 — cu jocuri de şolduri fluide *B :* cu şolduri ciudate de undă C, *D, E ;*
V. 17 — şi rîsul lor spărgea *B :* şi hohotul lor se spărgea C, *D, E ;*
V.18 — boabe de grindină *B* : ca boabe de grindină C, *D, E;*
V.10 — Ţi-aminteşti de pieţele reci *B :* Ţii minte, prin pieţe, pînă la cer *C, D, E;*
V.ll — cum creşte gestul statuilor? *B :* cum creşte în tăcere gestul statuilor? C, *D, E;* *t*
V.ll — Sînt cafenele şi viori *B :* Sînt împrejur terase şi viori, C, *D, E;*
V.24 — printre mătăsuri şi lumini, *B :* în vraja de lumini şi mătasă. C, *D, E ;*
¥.15 — Cetatea frămîntatului şes *B:* Cetatea din cîmpia de schije răscolită C, *D, E;*
V.17 — acolo vîntul ameţea de tei *B :* acolo vîntul lenevea prin tei C, *D, E ;*
V.18 — şi suflau valsurile grele din alămuri. *B :* şi pluteau valsuri grele din alămuri. C, *D, E ;*
¥.19—30 – *lipsesc în B.*
¥.31 — Erau femei pe aleie şi femei *B :* erau femei pe aleie Şi ţigănci C, *D, E ;*
V.31 — cu sîngele ca mustul vişinei, în hoteluri *B :* cu sîngele ca vişina prin hanuri. C, *D, E ;*
¥.33 — Ce departe plîng clopotele verzi *B :* Ce departe plîng clopotele-i verzi *C, D, E;*
¥.36 — cei ce venim cu poveşti prelungi *B :* cei ce venim cu poveşti îndelungi C, *D, E ;*
¥.40 — şi jgheaburi cu valul vînăt *B :* şi jgheaburi cu ape albastre C, *D, E ;*
¥.41 — pentru caii noştri însetaţi. *B :* pentru Caii noştri 'obosiţi. C, *D, E.*

în manuscrisul 12 841, pe fila 65 se află o formă bruionară a poeziei, indescifrabilă, iar pe fila 66 acelaşi text refăcut şi copiat curat.

în manuscrisul M, titlul *Cumpănă* a fost scris de autor cu cerneală albastră deasupra unui titlu mai vechi, dactilografiat o4ată cu textul, şi apoi şters: *Dor în 1917.*

în manuscrisul 18 922 pe marginea versului 24: „în vraja de lumini şi mătasă" se află o însemnare autografă: „Rău; de înlocuit".

(p.97) LAUS ODII

Publicată în ziarul *Democrația,* anul I, nr. *5,* 5 noiembrie 1944, p. 2, cu titlul *Lauda urii şi* cu mențiunea: „Poem interzis de Cenzură în anul 1942". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 127.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 196, cu titlul *Lauda urii;* în manuscrisul M, fila 183, cu titlul *Laus odii.*

VARIANTE '

Democrația—A ; ms. *M — B;* ms. 18 922 *— C; Ora fîntînilor—D.*

Varianta *A* prezintă deosebiri însemnate față de textul definitiv şi ca atare o reproducem integral:

Tăcută e şi rece ca un şarpe
ura mea. Şi e cuminte.
Culcuşul ei e aşteptarea
iar laptele, un gînd sorbit în taină.
Puterile-i cresc la-ntuneric ca-n beciuri mucegaiul.
Veninul ei se limpezeşte ca vinul vechi cu vremea.
Mă-nvață să pîndesc pitit în, fundul, vieții mele
ura mea, meşteră vrăjitoare.
Mă-nvață să aud departe pasul timpului
cînd pun urechea la pămînt:
ura mea, fără somn sentinelă.
Nu e zvon în văzduh,
nu e şoaptă în preajmă, nu e freamăt în noapte,
nu e-n larguri fior
pe care să nu-1 prindă
cu ascultarea ei la patru drumuri ațintită.
Ea e a doua mea privire
care străpunge măşti, străbate ziduri ,
şi genele-i clipesc cu lăcomie
că au văzut
în vizuina lui cugetul celuilalt. i

Cum îşi mai linge buzele atunci ...
cu pofta stăpînită a drumețului
pe care fără greş l-aşteaptă masa pusă.
Ca un păianjen prin unghere cuibărit
stă ura mea
şi țese singuratecă destinele.
Dar nu e răstignită ura mea
im e sihastră, nu e lunatecă, nu e ursuză.
Cînd îi abate iese-n lume cu sulimanuri şi găteli
şi moțăie în dreapta şi în stînga,
surîde galeş cînd scrîşneşte
şi dinții şi-i arată ca o curtezană
care ademeneşte şi cheamă.
Se uită drept în ochii lor
cu un curaj de înger, cu o uimire de fecioară.
Şi ochii ei şi-au ascuns fulgerele
ca un tîlhar pumnalele.
Ura mea cîntă cîntece de drum şi voie bună.
Te-ntîmpină cu-n hohot cristalin, cu brațele deschise,
cavalereşte-ți strînge mîna şi-ți îmbie
spumos, paharul fraților de cruce.
Ura mea dreaptă, ura mea crîncenă.
Numai obrazul ei, palid şi tras, mai aminteşte moartea.
'{Ia seama deci la multele ei chipuri.] .
ila darurile ei fără sfîrşit şi la supunerea-i mironosiță
că e plăpîndă ca un miel de Paşti
şi cînd o tunzi behăie dulce:
ura mea, oarbă ca mînia.
Şi e sfielnică, plină de teamă. E mică, umilă şi laşe.
'Se ploconeşte ca o sluga şi tremură de neastîmpăr
ca o fiară,
, leşină-n sinea ei de spaimă
ca nu cumva să se trădeze.
Ura mea e nobilă şi augustă:
«de mii de ori a făcut semnul care iartă
tocmai cînd sîngele mi-a poruncit: loveşte'
Dar s-a lipit de mine ca un melc ,
şi mi-a şoptit sub frunte -nfrigurată ;

— „lasă-l să se mai bucure, lasă-l să se mai fudulească!"'
Pe lingă noi prilejurile se perindă
şi le scap unul după altul
că gheara ei mi-a-nghețat inima
şi suflul ei îmi zbîrnîie în minte:
„nu te grăbi, n-a sunat ceasul!".
Şi mă supun ca un ibovnic pe care patima-l tîmpeşte
şi o alint cu vorbe moi:
„să fie cum zici tu, stăpînă dulce l"

Puternică e ura mea, pentru că e ne-ndu.plecată..
E sfîntă ura mea, pentru că speră.
E înțeleaptă: că-şi măsoară slăbiciunea.
Ura mea biruie, fiindcă e veşnică.

Alte deosebiri: '

V. 28 — şi ochii-i fulgerele şi le-ascund *B;* şi ochii fulgerele şi le-ascund *C, D;*

V. 34 — Numai obrazu-i pal şi tras mai aminteşte moartea. *B:* Numai obrazul pal şi tras mai aminteşte moartea. *C, D;*

în volumul antum *Ora fintînilor,* în versul 29 apare o diferență: („tînăr" în loc de „tîlhar"), formă neatestată de manuscrise.

Poezia a reținut atenția lui Sergiti Sălăgean, care, în exegeza poeziei lui Vinea, încearcă să descifreze în lauda adusă urii un sens mai adînc, un revers al nevoii de iubire: „Omului lăsat în contradicție îi este menită negarea iubirii prin ură. Nevoii de iubire veşnică trebuie să i se opună, — după aceeaşi logică — contrariul veşnic al ei, tocmai fiindcă iubirea veşnică nu i s-a dat. Dîndu-i-se numai, această capacitate de iubire incompletă, ea trebuie înlăturată de ură". Iubirea este „generatoare de tragism,, căci, fiind în sine infinită, obiectul ei este mereu perisabil şi ea însăşi cauzează suferința prin mutațiile la care o obligă acest obiect. De aceea, ura. omului exilat în existență ar fi pe măsura iubirii lui". în esență, remarcă, exegetul, „printr-o răsturnare paradoxală, în *Laus odii,* ura capătă atributele iubirii, capătă sfințenie, căci are de partea ei speranța şi, totodată,, infinitate în timp" *(op. cit.,* p. 115—116).

în acelaşi spirit, Simion Mioc vede în poezia *Laus odii* o atitudine studiată de agresivitate, ca un răspuns la duritatea mediului. „Rezervat din aristocratism intelectual şi etic, Vinea se închide, se apără cu ivoriul orgoliului, al singurătății sau urii. Ferment consolator, urii îi sînt dedicate* versuri ditirambice, © *Lam odii,* în care mulțimea de metafore vin să evidențieze toate laturile, acestei a doua priviri [...].. Ura creează o mască a disimulației, pe care poetul o poartă cu bucurie, într-o societate (poezia e scrisă în 1941) în care agresivitatea e la loc de cinste". în continuare, criticul face o comparație cu poezia *Ura* de Al. Macedonski: „Dacă Macedonski scrisese succinta..*Ură,* resort unic, care odată declanşat se epuizează vertiginos, pe o singură direcție, ni se pare că degajarea în evocarea nuanțelor luate de masca urii cuprinde la Vinea şi o doză de ironie şi autoironie" *(op. cit.,,* p. 156).

<P- 99.) AIEVEA

Nu apare în periodice. Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor, 1964,* p. 130-131.

Figurează în manuscrisul^definitiv 18 922, fila 203, cu titlul *Aievea* şi cu data: „1925"; în manuscrisul 12 842, fila 130, cu titlul *Aievea* (text autograf) şi fila 152 (copie dactilo identică a textului de la fila 130, însă cu titlul *Imn)* ; în manuscrisul M, fila 188, cu titlul *Aievea* şi data: „1925".

VARIANTE

• Ms. 12 842-.4 ms. M-5; ms. 18 922-C; *Ora fîntînilor—D.*

V. 1 – Te aştept la prora acestei' nopți. *A:* La prora nopții te-astept, *B, C, D;*

V. 2 — Am gonit veacul peste umeri, *A:* aruncat-am veacul peste umăr, *B, C, D;*

V. 4 — Peste catartele de argint *A:* Printre columne de argint *B, C, D;*

V. 5 – purpură şovăie. *A:* purpură pregetă. *B, C, D;*

V. 6 — Orelor dincolo de minune *A:* Orelor ce zămislesc minunea *B,* C, *D;*

V.. 7 – smulge-le întâia ta venirei *A:* smulge-voi întîia ta venire. *B, C, D;*

V. 9 — surpă taina depărtărilor *A*: limpezeşte taina zărilor *B, C, D;*

V.10 – ce mai opresc trupul de lumină. *A:* ce mai ascund trupul-lumină. *B, C, D;*

V.ll — Am înviat semnele vechi, *'A:* înviat-am semne din vechime, *B, C, D;*

¥.12 ți-am aprins focurile vestirii, *A*; ți-am aprins focurile bună-vestirii, ---îi.- *B, C, D.;* ...

¥A3- – străbataşteptarea pe cuvinte... *A*; stol de cuvinte umple aşteptarea, *B,C, D;*

V.14 — Sînt vinul în nalt potir *A :* sînt vinul în potir înalt *B, C, -D ;*
V.15- — de cristal şi de stea, *A :* şi de zodii spuzit, închinat *B,* C,. *D;*
VA6 — roşu turnat întru setea ta, *A :* întru setea ta, *B, C, D.*

în manuscrisul definitiv 18 922 poezia *Aievea* deschide ciclul IV căruia îi împrumută şi titlul.

Critica a văzut în poezia *Aievea,* alături de *Gamă,* una dintre puţinele poeme în care Vinea se apropie de ermetism.

(p.lOO) CÎINELE PĂMÎNTULUI

Publicată în *Revista Fundaţiilor regale,* anul XL nr. 10, octombrie, 1944, p. 36—37, cu titlul *Cobe.* Republicată în *Steaua,* anul XV, nr 3 (170), martie, 1964, p. 12—13, cu titlul *Cîinele pămîntului,* purtînd data: „1935"; în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 132—134.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 231, cu titlul *Vedenii ;* în manuscrisul M, fila 189, cu titlul *Vedenii* (text dactilo cu o corectură autografă).

VARIANTE

Revista Fundaţiilor—A ; ms. *M — B;* ms. 18 922 — C ; *Steaua —D; Ora fîntînilor—E.*

V.6 — 7 – năluca lui adulmecînd stafiile — *A :* năluca lui adulmecînd stafiile/între părere şi aievea legănate, *B, C, D, E;*
VJ3 — nesomnul, pînă la ziuă, i-1 petrece *A, B :* nesomnul pînă la ziuă îl petrece *C, D, E;*
VJ4 — cu isonul lui de melancolie. *A :* isonul lui de melancolie. *B, C, D, E;*
V.31 — păstorind sumbrele turme ale umbrelor *A:* păstorind sumbrele umbre ale umbrelor, *B, C, D, E ;*
V.33 — Astfel de faţă şi nevăzut pretutindeni *A :* Astfel de faţă şi nevăzut pretutindenea, *B, C, D, E ;*
V.35 — pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod în uitare adîncă, *A,* B; pîndă sub pas, pîndă sub gînd, prohod de uitare adîncă, *C, D, E ;*
V.36 — în lung şi în lat el cutreieră vremile, *A :* în lung şi în lat cutreieră vremurile, *B, C, D, E.*

În cronica sa la volumul *Ora fîntînilor* Şerban Cioculescu notează despre această poezie: „«Cîinele pămîntului», adoptat de Eminescu ca motto al unei poeme, devine la Vinea simbolul tristeţii cosmice" *(Ion Vinea: „Ora fîntînilor").*

După S. Sălăgean, „cu o pronunţată notă de macabru, poemul *Cîinele pămîntului* este rodul fanteziei îngrozite de singurătate şi de moarte. El însoţeşte pe călătorii noptateci, este prieten al stafiilor şi al vînturilor, este prezent lâ toate înmormîntările. « Cîinele pămîntului » este, ca fiinţă a fanteziei, păzitorul hotarului dintre viaţă şi moarte. El este o insinuare în gîndurile şi sentimentele oamenilor, purtînd prevestirile" *(op. cit.,* p. 133).,

O poemă romantică despre nopţi lugubre, în care bîntuie duhurile, amintind de „macabrele" lui Bolintineanu. înclinaţia lui Vinea spre fantastic şi terifiant, vizibilă în prozele din *Descîntecul şi Flori de lampă, se* > întîlneşte aici cu motivul folcloric, într-o viziune interiorizată.
Nu lipsesc nici efectele sonore, ca în celebrele „armonii imitative" ale maestrului de tinereţe, Al. Macedonski: „păstorind sumbrele umbre ale umbrelor"; „plînge îndelung lîngă morţii mormintelor".

(p.102) CAEDES . , , . -

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXV, nr. 3 (martie), 1933, p. 179, cu titlul *Zvon* şi data: „1923". Republicată în *Muzică şi poezie,* anul I, nr. 5, martie, 1936, cu titlul *Zvon ;* în *Viaţa românească,* anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41—42, cu titlul *Caedes;* în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 135-136.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 204, cu titlul *Caedes ;* în manuscrisul M, fila 190, cu titlul *Caedes* (text dactilo cu corecturi autografe).

VARIANTE

Viaţa românească (1933) — *A; Muzică şi poezie —B;* ms. *M—C; ms.* 18 922 — *D; Viaţa românească* (1964) *—E ; Ora fîntînilor—F.*

V. 2 — se zbat copacii să se smulgă, să fugă *A, B :* se zbat trunchiurile să se smulgă, să fugă, *C, D, E, F;*
V. 8 — de crispează ramurile, pălesc frunzele. *A, B:* schingiuiecrengile, de pălesc frunzele. C, *D, E, F;*
V. 9 – Cu mînie spulberă din paşi *A, B :* Ce mînie spulberă din paşi C, *D, E, F;*
V.14 — Vaiet dă parcul, mîini pline de sînge, *A, B :* Vuiet dă parcul, mîine plin de sînge, C, *D, E, F ;*
V.17 — el şterge datele, zdrobeşte numele, *A, B :* el şterge datele, zdrobeşte cuiburile C, *D, E, F;*

V.19—el plopii, platanii, stejarii-i străpunge, *A, B*...răstoarnă statuile, altarele mi le străpunge; *C, D, E, F.*

în manuscrisul 18 922 cineva a notat cu creionul în dreptul primei strofe: „Halucinant", iar la sfîrşit: „Lipseşte ceva care să încheie. încă trei silabe. De exemplu: Şi fuge/şi cade/şi plînge..."

(p.103) CLIPĂ

(Reminiscenţă)

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 137— 138.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 242; în manuscrisul M, fila 200, cu titlul autograf *Clipă (Reminiscenţă),* alături de o copie dactilo identică, dar cu titlul *Buchenwald (Reminiscenţă).* .<=

(p.104) GAMĂ

lui *Tomds Aladdy*

Publicată în *Contimporanul,* III, nr. 49, noiembrie, 1924, p. 2, cu data: „1920" şi cu dedicaţia: „Lui Tomâs Aladâr". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 139—140, cu aceeaşi dedicaţie.

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 220, fără dedicaţie; în manuscrisul 12 844, fila 17 (text autograf copiat după *Contimporanul)* ; în manuscrisul M, fila 209 (dedicaţia autografă).

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. 12 844 — *B;* ms. 18 922 — C; ms. *M — D; Ora fîntînilor—E.*

întrucît varianta *A,* identică cu *B,* prezintă deosebiri mari faţă de varianta definitivă, o reproducem integral:

Oglinda bea din ţevi culori
Jar glasuri vechi îşi pierd frunzele
Amurgul împleteşte pantofi de beteală
Păpuşile îşi ţin răsufletul—
Turme în păinjeniş de fluier
Un oier prin colbul veacurilor

în suflet de Sîmbăta morţilor
trec sunetele între luminări
soarele se zbate ca un bocet
gem în porumbar prevestirile

Şi s-au închis cercei viermii de mătasă
Pendula numără vămii galbeni şterşi
Ochii fac o grădină vînătă
morile de vînt sînt florile.

Alte deosebiri:

V. 4 – străbate camera cu jucării în care C : străbate camera de jucării în care *D, E ;*

V. 7 — turme în păinjeniş de fluier, C, *D:* turme în păienjeniş de fluier *E;*

VA6 – mori de vînt îi sînt florile, C : morile de vînt îi sînt florile. *D, E.*

Revista *Contimporanul,* al cărui director este Ion Vinea, întreţine relaţii de colaborare cu numeroase publicaţii de avangardă din Europa, printre care se află şi revista *Ma* de la Viena. în 1924, în acelaşi număr în care *Contimporanul* lansează incendiarul *Manifest activist către tinerime,* apare în paginile sale un articol intitulat *Noua poezie maghiară.* Sînt lăudate eforturile artiştilor maghiari din grupul *Ma,* cu sediul la Viena,, orientate spre revoluţionarea „constructivistă" a artei şi literaturii. Printre membrii grupului este menţionat şi Tomâs Aladâr, din a cărui creaţie *Contimporanul* publică, în aceeaşi pagină, un poem.

Dintr-un material documentar, trimis revistei *Manuscriptum* de profesorul francez Henri Behar, aflăm că Vinea a fost prieten cu Tomâs Aladâr, pentru care el scria o scrisoare de recomandare lui Tristan Tzara, la Paris, în 7 iunie 1921: „Prietenul meu Tomâs Aladâr, poetul maghiar de la revista *Ma* şi care a trecut acum cîteva luni prin Bucureşti, ar avea nevoie de sprijinul tău. Dă-i-1 din toată inima şi dă-i şi indicaţii pentru a se descurca acolo" *(Corespondenţă Ion Vinea — Tristan Tzara, trimisă de la Paris de Henri Behar, cu un cuvînt înainte de Al. Oprea,* în *Manuscriptum,* anul XII, nr. 2 (43), 1981, p. 20).

Poezia *Gamă* este un exemplu semnificativ pentru influenţa ermetismului asupra stilului poeziei lui Vinea. Motivul poeziei tristeţea sufletului în amurg — se ascunde sub cîteva straturi de imagini, suprapuse în mod complicat.

Poetul surprinde gama de culori şi lumini pe care amurgul o produce în interiorul unei camere de copii. La început culorile sînt apatese '..{.far, beteală) şi oglinda le „bea" cu voluptate strălucirea; apoi ele intră în declin,

evoluînd spre galben şters şi vînăt. Elementele concrete ale decorului (păpuşile, oglinda, un gobelin destrămat pe care se distinge un cioban cîntînd din fluier lîngă turma de oi, pendula, grădina de sub fereastră) trec rînd pe rînd sub razele* soarelui în cădere. Imaginile se concentrează în sinteze moderniste,>cromatic-muzicale („Oglinda bea culori din orga de jar a orelor în rară muzică"; „Pendula numără vămii galbeni şterşi") care constrîng sentimentul la maximum. Abia în partea a doua a poeziei spectacolul culorilor în amurg îşi dezvăluie vag sensul lăuntric de tristeţe în faţa morţii presimţite. Pentru cine cunoaşte viaţa poetului şi ştie cît de mult 1-a zguduit moartea fratelui său, înţelegerea acestei poezii despre o cameră cu jucării, unde mor culorile devine mai uşoară decît pentru un neiniţiat.

Complicarea intenţionată a expresiei este evidentă. Acelaşi tablou al crepusculului surprins din interiorul unei camere vetuste apare de mai multe ,ori la Vinea, în poezie ca şi în proză. Nu lipseşte nici comparaţia jocului de culori cu notele unei orgi: „Lumina care pătrunde în uriaşele încăperi se descompunea funerar,"ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă" *(Paradisul suspinelor)* : „Pe fereastră soarele pătrundea ca un imn de orgă cu note galbene şi stăruitoare în salonul de postavuri întunecat vegetale" *(Reportaj sentimental).*

(p.105) PAUZĂ

Publicată în *Cetatea literară,* anul I, nr. 7—8, mai 1926, p. 54, sub titlul *Pauza,* datată: „1915", şi cu dedicaţia: „lui Tzara". Republicată în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 141.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 225; în manuscrisul M, fila 213.

VARIANTE

Cetatea literară — A ; ms. *M — B;* ms. 18 922 — *C; Ora fintînilor—D.*

V. 2 — gîtlej de aur *A :* inimă de aur *B,* C, £>;
V. 3 — nicovala plînge *A:* plînge nicovala *B, C, D;*
V. 6 — căderi de pasăre *A :* rar cad păsările. *B, C, D)*
• *Vi 8* ¬— cheamă arşiţa *A:* miluie arşiţa. *B,* C, *D;*
V. 9 — printre sîrma stîlpilor *A :* Prin sîrma stîlpilor, *B, C, D)*
VA6 — din cişmea *A :* cu fîntînile. *B, C, D)*
V\25 — Măcelul florilor *A :* Acum e măcelul JB, C, D;
V.32 — Pînă în seară *A.:* Pînă diseară *B, C, D)*

V.33 — să călătorim pe loc *A :* de-am călători pe loc, *B, C, D ;*

V.34 — să călătorim *A :* să lunecam *B, C, D ;*

V.35 — pînă-n norul tău, umbră *A :* pîna-n valul tău, umbră. *B, C, D ;*

V.37 — prin chihlimbar *A :* prin chihlibar *B, C, D.*

Tristan Tzara (1896—1963), poet avangardist, iniţiatorul mişcării dadaiste. A debutat foarte timpuriu, în 1912, în acelaşi timp cu Vinea, în revista *Simbolul,* pe care o editaseră în colaborare. Stabilit în Elveţia, Tzara îşi cîştigă după 1916 celebritatea, atît prin manifestele mişcării „Dada", cît şi, ulterior, prin poeziile sale în limba franceză. în ţară, prietenii continuă să-i publice poeziile în limba română scrise în ariii 1913—1915. în 1934, Saşa Pană scoate la editura *Unu. o* plachetă intitulată *Primele poeme ale lui Tristan Tzara.*

Vinea a fost prieten cu Tzara (pe numele său adevărat Samy Rosenstock) încă din adolescenţă, din anii liceului. După ce *Simbolul* îşi încetează scurta sa apariţie, Vinea şi Tzara fac alte proiecte gazetăreşti, ca de pildă editarea unui ziar politic *Chemarea,* în anul 1915. Dar războiul întrerupe această colaborare, nu şi prietenia dintre cei doi poeţi care vor păstra strînse legături de amiciţie.

Spiritul iconoclast, revoluţionar, în domeniul poeziei, pe care îl manifestă Ion Vinea, nu este străin de fermentul inovator răspîndit în jurul său de Tristan Tzara. Simultan, cei doi foarte tineri poeţi se desprind de atmosfera simbolistă şi încep să publice,, prin 1914—1915, la *Noua revistă română* şi *Cronica;* poeme tot mai originale, în care se încearcă reabilitarea lucidă a banalului şi cotidianului, într-o expresie poetică eliberată de prozodia tradiţională şi chiar de logica şi sintaxa uzuală.

G. Călinescu notează pe marginea poeziei *Pauză:* „Poetul petrece cu mici calambururi de imagini, sau ştergîndu-şi în pur hazard pensulele pe hîrtie" *(op. cit.,* p. 812). '

(p.107) CLAMOR

Publicată prima oară în volumul Om *fintînilor,* 1964, p. 144—145.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 223; în manuscrisul 16 *562,* filele 29—30 (două texte dactilo identice) ;|în manuscrisul M, fila 212.

O variantă în proză a acestui poem despre cîntecul cocoşilor este schiţa *Glasurile vieţii*< publicată de ,Vinea în *Contimporanul,* în anul 1922,

(p. 109) REPER

Publicată în *Contimporanul,* anul V, nr. *66,* 1 mai **1926,** p. **4.** Republicată în *Steaua,* anul XIV, nr. 10 (166), octombrie, 1963, p. **31**—32, purtînd data: „1930"; în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. **146—148.**

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 235; în manuscrisul 12 844, fila 22 (text autograf copiat după *Contimporanul) ;* în manuscrisul **12 841,** fila 12, cu titlul *April* (text dactilo cu corecturi autografe).

VARIANTE

Contimporanul-A; ms. 12 844 — 5; ms 12 841 — C ; ms. 18 922 — *D\ Steaua —E ; Ora fîntînilor—F.*

întrucît varianta *A,* identică cu *B,* diferă substanţial de varianta definitivă, o redăm integral:

Aprilie, raidul vînturilor
la răspîntii spiralele
pe rotocoale de praf.
Proaspăt otrăvul ierbii
mistuie tristeţile
Şerpuie pianul prin etaje
şi vocea doctorului Martin
în salt mortal.
Copiii dreg castele de pietriş.
Sfinţii iar o pornesc pe jos.
Curcubeul leagă oraşele
Papagali în colivii solare
chemarea lor înşeală trecătorii.
Mai sînt femei să mi se reazime
ca fîntînile de stînci
în seara din marginea serilor
mai auzi amazoanele
tropotul lor absurd
hohotul lor isteric.

în manuscrisul 12 841 textul dactilo consemnează în cîteva locuri variante mai vechi ale versurilor, care au fost apoi şterse de autor şi înlocuite

cu variantele definitive, scrise *cu creionul. Astfel, versurile 30 — 31 aveau iniţial forma: „tremură o goarnă/ziua de apoi", fiind înlocuite cu:„larmă dă o goarnă/ziua că-i de-apoi". De asemenea, în versul 38 a fost operată o modificare: „să-mi resfeţe mîinile" a devenit „să-mi alinte mîinile".

M. Petroveanu observă în legătură cu poezia *Reper;* „Un april împrăştie o frenezie inofensiv deşănţată, cu chiote irezistibile, şi pentru nebuni, şi pentru sfinţi, încingînd un alai general în ritm topîrcenian, umbrit numai de aspectul forţelor demonice" *(op. cit.,* p. 136).

Lui Şerban Cioculescu i se pare de mirare că *Reper,* „una din mărturiile dezolării funciare a poetului (străjuit de melancolie!) este compusă în versuri de structură populară, cu unele rime proparaxitone" care au sugerat apropierea de „metrica topîrcenească". „Confesiunea autorului alege voit o lună de primăvară, april, de renaştere a naturii, însă cadrul este al ospiciului, metaforă caracterizînd absurditatea destinului, lipsa de noimă a existenţei, într-un univers nefinalist". Şi concluzia criticului: „Ritmul popular, chiar cînd adoptă ferma unui joc, se asociază la Vinea lucidei analize şi unui bilanţ negativ al vieţii, bîntuită de spaime, de duhuri rele, de iazme şi de iele. Este reversul tragic al folclorului" *.(Ion Vinea : „Ora fîntînilor", Icc cit.).*

(p. 111) SCHOLA CANTORUM

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 149 —151.

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, filele 247—248; în manuscrisul M, fila 233.

în -manuscrisul 18 922 titlul poeziei este *Dicţiune în aer liber,* iar alături, cu creionul, este scris: *Schola Cantorum.* Textul acestei variante prezintă deosebiri substanţiale faţă de varianta din volum; ca atare, îl repro^ ducem integral:

Brotac verde-n coate goale,
broasca toacă să te scoale:
din coclaur scoală-te
şi-n oglindă spală-te,
pînă-ţi fac din foi de lac
pantaloane crac cu crac,
ocularul cu doi ochi
să nu-ţi fie de deochi, . . • i

cu broscoii-n cot la şcoală
şi pe lună să te placă
brotacele-n lac la clacă.
Dar să-i scoţi dac-o ploua
(broasca mi-1 orăcăie)
cu gămane bulbucate,
de calic te spurcă toate.
Nu s-o-ntoarce tot sărac
taică-tău din bivuac
-. să-mi iau ac să cos pe loc
şi-n nădrag şi de cojoc,
ac cu ac c-acu iau foc,
mama ta de mormoloc!

—Nu mai coase de pomană
mulţumescu-ţi ţie, Doamnă,
.umllă-te mai bine-n strană,
că evacuat din şcoală
cînt mai bine-n pielea goală:
azi încolo, mîne-ncoa,
dacă m-o evacua
şcolărit din poală-n poală
calc brotaca ca pe-o ţoală.

în volumul *Ora fintînilor* — remarcă Ş. Cioculescu — există numai o poezie sau două ludice. „E vorba cu deosebire de *Schola Cantorum,* cum numeşte ironic poetul, gîndindu-se la vestitele şcoli occidentale cu acest nume, ucenicia pe care o face broasca brotacului, ucenicie atît muzicală, •cît şi erotică, în versuri populare de şapte şi opt silabe, amintind de similarele jocuri ale lui Ion Barbu, dar în circumstanţe voit cacofonice, ca orăcăitul batracienilor. Este un fel de «joyeusete », o glumă grasă, dusă bine la capăt, parcă spre a dovedi că autorul ştie să rîdă, cînd vrea, ba chiar cu rîsul enorm, goliardic, al tinereţii" *(loc. cit.).*

(p. 113) ISER

Publicată prima oară în volumul *ora fintînilor,* 1964, p.152— 153.
Figurează în manuscrisul 18 922, fila 239, cu titlul *Iser ;* în manuscrisul 11 783, filele 24-25, cu titlul *Port* şi menţiunea: „Odessa, 1918" (text autograf); în manuscrisul M, fila 229, cu titlul *Iser.*

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. *M-B;* ms. 18 922-C; *Ora fintînilor-D.*

V. 2 — masa e crestată şi fumul bun *A :* mesele-s crestate, fumul e rotund *B, C, D;*

¥. 3 — Sub tavanul negru se încurcă glasurile *A :* sub tavanul negru cîntecele fumegă, *B, C, D;*

V. 4 — O femeie sfîşie negura *A :* o femeie sfîşie negura cu mîinile *B, C, D ;*

V. 5 — şi o împinge cu şoldurile. —*A :* şi o răsuceşte cu şoldurile. *B, C, D /*

¥.6—7 — Piratul ^ lăsat/la ţărm corabia şi marea *A :* Piratul a lăsat la ţărmuri/marea şi corăbiile, *B,* C, *D;*

V„ 8 — clipa şi ungherul îl adună *A :* circiuma şi clipele-1 adună, *B, C, D ;*

V. 9 — turburi lămpi i se topesc în suflet *A :* lampa de funingini ţine-i loc de lună, *B, C, D;*

V. 10 — aci e masa şi paharul roşu *A:* iat-o aicea masa şi paharul roşu, *B, C, D;*

¥.11 — aci glasuri multe şi prietene *A :* glasurile multe şi prietene, *B, C, D ;*

¥A2 — femeia care cîntă răguşit *A :* şi femeia care cîntă răguşit *B, C, D ;*

V.13 — şi uşa descuiată a hanului. *A :* şi uşa deschisă a hanului. *B,* C, *D ;*

¥.15 — umăr gros şi veşted îi aduce/zîmbetul care-i îmbie soarta tuturora *A :* zîmbetul ei veşted i-a luat-o-nainte. *B, C, D ;*

¥.16 — Sub tavanul roşu/se înteţeau glasurile *A ;* Sub tavanul negru cîntece se-ncaieră, *B, C, D;*

¥.17 — din viori plînseră romanţele *A:* din viori romanţele, *B, C, D;*

¥.18 — peste mese spumegară cupele. *A :* peste cupe spumele.!?, C, *D ;*

¥.19 — De grumazul piratului *A :* De gîtul piratului *B, C, D ;*

¥.20 — care a uitat largurile *A :* care uită largurile *B, C, D.*

O poezie „picturală", dedicată lui Iser, „marele nostru artist" cum îl caracterizează Vinea. Vorbind despre arta unui prozator, într-o recenzie, poetul face o observaţie scurtă, dar pertinentă, pe marginea tablourilor lui Iser: „Pătrundem, prin scriitor, cu sufletul şi cu mintea, în firea lucrurilor. Vedem tot ce citim, căci autorul taie în creionări energice figura primului plan, fără a uita fondul şi accesoriul: culoarea. Aşa, Ca într-un pastel de Iser" (I. Vinea, *„Puterea farmecelor" de ¥. Demetrius,* în *Facla,* anul IV, nr. 71, 14 dec. 1913).

(p.1H) ADAM

Publicată în *Facla,* anul XXVIII, nr. 2 175, 20 iunie 1938, cu subtitlul: „încercare de autobiografie" şi eu semnătura: „D-rul Caligari". Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 154—158.

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 240—241; în manuscrisul M, filele 229—230, cu menţiunea: *„Facla,* iunie 1938".

VARIANTE

Facla A; ms. *M—B;* ms. 18 922 — *C; Ora fîntînilor—D.*

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase faţă de versiunile ulterioare, atît în ceea ce priveşte forma, cît şi tăietura versurilor. O reproducem integral:

Nu-mi amintesc de nici un paradis.
N-au văzut ochii mei nici un înger,
iar cu moşneagul cel neînduplecat
nu cred să fi avut de-a face.

Dogorindu-mă ca pe un drumeţ
simt totuşi un blestem în ceafă:
— „Cu sudoarea- frunţii să-ţi agoniseşti
pîinea cea de toate zilele",
mi-a spus (s-a zis) Preasfîntul
cînd mi-a trîntit în tiflă masivă porţile
ca un patron de uzină.

Dar vorbele i-au fost pesemne mult mai grele.
Soarta mi-a luat uneltele din mîini
şi toate cuvintele sînt astăzi zadarnice
şi însuşi cumplitul blestem
făgăduială mincinoasă este...

Călătoresc de atunci pe asfalt kilometri întregi
şi zac prin sălile de aşteptare.
Am învăţat surîsul urzit din mistere modeste al putanelor,
torn reverenţe în vid ca doamnele de la Curte
şi ştiu să bat mătănii ca fraţii lui Hristos,
la nevoie.

Cu mîinile pot ţine ciocanul sau condeiul deopotrivă,
car cărămizi, repar sonerii, schimb siguranţe,
bun sînt şi de taxi,
am fost figurant, sufleur şi regizor,
gazetar şi om-sandviş,
contabil dublu şi poet liric,
conferenţiar distins, telepat şi economist
pot spune pe de rost *Capitalul.*

Dincolo de maşina de scris şi de linotip
•cînt şi la pian, sînt şi gurist
poliglot ca un portar de hotel,
harap cu joben ţopăind pe tălpi,
stăpîn pe trei duzini de şansonete.

Iar ca felcer şi meşter-masseur
sînt gata la toate vicleşugurile.

în fiordul de mătasă al alcovului anonim,
am ancorat gol ca orice zeu.
Cămaşa-mi spînzura ca un S.O.S., pe largul de suspine,
pentru noi înşine ne-am fost iubit.
Cînd am rămas iar singur
m-a leşinat aroma cuptoarelor de pîine.

Pe băncile verzi din grădina publică
îmi frîng repaosul în faţa havuzurilor.
Aci sfintele vorbesc nemţeşte
:şi mă privesc ca pe un copil de căpcăune.
Gardianul bărbos mă numerotează cu o privire:
să nu adorm sub veghea acestui Atotputinte.

La chioşcul apelor minerale domnul bătrîn îşi plimbă paharul
•ca un hipnotizat, în mers rotund,
paharul, eu mi l-am băut pînă la fund,
la fel tîrcolesc prins pe cercul cel rău,
sau gonesc, ca un iepure, în dunga farurilor, pe autostradă...
Fireşte, splina va izbucni în semnal final de revoltă, odată,
minusculă explozie individuală,
pe drumul dintre azilul de noapte şi spital,

i

Să-mi chem, dacă aş putea, fraţii
mulţi, ca lujerii întunericului,
să văd legănarea milioanelor de ochi roşii
în vizuina nopţii, pe veşnicul Aventin,

şi urletul de veacuri al deznădejdei să-1 înviem
în fior de moarte,
prin somnul de gală al metropolei.

Fraţi din ruini, din ocne şi leprozeiii,
din hrube, lagăre şi cazemate,
v-a buimăcit osînda lipită, negru pe alb, pe ziduri.
V-au pus în lanţuri îngerii albaştri
cu aripi berce de bumbac şi scutece de piele,
că nu înţelegeţi semnele mele simple...
V-a asurzit ciocanul destinului învierşunat pe nicovala
voastră de os,
că fluier, ca un greiere, stingher, în pulbere sub stele.

E drept că în sîngele meu s-a distilat veninul aventurii,
masca-mi s-a gălbejit pe cărţi,
aprofundez din ce în ce renunţarea.
Trei mii de ani cresc între mine şi Spartacus,
sînt bun cel mult de un gest romantic,
şi-mi caut o dezlegare
anarhic şi izolat.

Mă ispitesc marile poduri şi tavernele,
în bolta lor văd cîteodată ceruL..
Vreau să alunec ultimile trepte
spre fundurile unde nu mai sînt nume ci porecle
spre fundurile moi ca drojdia de vin,
de unde nu mai e nici înălţare, nici declin.

Evă, mică prostituată nocturnă,
cu dinţi ferecaţi ca icoanele,
pe zincul barului pustiu
sună-mi ritmul monetar al speranţei pe încă 24 de ore...
Cînd patul tău va fi în sfîrşit liber,
la sînii tăi, de lupoaică milostivă,
vom muşca fructul putred al vieţii
în zorile cadaverice cînd se trezesc halele.

, ... în aşteptare, pieptene-mi răgazul : ,
— crengile subţiri ale platanului,
-i aerul e încă pentru toată lumea,
şi m-am lăsat de tutun . .... .
la punct conştiinţa să-mi pun.

Mă înconjură miresmele ca infantele,
pe un pur joc de ape, \
cotropind aleiele, oolorînd vacanţele,
şi le aud, prin argint, şoaptele.
Clipă de fericire, pe pămînt pregetă.
Mi-aţintesc ca fachirii ultimul nasture de la vestă
să cad în -extaz în felul acesta:
din naltul gîndului
prin buricul Insului
pînă-n izvorul a ceea ce Este...
Extazul: simt 'că e tot ce-mi lipseşte.

Caramba! cine-mi pune pumnul pe umăr?
Cine toacă vecernia în locul fără călugări?
E poate judecata din urmă,
•e poate veacul în numele legii,
c poate razia, — şi mi-am uitat actele unde li se cuvine.

— Eşti însuţi Tu, ţap bătrîn şi de drept divin,
care mă izgoneşti din raiul municipal la oră fixă
.şi mă însoţeşti ca un blestem în livrea,
pînă la trotuarul cu pasări de noaţ>te,
:să nu-ţi calc regulamentele,
să nu-ţi pîngăresc boschetele,
facă-se voia ta. Amin.

Alte deosebiri:

V.63 — masca mi s-a gălbejit pe cărţi şi mă gîndesc la renunţare, *B :* masca mi s-a gălbejit pe cărţi, *C, D ;*

V.71 — unde nu-i nici înălţare, nici declin. *B :* unde nu-i înălţare nici declin. C, *D ;*

V.85 — Mă-nconjură miresmele ca infantele *B :* Mă-nconjoară miresmele ca infantele *C, D.*

Sergiu Sălăgean încadrează poemul *Adam* printre puţinele „burleşti" scrise de. Vinea: „Burlescul cu nuanţe satirice dă rezultate maibune, ca

de pildă poemul *Adam,* unde, pentru muncitorul abrutizat de muncă, relaţiile cu divinitatea sînt o antropomorfizarea relaţiilor sale cu patronul, prin aceasta intenţionîndu-se, evident, ironizarea divinităţii biblice, dar şi a unei societăţi nedrepte, care l-a revoltat întotdeauna pe poet" *(op. cit.,* p.136).

(p. 118), WHISKY - PALACE

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 159—161., Figurează în manuscrisul 18 922, fila 243; în manuscrisul M, fila 231.

VARIANTE

Ms. *M – A;* ms. 18 922 — *B ; Ora fîntînilor—C.*

V.31 — 34 — de acest profan sfîrşit. Dar ce-mi pasă-n plin iulie, mie,/de un secret de familie/din vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi *A,B :* de acest profan sfîrşit./ „Dar ce rimă-mi trebuie mie/la un secret de familie" .../Sînt vremi ce nici cu gîndul nu cuprinzi *C;*

VAO—41 — ale tăinuirii dintîi. Rămîi, o, nu pleca, rămîi, *A, B :* ale tăinuirii dintîi!/„Rămîi, o, nu pleca, rămîi!" *C;*

V.44 — salut pe regii-n exil, pe cartofori, pe femeile fatale, *A, B :* salut regi în exil, cartofori şi dame fatale, C;

V.52 — Ah, un altar şi-un hamac m-ar măguli pe ţărmul acesta de mare. *A, B:* „Ah", şi-un altar şi-un hamac m-ar măguli pe ţărmul acesta de mare. C.

Intr-un interviu din anul 1980, scriitoarea Henriette Yvonne Stahl se referă la versul „Aşa-i, doamnă, că sînt poet mare?": „Aşteptai poate să spun că eu eram acea « doamnă » căreia i s-a adresat Ion Vinea ? î Ei bine, nu eram eu, era Dumnezeu. Pur şi simplu, Ion Vinea a schimbat *un Doamne,* cum scrisese iniţial, cu o *doamnă.* Nu ştiu de ce i-a plăcut jocul cu uşurelul calambur, dar l-a făcut. în faţa mea l-a făcut. La acea vreme a fost,, desigur,, necesar" (Mihaela Cristea, *Cit Henriette Yvonne Stahl despre Ion Vinea,, in România literară,* an XIII, nr. 2, 10 ian. 1980).

în principiu, s-ar părea ca scriitoarea să aibă dreptate, deoarece Vinea a operat o asemenea modificare în unele poezii (vezi poezia *Septembrie).* Dar în cazul de faţă, nici substanţa şi nici geneza poeziei *Whisky — Palace* nu vin în sprijinul acestei ipoteze. Apelativul „doamnă" se repetă de mai multe ori în cuprinsul poeziei, punctînd confesiunea, ironică,, voit nesentimentală, adresată de un bărbat unei femei. în poezia din adolescenţă intitulată *Siestă* (vezi ediţia de faţă la secţiunea *Postume,* p.354), care poate fi considerată un fel de matrice a poemei *Whisky-Patace,* femeia de pe terasa cazinoului unde „cîntă orchestra ameţită de mare" se numea „Sonia". Ei i se adresa versul-final, pe un ton de vădită autoironie: „Nu-i aşa că sînt poet mare ?"

După Sergiu Sălăgean, „în *Whisky-Palace* dominantă este parodia autoironică, în care, pe lîngă cîteva teribilisme mai mult ştrengăreşti, străbate o melancolie a propriei condiţii, care înduioşează. Este o recunoaştere aparent voioasă a limitelor: « sînt, iată-mă, precum ţi-am spus,/un zeu minor cu paiu-n gură,/fără gînd ascuns, fără ură ...» amintind de cuvintele lui Lucu Silion din *Lunatecii* care nu voia să facă nimănui nici un rău, socotindu-se inofensiv" *(op. cit.,* p. 137).

(p.120) CÎNTECUL URSARULUI

Publicată în *Facla,* anul XXIX, nr. 2 186, 30 ian. 1939. (Subintitulată: „Folclor", cu menţiunea: „Auzită de la locuitorul Ion Iovanache din Drăgăneşti-Vlaşca"). Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 162—163. Figurea.ză în manuscrisul 18 922, fila 249; în manuscrisul M, fila 234.

VARIANTE

Facla —A; ms. *M—B;* ms. 18 922 — C ; *Ora fîntînilor—D.*

VA9--52 — Jugănit/flămînd şi orb,/eşti al meu: /din ochi te sorb.*A :* Jugănit, flă-/mînd şi orb,/eşti al meu, din/oChi te sorb. *B :* Jugănit, flămînd/şi orb:/eşti al meu, din/ochi te sorb. C, *D ;*

V.57—58 — între noi/ca să-mi fii dragu' *A:* între noi, ca/să-mi fii dragu, *B,* C, *D.*

•După Şerban Cioculescu, *Cîntecul ursarului* este una dintre puţinele poezii ludice din volumul *Ora fîntînilor,* mai puţin reuşită decît *Schola Cantorum,* dar „cam în acelaşi gen, începînd cu clasicul refren « Joacă bine, moş Martine » al unui ursar cam cinic, dar şi precaut, păstrînd o prudentă distanţă ca să evite îmbrăţişarea jivinei" *(Ion Vinea: „Ora fîntînilor", ioc, cit.).*

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1964, p. 166.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, dar titlul a fost adăogat la *Tabla de materii* a proiectului de volum cuprinsă în manuscrisul 12 845.

S-a păstrat în manuscrisul 12 845, fila 6, fără titlu (text autograf).

VARIANTE

Ms. 12 845 — ^4; *Ora fintînilor—B.*

V.3 – 4: Din moarte foi şi spini ţi-alegi cunună/Cînd împleteşti cuvinte pe-o* minciună. *A :* Cînd împleteşti cuvinte pe-o minciună/ţi-alegi din moarte foi,„ spini şi cunună, *B ;*

V. 5 — iar pat sau targa, scut sau adăpost *A :* iar pat sau targa, scut şi adăpost *B ;*

V.7 – tot răsucind, gînd smintit şi prost, *A :* tot răsucindu-ţi, — ghid. smintit şi prost, — *B ;*

V. 8 — cuţitu-n răni pătrunse pîn'la os. *A :* cuţitu-n răni pînă la os. *B;*

V. 9 – De ce atunci, strājer fugit din post, *A :* De ce, strājer, dac-ai fugit din post, *B;*

V.10 — mai pregeţi şi te-ntorci cînd cornul sună *A :* mai pregeţi şi te-ntorcii cînd goarna sună *B;*

V.ll — şi-1 mai îngîni ca un zăvod la lună? *A :* şi-o mai şi-ngîni ca unzăvod la lună? *B;*

V.16 — cum tremură aripi de albatros. *A :* cum tremură de pur şi radios. *B-*

Postumus este un nume masculin roman, care apare frecvent la Cicero şi Horaţiu. în ciclul său de *Ode morale sau filozofice,* Horaţiu dedică oda a 12-a „Lui Postumus". Modelul horaţian este evident la Vinea, deşi filozofia lui din această poezie nu exprimă acel epicureism specific odelor lui Horaţiu, ci numai un îndemn la o înţelegere mai realistă a vieţii.

Simion Mioc vede în *Lui Postumus* o „artă poetică" în care „se cere suprimarea amintirilor, a reveriilor, adică a ceea ce formează în bună măsură substanţa poeziilor lui Vinea. E un moment de disperare spirituală surprinsă aci, convertită, pentru temperauţă, pentru echilibru, la autoironie. « Străjerului » dezertat « din post », din luptă, i se pretinde consecvenţă în gestul său. Lucid este acceptată soarta unui cîntec ce se pierde în singurătate şi haos, în mişcări de Pierrot al cosmosului" *(op. cit.,* p. 293).

Publicată în *Viaţa românească,* anul XVII, nr. 3, martie, 1964. Republicată în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, p. 167.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, filele 2—3, cu data: „1940".

în manuscrisul 12 841 pe fila 3 se află textul dactilo al poeziei, din care- lipseşte însă strofa a treia („Uită-te jos ..."). Această strofă se găseşte pe fila 2, din acelaşi manuscris, scrisă de autor cu creionul, fără titlu şi fără nici* o altă menţiune.

Singura deosebire dinte varianta din manuscris şi cea definitivă, din' volumul *Ora fîntînilor,* este în versul 5: „sfărîmă-le", în manuscris, faţade:: „cătuşele sfărîmă-le", în volum.

„Ruga robilor din 1940 — observă Simion Mioc — e o doină socială, apropiată de *Testamentul* arghezian. Viziunea ridicării dintr-o materialitate grea are şi la Vinea (cu o datare mai precis sugerată) nu numai un sens: spiritual, ci şi unul social şi liberator. Corul amplu şi sacadat al celor din « peşteră» are o tonalitate liturgică vindicativă, nu mistică" *(op. cit.,* p. 162)„

DIN PERIODICE

ft>. 127) SONET

Publicată în *Simbolul,* nr. 2, 15 noiembrie 1912, p. 10, semnată cu numele adevărat, I. Iovanaki.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 22-23 (text autograf copiat •după *Simbolul).*

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

'Şerban Cioculescu o consideră „prima poezie originală a poetului adolescent", reproducînd-o în întregime în studiul ce i-l consacră. „Melancolie uşor convenţională, fluenţă melodioasă, stăpînirea precoce a meşteşugului •caracterizează aceste versuri de începător abil" *{Aspecte lirice contemporane,* Casa Şcoalelor, Buc, 1942, p. 25).

(p. 128) LOWNESS

Publicată în *Simbolul,* nr. 3, 1 decembrie 1912, p. 49, cu titlul *Lewdness* :şi semnătura: „I. Iovanaki".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 129, cu titlul *Lewdness* ; în manuscrisul M, fila 113, cu titlul *Lowness* ; în manuscrisul 12 844, fila 12, cu titlul *Lewdness* (text autograf copiat după *Simbolul,* semnat: „I. Iovanaki"); •:în manuscrisul 12 842, fila 146, cu titlul *Lewdness.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922, corectîndu-se titlul după *Erata* alcătuită de autor.

VARIANTE

Simbolul-A; ms. 12 844-5; ms. 12 842-C; ms. 18 922-D; ms. *M — E.*

Varianta *A,* identică cu *B* şi C, prezintă deosebiri importante faţă de textul definitiv. Ca atare o reproducem integral:

Misterioasă statuă de ceară
Cu flori în mîni, cu flori pe sîni, şi-n păr cu flori
Cu acelaşi zîmbet pentru trecători
Voluptuos ca nopţile de vară.

In ochii-i verzi, smaralde solitare
Cum pînze trec, la orizont de vaste mări
Se perindau ciudatele-i visări
De jertfe pîngărite pe altare.

Tigroaică ne-mblînzită Voluptatea
Necontenit i-a turburat singurătatea
Şi i-a rînjit în suflet Nebunia.

Şi-n nopţile stinghere-adeseori,
Părea strivind în patu-i alb pălite flori
Un sfinx lasciv îmbrăţişind Pustia ...

(Căci îi rînjise-n suflet Nebunia.)

Alte deosebiri:

V.9 — de forţe crude şi trufii păgîne ... C : de forţe june şi trufii păgîne ... *D.*

Cum se observă, varianta din *Simbolul* e o poezie de tinereţe, scrisă într-o manieră foarte simplă, aproape clasică. Numai tema, portretul unei prostituate, e mai îndrăzneaţă. Scrierea cu majuscule a unor cuvinte: „Voluptatea", „Nebunia", „Pustia" ţine de moda simbolistă care îşi pune pecetea pe poemele debutului lui Vinea şi pe întreaga revistă *Simbolul.*

In versiunea definitivă, evident superioară prin concentrare şi expresivitate, se poate recunoaşte, în imaginea „mult straniei bătrîne", portretul Liei, eroina din *Paradisul suspinelor,* aşa cum apare ea în ultima parte a nuvelei.

Titlul *Lewdness* (engl. „desfrîu", „destrăbălare", „prostituţie") apare în majoritatea manuscriselor lui Ion Vinea pînă în anul 1956, cînd, intenţionînd să încredinţeze tiparului un volum de poezii, îşi revizuieşte unele texte, le dactilografiază, după care alcătuieşte şi o *Erată* (cuprinsă în manuscrisele 18 922 şi M). In această erată se specifică înlocuirea titlului *Lewdness* prin *Lowness* (engl. „josnicie", „infamie").

Titlul *Lowness* a fost pus în circulaţie de volumul postum *Ova fintînilor,* apărut la Editura pentru literatură în 1967 (p. 147) şi apoi de ediţia de *Opere,* tipărită la Editura Dacia, în 1971 (p. 333). Aceeaşi ediţie înregistrează însă, la secţiunea de *No/e* (p. 562), şi un titlu fantezist „Sewdness" (engi de la *to sew* „acoase"), citind ca sursă informativă, fără a controla manuscrisele, pe Simion Mioc *(Ion Vinea la revista „Simbolul";* în *Tribuna,* nr 19, 1970, p. 24). Simion Mioc reia titlul eronat şi în cartea sa *Opera lui Io Vinea,* Editura Minerva, 1972 (p. 377).

<p.l29) MARE

Publicată în *Simbolul,* nr. 4, 20 decembrie 1912, p. 59, semnată: „I.' Iovanaki".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 14; în manuscrisul 12 844, fila 13 (text autograf copiat după *Simbolul).*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Simbolul-A; ms. 12 844-5; ms. 18 922-C.

V. 1 — Nemărginiri sonore şi ţărmuri întristate, *A, B :* Nemărginiri sonore, a fulgerelor pradă, C;

V. 2 - e sufletu-mi o mare ce-adoarmeîn apus, *A, B :* mi-e sufletul o mare ce clocotă-n apus, C;

Y. 4 — cu pînze de zăpadă, catarge argintate *A, B :* înaltele catarge cu pînze de zăpadă. C ;

Y. 7 — pe-ntinderea ce plînge cu glasuri de sirene *A, B :* pe-ntinderea ce cheamă cu glasuri de sirene C;

Y. 9 — Dar noaptea se aşterne, ca pe nisip o undă *A, B :* Se-aşterne însă noaptea ca pe nisip o undă C ;

V.ÎO — şi-apasă-n necuprinsuri mai grea ca un blestem *A, B :* şi-apasă-n necuprinsuri cu mutul ei blestem. C; 1

VAI — în larguri peregrinii azurului se tem ... *A, B :* în larguri pelerinii azurului se tem. C;

W.14 — spre noile-aurore stă Inima-nşelată *A, B:* spre noile-aurore stă Inima bolnavă, C;

%rj5 _ pe mare-s trupuri albe şi-o navă sfărîmată *A, B :* pe mare trupuri albe plutesc, şi o epavă, C;

VA6 — şi-n zări acelaşi Soare sarcastic şi bizar. *A, B :* dar soarele sarcastic pe cer răsare iar. C.

Şerban Cioculescu remarcă în *Mare,* una din primele poezii ale adolescentului Vinea, versuri „saturate de vocabularul romanţelor minulesciene" observînd că totuşi, în cazul lui Vinea, influenţa lui Minuleseu nu e chiar o* „înrîurire-obsesie", ca la celălalt foarte tînăr debutant, Tristan Tzara *(op* cit,* p. 25).

Poezia trădează într-adevăr influenţa lui Ion Minuleseu, unul dintre „maeştrii" în care cred tinerii şi „revoluţionarii" redactori ai revistei *Simbolul,* I. Iovanaki şi S. Samyro. Numele lui Minuleseu apare frecvent în paginile celor patru numere ale efemerei reviste din 1912: fie că se anunţă ca „un eveniment literar-artistic" apariţia „noului volum al.d-lui Minuleseu, ilustrat de Iser" (e vorba despre volumul *De vorbă cu mine însumi),* fie că se publică poezia acestuia, *Romanţa unui rege asiatic,* împreună cu un desen de Iser (în numărul 4, adică alături de poezia *Mare* a lui Vinea).

Vinea scrie despre acest volum al lui Minuleseu şi o cronică literara laudativă, dar cu destulă reţinere, dovedind un surprinzător discernămînt critic *(Facla,* anul IV, nr. 84, 30 decembrie 1913).

(p.130) / ETERNITATE

Publicată în *Seara,* nr. 1597, 30 iunie 1914, p, }.

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deşi titlul *Eternitate* figurează la *Tabla de materii.* S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 17 (text autograf copiat după *Seara);* în manuscrisul M, fila 112.

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Seara—A ; ms. 16 *562 —B ;* ms. M — C.

V. 1 — Veghezele de roze ard în sera *A,B* ;| Ard candelele mistice în sera *C;*

V.3 — 4 — Deci te-odihneşte în sufletu-mi de-acum/Ca cei ce-aşteaptă moartea-n Riviera. *A, B :* Deci te-odihneşte-n sufletu-mi precum/cei care-aşteaptă moartea-n Riviera. C;

V. 5 — Afară prin grădini şi podgorii pălită zi *A, B :* Afară prin grădini bolnava zi C;

V. 6 — A-nchis alene galbenele gene. *A,, B .:* şi-a-nchis alene galbenele gene.C ;

V.12 — Şi dormi pe-aroma lor; prin clare *A, B :* Adormi pe-aroma lor. Prin clare C;

V.16 — Dormi deci, ca şi bolnavii-n Riviera *A, B :* Dormi deci ca surghiuniţii-n Riviera *C;*

V.17 – în legănarea-ncetei agonii *A, B :* în legănarea lentei agonii C;

V.18 — Şi somnul de pe gene nu-l goni, *A, B ;* şi somnul din pleoape nu-l goni C;

V.20 — Acum cînd visul nostru-i litiera, *A, B :* acum, cînd visul nostru i-e litiera. *C.*

Lui Şerban Cioculescu poezia *Eternitate,* una dintre primele creaţii ale lui Vinea, îi pare semnificativă pentru influenţa lui Albert Samain asupra tînărului poet, vădind o înclinaţie spre „nu ştiu ce langoare bolnăvicioasă şi molatecă" *(op. cit.,* p. 26).

Vinea „ştie cu adevărat ce înseamnă rafinamentul expresiei ferite de platitudine şi aduse la o perfectă fluenţă muzicală" — comentează O. S. Crohmălniceanu pe marginea poeziei *Eternitate.* După care criticul adaugă: „Vinea a rămas « marcat » de poetica simbolistă, pentru care a avut intime afinităţi, chiar după ce a trecut prin cele mai radicale experienţe literare avangardiste. Romanul său autobiografic *Venin de mai* o dovedeşte din plin. Aproape toţi eroii acestuia aparţin mitologiei literare simboliste: Roua, prostituată sublimă, Pierrot, adolescentul [...]. Poeţii preferaţi ai lui Pierrot sînt Verlaine, Mallarme şi... Samain, din care îi citeşte Ancăi în ceasuri de înaltă exaltare amoroasă" *(Lirica avangardistă, Ion Vinea,* în *Literatura română între cele două războaie,* voi. II, Buc, Editura Minerva, 1974, p. 373).

La *Seara* era director (şi coproprietar) Bogdan Piteşti, care editase la începutul secolului, împreună cu C. Bacalbaşa, revista franco-română de artă *Ileana* (1900—1902). Acest „Mecena" al scriitorilor români, cum îi plăcea să se numească, individ excentric şi pitoresc, este modelul personajului lui Adam Gună din romanul *Lunatecii.*

(p. 131) FANTEZIE

Publicată în *Seara,* anul IV, nr. 1597, 30 iunie 1914, p. 1.

Nu figurează în manuscrisul definitiv 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 18 (text autograf, copiat după *Seara).*

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p.132) CINTEC DE NOAPTE

Publicată în *Seara,* anul IV, nr. 1639, 11 august 1914, p. 3.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 19 (text autograf copiat după *Seara)* ; în manuscrisul 11 783, fila 42, cu titlul *Nocturnă* şi cu data: „1914" (text autograf cu cerneală neagră; data cu creionul).

Text stabilit după ms. 16 562.

VARIANTE

Ms. 11 *783 –A ; Seara-B ;* ms. 16 562-C.

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase faţă de varianta definitivă *C,* identică cu B.

V. 1 — în flori de cîmp tîrzii *A :* Sărmanele flori din cîmp... *B, C;*

V. 2 — noaptea s-a încuiat. *A :* Noaptea le-a sărutat atît de tîrziu. *B,* C;

V. 5 — Năucul blînd *A :* Sărmanul năuc, *B, C;*

V. 6 – din curtea cu vecini *A :* din curtea plină de vecini, *B, C;*

V.7—8 — a adormit pe o piatră *A :* a adormit — fruntea-i ardea/pe-o piatră, *B, C;*

V.9—10 — şi-acum e plină de grădini/privirea lui lăuntrică. *A :* şi-acum privirea-i lăuntrică/desigur că e plină de grădini... *B, C;*

V.11 — Şi-n fruntea mea *A :* Dar fruntea mea! *B, C;*

V.12 — s-a încrustat *A :* S-a încrustat în ea *B, C;*

V.13 — mirul soarelui neîndurat. *A :* aurul cald al soarelui zilelor verii ...*B,C;*

V.14—15 — Cu guri de lut/la şipotul tău rece lună/sufletul bea *A :* Vai, gura sufletului meu cum bea/la şipotul tău rece, lună! *B, C;*

V.16 — şi trupul său cum piere în marea ta *A :* şi trupul său cum piere-n marea ta, *B, C;*

V.17 — noapte brună. *A :* noapte brună şi bună! *B, C;*

V.21—22 — Pe atît auzul de singurătate/Se umple şi ochii de vederi. *A :* (Pe-atît auzul mi se umple de singurătate/şi ochii de vederi.) *B, C;*

V.24 — O, cum se înşeală miile de guri *A : O,* cum se-nşeală miile de guri *B, C;*

V.25 — Străvechiul cînt *A :* străvechiul cînt de ieri ...*B, C.*

După Şerban Cioculescu este „poezia prin care I. Vinea pivotează către un principiu literar mai riguros". Folosindu-se pentru prima dată de versul liber şi alb, poetul „se leapădă" de poezia de pînă atunci, pe care o înglobează în sistemul „falselor măsuri" *(op. cit.,* p. 28).

T
t
1

<p. 133) CAPITOL

Publicată în *Seara,* anul IV, nr. 1639, 11 august 1914, p. 1, cu titlul *Capitolul...* şi subintitulată „Poezie pentru domnişoare"..;

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 174, cu titlul *Capitol;* în manuscrisul 16 562, fila 20, cu titlul *Capitolul* şi subtitlul „Poezie pentru domnişoare" (text autograf copiat după *Seara).*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Seara-A ; ms. 16 562-J3;ms. 18 922-C.

Varianta *A„* identică cu varianta *B,* prezintă deosebiri numeroase faţă de varianta definitivă; ca atare o reproducem integral:

Cînd voi pleca, — povestea-i la ultimele file —
voi ţine minte-odaia şi pianul de eben
:şi fruntea înclinată prin moartea unei zile
pe clape plutitoare-n tristeţea lui Chopin.

Şi mînile pe fildeş, ca luciul unei ape
cu două păsări prinse în cercuri de-armonii,
•de-a lung de ţărmuri calme cercînd arar să scape
spre larguri bănuite de somn şi agonii.

Voi ţine minte ora, perdelele uşoare
volumele cu panglici şi vazele, iar jos
xm,cîine alb şi ager, pe-o coastă, în covoare
păzind tăcerea noastră cu ochiul credincios.

Tristeţea din privirea portretelor uitate,
oglinda cu penumbre şi taine de chilii,
în asfinţit aprinsă de Rozele-făclii,
şi părul tău ce fruntea şi tîmpla ţi-nveli
ca noaptea imobilă pe flori înmormîntate.

în paginile ziarului *Seara* textul poeziei *Capitolul* apare alături de poezia *Cîntec de noapte.* Şerban Cioculescu vede în această alăturare întîlnirea a două stiluri diferite în creaţia tînarului Vinea: pe de o parte, versul „muzical, unduitor, lasciv, trezit uneori din legănarea sa dulce", în *Capitolul,* adică stilul de pînă atunci al poetului; pe de alta, *m Cîntec de noapte, o* inovaţie prozodică, versul liber, la care se adaugă „lepădarea de poezia din ajun". Numai subtitlul, „Poezie pentru domnişoare" pare a sugera o rezervă ironică" *(op. cit.,* p. 30).

Scriind despre primele poezii ale lui Vinea, din perioada colaborării cu Tzara, cînd cei doi adolescenţi se lasă furaţi de poezia simbolistă, Ov. S. Crohmălniceanu observă că „Vinea vibrează sufleteşte mult mai profund ca Tzara la temele acestea". în *Capitol* el creează „atmosfera simbolistă de seră", „cu un autentic gust de recluziune aristocratică, elegantă şi austeră" *(op. cit,* p. 374).

(p. 134) UN CĂSCAT ÎN AMURG

Constatări

Publicată în *Cronica, l,* nr. 27, 16 august 1915, p. 531, cu«subtitlul *Constatări.*

Nu s-a păstrat în nici unul din manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica.*

Poezia a fost scrisă la Gîrceni, un sat; de lîngă Vaslui, unde Vinea îşi petrece vacanţa în vara anului 1915 alături de prietenul său Samy Rosenstock, care avea să devină celebru sub pseudonimul Tristan Tzara. Amintindu-şi de această vacanţă, Vinea va povesti după mulţi ani: „Pseudonimul de Tzara i l-am găsit eu, în 1915, într-o vară petrecută la Gîrceni (Vaslui). La numele de Tristan a ţinut morţiş, ceea ce i-a atras infamul calambur Triste - Âne" (Barbu Solacolu, *Ion Vinea — ultima scrisoare, România literară,* III, nr. 18 (82), 30 aprilie 1970).

Despre *Un căscat în amurg,* Ov. S. Crohmălniceanu observă: „Aglomerarea voită de disonanţe e chemată să sfîşie sensibleria muzicală simbolistă. Vinea imprimă înadins o turnură prozaică discursului său liric, îşi cenzurează imaginaţia cu notaţii banale sau observaţii crude realiste" *(op. cit.,* p. 376).

<p. 135) SOLILOC

Publicată în *Cronica,* anul I, nr. 29, 30 august 1915, p. 569.

Nu s-a păstrat în nici unul din manuscrisele poetului.

Textul a fost stabilit după *Cronica.*

; In anii colaborării lui Vinea la *Cronica* lui Ţ. Arghezi se produce — după Şerban Cioculescu—„radicala revoluţionare a expresiei sale poetice". Acelaşi critic comentează pe larg poema *Soliloc,* „poemă amorfă" care

oferă „cheia temperamentului depresiv şi sceptic, al lui Ion. Vinea"..-Steaua sugerează „trei momente interpretative: primul, fantastic («de bună seamă, un arhanghel înarmat s-a oprit în acel loc ... ») al doilea .,subiectiv şi optimist («Şi mi-am zis cu ochii ţintă la stea ... ») şi un al treilea moment care «pune capăt iluziei». Secolul nostru a ucis fantasticul şi supranaturalul; mesianismul nu mai este cu putinţă. Cu un accent de sarcasm dezamăgit, poetul îşi spune că nu-i va fi dat să fie magul pornit pe « şoselele biblice»... Nota trebuie reţinută, deoarece pe această cheie de boltă se reazemă şovăitoarea alcătuire morală a poetului" *(op. cit.,* p. 30).

Şi Ion Pop reţine această poezie pentru a caracteriza faza „revoluţionară" a liricii lui Vinea, cînd tînărul poet începe să fie „nemulţumit" de vechea poezie, de „literaturizarea" caracteristică acesteia. In *Soliloc* „nemulţumirea se traduce în versuri de un prozaism căutat, cu voite stridenţe, inlăturînd învelişul mitic al unor motive tradiţionale, pentru a dezvălui cu ironică satisfacţie fondul lor indiferent" *(Avangardismul poetic românesc,* Editura pentru literatură, Buc, 1969, p. 163).

(p. 138) SEPTEMBRIE

(Ciornă)

Publicată în *Cronica,* anul I, nr. 34, 4 oct. 1915, p. 670. Republicată în *România literara,* anul I, nr. 26, 1939, p. 12.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 81; în manuscrisul M fila 72.

Text stabilit după ms. 18 922.

în *România literară* poezia *Septembrie* a lui Vinea apare într-un grupaj de poeme întitulat *Poeţii şi toamna.* Alături de numele lui Vinea se aflä numele lui G. Bacovia cu poezia *Pal,* Lucian Blaga cu *Amurg de toamnă,* Demosteze Botez cu *Toamna pe ţărm,* Mihail Cruceanu, *Toamna pe stradă,* Claudia Millian, *Toamnă,* N. Davidescu, *Sfîrşit de toamnă,* Ion Al. George, *Autumnală.* în acelaşi număr Al. Philippide scrie un articol despre *Toamna în poezia franceză.*

Criticul N. Davidescu remarcă despre Vinea că, în comparaţie cu ceilalţi poeţi tineri ai începutului de secol, el şi-a găsit mai repede drumul său propriu: „D-sa venea cu o aspră predilecţie pentru intelectualizarea artei". Şi mai departe, criticul notează: „Intelectualitatea în artă însemnează simţul compoziţiei, putinţa de a doza după voie, în vederea efectelor dorite, raporturile dintre sensibilitate şi armătura ei cerebrală, ştiinţa eliminării a tot ce prisoseşte, detaliat, pentru a crea armonii de ansamblu,

şi apoi, imprimarea acelui caracter specific de voinţă în luptă cu inspiraţia scrisului". Poezia *Septembrie* îi trezeşte lui N. Davidescu o vie admiraţie şi o citează în întregime ca un exemplu în sprijinul afirmaţiilor anterioare. E aici „o viziune largă, sintetică, în esenţă, şi totuşi, în aparenţă, analitică; cuprinde eu cîteva trăsături izolate, cîteva notaţii particulariste, nu imaginea obiectului, ci emoţia lui intelectualizată" *(Aspecte şi direcţii literare,* voi. II, Cultura naţională, Buc, 1924, p. 126).

Şi Şerban Cioculescu citează poezia *Septembrie :* „în decor rustic este chemat personajul Absalom sau Avesalom care simbolizează zădărnicia revoltei şi înfrîngerea în viaţă.

I. Vinea compune peisajul agrest din notaţii convergente, ca să-şi încheie apoi priveliştea cu o viziune organizată coerent: « Toamna a muşcat podgoriile...»

Anotimpul său preferat e toamna şi momentul zilei asfinţitul" *(op. cit.,* p. 31).

Comentînd pe larg poezia *Septembrie,* Const. I. Emilian, în lucrarea sa *Anarhismul poetic,* vede aici un „abuz metaforic". Singurele metafore interesante şi cu adevărat noi i se par „gheare de ramuri uscate" şi „Toamna a muşcat podgoriile". în schimb metafora „aerul e ca perlele bolnave" e considerată „obscură", „trîmbiţele de ţînţari" şi „tinichelele cerului" sînt imagini „forţate". Cu toată ornamentaţia bogată, poetul „abia reuşeşte să schiţeze, plat şi vag, tristeţea unei zile de toamnă". Mult mai bună e — după părerea lui Const. I. Emilian — poezia, pe aceeaşi temă, *în vie* de Ion Pillat *(Anarhismul poetic,* Institutul de arte grafice „Bucovina", Buc, 1932, p.. 15).

Nici în critica mai nouă poema *Septembrie* n-a trecut neobservată. Paul Georgescu apreciază că „orice antologie a toamnei româneşti ar trebui să reţină din lirica lui Vinea poemele *Alţii, Septembrie* şi *Vilegiatură* pentru bogăţia cascadei colorate de. imagini şi vibraţia lină a sensibilităţii" *(întâlnire postumă,* în voi. *Polivalenţa necesară,* Editura pentru literatură, Buc, 1967, p. 246).

în *Septembrie* — observă Ov. S. Crohmălniceanu — peisajul e contemplat cu o privire demitizantă, de .orăşsan" *(op. cit.,* p. 376).

D. Micu îşi începe un articol despre Vinea cu analiza poemei *Septembrie,* remarcînd, spre deosebire de alţi comentatori, elementul feeric din viziunile naturistice ale poetului: „Din notaţiile disparate, din colaje, ia naştere viziunea unei lumi în delir.[...]. Delir, însă un delir încîntător, între fantastic şi feeric Totul se petrece ca într-un vis, în care idilicul şi terifiantul se întrepătrund" (D. Micu, *„Tristeţea" poetului,* în *Tribuna,* anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 3).

(p. 140) PARADA PLECĂRII (1916)

Publicată în *Cronica,* I, nr. 35, 11 octombrie 1915, p. 684, cu titlul *Mobilizare.*

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 191-192, cu titlul *Parada plecării (1916);* în manuscrisul 12 844, filele 38—40, cu titlul *Mobilizare* (text autograf copiat după *Cronica)',* în manuscrisul M, filele 177—178, cu titlul *Parada plecării (1916).*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cronica —A; ms. 12 844—5; ms. *M—C;* ms. 18 922—*D.*

Varianta *A*, identică cu *B,* prezintă deosebiri considerabile față de versiunea finală din ms. 18 922, şi ca atare o reproducem integral:

Prilej de lacrimi şi de mîini ce-şi intreîmplîntă degetele
de talismane cu gînd bun lucrate,
de buze, împietrite pe hotarul prinsului, —
nu păli, draga mea, şi toți ce v-ați adunat în jurul mesei,
astăzi Mitropolitul a sfințit steagurile închinate
s-au rostogolit cu grindina sunetele tobelor
ostile s-au aplecat ca pădurile
şi înfiorător şi-au ridicat trompetele largi rugăciunea.
(El avea platoşe moi de odăjdii
şi mînecile grele atîrnau de gîtul pumnului aurite
ceea ce nesfîrşea solemn binecuvîntarea.)

Regele — l-am văzut — pe calul cum sînt brazdele cîmpului,
turnat în fața steagurilor neliniştite,
cugetul nemilos îi crestase un şanț decis pe frunte
uitase demult să respire.

în jurul său sfetnicul cel mare şi miniştrii
apoi ambasadorii cu guler de soare ai țărilor prietene
generalii cu privirea vastă ca zarea
cu gestul categoric ca săgeata
şi noi, spete împovărate, coame de şanțuri
pustii de spini de baionete care se agită din adîncuri
într-o mişcare ce sporeşte înaihtînd, dar se culcă şi tresare
în rîndul din față,

astăzi clopotele au legănat miezul nopții
metropola şi-a vestit satele (şi mă gîndesc la cloşca cu pui)
dealurile au incrustat răni în bezne, cu tufişuri de flăcări,
coasele şi secerile au zăngănit ca lanțurile trîntite de plug,
cete-cețe, țăranii s-au îndrumat spre cazărmi; între ,ei cîte
un cîntăreț din fluier, din caval,

buciumul a umplut văile
stînele, fermele şi moşiile s-au închis
călugării se roagă prin mînăstiri, şi sihastrii printre scorpioni
si păianjeni deschid cărțile trecutului,
mînia se înfige aprig; în plete
avîntul ne sfredeleşte şi ne ridică, — e pîlnia frenetică a unui
vîrtej cu vîrful în creierul nostru.
A intrat sabia în țară
în curînd prin gări de beton - va fluiera semnalul ofițerilor,
vom urca pe brațe în trenuri, tunurile grele cu țevile-n cer ca
un urlet întins, de fiară
vom sparge uliți în mulțime
ne vom strînge la ferestre cu batistele
cercînd să auzim doar glasul care ne strigă
ca şi cînd doar un bloc vuie pe fundul oceanului.
Iată, — convoiul se smulge greoi nemişcării
şi peronul se exaspera cu brațe, cu batiste şi pălării
flamurile se zbat şi trag de coarde
fulgerul a cabrat vînturile
nu mai auzim uralele, uzinele oraşului, toate, ne salută
printre clipe curg muzicile de alamă
roțile se disting pe şine
căci astăzi regele a apărut soldaților
nemişcat ca statuia lui viitoare.

Mobilizare este considerată de Şerban Cioculescu o poemă „remarcabilă": „versulamorf este de o vigoare neobişnuită [...]. Din această frescă solemnă şi dinamică totodată reies puterea de organizare şi viziunea plastică a lui I. Vinea, care a dat, anticipativ şi vizionar, cea mai realizată icoană a evenimentului istoric de la 14 august 1916". Poezia este pusă alături de *Cîntecul dezertorului* scris de Tristan Tzara în aceeaşi epocă, fiind ca şi aceasta o „expresie energică a poeziei de război" *(op. cit.,* p. 32—33).

Mai tîrziu,, Şerban Cioculescu scriind despre aniversarea a 85 de ani de la naşterea lui Vinea„ revine la această poemă care se pare că l-a impre-

sionat în mod deosebit: „Pregătirile militare din 1915 îi datorează un mai amplu poem, în versuri libere şi albe, de o neobişnuită factură, poate cel mai caracteristic premergător acţiunii noastre, din care avea să se încheie întregirea neamului şi a hotarelor. Este un admirabil preludiu la o *Eroică* nescrisă" *(Ion Vinea,* în *România literară,* anul XIV, nr. 16, 17 aprilie 1980).

„Genul lui Vinea e un sentimentalism despletit ca o salcie devenită violetă sau roşie, cu pierderea oricărei clătinări de jale, un patos de imagini, nu străin de acela mai feeric al lui Adrian Maniu. Astfel, din ideea prozaică a mobilizării scoate un mare gobelin" — observă G. Călinescu pe marginea poemei *Mobilizare* *(Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Buc, Editura Fundaţiilor, 1941, p. 812)..,

Vinea a fost mobilizat pentru front la Regimentul 3 artilerie grea, unde a făcut întreaga campanie 1916— 1919. în livretul său militar se poate citi: „Soldat Iovanache Ion Eugen, 22 de ani, contingentul 1917, matricola 3853, fără profesie, cu domiciliul Vlaşca Giurgiu".

Regimentul său pleacă spre Moldova.

Impresiile legate de viaţa pe front se găsesc concretizate într-un interesant jurnal de campanie publicat de Vinea în *Cronica,* în acelaşi an, 1915, cu titlul *însemnări găsite într-unui din tranşeele de pe front din 1915.*

Mai tîrziu, in romanul autobiografic *Venin de mai,* evenimentul mobilizării din 1915 va fi din nou evocat în cîteva pagini vibrante.

(p. 143) STELELE ...

Publicată în *Cronica,* I, nr. 39, 8 noiembrie 1915, p. 762.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în manuscrisul 12 844, filele 36—37 (text autograf copiat după *Cronica).*

De asemenea s-a păstrat într-o anexă a manuscrisului M, aflată în arhiva Editurii Minerva. Această anexă cuprinde cîteva poezii care nu figurează în *Tabla de materii* alcătuită de Vinea pentru proiectul său de volum.

Postum, poezia a fost republicată în *Contemporanul,* nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, cu ocazia unei *Retrospective Ion Vinea.* Textul din *Contemporanul* reproduce un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea, care s-a rătăcit probabil cu ocazia publicării. Acest text prezintă cîteva mici deosebiri atît faţă de *Cronica,* cît şi faţă de manuscrisul de la Editura Minerva.

Textul a fost stabilit după anexa ms. M.

VARIANTE

Cronica — A ; ms. 12 844 — 5; ms. publicat în *Contemporanul— C ;* anexa ms. *M — D.*

V.10 — căci mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei *A, B, D;* ci să mă gîndesc că cerul e opac ca pleoapele ei C;

V.16 — ce durere sugrumi crispînd mînile pe sîni *A, B, D:* ce durere sugrumi crispînd mîinile pe sîni C;

V.18 — Sufletul tău e un porumbar în care au intrat corbii, *A, B, D;* Sufletul tau — un porumbar în care au intrat corbii, C;

V.31 — vezi cum s-au destins şi dorm pe umbre şi lumini crengile *A, B, D :* *vezi* cum s-au destins şi dorm pe timbre şi lacrimi crengile C;

V.36 — acoperişurile geometrice şi cupolele de stuh *A, B, D :* acoperişurile geometrice şi cupolele de stuf C.

„Procedeul congestiei metaforice, care va fi reluat după război de ucenicii modernişti ai lui Ion **\7nea** şi Tristan Tzara — observă Şerban Cioculescu — apare la Vinea doar ocazional, în această poemă. Poetul a schiţat numai o metodă poetică printre altele, ca un joc, de artist prestidigitator, fără însă a o transforma într-o manieră proprie şi permanentă" *(op. cit.,* p. 33).

(P-H5) PAŞI PRIN FOI

Publicată în *Cronica,* anuj II, nr. 60, 3 aprilie 1916, p. 21.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 117; în manuscrisul 12 841, fila 57, cu data: „1915—1916" (text autograf); în manuscrisul M, fila 100.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VÂRIAKTE

Ms. 12 841 - *A ;* *Cronica-B ;* ms. M - C ; ms 18 922-*D.*

V 5, — Departe se făgăduieşte hanul cu lumini roşii, *A, B :* Departe trebuie să fie un han cu lumini roşii, C, *D ;*

VA3 – văd că vom fi trişti făţiş, toate buchetele s-au uscat. *A> B :* văd că vom fi trişti făţiş — toate boschetele s-au uscat *C, D.*

(p. 146) RUGĂCIUNE

Publicată în *Cronica,* anul II, nr. 74—75—76—77, 31 iulie 1916, p. 356.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 164; în manuscrisul 12 84î„ fila 59 (text autograf datat: „1915"); în manuscrisul M, fila 150 (cu o însemnare autografă: *„Cronica* 1914"); în manuscrisul 11 783, filele 18—19 (text autograf).

S-a păstrat de asemenea într-un set de șase poeme pregătite de poet pentru a intra în volumul *Ora fintînilor,* dar pe care le-a eliminat în faza finală de redactare (ms. *Ora fintînilor,* filele 167—168).

Textul a fost stabilit după ms. *Ora fintînilor.*

VARIANTE

Cronica - *A; ms.* 12 841 — B; ms. 11 783—C; ms. M—D; ms. 18 922 — E; ms. *Ora fintînilor*—F.

Varianta A, identică cu B, prezintă deosebiri importante față de textul definitiv. Varianta C se situează în imediata vecinătate cronologică cu varianta *A,* avînd numeroase asemănări cu aceasta. Reproducem Integral varianta *A* marcînd diferențele față de varianta C

Doamne, vindecă o fată
care e singură într-un spital din cîmp.
Te-am văzut pe o lespede de lemn
printre linii atente și luminate.
Capul tău are un ban de aur,, frînt,. *(în C versul lipsește)*
stai cu picioarele (C : cu sandalele) în nori
și lîngă tine un bătrîn mic ține cheile.
Sînt atîtea nopți de cînd n-a dormit, și tu ești bun
într-însa a rnurit (C : muri) ceva,, și tu faci minuni.

Paturi albe cu păpuși de ceară,
mese mici cu băuturi (C : și doftorii)) amare»
știu că trece pe acolo (C .* e pe-acolo} un doctor (C :și un doftor) mare
și surori cu pasul focului pe apă.
Fă-le gîndul cuminte ca florile
dă-i în mîini coardă de curcubeu s-o sară
dă-i puterea din caii soarelui
și voința fără (C : fără de) greș din trunchiuri.

Mîinile scurse, mîinile cu unghii de chihlibar
ce însămînțează-n (C : însămînțează în) pături:
să se joace-n lîna mieilor cu genunchi grei
și oțelul din teaca fulgerilor dă-1 ochilor ei,
și pe smîrcul sufletului liniștea ca un polei.

Uite, (C : lată,) pe lumina dealului ascuțit

noaptea spintecată a sfîrșit
vin brumat, cirezi ,de înzorire
uite, plugurile vor îmbrățișa brazda, pentru viață,
o să cînte un fluier cu rîul.
Și cînd din clopot alunecă sunete ca sfintele (C : îngerii)

goarna cheamă flori de aramă în inimi ducînd ostile în stînci.

Iată șoimii săgetători și cocoșii;
lupii și eiinii stînelor
ierburile chemînd ace (C : iarba cu ace) de lumină și copacii
îmbibați de soare
vine pe cîntece un preot
de aur cu lume și icoane, pentru secetă.
Doamne, vindecă o fată
care e singură într-un spital din cîmp. ,

Alte deosebiri:

V.3 – Te-am văzut pe o lespede de lemn *D, E:* Te-am văzut pe-o tăblie de lemn *F*

V. 6 — și-un moșneag lîngă. tine cheile-ți ține *D, E :* și-un moșneag lîngă tine cheile ți le ține. *F;*

V. 7 — Pletoși sînteți și parcă și buni *D :* Pletoși sînteți și parcă buni

V.18 — să se joace-n lîna mieilor de Paști *D, E :* joacă-se cu lîna mieilor de Paști *F ;*

V.20 — și pe apa sufletului liniștea ca un polei. *D, E;* pe apa sufletului ! liniștea ca un polei. *F;*

V.25 — o să cînte fluierile ca să rîdă rîului *D :* o să cînte fluierul ca să rîdă rîului *E* : o să cînte fluierul pietrelor și rîului *F.*

Textul pregătit de Ion Vinea pentru a intra în volumul *Ora fintînilor* are și o însemnare autografă, notată cu creionul la sfîrșit, în care poetul

îşi exprimă într-un mod indirect temerea că poezia sa va fi considerată mistică: „Cred că se vede că autorul afectează misticismul, determinai! de natura subiectului".   ,

(p. 148) IARNĂ

Publicată în *Umanitatea,* nr. 2, iulie, 1920, p. 6, cu data: „1917".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 158; în manuscrisul M, fila 144; în manuscrisul *16 562,* filele 27 şi 28 (două texte dactilo diferite).

Textul stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Umanitatea —A ; ms. 16. 562, fila *21 — B;* ms. 16 562, fila 28 — C; ms. *M-D;* ms. 18 922-£.

V. 1 – Sat rusesc în Basarabia *A, C, D, E:* sat domol pe Dunăre *B;*
V. 2 – eşti uitat de cînd lumea între troiene *A :* eşti uitat de cînd lumea în troiene. *B, C, D, E;*
V. 3 — iarna îţi face castele albe *A :* Iarna cerne castele albe *B, C, D, E ;*
VA — lîngă colibele tale îngrozite *A :* lingă colibele tale pitite *B, C :* printre colibele tale pitite *D, E;*
V 6 — peste cîmpiile răscolite. *A :* peste cîmpiile scite. *B, C, D, E;*
V. 7 — Mujicii trec cu vreascuri şi tîrlii *A, C, D, E:* Bărbaţii trec cu vreascuri şi tîrlii *B;*
VAO — De mult pe-aici n-a sosit nici o veste; *A :* De mult pe-aici n-a mai sosit veste. *B, C :* De mult pe-aci n-a sosit vreo veste. *D, E;*
VAI — şi femeile duc copii *A :* Şi femei duc copii *B, C, D, E;*
VA2 — la sihastrul care vindecă bolnavii *A :* la sihastrul făcător de minuni *B, C, E:* la sihastrul făcătorul de minuni *D;*
VA3— 15 — şi taie copaci de cărbune şi argint/în schitul de la vreo zece verste./Toată lumaa sa închină aici. *A :* ce taie arborii de cărbune şi argint/ la schitul de la vreo zece verste/*B, C:* ce tăie arborii de argint şi cărbuni/la schitul de la vreo zece verste. /Şi toată lumea se închină aci. *D, E;*
VA7 — lîngă opaiţele ce fumează sub grinzi *A :* la opaiţele ce fumegă sub grindă *B, C, D, E;*
VA8 — şi lîngă icoanele înnegrite *A* :, lîngă icoane şi cioburi de oglinzi *B, C :* la icoanele şi cioburile de oglindă *D, E;*
yl9 — cînd printre vite oamenii dorm. *A ;* unde oamenii dorm printre vite. *B, C, D, E.*

V.20 — Şi lupii tăi urlă tăcerea stepelor *A :* Şi lupii urlă tăcerea stepelor *B,* C, *D, E;*
V.21 — sat în care întîrzie minuni *A :* către sat ca o veşnică pomenire *B, C, D, E ;*
V.22 — şi beţivi cu pletele crescute *A :* şi beţivanilor pletoşi şi blînzi *B, C, D, E;*
V.23 — 24 — care-ţi vestesc de un nou Mîntuitor,/ Şi toată lumea se închină aici. *A :* care-i vestesc de a doua venire. *B, C :* cari vestesc de a doua venire./Şi toată lumea se-nchină aci. *D, E.*

(p. 149) " NOCTURNĂ

Publicată în *Umanitatea,* anul I, nr. 6, noiembrie, 1920, p. 289, cu dedicaţia: „M.A." şi cu data: „1917". Republicată în *Clopotul,* I, nr. 11, 31 dec. 1922, p. 10, cu data: „1918"; în *România literară,* anul I, nr. 13, 15 aprilie 1939, p. 7.

Nu figurează în manuscrisul definitiv 18 922.

Ş-a păstrat în manuscrisul 16 562,. fila 16 (text autograf, copiat după *Umanitatea,* cu aceeaşi dată şi aceeaşi dedicaţie).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 150) AMURG

Publicată în *Gîndirea,* anul I, nr. 12, 15 octombrie 1921, p. 143, cu titlul *Aşteptînd,* şi cu dala: „1917".

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 51, cu titlul *Amurg;* în manuscrisul 12 844, filele 7 — 8, cu titlul *Aşteptînd* (text autograf copiat după *Gîndirea);* în manuscrisul 12 841, fila 74, cu titlul *Evantaiul uitat* (text autograf, datat: „iulie 1917"); în manuscrisul M, fila 138.

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841-.4 ; *Gîndirea-B;* ms. 12 844-C; ms. M - D ; ms. 18 922 *- E .*

V.2 — grilajul cel verde e ud, *A, B, C :* Au ruginit crinii grilajului *D, E:*
V. 4— Soarele a îngălbenit un copac, *A, B, C:* Soarele sfinţeşte arborii. *D, E;*

V. 5 — fiece frunză, o icoană veche. *A, B, C :* toată frunza o icoană veche. *D ;* toată frunza o icoană vie. *E;*

V. 7 — vilă pentru tristețea elegantă*: A, B, C :* vilă a tristeților elegante, *D, E;*

VAI — ... Vine un docar pe nisipul palid, *A, B, C :* Iată un docar pe nisipul palid *D, E;*

VA2 — îți vine o doamnă cu ochi dureroşi, *A, B, C;* vine o doamnă cu ochii de toamnă *D, E.*

Varianta *B,* cu titlul *Aşteptînd,* figurează în antologia *Literatura română contemporană,* alcătuită de Vladimir Streimi, Editura Dacia, Buc, 1943, p. 165.

Comentînd poemele scrise de Vinea în primul deceniu de creație, printre care sînt şi cele publicate în *Gîndirea,* Ov. S. Crohmălniceanu face o observație deosebit de pertinentă: „Directorul *Contimporanului* are foarte devreme intuiția unui limbaj poetic nou care se va constitui abia după consumarea a două decenii de experiențe avangardiste şi va fi sinteza lor. în privința aceasta, Vinea e comparabil cu Pierre Reverdy. Ca el, fiind preocupat de o autentică revoluționare a expresiei poetice, nu pune mare preț pe nonconformismele spectaculoase şi superficiale. La fel, deşi lasă o impresie falsă de moderație, ei vor descoperi inițiativele, cu efecte inovatoare profunde, în nu puține aspecte ale liricii contemporane. Vinea îşi forjează, acolo unde caută să valorifice experiența avangardistă, un stil al său cu adevărat personal, aliaj original de sensibilitate delicată, inteligență ascuțită şi discreție" *(op. cit.,* p. 383).

(p. 151) IN SANIA

Publicată în *Cugetul românesc,* I, nr. 4, mai, 1922, p. 337, cu titlul *Neurastenie* şi data: „1916". Republicată în *România literară,* anul I, nr. 6, 7 mai 1939, p. 14, cu titlul *Neurastenie.*

Este cuprinsă. în manuscrisul 18 922-, fila 152, cu titlul *Insania*; în manuscrisul 11 783, filele 17—18, cu titlul *Neurastenie* (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 1, cu titlul *Neurastenie* şi data: „1916" (text autograf copiat după *Cugetul românesc))* în manuscrisul M, fila 139, cu titlul *Insania* (titlu autograf; vechiul titlu, *Neurastenie,* apare şters).

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783 — . 4 / *Cugetul românesc – B;* ms. 12 844 — C ; *România literară – D;* ms. *M – E;* ms. 18 922 — *F.*

V. 6 — stagnînd în nemişcarea mată *A, B, C, D;* zăcut în nemişcarea mată *E, F;*

V.16 — de nu mai ceri trecutul chip *A, B, C, D*; că nu mai ceri trecutul chip *E, F.*

Titlul, din versiunea definitivă, *Insania,* este unul din numeroasele titluri în limba latină pe care Vinea le dă poemelor sale, mai ales în perioada de maturitate. (în latină *insania* înseamnă nebunie).

Simion Mioc vede în *Insania* o. variațiune pe tema fetei bolnave, înrudită ca atmosferă cu *Rugăciune* şi *Stampă.* Este „o variantă măi succintă, mai aeriană şi de o muzicalitate argheziană *(din Agate negre),* în care chipul iubitei e doar sugerat" *(op. cit.,* p. 212—213)'.

(p. 152) FIOR

Publicată în *Cugetul românesc,* I, nr. 5, iunie, 1922, p. 442.

Poezia lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor. Este cuprinsă în manuscrisul 12 844, fila 43 ^(text autograf copiat după *Cugetul românesc);* în manuscrisul 12 842, fila 206; în manuscrisul M, fila 193 (text cu modificări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Cugetul românesc—A ; ms. 12 844 — 5; ms. 12 842 — *C;* ms. *M—D.*

V. 8 – Tu vezi de-acum apusul pînă-n fund *A, B :* Tu vezi acum apusul pînă în fund *C, D ;*

V.19 — ce-şi ține taina lui neputincioasă, *A, C:* păstrîndu-şi taina lui fricoasă *B, D.*

Fior este unul dintre numeroasele poeme ale amurgului scrise de Ion Vinea. Crepusculul apare în viziunea poetului ca o clipă înfiorată cînd sufletul începe să alunece spre somn, spre irealitate, spre vedenii. Roşul crepuscular cheamă, la fel ca în poezia bacoviană, sugestia agoniei şi a morțiL

Luptătorul căzut în sînge este o imagine specifică lui Vinea, căci în universul său tema declinului se asociază uneori cu o temă a morții.

După Simion Mioc, *Fior se* înscrie printre capodoperele lui Ion Vinea. Spațiul interior al poeziei se deschide cu „o senzație de gol, rezultat al unui fior meta-fizic, în care simțurile își schimbă frecvența și deschiderea de percepție a culorilor, miresmelor și sunetelor (punct de trecere între simbolism și expresionism), prevestind un declin halucinant. [...] Metaforele-simbol alunecă pe oglinzi de sensuri ambigue: subiectivitatea parcă ar cuprinde lumea, pe cînd aceasta e indiferentă; înfiorarea exterioară înconjoară doar impenetrabilul sîmbure spiritual interior" *(op. cit.,* p. 169—170).

(p.153) PRIVEGHI

Publicată în *Facla literară, artistică și socială,* VII, nr. 41, 13 octombrie 1922, p. 648, cu titlul *Veghea mistică.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 137, cu titlul *Priveghi ;* în manuscrisul M, fila 124, cu titlul autograf *Priveghi;* în manuscrisul 12 844, fila 41, cu titlul *Veghea mistică* (text autograf copiat după *Facla).*

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Facla-A ; ms. 12 844-5 ; ms. M - C ; ms. 18 922-D.

V. 6 — cu sîngele din mușcate, pe peretele cu zorele *A, B :* cu sîngele din mușcate, cu peretele de zorele. C, *D;*

V. 7 – Seara s-a străduit și, în sfîrșit, a descins, *A, B :* Seara a șovăit și în sfîrșit a descins C : Seara s-a legănat și în sfîrșit a descins *D;*

V. 8 – prin soarele care se întețea a moarte *A, B, D:* prin soarele care se întețea de moarte *C;*

V. 9 — cînd stupii au tăcut și foile s-au stins *A, B :* cînd stupii au tăcut și florile s-au închis C, *D;*

V.10 — și muntele și-a tras pulpana din cer *A, B :* și muntele și-a tras broboada din cer C, *D;*

VAI — peste coama-i aspră de cărbune. *A, B:* peste pletele de cărbune. C; peste coama lui aspră de cărbune > peste coama-i aspră de cărbune *D ;*

VA3 — suspinul tălmăci clipa; *A, B :* suspinul a tălmăcit clipa; C ; suspinul tău ne tălmăci clipa; *D;*

V.14 — în curtea rotundă limpede văzduhul *A, B, D :* în curtea rotundă stăvilit văzduhul C;

V.15—20 — și căderi triste; cîntece din lemn,/și trecerea umbrelor smerite/ către încăperea cu facle în muguri albi descrescînd, *A, B:* crește-n mers de cruce cîntecul de lemn/ducînd perindarea umbrelor smerite/către hruba cu facle în muguri albi plîngînd. C: și bătăi ciudate : cîntece de lemn/semănate-n cruce pe urme de pași/și-n alai de doliu maicile smerite/ trec prin răsfirarea umbrelor spre hruba/care nălucește strălucind aprinsă/de facle, o mie, în muguri albi înflorind. *D;*

V.21 — Din drum, de departe, zurgălăi de vis *A, B, C :* Din drum de departe clopoței de vis *D;*

V.24 — și a noastră care, în zori, pleca, dragă, pleca. *A, B :* și a noastră care, spre ziuă, pleca, Doamnă, pleca. *C :* și a noastră care spre zori pleca, doamnă, pleca. *D.*

Varianta *Veghea mistică* figurează în *Antologia poeților de azi,* alcătuită de I. Pillat și Perpessicius, voi. II, Editura Cartea românească, Buc, 1928, p. 328.

(P. 154) VISUL SPÎNZURATULUI

Publicată în *Clopotul,* anul I, nr. 3, 5 noiembrie 1922, p. 10, purtînd data: „1915". Republicată în *Punct,* nr. 15, 28 februarie 1925, p. 2.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 232 cu titlul *Visul spînzuratului;* în manuscrisul 12 841, fila 81, cu titlul *Moartea spînzuratului* (text autograf); în mauscrisul 12 844, fila 33 — 34, cu titlul *Visul spînzuratului* și cu data: „1915" (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 21, cu titlul *Visul spînzuratului* (text autograf); în manuscrisul M, fila 218, cu titlul *Visul spînzuratului.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 841—*A ; Clopotul— B ; Punct* — C; ms. 12 844 — D; ms. 11 783-£; ms. *M—F;* ms. 18 922 —*G.*

V. 3 — Se-nvîrtește-n axu-i de lumină *A, B :* se-nvîrtește-n axa-i de lumină *C, D, E, F, G;*

V. 7 — pe același vînt s-a legănat *A :* pe același fir s-a legănat *C, D :* pe același gînd s-a legănat *B, E, F, G ;*

VAI — Astfel făcea haz spre ziuă *A, C, D :* Astfel făcu haz spre ziuă *B, E, F, G;*

VA3— păsări cari Bat ăpa-n piuă, *A, F, G:* păsările ce bat apa-n piuă, *B. C, D)* păsărilecaribat apa-n piuă *E ;*

V.15—16 — spînzuratul vînăt ca o floare *A, B, E :* gîdilatul vînăt ca o floare *C, D :* gîdilîndu-1 pînă la suspiri,-/spînzuratul vînăt că o floare *F, G;*

VAS - îşi strănută sufletul deplin. *A, B,* C, *D, E :'* îşi strănută sufletul din plin. *F, G.*

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă,* de Saşa Pană, Editura pentru literatură, Buc, i969,p.494.

Influenţa lui Tristan Tzara e aici vizibilă, observă Ion Pop. *Visul spînzuratului* e una dintre „acele compuneri pseudoinfantile, afectînd indiferenţa la dramă, pentru a reţine elementul pitoresc, foarte înrudită cu *Glas-ul* lui Tzara şi cu *La marginea oraşului* a aceluiaşi" *(op. cit.,* p. 165).

în acelaşi timp, critica a remarcat asemănarea dintre această, poezie şi *Balada spînzuratului &* lui Adrian Maniu.; Lui, Simion Mioc, de pildă, *Visul spînzuratului* i se pare „un soi de replică la *Balada spînzuratului* de Manku Ambele poezii se situează în aceeaşi manieră artistică şi valoare estetică. Diferenţele sînt sesizabile doar la nivelul atitudinii «eroului»: nonconformism social subliniat, la Maniu, mai naturalist. şi ambivalent în ceea ce priveşte spiritul de frondă, la Vinea" (Simion Mioc, *op. cit.,* p. 241).

(p. 155) SFÎŞIERI

Publicată.în *Clopotul,* anul I, nr. 4, 12 noiembrie: 1922, p. 10, cu data: „1918".

Nu figurează îri manuscrisele poetului.

Textul a fost stabilit după periodic.

(p. 156) DIN „ALMANAHUL ÎNGERILOR"

Publicată în *Clopotul,* I, nr. 5, 19 noiembrie 1922, p. 10, cu data: „1917" şi titlul *Constatări provinciale.* Republicată *în Contimporanul,* anul II, nr. **37_38,** aprilie, 1923, p. 3, cu titlul *Din „Almanahul îngerilor".*

Nu este cuprinsă în manuscrisul 18 922; Figurează în manuscrisul 12 844, fila 14, cu titlul *Din „Almanahul îngerilor",* datată: „1917" (text autograf, copiat după *Contimporanul);* în manuscrisul 12 841, fila 67, cu titlul *Pe cînd se leagănă ceasul* (text autograf, cu menţiunea: „ 10 mai 1917. în cvartir la Tg. Frumos"). .< -

Textul a fost stabilit după ms. 12 844.

VARIANTE

Ms. 12 841 — *A; Clopotul—B; Contimporanul— C;* ms. 12 844 — *D.*

V. 3 — Un pom îşi străluceşte rugina lui de fier *A : — lipseşte în B :* ning clipele rugină pe arborii de fier C, *D ;*

V.12 — de-acum se-aşteaptă seara cu-al lumii vînăt aer, *A:* de-acum se-aşteaptă seara cu-al lunei vînăt caier, *B, C, D;*

VA5 — Provincie, ce creier urzeşte în aşa vară? *A :* Provincie, ce suflet urzeşti în aşa vară ? *B, C, D;*

VA6 — Auzi mai bine-n umbră-ţi cum cresc năluci de crini. *A, B :* Simte mai bine-n umbră-ţi cum cresc năluci de crin. *C, D.*

Varianta *B* conţine o evidentă eroare tipografică: omisiunea versului 3. Considerăm această omisiune o eroare tipografică şi nu o modificare operată de poet, deoarece toate celelalte variante, inclusiv varianta *A,* mai veche, are strofa întîi de patru versuri, la fel ca celelalte trei strofe/ Fără acest vers, prima strofă se prezintă, în varianta *B,* în fhod nejustificat şchioapă, asimetrică. ; "

Varianta *B,* cu titlul *Constatări provinciale,* a fost reprodusă în două antologii de prestigiu: *Antologia poeţilor de azi* de I. Pillat şi Perpessicius, Editura Cartea românească, Buc, voi. II, 1928, p. 327—328, şi *Antologia literaturii române de avangardă,* de Saşa Pană, Editura pentru literatură, Buc,, 1969, p. 495.

Varianta C, cu titlul *Din „Almanahulîngerilor"* este publicată ca „inedită" în *Contemporanul,* nr. 27 (1185), 4 iulie 1969, p. 3.

Nici exegeţii şi nici editorii lui Ion Vinea nu au făcut pînă în prezent o comparaţie între textele intitulate *Constatări provinciale* şi *Din „Almanahul îngerilor",* ca să se constate asemănarea frapantă dintre ele, încît acestea continuă să circule ca două poezii distincte. în ediţia din 1971, Ion Vinea, *Opere,* apărută la Editura Dacia, figurează ambele texte (voi. I, p. 424 şi 425).

(p.157) ŞUVOAIE

Publicată în *Clopotul,* anul I, nr. 7, 3 dec. 1922, p. 10, cu titlul *Şiroaie.*

Figurează in manuscrisul 18 922, fila 138, cu titlul *Şuvoaie ;* în manuscrisul M, fila 125, cu titlul *Şuvoaie.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Clopotul-A; ms. *M-B ;* ms. 18 922-C.

V. *1* — Vremea s-a şters — plouă de mult *A :* Vremea s-a stins — plouă de mult, *B,* C; :

VA 4 — Gîndul spovedit, suflet apus, *A :* Gînd spovedit, suflet apus, *B, C*

în manuscrisul 18 922 ultimul vers apare subliniat, şi în dreptul lui, Vinea a scris cu creionul: „Trebuie căutat ceva mai pregnant".

în manuscrisul M imaginea „gînd spovedit" din versul 14 a avut iniţial forma „dor spovedit", ştearsă apoi de poet.

(p.158) DINTR-O VARĂ

Publicată în *Cugetul românesc,* anul II, nr. 1, ianuarie, 1923, p. 57.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 80 ; în manuscrisul 12 844, fila 2 (text autograf copiat după *Cugetul românesc);* în manuscrisul M, fila 71.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc — *A ;* ms. 12 844 — *B;* ms. *M — C;* ms. 18 922—*D.*

V. *3* — pe unde potecile se înveştmîntă-n zale, *A, B :* pe unde potecile se-mbracă-n zale. C, *D;*

Y. 4 _ Spre balconul de fier cu sîngerări ruginii *A, B:* Spre balconul de fier cu ghimpi ruginii *C, D ;*

V. *6* — ţi-am spus: apari ca un arc de cer *A, B :* ţi-am spus: apari ca un arc în cer C, *D;*

V, *8* — şi moşierul îşi descifrează strămoşii, *A, B :* şi moşierul îşi desluşeşte strămoşii. *C,D ;*

VAO — Mi-amintesc un burlan cu boabe de argint, *A, B:* Mi-amintesc un burlan cu bale de argint *C, D;*

VA2 — Seara făcu drumurile de metal *A, B :* Seara slei drumurile cu metal *C,D;*

VA3 — şi podurile sunau ca lemnul viorilor, *A, B :* şi podurile răsunară ca lemnul viorilor, C, *D;*

VA4 — bufniţele vechi scăpară întunericul din gheare *A, B:* bufniţele vechi scăpară beznele din gheare, *C, D;*

VA6 printre stejarii columne de fum *A, B :* printre mestecenii cu braţe de furh, C, *D ;*

VA7 – către casa din grinzi cu perdelele albe. *A, B ;* către casa de grinzi cu perdelele albe. *C, D ;*

V.22 — dar eu am scris versurile aceste *A, B :* Iar eu am scris rîndurile acestea C, *D;*

V.24 — din pădurea în care am cetit pe Nietzsche. *A, B :* din codru-n care l-am cetit pe Nietzsche. C, *D.*

Dintr-o vară figurează în *Antologia poeţilor de azi,* alcătuită de I. Pillat şi Perpessicius, voi. II, Editura Cartea românească, Buc, 1928, p. 329—330.

Este o poezie cu caracter autobiografic în care este evocat prietenul din adolescenţă, Tristan Tzara. Ca şi în poeziile în limba română ale acestuia, există în *Dintr-o vară* un prozaism căutat, un stil de proces-verbal în care sînt înregistrate fapte din viaţa familială, domestică. Din cînd în cînd, pe acest fundal prozaic sclipesc imagini strălucitoare: „mesteceni cu braţe de fum"; „cerbii cu botu-n lac beau stelele".

Comparată cu cunoscuta poezie a lui Tristan Tzara *Vino cu mine la ţară, Dintr-o vară* relevă nota originală a liricii lui Vinea ce-1 desparte încă de la primele poeme de creaţia prietenului său. Cum observă şi Simion Mice, "tendinţa de a da o imagine nouă, originală, asupra datelor realului, în manieră de reportaj, cu inflexiuni de ironie, nu poate suprima, la Vinea, izvorul elegiac din adînc. Cele două porniri se supraveghează reciproc, se înlătură fragmentar sau alternează, de cele mai multe ori tristeţea, fiind «umbra» notaţiilor lirice" *(op. cit.,* p. 245—246).

(p.159) LA ORA CÎND CAFENELELE SE ÎNCHID

Publicată în *Contimporanul,* anul II, nr. 35, 17 martie 1923, p. 2.

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 78; în manuscrisul 11 783, fila 34 verso (text autograf); în manuscrisul M, fila 69; în manuscrisul 12 844, fila 14 (text autograf copiat după *Contimporanul,* avînd însă un titlu modificat care pare a fi o eroare: *La ora cînd felinarele se închid).*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

în manuscrisul 11 873 în versul final al poeziei cuvîntul „niciodată" este scris în întregime cu majuscule: „NICIODATĂ".

Cum observă Şerban Cioculescu, „aspectele citadine îşi fac un loc de seamă în poeziile de la *Contimporanul.* Spre deosebire însă de caracterul ofensiv şi militant al urbanismului din panoplia poeţilor mai tineri, I. Vinea

nu arborează poezia citadină cu un caracter programatic, spre complemenr tarea esteticii constructiviste. [...] El nu face decît să-şi schimbe decorul unei tristeţi organice'' *(op. cit.,* p.,34).

„Vinea înţelege să dea o utilizare mai fructuoasă ca alţii tehnicii simultaheiste. Montajele lui poetice sînt alcătuite din pluralitatea unor pulsaţii lirice concomitente, însă adînci, obsesive" (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.,* p. 382).

(p.160) STEAUA MORŢILOR

Publicată în *Cugetul românesc,* anul II, nr. 3, martie, 1923, p. 242, cii titlul *Tîrzie.* Republicată în *Punct,* I, nr. 13, 14 februarie 1925, p. 2, cu titlul *Steaua morţilor ; in Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ian. 1937, p. 2, cu titlul *Steaua morţilor* (într-un grupaj de cinci poezii cu menţiunea: „Din *Ora fîntînilor")', în Revista Fundaţiilor regale,* IX, nr. 6, iunie, 1944, p. 551, cu titlul *Călătoare.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 215, cu titlul *Steaua morţilor;* în manuscrisul 5 080, fila 124—125, cu titlul *Tîrzie ;* în manuscrisul M, fila 204, cu titlul *Steaua morţilor.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

• *Cugetul românesc — A ;* ms. 5 080 — *B; Punct— C; Reporter—D ; Revista Fundaţiilor—E;* ms. *M—F;* ms. 18 922 — *G.*

Variantele *A, B, C, D* şi *E* prezintă deosebiri însemnate faţă de textul definitiv. Le reproducem integral:

Varianta *A* (identică cu *B):*

Ploaia de noapte păşeşte-n noroi
Soli goi trec cu milioanele
Pentru ce fişiile negre?
faţa galbenă în ele suferă.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci
pentru sufletulde cîine ud.

Femeie, bate la toate ferestrele,
oamenii dorm somnul pămîntului;
la margini e o grădină cu flori veştede
în care luminile tremură,

caută băncile putrede:
paznicul însuşi în vis scăpată.

Femeie, poartă-ţi pretutindeni semnul,
ca o cruce bezna te copleşeşte,
pe sub portaluri, pe sub paragini
prin toată lumea tuşea ta descreşte.

Umbră din umbre desluşită,
gîndul zăbranic asupră-ţi pregetă:
în rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă şi zăvorită.

La această variantă se referă Şerban Cioculescu în studiul său din *Aspecte lirice contemporane :* „In *Tîrzie* apare o femeie stigmatizată", ceea ce „răspunde, simbolic, poeziei *Ioana,* impersonalizînd simţirea dezolată a autorului" (p. 33).

Varianta C;

Ploaia prin somn păşeşte în noroi
Soli goi trec cu milioanele —
De ce fişiile negre?
Suferă faţa galbenă în ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci
pentru sufletul de cîine ud.

— Femeie, bate la toate ferestrele
oamenii dorm noaptea pămîntului —
— la margini grădina cu flori veştede
în care luminile tremura,
caută băncile putrede —
pazincul însuşi în. vis scăpată.

Femeie, poartă-ţi pretutindeni semnul
ca o cruce bezna te copleşeşte,
pe sub portaluri, pe sub paragini
prin toată lumea tuşea ta descreşte.

Umbră din umbră desluşită,
gîndul zăbranic asupră-ţi pregetă —
în rătăcire pierde-te, pierde-te —
cetatea e surdă şi zăvorită.

Această variantă, cu titlul *Steaua morţilor,* figurează în *Literatura română contemporană,* antologie întocmită de Vladimir Streinu, Editura Dacia, Buc, 1943, p. 164— 165 şi în *Antologia română de avangardă,* de Saşa Pană, Editura pentru literatură, Buc, 1969, p. 500—501.

Varianta *D:*

Prin bezne ploaia apasă-n noroi
Trec milioane de soli goi.
Pentru ce fîşiile negre?
Suferă chipul galben în ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele reci,
pentru sufletul de cîine ud.

Femeia bate la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului,
la margini e grădina de flori veştede,,
caută băncile putrede,
paznicul însuşi în vis scăpată.

— Femeie, poartă-ţi pretudindeni semnul
ca pe o cruce bezna te copleşeşte;
pe sub arcade pe sub portaluri
prin toată lumea tuşea ta descreşte ...

Umbră din umbră desluşită,
gîndul zăbranic asupră-ţi pregetă
în rătăcire pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă şi zăvorită.

Varianta £:

Ploaia prin noapte pasă-n noroi
trec milioane solii ei goi
cu flamuri de vînt în cer fără stele.
Chip galben de os rătăceşte sub ele.

Femeia caută azil
pentru picioarele-i reci
pentru sufletul de cîine ud.

— Bate, femeie, la toate ferestrele,
oamenii dorm greul pămîntului...
La margini e grădina de flori veştede,
caută-i băncile putrede,
paznicul însuşi în vis scăpată.

Femeie, poartă-ţi pretutindeni semnul
ca o cruce bezna ta copleşeşte,
pe sub arcade, pe sub portaluri,
prin toată lumea tuşea ta descreşte ...

Umbră din umbre desluşită,
ora de doliu asupră-ţi pregetă ...
în veşnicie pierde-te, pierde-te,
cetatea e surdă şi zăvorită.

LAMENTO

Publicată în *Contimporanul,* anul II, nr. 39—40, 21 aprilie 1923, p. 6, purtînd data: „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 234; în manuscrisul 11 783, fila 37 (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 15 (copie autografă după *Contimporanul);* în manuscrisul M, fila 220.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. 12 844—5; ms. 11 783—C; ms. *M—D;* ms. 18 922-5.

V. 4 - 5— plîngeţi lacrimi de făină, / sonerii lumină *A, B,* C: plîngeţi lacrămi de făină / printre sonerii, lumină, *D, E;*

V. 8 – treci între cristale, feeric, deci, *A, B,* C: treci între cristale, feerică, deci, *D;*

V. 9 – pe rugul lăuntric răstignită, *A,B, C :* pe rugul tău lăuntric răstignită, *D, E;*

VAI — ritm discret pneu rostogolit. *A,* 5, C :cu echipaj, pe pneu rostogolit. *D, E;*

V.13 — cumplit Negrul (tău) se strîmbă în carton *A, B, C;* cumplit se strîmbă Negrul la volan, *D, E;*

VA4 – înghite felinarele cîte unul *A, B, C:* înghite felinarele unul cîte unul, *D, E;*

V.16 — Nu mă vezi, sufăr, sub cilindrul inutil *A, B, C:* Nu mă vezi, sufăr, sub ţilindrul inutil. *D, E.*

Şerban Cioculescu comentează pe larg această poemă, considerînd-o caracteristică pentru întreaga creaţie poetică a lui Vinea:

„E un instantaneu care fixează imaginea unui aspect de viaţă nocturnă a metropolei moderne. Automobilul a oprit în faţa unul local de noapte, cu un boy negru pe afiş, indicînd jazzbahdul care întîmpină pe vizitatori. Figura negrului, simbolizînd un moment al sensibilităţii biciuite de muzica sălbatică, ia înfăţişări groteşti şi fantastice. Decorul se completează cu ploaia mohorîtă de primăvară, care desprinde afişele lipite cu cocă. Printre luminile ireale şi sunetele stridente, arborii, în bătaia vîntului, par a-şi face semne. Notaţiile de impresii sînt convergente, îngăduind o privire sintetică a colţului de oraş, surprins cu acuitate. Nu lipseşte nici sentimentul subiectiv, în enunţarea finală, pentru a însemna lipsa de aderenţă sufletească a poetului, costumat pentru seară. Ceremonialul vestimentar adoptat pentru circumstanţă nu i-a conferit dispoziţia de petrecere a unora dintre noctambulii ce-şi trag plăceri din viaţa de noapte a metropolelor [...]. Ion Vinea anexează poeziei ritmul trepidant al capitalei moderne, nevroza marilor oraşe" *(0 privire asupra poeziei noastre ermetice,* în *voi. cit.,* p. 20—21).-

„Decorul citadin cu recea^ lui geometrie constructivistă — observă şi Ion Pop — departe de a fi un obstacol (cum a fost pentru Ilarie Voronca, un voluptuos al senzaţiei elementare) va contribui la o mai rapidă cristalizare a propriei viziuni. Ion Vinea îşi descărnează elementele, le deshidratează, dacă putem spune astfel, reţinînd cu precădere anorganicul sau prelucrînd intelectual senzaţia primară" *(op. cit.,* p. 168).

în schimb, lui M. Petroveanu atracţia lui Vinea pentru universul citadin nu i se pare a exprima o adeziune reală: „Fascinaţiei baudelairiene pentru fosforescenţa vicioasă a «capitalei» i se substituie o privire mîhnită şi crispată abia deghizată a inaderenţei la un mod de existenţă ruinătoare. O grimasă tragică se întipăreşte pe cele patru .sau cinci poezii de .extracţie urbană *(op. cit.,* p. 138).

(p.163) ÎNGERUL A STRIGAT

• Publicată în *Cugetul românesc,* anul II, nr. 4—5, aprilie^mai, 1923, p. 320, cu data „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 190 şi în manuscrisul 12.844, fila 5 (text autograf copiat după *Cugetul românesc,* cu rnenţionarea revistei şi a datei de apariţie); în manuscrisul M, fila 176.

Textul este stabilit după ms. 18 922.

Este o „frumoasă poezie urbană, semnificativă pentru tonicitateâ. îndemnului de primăvară, prin care încearcă un remediu împotriva depresivifăţii" (Şerban Cioculescu, *op. cit.,* p. 34).

îngerul a strigat este „unul dintre cele dintîi manifeste ale urbanismului solar din lirica noastră" (M. Petroveanu, *op. cit.,'* p. 136).

„îngerul — observă Sergiu Sălăgean — se apleacă asupra singurătăţii citadinului, a omului anihilat de mediul mutilator, care îşi pierde capacitatea de a iubi. Străbate aici un ecou expresionist în prezentarea ostilă a oraşului, care, deşi nu este pus în opoziţie cu satul, este acuzat în maniera cunoscută, a sensibilităţii expresioniste" *(op. cit.,* p. 113).

(p.,164) SCHIVNIC

Publicată *în Cugetul românesc, II,* 1923,, nr., *6—7,* iunie-iulie, p. 482,. cu titlul *Sfînt (1)* şi cu dedicaţia :„pictorului Marcel Iancu".

Figurează în manuscrisul 18 922> fila 31, cu titlul *Schivnic;:* în manuscrisul 12 844, fila 44, cu titlul *Sfînt (1)* (text autograf, copiat după *Cugetul românesc,* cu aceeaşi dedicaţie)..; -în ms. M, fila 18, cu titlul *Schivnic.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc — A; ms. 12 844 — *B;* ms. M — *f;* ms, 18 922 — Z>

V. 3 — ţi-ai făcut, frate Serapion: *A, B:* ţi-ai aşternut, frate Serapion: *C D;*

V. 4 — unde gustul vieţii dacă nu în rouă? *A, B:* unde e gustul vieţii dacă nu în rouă? C, *D;*

V. 5 — Pe tălpile tale s-a lipit pămîntul, *A, B:* Pe tălpile tale s-a cojit pămîntul, C, *D;*

V. 6 — în părul tău s-au încîlcit licuricii, *A, B:* ţi s-au cuibărit în plete licuricii, *C/* cercei şi pieptini porţi în plete licuricii, *D:*

V.7 – curg, din strana-n granit oasele smgurătăţii, *A„ B:* rezimi pe strana de granit oasele singurătăţii. C. *D;*

V. 8 – tu gîndul ca din praştie-1 azvîrli: *A, B :* Ghicitul fost azvîrlă-1 ca din praştie: C: Tu rostul ghicit ca din praştie-1 azvîrli: *D;*

VAO — Vulturul, în seri, ca o carte, deschis, *A, B :* Vulturul serii ca o carte deschis C, *D;*

VAI — vechi zbor de lemn, frate Serapion; *A, B:* trece ochilor tăi, frate Serapion: *C, D;*

VA2 — visul în care ochii, amîndoi, au greşit *A, B:* visul pe care de-un veac l-ai păscut C, *D.*

în manuscrisul 18 922, precum şi îh manuscrisul *M,* titlul iniţial, *Sf'nt,* apare şters, iar deasupra e scris cu creionul titlul nou *Schivnic* (care figurează şi la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922). Modificarea titlului s-a făcut spre a se evita omonimia Cu cealaltă poezie intitulată *Sfînt* (ediţia de faţă p. 165).

Vinea a apreciat în nenumărate rînduri arta pictorului Marcel Iancu, prie enul său şi co-director al revistei *Contimporanul.* într-un articol din *Cuvîntul liber,* de pildă, luînd apărarea artei moderne în faţa spiritelor obtuze sau excesiv tradiţionaliste, el observă: „Revoluţia artistică de azi rupe legătura cu natura organizată, păstrînd doar datele ei eterne: culoarea şi forma în alfabetul ei geometric. Artistul reconstruieşte « *selon le cube et le cylindre* » o lume infinit mai vie şi mai expresivă decît a palizilor naturalişti cu stilizările lor timide. Poetul Ton Pillat îmi spunea: «aş vrea să am o pînzâ de Marcel Iancu, dar nu ştiu unde să o pun să nu mi le anihileze pe celelalte». Pillat exprima sentimentul pînă şi al celor ce riu pricep: .spectactorul ieşit dintr-o expoziţie modernă îşi caută zadarnic pierduta linişte, în sălile «clasicilor». Dacă e dintre cei pe care nedumeririle îi muncesc, se va întoarce iar şi iar, în sala blestemată, pînă ce solzii de pe ochi îi vor cădea" (I. Vinea, *Modernism şi tradiţie,* în *Cuvîntul liber,* anul I, seria II, nr. 1, 24 ian. 1924).

Cele două portrete de „sfinţi" *(Sfînt* şi *Schivnic)* ilustrează atracţia, de moment, a lui Vinea spre stilul iconografiei bizantine practicat în paginile revistei *Gîndirea. Schivnic* mai ales seamănă cu poemele similare ale lui Lucian Blaga.

(p.165) SFÎNT

Publicată în *Cugetul românesc,* II, nr. 6—7, iunie-iulie, 1923, p. 483, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu menţiunea: „pe o xilogravură de Marcel Iancu".

Figurează în manuscrisul 18 922, filele 28 şi 29, cu titlul *Sfînt* (două texte dactilo, identice); în manuscrisul 12 844, fila 44, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu menţiunea: „pe o xilogravură de Marcel Iancu" (text autograf copiat după *Cugetul românesc)* ; în manuscrisul 5,080, fila 126, cu titlul *Sfînt (2)* şi cu aceeaşi menţiune (text autograf); în manuscrisul M, fila 16.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc—A; ms. 12 844 — *B;* ms. 5 080 — C; ms. M - D; ms. 18 922-£.

V. 4 – al fîntînii smulte din granit *VA, B,C :* al fîntînii smulse din granit. *D, E;*

V. 9 — vŞi-n odăjdii propovăduind, *A, B, C :* Că-n odăjdii propovăduind *D, E;*

VAI — Sfîntul alb şi fără vicleşug *A, B, C :* Sfîntul pur şi fără vicleşug *D, E;*

V.12 — s-ar simţi de adevăr sclipind. *A, B :* s-a simţit de adevăr sclipind. C, *D, E.*

Adăugarea cifrei „2" după titlu, în variantele *A, B* şi C se explică prin faptul că în acelaşi număr din *Cugetul românesc* Vinea publică două poeme cu acelaşi titlu; *Sfînt (1) şi Sfînt(2). Sfînt (1)* va primi titlul *Schivnic* (în ediţia de faţă vezi p.164).

Există în ciclul *Ora fîntînilor* — observă Sergiu Sălăgean — şi „un alt nucleu al personalităţii lui Vinea, corelativ cu sentimentul solitudinii şi deosebit de cel al declinului şi înfrîngerii, ca reacţie la ele. Este aspiraţia la puritatea în care spiritul îşi este suficient sieşi, în care deci solitudinea a dispărut [...]. « Sfîntul» , una din ipostazele purităţii, deşi spirit subordonat, este autonom, deţinînd adevărul absolut numai ca esenţă, nu şi ca existenţă" *(op. cit.,* p. 100—101).

în perioada directoratului la *Contimporanul,* influenţa plasticii moderne create de artiştii de avandargă este vizibilă în poezia lui Vinea. Uneori, ca în cazul poeziei *Sfînt* sau al poemului în proză *Stan Gurăw»* Vinea se lasă inspirat de arta lui Marcel Iancu şi „desenează" portrete interiorizate pe marginea unor gravuri ale acestuia.

Simion Mioc face o comparaţie interesantă între această poezie a lui Vinea şi poemul *Lemn sfînt* de Ion Barbu, văzînd în *Sfînt* o aderare *avânt a lettre* la modelul barbian (poemul lui Barbu e publicat în 1925). Ambele poezii au ca punct de plecare reprezentarea plastică a chipului unui sfînt (o icoană bizantină la Barbu, o xilogravură la Vinea), dar „atmosfera fundamentală a lor formează un contrast. La Vinea, tonul e solemn şi luminos [...] odăjdiile Sfîntului, de „aur din belşug", venind să sublinieze

armonia şi luminozitatea interioară a acestuia. La Barbu sensul e sceptic-amar, ironic la adresa ascetismului. Imaginea e pictată în culori umile, întunecate" *(op. cit.,* p. 269—270).

(p.166) SINGURĂTĂŢI

Publicată în *Cugetul românesc,* II, nr. 10—11, octombrie-noiembrie, 1923, p. 736, purtînd data: „1918".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 219, cu data: „1918"; în manuscrisul 12 844, filele 3—4 (text autograf copiat după *Cugetul românesc);* In manuscrisul M, fila 208.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cugetul românesc—A; ms. 12 844—5; ms. *M—C;* ms. 18 922—*D.*

¥.20 — ochii mulţi ca iezerele se dilată. *A, B :* ca iezerele ochii se dilată. *C, D;*

¥.23 — Dar colţii zodiilor simţul îl sfîşle *A, B :* Dar colţii zodiilor simţul ni-1 sfîşie, C, *D;*

¥.26 — e acolo, nu este acolo *A, B :* e acolo, nu e acolo, C, *D ;*

¥.30 — Un BaedeCker, cartea de rugăciuni şi galeta districtului *A, B:* Un Baedecker, cartea de rugăciuni şi harta ţinutului, *C, D;*

¥.39 — De-acum glasul destinului *A, B :* — Acum glasul destinului, *C, D.* '•

Poemul este „expresia unei mişcări sufleteşti capricioase, fragmentare, fixate doar de inteligenţa artistică, printr-o tehnică analogă «colajului» (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit,* p. 377).

în acelaşi spirit, Ion Pop observă în poezia lui Vinea „notaţia impresionistă tipic avangardistă", după modelul, probabil, al „exhibismului literar al lui Apollinaire şi al altor poeţi francezi" *(op. cit.,'p. 166).*

Modelul lui Apollinaire este' posibil, căci Vineâ a cunoscut din adolescenţă poezia acestuia, cum o dovedeşte şi o cronică la volumul *Alcooles* de Guillaume Apollinaire, publicată în *Facla.* Cronica tînărului recenzor nu este însă foarte entuziastă. Vorbind de „simultaneismul abstract" practicat de poetul francez, îl consideră *pe* acesta un „amestec bizar de •originalitate şi talent", dotat cu „spirit modern şi o sensibilitate ascuţită", dar tributar influenţei lui Tristan Gorbiere *(Facla,* anul-V, nr. 29,16 februarie 1914)..

Pe marginea poeziei *Singurătăţi,* Paul Georgescu observă: „Ironia lui Vinea nu se referă la propria lui stare sentimentală, ci mai degrabă o neîmpăcare, o respingere a lumii, o mefiantă faţă de structura ei" *(op. cit.,* p. 244).

(p-168) PRAG

Publicat in *Conţi yiporanul,* III, nr. 45, mai, 1924, p. 14, cu titlul *Filtru.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 26, cu titlul *Prag ;* în manuscrisul 12.844, fila 16 (text autograf, cu titlul *Filtru,* copiat după *Contimporanul,* datat: „1920"); în.manuscrisul M, fila 14, cu titlul autograf *Prag* *(titlul* iniţial a fost *Loc,* care apare şters). <.

Textul a fost stabilit după ms, 18 922,

VARIANTE ..;

Contimporanul—A; ms. 12 844—5/ ms. *M—C;* ms. 18 922—Z>.

V. 1 – La cerul întîi străjeri de tuci *A,, B :* La poarta cerului străjeri j , de . argint *C, D ;*

V. 9 — Clopot vechi întrebarea o scufundă *A, B :* vechi clppot întrebarea o scufundă. C, *D;* _

V, 14 — Painjenul de lumină coase veşnicia *A,* 5: Painjenul de lumină citeşte veşnicia. ,*C, D;*

V.15 — Cugetul orb îşi pipăie semnele *A,* 5 ; Sufletul orb îşi pipăie semnele, C, *D ;*

VA6 — Pămîntul simte apele şi sicriele. *A, B :* pămîntul îşi simte apele şi sicriele C, *D.*

La puţin timp după publicarea poeziei în *Contimporanul,* Vinea o traduce în limba franceză. Versiunea franceză vede lumina tiparului tot în *Contimporanul,* III, 1924, nr. 49, noiembrie, p. 6, sub titlul *Filtre.* Reproducem acest text după manuscrisul 12 844, fila 18, care reprezintă o copie autografă, după *Contimporanul:*

Au ciel premier en cote de maille
des peupliers font par cinquante pas
Oints saints par la vertu du crepuscule
violons d'herbe en mains errons parmi le feui
Berceur alentour des vapeurs d'etoiles
Larme des morts silence fige
Ou es-tu frere qui est dans la terre

Ombrure de mes pensers
— plonge Vappel par tres ancienne cloche—
L'heure du jugement frâle Ies
souvenirs, en leur suaire de poussiere
Masque de plomb le crepuscule
pleure du sang par ses orbites
L'arraignee lumiere coud l'eternite
Tâte ses cicatrices aveugle pensee
La terre a mal â ses cercueils et eaux.

Varianta *A,* cu titlul *Filtru,* figurează în *Antologia literaturii române de avangardă,* Editura pentru literatură, Buc, 1969, p. 498, alcătuită de Saşa Pană. Poezia e aici datată : „1920".

Acelaşi text, dar cu titlul *Filtre,* apare în antologia lui Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană, ed. cit.,* p. 166—167.

„Un poem care pare situat între vis şi trezie, într-un început de suprarealitate", observă Ion Pop despre poemul *Prag.* „Gîndul stă în preajma materiei, se amestecă cu ea, toată poezia e o succesiune de plinuri şi goluri ce dă ansamblului o oarecare imprecizîune" *(op. cit.,* p. 169).

Prag este un poem expresionist în care sentimentul de jale funebră după fratele mort se dilată la dimensiuni metafizice. Peisajul* cu plopi în amurg, atît de frecvent în poezia lui Vinea, devine expresia, ermetică, a unei tensiuni transcendente, ca în poezia lui Blaga. Mai ales finalul — „Sufletul orb îşi pipăie semnele/pămîntul îşi simte apele şi sicriele" — pare desprins din atmosfera volumului *Lauda somnului.*

(p.169) LUI MARCEL IANCU

Publicată în *Revista română,* nr. 3—4, august-septembrie, 1924, p. 21, Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 222;; 'în manuscrisul M, fila 211. Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română—A ; ms. M—*B ;* ms. 18 922—C.

VAO — Dormi. Somnul primeşte vorbele. *A :* Dormi. Somnul găzduieşte şoaptele, *B, C.*

Compasiunea poetului se îndreaptă spre „izgoniţii oraşului", „ai oraşului care destramă sufletele celor slabi" — comentează Şerban Cioculescu pe marginea acestei „citadine" a lui Vinea.

Iar M. Petroveanu observă: „Simţind poate şi dificultatea anexării oraşului la o literatură cu tradiţie rurală, Vinea preconizează practic a asimilare critică a noului domeniu. Teatru de senzaţii intense şi de perspective inedite pentru imaginaţie, oraşul de lumină şi trepidaţie se înalţă, pentru el, peste oraşul penumbrelor, al epuizaţilor muncii, al perdiţiei silnice, al măcinării omului" *(op. cit.,* p. 139).

(p.170) MĂRTURII

Publicată în *Revista română,* nr. 3—4, august-septembrie, 1924, p. 22—23, cu titlul *Epilog.*

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 56, cu titlul *Mărturii;* în manuscrisul M, fila 48, cu acelaşi titlu (titlul *Mărturii este* scris cu creionul peste titlul mai vechi, *Epilog,* care este şters).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română—A ; ms. *M—B;* ms. 18 922—C.

V.î—2 — Oamenii caută cuiburi de pasăre şi le mănîncă *A :* copiii caută cuiburi de pasăre/le răscolesc, le strică. *B :* Copiii caută cuiburi .de pasăre,/le caută şi le strică. C;

VA7 — Dimineaţa îşi desface mările pe cari plutesc îngerii înecaţi, *A;* Dimineaţa şi-a desfăcut mările pe cari plutesc îngerii înecaţi, *B, C;*

V.18 — au plîns uşile de lemn uscat şi pupăza din covor s-a învechit *A :* au plîns uşile de lemn uscat şi pupăza din covor a amuţit, *B, C ;*

V.30 — Sînt ape care ucid plantele sub sterpe înfloriri de sare, *A :* Sînt ape care ucid plantele sub sterpe corole de sare, *B, C ;*

V.34 — cei care ne-am strîns să batem cu inimile *A ;* cei care ne-am fost strîns să batem cu inimile *B, C;*

V.36 — pe danţul său în jurul focului. *A :* în dansul său din jurul focului: *B, C;*

V.37 — Bal în care ne-am răzleţit sorţile *A :* bal în care ne-am răzleţit destinele *B, C;*

V.38 — să măcinăm mustrări *A :* să oglindim mustrările *B, C ;*

V.39 — cu ochii răciţi. *A :* cu ochii deşerţi. *B, C.*

>(p.172) ="

RĂSUNET

Publicată în *Revista română,* nr. 3—4, august-septembrie '192*4, p. 24. Figurează în manuscrisul 18 922, fila 60; în manuscrisul *M,* fila 66. Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista română —A ; ms. *M – B;* ms. 18 922 — C.

$7. 3 __ Cîte vremuri îmi umplură inima! *A* : de cîte vremuri inima mi-e plină *B, C;*

V. 4 – în cărţi semnele vechi se şterg *A :* care se-nfăşufă-n trecut. *B, C;*

V. 5 — Aştept ora iubirii *noi .A :* Să vie ora însă, a iubirii noi *B :* Şă vie ora iubirii noi, *C;*

V.. 8 – cu paşii îngerului dinăuntru-i; vine *A:* cu paşii îngerului dinlăuntru-i vine *B, C;* i „

W.10 — şi tristeţea fără leac a neştiinţei *A ;* şi teama fără de vină a neştiinţei *B :* şi teama fără de pată a neştiinţei C.

Versul 10: „şi teama fără de pată a neştiinţei" este rezultatul unui travaliu artistic ce se reflectă nu numai în variante, ci şi în ms. 18 922. Pe marginea textului sînt notate cu creionul şi apoi şterse variantele: „si teama fără de vină a neştiinţei"; „şi teamă cea neprihănită a neştiinţei".

Felix Aderca observă îh poezia *Răsunet* „pulverizarea dadaistă şi reconstrucţia pe axa unei fine senzaţii, unică şi perfect subliniată" *(op. >cit.,* p. 250).

ip.17.3)

SCRIPTURI

Publicată în *Contimporanul,* II, nr. 47, septembrie, 1924, p. 6.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 30; în manuscrisul 12 844, filele 16— 17 (text autograf copiat după *Contimporanul) ;* în ms. *M,* fila 17.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

'Contimporanul — A ; ms. 12 844 — *B;* ms. *M – C;* ms. 18 922 — D.

Y~.6—7— ca pe un vînat de goarne asurzit — vai mie *A, B:* ca pe-un vinat de goarne asurzit/vai mie C, *D;*

V.17 — soarele-şi regăsea roţile *A, B :* soarele îşi căuta roţile C, *D;*

VAS — şi nici un cal nu ţi-a scăpat din coapse *A, B :* şi nici un cal nu ţi-a jucat în coapse *C, D;*

V.20 — te-au smuls. *A, B :* te-au smuls din şa. *C, D ;*

V.21 — Şi-atîrni de-acum peste bătălii *A, B:* Acum te legeni peste bătălii *C D.*

Scripturi figurează în antologia lui Vladimir Streinu, *Literatura română contemporană, ed; cit.,* p. 169 şi în *Antologia literaturiiromâne de avangardă,* alcătuită de Saşa Pană, *ed. cit.,* p. 499,

Ca şi în *poemul Septembrie,* în *Scripturi* e evocat personajul biblic Abesalom, fiul regelui David, al cărui destin tragic pare să-1 fi impresionat în mod deosebit pe Vinea. Cum se ştie, Abesalom s-a răzvrătit împotriva tatălui său şi şi-a găsit moartea în timpul unei bătălii cu oştenii regelui David. Moartea lui neobişnuită stă sub semnul absurdului: pe cînd trecea printr-o pădure în goana catîrului, a rămas agăţat de păr *ăe un* copac, fiind apoi ucis de'săgeţile duşmanului. Jalea regelui David la moartea acestui fiu viteaz şi fără seamăn a intrat în legendă ca simbol al supremei dureri paterne; *

„Personajul Abesalom — observă Şerban Cioculescu — simbolizează zădărnicia revoltei şi înfrîngerea în viaţă" *(op. cit.,* p. 31).

, E. Lovinescu, care comentează destul de sever creaţiăavangardei literare româneşti, scriind despre poeziile lui Vinea din perioada *Contimporanului* şi citind poezia *Scripturi,* observă: „d. Vinea ţine să-şi încurce ghemul artei sale în expresii enigmatice şi în libertăţi faţă de punctuaţie ce nu pot, totuşi, masca firul clar al unei inteligenţe artistice ce se străvede" *(Istoria literaturii române contemporane,* voi. III, Editura Ancora, Buc, 1927, p. 444). , -.- *U.*

(p.174)

VOLUPTAS

Publicată în *Punct,* I, nr. 3, 6 decembrie 1924, 1, cu titlul *Miez de noapte,* şi cu data: „1912".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 128, cu titlul *Voluptas ;* în manuscrisul 12 844, fila 29, cu titlul *Miez de noapte* (text autograf copiat după *Punct) ;* în manuscrisul M, fila 111, cu titlul *Voluptas;* în manuscrisul 11 783, fila 9, fără titlu, cu data „1912" (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. *11 783-A ; Punct-B ;ms. 12 844 —C ;* ms. *M — D ;* ms. 18 *922 —E.*

V. 1 — Printre Tanagre false şi ţesături persane *A, B, C :* Printre Tanagre false şi flori de fir persane *D, E;*

V.2 — cînd dormi, pe mări de-arome şi umbră, în alcov, *A, B, C :* cînd dor: mi pe mări de ambru şi umbre, în alcov, *D :* cînd dormi, pe mări de ambră şi umbre, în alcov, *E;*

V. 8 — şi-aspir plăceri din juru-ţi noroase ca un nimb. *A, B, C :* şi-adulmec ora-n tine, pătrunsă de un nimb, *D, E ;*

V. 9 — Şi pipăitul artă ciudată şi subtilă *A, B, C :* iar pipăitul, artă ciudată şi subtilă, *D, E;*

VAI — sărutul mi-1 conduce spre floarea imobilă ^4, *B, C:* călăuzeşte gura spre floarea imobilă *D, E ;*

VA2 — ce-ascunde printre bucle stigmatul de fosfor. *A, B, C:* ce scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor. *D:* ce-şi scapără-ntre bucle stigmatul de fosfor. *E.*

în manuscrisul 18 922 imaginea: „pătrunsă de un nimb" din versul 8 apare subliniată energic cu două linii. Alături scrie cu creionul: „Nu".

Versiunea *Miez de noapte* din *Punct* figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Şasa Pană, *ed. cit.,* p. 495 şi în *Literatura română contemporană,* antologie alcătuită de Vladimir Streinu *(ed. cit.,* p. 164).

Poezia este considerată de Const. I. Emilian printre acele „banale exhibiţii groteşti", scrise de Vinea sub influenţa colaboratorilor săi de la *Contimporanul.*

De fapt, stilul poeziei — limpede şi discursiv — poartă pecetea unei alte vîrste de creaţie a lui Vinea, anterioare cu mai mult de un deceniu perioadei sale avangardiste. Ceea ce însă probabil 1-a scandalizat pe severul discipol al lui Mihail Dragomirescu a fost îndrăzneala imaginilor erotice din poezia *Miez de noapte,* viziunea unui erotism senzual şi rafinat, asemănător cu *Idilele brutale* ale lui Macedonski.

(p-175) HOTARE

Publicată în *Punct,* I, nr. 4, 13 decembrie 1924, p. 2, cu titlul *Drumuri* şi purtînd data: „1915".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 76, cu titlul *Hotare* (titlu autograf scris cu creionul deasupra vechiului titlu *Drumuri,* şters); în manuscrisul 12 844, fila 30, cu titlul *Drumuri* (copie autografă după *Punct,* cu menţionarea revistei şi a anului de apariţie); în manuscrisul 11 783, fila 25 verso, cu titlul *Drum* (text autograf); în manuscrisul M, fila 67, cu titlul *Hotare* (titlul, autograf,e scris cu cerneală albastră peste titlul mai vechi *Drumuri).*

VARIANTE

Ms. 11 783-^; *Punct-B;* ms. 12 844— C; ms. M — D; ms. 18 922-J2.

V. 2 — e muntele sau e un voievod *A:* E muntele sau e vreun voievod *B, C, D, E;*

V. 3 — că sperie-se cîinii tuturor stînelor *A :* că sperie-se cîinii stînelor *B, C, D, E;*

V.5 — 6 – Drumurile tari din munţi scoboară la hanuri de lemn *A :* Drumurile tari din munţi scoboară la/hanuri de lemn *B, C :* Drumurile tari din munţi /pogoară la hanuri de piatră şi lemn, *D, E ;*

V.9 —10 — Ai zis/pe strune nouă pregetă/ca cel ce învaţă dantul pe frînghie. *A :* Ai zis: pe strune romanţa cea mai nouă pregetă/ca cel ce învaţă danţul pe frînghie. *B, C:* Ai zis: pe strune romanţa cea nouă pregetă/de parcă-nvaţă dansul pe frînghie. *D, E.*

într-un articol despre cele „două poeme transilvane" scrise de Ion Vinea *(Hotare* şi *Sighişoara),* V. Fanache observă pe marginea poeziei *Hotare: „Hotare* imaginează un Ardeal străvechi, mitic, aproape sacralizat, în care romanţa cea nouă pregetă. Bineştiutele valori ale tradiţiei, steaua care-i pecetluieşte neamului soarta, muntele semeţ ca un voievod, cîinii stînelor, drumurile ţării, poveştile şi cîntul ţinutului ţes un fond de permanenţă, o lume organică, vieţuind într-o aură de impenetrabil mister. Pe cît de cunoscute, aceste date esenţiale sînt pe atît de indefinibile, tari şi vechi, forţe magice ale unui Ardeal vegheat de o stea pe tîmplă" *(Două poeme transilvane,* în *Tribuna,* anul XII, nr. 30, (652), 24 iulie 1969, p. 5).

Poezia figurează, cu titlul *Drumuri* (versiunea *din Punct), in Antologia literaturii române de avangardă* a lui Saşa Pană, *ed. cit.,* p. 496.

(p.176) TUZLA (I)

Publicată în *Punct,* I, nr. 5, 20 decembrie 1924, cu dedicaţia: „lui Marcel Iancu" şi cu data: „1913".

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

S-a păstrat în .manuşerişul 12 841, fila 68, cu titlul *Pe vînt de noapte* ş| data: „iulie 1913"; în manuscrisul 11 783, fila 23, cu titlul *Tuzla(I)(text* autograf); în manuscrisul 12 844, fila 3,1, cu data: „1913" ;(copie autografă după *Punct,* cu aceeaşi dedicaţie).

Text stabilit după ms. 12 844.

VARIANTE

-* Ms. 12 *841-A* ; ms. 11 783-5; *Punct-C;* ms. 12 844-5>.

V. 1—3 — Luna lăsa o pagină de argint/şi apele tremurau încet *A* / Luna lăsa o pagină de argint/şi buzele apelor vibrau/neînţelese cetiri. *B:* Luna lăsa pagini de argint/şi vibrau buzele apelor/neînţelese cetiri. *C, D ;*

V. 5 — am desfăcut pînzele palide. *A, C, D :* şi am desfăcut pînzele palide. *B;*

V. 6 — ţii minte prietene, barcagiul dobrogean*'A :* Ţii minte — pescarul tocmit *B, C, D;*

V. 7 — ştia cîntece din Trebizonda *A* / ştia cîntecele Dobrogei *B, C, D;*

V. 8 — se culcase în întunerecul de la cîrmă *A, B* / asfinţiri în bezna de la cîrmă C, *D;*

VAO — Pe un drum de sidef patinam, în respirări, *A :* Pe sidef patinam în respirări *B, C, D;*

VAI — ce vînt moale aiura spre lună *A* / — ce vînt moale aiura prin lume— *B, C, D;*

VA2 — drumul strălucea ca o mînă'cu jucării de diamant *A, B :* drumul sticlea mîna lui cu jucării de diamant C, *D ;*

VA3 — luna era o oglindă uitată într-un palat *A :* luna era oglindă uitată într-un palat *B, C, D;* /

V.14 — ne gîndeam — la optsprezece ani — la cine încă nu ne-a mîngîiat *A* : ne gîndeam la cine încă nu ne-a mîngîiat. *B, C, D ;*

VA5 — Pe ţărm, circiuma de pescari, lumina. *A, B :* Pe ţărm circiuma roşie danţa C, *D.*

în manuscrisul 11 783 textul are o modificare ulterioară care surprinde o schimbare înregistrată şi de variante: în versul 6 cuvintele „pescarul tocmit" au fost adăugate ulterior, cu creionul, în locul expresiei „barcagiul dobrogean", care a fost ştearsă.

în revista *Punct,* Ion Vinea a publicat alături două poezii cu titlul *Tuzla,* numerotate I şi II, purtînd âmîndouă aceeaşi dată şi aceeaşi dedicaţie. *Tuzla[II]a,* fost inclusă ulterior în volumul *Ora fîntînilor,* 1964, cu titlul *Tuzla* (vezi ediţia de faţă p.21).

Poezia 7^*uzl'a I* este redescoperită îri anul 1969 cînd este publicată ca „inedită" în *Contemporanul,* nr. 27 (1185), 4 iulie 1969, p. 9.

A fost inclusă de către Saşa Pană în *Antologia literaturii române de avangardă (ed. cit.,* p. 496).

(p. 177) VESTE

Publicată în *Gîndirea,* anul III, nr. 12, decembrie, 1924, p. 277, cu menţiunea: „Gîrceni (1915)".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 149; **în** manuscrisul 12 844, fila 9 (copie autografă după *Gîndirea,* cu aceeaşi dată **şi** aceeaşi menţiune) ; **în** manuscrisul 11 785 (text autograf cu data: „1915"); **în** manuscrisul M, fila 136.

Manuscrisul 11 785 are o singură pagină, scrisă cu cerneală neagră. Sub textul poeziei *Veste* se află semnătura: „I. Vinea".

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Gîndirea —A ; ms. 12 844-5; ms. 11 785-C;ms. M-5;ms. 18 922 -*E*.

VA2 — Vreau să mă ştii lîngă întîrzierea focurilor. *A,* 5/ vreau să mă ştii lîngă rugăciunea focurilor. C: vreau să mă ştii lîngă ruga focurilor. *D, E.*

în manuscrisul 11 785 autorul a operat o modificare în versul 12, care pune în lumină succesiunea variantelor: cuvîntul „rugăciunea" a fost adăugat ulterior, cu altă cerneală; în locul cuvîntului „întîrzierea" care a • fost şters. • • - - • .

La fel ca poezia *Ceremonii, Veste* este un pastel de toamnă lucrat în maniera îui Adrian Maniu: în tablou cu mult'roşu metalic înfăţişînd podgoria în amurg. Este dificil a preciza care a fost influenţa diverşilor poeţi ai epocii'asupra liricii lui Vinea sau cît ele mult i-a influenţat Vinea pe contemporanii săi.

Ion Vinea şi Adrian Maniu s-ah format în aceeaşi perioadă şi în acelaşi climat literar (alături de Ion Pillat, B. Fundoianu, Tristan Tzara), desprinzîndu-se apoi din matcă poeziei simboliste/spre a evolua în direcţia modernizării expresiei lirice. Asemănările dintre ei provin de multe **Ori din** acel „aer de epocă" ce-1 au creaţiile artistice diritr-uri anumit moment istoric,

I

Vinea a scris în multe rînduri despre creația confratelui său, pe care o cunoaşte foarte bine, cum dovedesc două dintre articolele sale critice din tinerețe: o cronică la *Salomeea,* în revista *Cronica,* I, nr. 13, 10 mai 1915) şi *Arta lui Adrian Maniu,* în *Contimporanul,* anul II, nr. 28, 27 ianuarie 1923).

(p. 178) NECROMAN

Publicată în *Punct,* II, nr. 6—7, 3 ianuarie 1925, p. 1. Republicată în *Cetatea literară,* anul I, nr. 2, 15 ianuarie 1926, p. 10, purtînd data: „1926".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 206; în manuscrisul 11 783, fila 35 verso (text autograf); în manuscrisul 12 844, fila 30 (copie autografa după *Punct*); în manuscrisul M, fila 192.

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783 —,4 ; *Punct*-B; ms. 12 844-C; *Cetatea literară-D;* ms. *M-E;* ms. 18 922-F.

V.7 – şi coastele împletesc coşuri de fructe, *A,B,C:* din coaste se-mpletesc coşuri de fructe, *D, E, F;*

VA4 – Molie sau flacără de chibrit? *A, B, C :* fu molie, sau flacără de chibrit? *D, E, F;*

VA5 – Vîntul prin plete şi-n plopi mucegai *A, B, C :* Vînt vuie-n plete şi-n plopi prinde grai. *D, E, F.*

în *Punct* textul avea şi cîteva particularități grafice mai deosebite, fanteziste, caracteristice publicațiilor de avangardă. Astfel, versul 10 era scris în întregime cu majusculă, iar versul 18 avea următoarea prezentare grafică: „StaaaaAAAAAi"

Pornind de la poezia *Necroman,* G. Călinescu face cîteva observații subtile asupra stilului lui Ion Vinea:

„Dotat cu un instinct tropic, ce-l face să se orienteze la cele mai mici schimbări ale soarelui liric, Ion Vinea e mai mult un poet de carnet fugitiv, foarte sensibil, dar şi nepăsător, avînd multe asemănări cu Jean Cocteau, împreună cu care foloseşte desenul neprevăzut făcut din materiale găsite, într-un joc de fantezie sprințară şi fără nici o constrîngere academică" *(op. cit.,* p. 812).

(p. 179) EV

Publicată în *Vunct,* anul I, nr. 8, 9 ianuarie 1925, p. 3, cu titlul *Ev (1918).*

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi la *Tabla de materii* figurează titlul *Ev.* Este cuprinsă în manuscrisul 12 844, fila 32, cu titlul *Ev (1918)* (text autograf copiat după *Punct);* în manuscrisul M, fila 225, cu titlul *Ev;* în manuscrisul 11 783, fila 30, cu titlul *Ev (1918)* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; *Punct-B;* ms. 12 844-C; ms. M-D.

V.5 – farurile beau nimbul în care înaintează *A, B, C;* farurile nimbu-l beau în care-naintează, *D.*

în variantele *A, B* şi C versul 4 are următoarea formă grafică: „N-S-E-W-vibrări".

în manuscrisul 11 783 titlul *Ev (1918)* a fost scris ulterior cu creionul, vechiul titlu, scris cu aceeaşi cerneală ca textul, apoi şters, era *Semnale.*

Poezia *Ev* a constituit principalul „cap de acuzare" împotriva lui Vinea în cunoscutul studiu despre literatura de avangardă a lui Const. I. Emilian, intitulat *Anarhismul poetic:* „Ademenit de colaboratorii de la *Contimporanul"* — spune rigidul discipol al lui M. Dragomirescu — Vinea „a intrat în valurile vulgului", scriind o serie de „banale exhibiții groteşti" (Const. I. Emilian, *op. cit.,* p. 126).

Luîndu-i apărarea lui I. Vinea în termeni foarte categorici, Şerban Cioculescu reabilitează poezia *Ev* pe care o consideră „cel mai concentrat pastel urban" din literatura epocii, realizat cu o „artă superioară a compoziției". Deşi criticul nu este cîtuşi de puțin admiratorul poeziei moderniste extremiste, el vede în Vinea un poet adevărat, care aduce în experiența sa modernistă de la *Contimporanul* „un răsunet interior".

Exegeza poemei *EV* propusă , în continuare, de Şerban Cioculescu pune în evidență sensul perfect inteligibil al, notațiilor poetice: după „indicația meteorologică" din primul vers, versul al doilea aduce „o notă mistică: Damnezeu respinge *jertfa hornurilor".* Luminile „zgîriate pe cer" sînt reclamele luminoase, integrate nopții, iar inițialele„N.S.E.W." indică punctele cardinalei Versul al cincilea, care „figurează imaginea farurilcr automobilistice congruente în noapte" e „dintre cele mai frumoase". Cît priveşte finalul, acesta „afirmă o întristată solidaritate a poetului cu veacul". Concluzia criticului e vădit favorabilă poeziei lui Ion Vinea:

notațiile poetu ui sînt strîns organizate într-o economie severă, departe de orice „contorsiune acrobatică" *(op. cit.,* p. 36 — 37).

Nu este lipsită de interes nici apropierea pe care o face Ion Pop între această poezie a lui Vinea şi poema *Veac* de Lucian Blaga, amîndouă exprimînd „un sentiment de nelinişte în fața civilizațieimoderne" , *(op. cit.,* p. 169). Desigur însă că nu este vorba de influența lui Blaga asupra lui Vinea, căci poezia *Ev* a fost publicată în. 192$, pe, cînd *Veac* a lui Blaga apare în volumul *Lauda somnului* din 1929.

(p 180) PASĂREA MĂIASTRĂ

Publicată *în Contimporanul, Mul IV,* nr. 52, ianuarie, 1925, p. 2, cu dedicația: „lui C. Brâncuşi" şi data: „1920".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 221, cu aceeaşi dedicație; în manuscrisul 12 844, filele 19—20 (text autograf copiat după *Contimporanul,* purtînd aceeaşi dată şi aceeaşi dedicație); în manuscrisul 11 783, fila 43 (text autograf); în manuscrisul M, fila 210.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783 — *A ; Contimporanul – B ;* ms. 12 844 — C ; ms. M - D ; ms. 18 922 - E.

V. 3 – Miresmele au spălat zgomotele—*A, B,* C: Miresmele au culcat zgomotele, *D, E;*

V. 4 – cu vieți ne pipăie cîmpia—*A, B, C:* cu adieri ne pipăie cîmpia,

V 6 – Vîntuie vremea în ramuri greu încărcate *A, B,* C: vîntuie vremea prin ramuri greu încărcate, *D, E;*

V 8 – Sorii'mîiriilor talere i-am întins *A, B, C :* Sorii mîinilor cerului i-am întins. *D, E;*

V.12 — din năzuinți cuib cuvîntului, de la început boltim *A, B, C:* din năzuinți cuib cuvîntulul să boltim. *D, E;*

VA6 – amăgitor de sfînt pe catapiteasmă. *A, B, C;* amăgitor de sfînt pe catapeteasmă. *D,E.*

Numărul din *Contimporanul* în care este publicat poemul *Pasărea măiastră* este consacrat în întregime lui Constantin Brâncuşi. Alături de Vinea îl omagiază pe marele artist Milita Pătraşcu şi Marcel Iancu. Sînt reproduse două fotografii după sculpturile lui Brâncuşi şi alte două imagini din, atelierul său de la Paris.

Cum se ştie, şi Lucian Blaga i-a dedicat lui C. Brâncuşi un poem, cu titlul *Pasărea sfîntă.*

între poezia lui Vinea şi poemul lui Blaga se pot stabili unele corespondențe, în primul rînd în sugerarea stării de transcendență, a sentimentului metafizic în fața existenței, specifice liricii blagiene. S-a vorbit în acest caz, şi în altele, de influența lui Blaga asupra lui Vinea, dar n-au lipsit nici vocile critice care au susținut că, dimpotrivă, Blaga „s-a alimentat copios" din creația confratelui, neglijent cu versurile sale răspîndite aiurea prin reviste. E greu de stabilit cît adevăr cuprind fiecare din aceste opinii şi mai probabil e că asemănările dintre cei doi poeți provin din apropierea amîndurora de curentul expresionist.

Oricum, comparația pe text dintre *Pasărea măiastră* a lui Vinea şi *Pasărea sfîntă* a lui Blaga pune în lumină asemănări surprinzătoare: pasărea lui Brâncuşi le sugerează spații imense, transcendente, precum şi eternitatea morții:

„Ai trăit cîndva în funduri de mare
şi focul solar l-ai ocolit pe de-aproape.
în păduri plutitoare-ai strigat
prelung deasupra întîielor ape." (Blaga)

„cu adieri ne pipăie cîmpia,
mătasea mării paşilor se dăruie, [...]
Sorii mîinilor cerului i-am întins" (Vinea)

„cînți celor ce somnul şi-1 beau
din macii negri de subt pămînt" (Blaga)

„Pe morminte nedeschise împinşi
ne purtăm fîntînile de sînge." (Vinea)

(p. 181) „TATĂL NOSTRU"

Publicată în *Punct,* I, nr. 14, 20 februarie 1925, p. 1.

Nu figurează în manuscrisul 18 922.

Este cuprinsă în manuscrisul 11 783, fila 2 şi fila 29 (două texte autografe diferite); în manuscrisul 12 844, fila 33, cu data: „ 1916" (text autograf copiat după *Punct).*

Textul a fost stabilit după ms. 12 844.

VARIANTE

Ms. 11 783, fila *2-A* ; ms. 11 783, fila *29-B; Punct-C ;* ms. 12 844-*D*.

Varianta *A* este un text autograf fără titlu la care poetul a renunțat ulterior, tăindu-l cu o linie. Aceeaşi poezie, refăcută şi purtînd titlul *„Tatăl nostru"* figurează încă o dată în caietul respectiv, la fila 29. Reproducem integral varianta *A ;*

Noaptea a venit
pe pămînt înfloresc lămpile
singur între patru pereți
veghez pentru gloria'de mai tîrziu
inutilă.
Gîndul e uscat ca un perete văruit
poate înțeleg că mi-am greşit menirea.
Deşertăciune, fă-ne zîmbetu-ți poruncit
pîinea ta cea de toate zilele
dă-ne-o noaă azi.

Alte deosebiri:

V.7 — Uscat gîndul ca un perete văruit *B :* Uscat al gîndului perete văruit— *C, D ;*

V.8 – Deşertăciune, adu-ne zîmbetul poruncit *B :* — Fă-ne> Deşertăciune, zîmbetul poruncit C, *D.*

p.182) RECLAMĂ

Publicată în *Punct,* anul I, nr. 16, 7 martie 1925, p. 2.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 237; în manuscrisul 12 844, fila 31 (text autograf copiat după *Punct);* în manuscrisul 11 783, fila 45 verso (text autograf); în manuscrisul M, fila 226.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783-^4 ; *Punct-B* ; ms. 12 844-C; ms. M - A ' ms. 18 922-5.

VA — La „Ciobanu" *A, B, C:* La băcănie la Ciobanu *D, E;*

VAO — unde rîsetele negrilor se-aud *A, B, C:* în care hohotele negrilor se mai aud. *D, E;*

V.12 — unde cumpără Lily Popovici *A, B, C:* unde tîrguieşte Mira Popovici, *D, E.*

Pe marginea poeziei *Reclamă,* Simion Mioc notează: „Cînd ironia reuşeşte să adoarmă ecourile tristeții, Vinea practică o « pictură » modernă, cu implicații psihanalitice şi de paletă gauguiniană, exotică" *(op. cit.,* p. 249).

(p.183) COSMOPOLIS

Publicată în *Contimporanul,* anul IV, nr. 59, mai, 1925, p. 10, purtînd data: „1920".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 236; în manuscrisul 12 844, fila 2 (text autograf, copiat după *Contimporanul,* cu menționarea datei: „ 1920", precum şi a revistei); în manuscrisul M, fila 222.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul — *A* ; ms. 12 844—5; ms. M— C ; ms. 18 922—5.

VA — *De* muzici parcurile metropolis *A,* 5 ;De muzici parcurile metropolii *C, D ;*

V. 6 — ca o cireada migratoare *A,* 5 : ca o cireada migratoare C, *D ;*

V.16 — şi în rufele aburoase de batistă. *A,* 5 : şi în rufe vaporoase de batistă. C, *D.*

Poezia a fost inclusă de Vladimir Streinu în antologia sa *Literatura română contemporană, ed. cit.,* p. 168— 169.

Cosmopolis, al cărui titlu, în greceşte, înseamnă „cetatea lumii", este una dintre „citadinele" lui Vinea, alături de *Lamento, Ev, îngerul a strigat.* Aceste poeme aparțin perioadei avangardiste şi sînt legate de activitatea directorului revistei *Contimporanul* în deceniul 1920—1930. Comentînd poezia, Ion Pop observă în lucrarea sa consacrată liricii române de avangardă: „Dinamismul, atît de bine marcat la ceilalți poeți de avangardă, e absent adesea la I. Vinea, care, lucrînd cu aceleaşi elemente ca şi confrații săi, le încetineşte ritmul pînă la anulare (Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc,* Editura pentru literatură, 1969, p. 170).

Citind din memorie versul „Oraş cu paratrăsnete în stea", Geo Bogza mărturiseşte într-un frumos articol dedicat „prințului" poeziei române: „Cu acest vers în minte l-am întîlnit de mai multe ori, rămînînd de fiecare dată mai visător, mai visător decît dacă aş fi auzit fîlfîind pînzele unei fregate" *(Prințul,* în *România literară,* anul XIII, nr. 16, 17 aprilie 1980).

(p.184) ECOU

Publicată în *Contimporanul,* anul V, nr. 64, ianuarie, 1926, p. 1, purtînd data: „1916".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, filele 68, 69 şi 70. (Textul de pe fila 68 reprezintă versiunea definitivă a poeziei, în timp ce filele 69 şi 70 conţin două copii dactilo, identice, reproduse după *Contimporanul,* cu menţionarea revistei şi a anului de apariţie.) De asemenea poezia figurează în manuscrisul 12 844, fila 21 (text autograf, copiat după *Contimporanul);* în manuscrisul M, fila 61, cu data: „1916".

Textul a fost stabilit după ms. 18 922, fila 68.

VARIANTE

Contimporanul — *A ;* ms. 12 844 — *B,* ms. 18 922, filele 69 şi 70 - *C;* ms. *M—D;* ms. 18 922, fila 68 - *E*.

Varianta *A,* identică cu variantele *B* şi C, prezintă deosebiri însemnate faţă de varianta definitivă; ca atare o reproducem integral:

Povestea noastră din vînturi şi plopi
din drumuri cu răni şi ochi
cu hotare şi vămi între mîini şi priviri
eu ceruri stoarse pe vorbe şi foi, —
povestea noastră gînd fără somn
de unde venit — şi-n simţuri înfipt,
pe crucea umerilor corb a stat,
în paragina minţii liliac a rotit, —
depărtări în basm am despicat
timpuri am strivit în cîntec
am asmuţit viaţa în viaţă.
Vistiernici nemernici am fost
desfrunzitelor tinereţi
dar sîngele alungă pe închise viitori
ce clocotă în inimi şi tîmple
gîndul acelaşi, gîndul —
trup viu dezbinat în morminte
pară din facle, două, jefuită,
plîns neînceput ca izvoru-n pămînt
plumb în deşertul dinainte
blestem răsucit în adînc
ca strigoiul în loc sfînt,

unde ţi-e fierul să te împlînte
care e glasul să te descînte
fapt neizbăvit
hohot, de vînt, năpustit.

Poezia este una dintre elegiile funebre care prelungesc ecourile morţii fratelui iubit. Stilul modernist, caracterizat prin comprimare şi discontinuitate, exprimînd o stare de tensiune interioară, o apropie de expresionism.

(p.l 85) ASCULTĂRI

Publicată în *Cetatea literară,* I, nr. 9— 10, iulie, 1926, p. 65, cu titlul *Ascultare* şi purtînd data: „1918". Republicată, cu acelaşi titlu, în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 7, iulie, p. 4, într-un grupaj de şase poezii cu menţiunea: „Din *Ora fîntîniicr".*

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 111, cu titlul *Ascultări;* în manuscrisul 12 842, filele 69—70, cu titlul *Ascultări* (două texte autografe diferite); în manuscrisul M, fila 91, cu titlul *Ascultări ;* în manuscrisul 11 783, fila 30 verso, cu titlul *Ascultări* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Cetatea literară-A ; ms. 11 783 - B ; ms. 12 842, fila 69 - C ; ms. 12 842, fila 70 — D ; *Viaţa românească—E;* ms. *M—F;* ms. 18 922—*G*.

Variantele *A* şi *B* sînt mai reduse ca dimensiuni şi prezintă însemnate deosebiri faţă de variantele ulterioare. Reproducem integral varianta *A* marcînd deosebirile faţă de 5;

Linişti curg din trecut
Nici o bătaie în uşă.
Noaptea se roagă în fund
Stele tac *(B :* zac) în cenuşă.

Glasuri dacă s-au dus *(B :* au tăcut)
Semne tresar în lucruri
Numele nu *(B;* cînd nu) răspund
Ore *(B :* Orele) vechi surd răsuflă *(B :* mai răsuflă).

Vals din *(B :* de) argint de nălucă
Palida, palida, palida
Clape *(B :* Clapele) în vis te salută
Crinul din mîini se usucă.

Alte deosebiri:

V.7—10 — Nume cînd nu răspund,/surd ore vechi mai răsună/Lacrimi pot să te-âducă/din mincinoase povești C : Nume cînd nu răspund/surd ore vechi mai răsună/Din funerare povești/lacrimi pot să te-aducă *D, E:* Numele cînd nu răspund/orele vechi surd răsuflă./Din funerare povești/lacrămi pot să te-aducă *F, G ;*

VAI — sau numai veghea mută? C, *D, E:* sau numai priveghea mută? *F, G;*

VA2—14 — Palid argint de nălucă/visul meu treaz te salută/dorului cînd te ivești. *C:* Chinului cînd te ivești/visul meu treaz te salută,/palid argint de nălucă. *D, E, F, G.*

(p.186) FEERIE

Text publicat în *Contimporanul,* V, nr. 69, octombrie, 1926, p. 1, sub titlul *Prund* și cu data: „1917-1923".

Prund are în *Contimporanul* 20 de strofe, dintre care stofele *5,* 6, 7 și 8 au devenit poezia *Feerie;* celelalte strofe au intrat în textul intitulat *Glosar* (v. în ediția de față, p.317).

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 218, cu titlul *Feerie ;* în manuscrisul M, fila 207, cu titlul *Feerie.*

De asemenea, textul poeziei *Feerie* figurează fragmentar în manuscrisul 11 783, după cum urmează: strofa a doua, fără titlu, pe fila 14 (text autograf) ; strofele 1 și 2, pe filele 46—48, înglobate într-un text cu titlul *Prund,* autograf. Acest *Prund* reprezintă varianta inițială a *Prundului* publicat în *Contimporanul* și menționat mai sus.

Textul poeziei a fost stabilit după ms. 18 922.

Reproducem integral textul *'Prund* din ms. 11 783:

Miază-noapte codru de păuni
plîng mamă singurătatea
care e partea mea de pămînt?
să trec vremurile ca un lant de munți.

Voi spune vorbele acestui veac?
în ochii femeilor și ai fecioarelor
în chipul bărbaților
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față
pîndesc ura ca o întunecare
nedumerirea ca o moarte.

Aici bronzul ploilor moarte
lumina plantelor în șiroaie
pe nisip cîntecul blond al timpului
priveliștea lenevește în păuni.

Singur lampa galbenă și fără suflet
luminează între pereții uscați
gîndul simt cum în gol pîlpîie
în seara în care arde numai pentru el.

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt..
E ceasul cu glas molcom și împlînt
de stele mari pe zările spălate.
Plecat-au pînze din singurătate
și păsări odihnesc ca pe morminte
pe unde trece sufletul cuminte.

Copacii s-au coclit cu aramă veche
cum cîntă inima lemnului în pădure
calul simte primăvara în nări și ureche
sari din scări suflete cu armură.

Și tăcerea camerelor de telegraf.

Puneți mîna pe
Ucigașul Arborilor

Vopsitorul din gînd înnoiește la răstimpuri imaginile: caii, oamenii, numerele caselor, soarele, pietrele, tot ceea ce se șterge și moare în copilăria noastră.

Omizi cu sîngele verde al primăverii.

Să ne înălțăm dincolo de cuvinte
și dincolo de pătura văzduhului.

Soarele ca un rege sălbatic
își cercetează ținuturile.

Mă dor ochii
orbului de peste drum.

Recitesc vorbe de mine alese
și toate sînt de la celălalt.

In om se învechesc gîndurile
se coclesc privirile
ochii au fost ca fîntînile
mîinile au fost precum stelele.

In fundul meu e tăcere
și cîte un cuvînt
ca un păianjen sub o piatră.

Ce folos dacă
ochii noștri au pierdut vasul-fantomă.

De asemenea, reproducem integral textul cu titlul *Prund,* publicat în *Contimporanul:*

Miază-noapte codru de păuni
plîng mamă singurătatea —
care e partea mea pe pămînt? —
să trec vremurile ca un lanț de munți.

Lampa galbenă și fără suflet
luminează între pereții uscați
gîndul simt cum în gol pîlpîie
în seara în care arde numai pentru el.

Spune-voi vorbele acestui veac?
în ochii lor
pîndesc răsunetul ca o schimbare la față
pîndesc ura ca o întunecare
nedumerirea ca o moarte.

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt.
E ceasul cu glas molcom și împlînt
de stele mari pe zările spălate.

Plecat-au pînze din singurătate
și păsări odihnesc ca pe morminte
pe unde trece sufletul cuminte.

Aici bronzul ploilor moarte
lumina plantelor în șiroaie
pe nisip cîntecul blond al timpului
priveliștea lenevește în păuni.

Copacii s-au coclit cu aramă veche
cum cîntă inima lemnului în pădure
cum simte primăvară în nări și ureche
sari din scări, suflete cu armură.

Codrul de nicăieri sporește
cu iadul sulițelor tremurate
roșie revărsare ca în teatre
șipotele țipă menstruate
lunecă jivinele în alcov.

De sus din coamele încoronate
ale vegetalei cirezi în suire
cucul mecanic își amintește
o suferință fără poveste
și cucuie-n cer ca din psaltire.

Puneți mîna pe
Ucigașul Arborilor.

Vopsitorul din gînd înnoiește la răstimpuri imaginile: caii, oamenii numerele de pe case, soarele, pietrele, zvonurile și glasurile, — glasurile ..

Soarele ca un rege sălbatic
își cercetează ținuturile.

Omizi cu sîngele verde al primăverii.

Lîngă ecoul său s-a culcat vocea.

îngeri m-au petrecut pe jos pînă la barierea orașului
unde s-au făcut nevăzuți ca niște lovituri de baston.

Broscoiul punctat suie la suprafața bazinului
printre ochii sparți ai răsuflării sale și lîngă
buba privirilor lui stătătoare.
Și cîntă ca un cuc.

Mă dor
ochii orbului de peste drum.

Recitesc vorbe de mine alese
și toate sînt de la celălalt.

în om se învechesc gîndurile
se coclesc privirile
ochii au fost ca fîntînile
mîinile au fost precum stelele.

în fundul meu e tăcere
și cîte un cuvînt
ca un painjen sub o piatră.

Ce folos dacă

ochii noștri au pierdut vasul-fantomă.

Toate femeile
m-au părăsit, cu hohot, deodată.

în lirica lui Vinea natura apare rareori luminoasă, exuberantă, feerică. Sentimentul tristeții și declinului care bîntuie sufletul poetului se transferă și asupra naturii, stingîndu-i culorile vii și estompîndu-i luminozitățile. Chiar și în această *Feerie* peisajul primăvăratic alunecă parcă spre toamnă, o toamnă cu frunze roșii ce încep să coclească. în acest sens, Simion Mioc notează: „Fața feerică a viziunii are un con de umbră antifeeric, de stingeri treptate, alungite parcă în timp și spațiu. în procesul de îmbătrînire a naturii șerpuiesc și accente de morbidețe" *(op. cit.,* p. 263).

Ion Vinea a publicat în *Contimporanul* mai multe poeme cu titlul *Prund,* intețiònînd chiar într-o anumită epocă să publice un volum de versuri cu acest titlu. Se pare că „prundul" îi sugerează poetului tendința spre libertatea absolută a poemului modernist, posibila lui dispersare și fărîmițare. Poezia fiind înțeleasă ca o stare sufletească difuză și mereu schimbătoare, ea își găsește uneori cu greu conturul, granițele stabile sau chiar un titlu. „Prundurile" lui Vinea, ca și micile sale poeme în proză din *Contimporanul,* sînt nuclee de poezie, frînturi de imagini, notații fugitive, chiar poeme într-un vers, risipite cu generozitate și indiferență.

Comentînd această tendință spre *discontinuitate* și *fragmentare* a liricii moderne, care în cazul lui Vinea este o trăsătură caracteristică, criticul Ov. S. Crohmălniceanu observă:

„Vinea își ia libertatea să înregistreze tresăririle sale lirice, așa cum se ivesc ele, stîrnite simultan de stimuli disparați, suprimind orice intervenție explicativă. Poemul devine astfel expresia unei mișcări sufletești capricioase, fragmentare, fixate doar de inteligența artistică, printr-o tehnică analogă colajului *(op. cit.,* p. 377).

(p.187) DE SÎN-MARTIN

Textul a fost publicat în *Contimporanul,* anul V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, sub titlul *Prund* și cu data: „ 1920". Acest text a constituit ulterior un material de lucru în laboratorul poetului, fiind distribuit în două poezii: primele două strofe au fost înglobate, în ordine inversată, în poemul intitulat *Culmi* (v. ediția de față, p.188), celelalte două au devenit poezia *De Sîn-Martin.*

Textul din *Contimporanul* s-a păstrat și în manuscrisul 12 844, filele 26—27, cu același titlu (copie autografă după revistă, cu menționarea acesteia și a anului de apariție).

Poezia s-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 227, cu titlul *De Sîn-Martin* ; în manuscrisul M, fila 215, cu titlul *St. Martin.*

Text stabilit după ms. 18 922.

Reproducem în întregime textul *Prund* din *Contimporanul :*

Adună cuvintele gîndului
pentru cetitorul de stele
nalte nopțile printre ele
albe ca oasele prundului.

Sfîntul pe căi de cremene
pe lîngă strădania jepilor
noaptea în genunchi îl frămîntă
ruga lui fulgeră rîpile.

Această toamnă a capturat soarele
arborii nu izbutesc să moară
păsările n-au hotărît cînd să plece
parcul plin de episcopi
•aur sleit pe toate cărările.

Iubita de altădată răspunde la numele de Margareta
ochii ei trădează visuri palustre
chipul ca ora ceaiului, părul
aşijderi, — pare mai înaltă decît e
semne particulare n-are
găsitorii se vor adresa la ziar
unde vor primi o bună recompensă.

Prund figurează în antologia *Literatura română contemporană* alcătuită de Vladimir Streinu, *ed. cit.,* p. 166.

(p.188) CULMI

Textul a fost publicat, parţial, în *Contimporanul,* anul V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, sub titlul *Prund* şi cu data: „1926" (vezi nota la poezia *De Sîn-Martin,* în ediţia de faţă p.551).

Poezia s-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 32, cu titlul *Culmi;* în manuscrisul M, fila 19, cu titlul *Culmi.*

Strofa a treia a poeziei figurează în manuscrisul 12 842, filele 108— 110, într-un text intitulat de asemenea *Prund,* diferit de cel din *Contimporanul.* Acest text a fost prelucrat ulterior de poet, fiind distribuit, în cadrul manuscriselor 18 922 şi M, în trei poezii: *Culmi* şi postumele *Privelişte* şi *Glosar* (vezi nota la poezia *Privelişte,* în ediţia de faţă p. 583)

Text stabilit după ms. 18 922.

(g.189) DON JUAN (II)

Publicată în *Contimporanul,* V, nr. 70, noiembrie, 1926, p. 10, cu data: „1920".

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 216; în manuscrisul M, fila 205; în manuscrisul 11 783, fila 44, cu data: „1920" (text autograf cu cerneală neagră, titlul scris cu creionul).

Numerotarea „II" după titlu apare ulterior publicării poeziei în *Contimporanul,* în manuscrisul M (cu creionul, adăugată ulterior) şi în manuscrisul 18 922, pentru a se face distincţie faţă de o altă poezie omonimă existentă în aceleaşi manuscrise, intitulată *Don Juan (I)* (inclusă în ediţia de faţă la secţiunea *Postume,* p. 295).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; *Contimporanul-B;* ms. M-C; ms. 18 922-D.

V.5—6 — fulgere iscălesc osînda. *A :* priviri în visul lor te ţin/fulgere iscălesc osînda. *B, C, D;*

V.7 — Un bun rămas se aţine pretutindeni *A :* Un bun rămas la pîndă pretutindeni, *B, C, D ;*

V, 8 — despărţirile chipul şi-1 mai întorc o dată *A :* din orice loc chipuri se mai întorc o dată, *B, C, D ;*

V? 9 – semne se pierd ca paşii în potecă toamna *A :* semnele în timp ca paşii în poteci toamna, *B,* C, *D ;*

VAS — zările vămuiesc seara foşnetul lung al chemărilor, *A:* semeţe-n voci te ajung nimburi de Sfinte *B:* glasuri te-ajung, nimburi, de sfinte, desprinse, C, *D ;*

V.16 — cîte ramuri frînte strigăte *A :* strigăte, cîte ramuri frînte, *B, C, D ;*

V.17—18 — cîte hohote plugăresc sufletul. *A :* cîte hohote plugărind sufletul/cîte statui înalţă mările. *B, C, D ;*

V. 19 — Stele-lumini se ating *A :* stele în lumini se ating, *B, C, D ;*

V.22 — ca opaiţele hanului,/priviri în visul lor te aţin.^4 : ca opaiţele hanului. *B, C, D.*

In manuscrisul 18 922, la versul 10 este subliniată expresia: „pe umerii tăi". Pe margine se propune, interogativ, o altă variantă a expresiei, scrisă cu creionul: „Sub frunte?".

Vladimir Streinu a inclus poezia în antologia sa *Literatura română contemporană, ed. cit.,* p. 167— 168, cu titlul *Don Juan.*

(p.191) DICTEU
(încercare de a ghici un poem)

Publicată în *Contimporanul,* V, nr. 71, decembrie, 1926, p. 6, cu titlul *Subiect* şi cu data: „1916".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 217, cu titlul *Dicteu* şi cu subtitlul „încercare dea ghici un poem"; în manuscrisul 12 844, fila 23, cu titlul *Subiect* (text autograf copiat după *Contimporanul);* în manuscrisul M, fila 206, cu acelaşi titlu şi subtitlu ca în manuscrisul definitiv; în manuscrisul 11 783, filele 49 — 50, cu titlul *Subiect* (text autograf).

Este cuprinsă de asemenea într-un manuscris de o singură filă, nr. 11 787, cu titlul *Răsunet (1915).*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 787-^; *Contimporanul-B*; ms. 11 783-C; ms. 12 844-D; ms. *M-E;* ms. 18 922 *F.*

VA — 5 – Emy Hennings a scris: „fata pescarului din Batavia"/(Prin vreme de război simplă veste de la prietenii mei din Sviţera,/în 1915, data, Zurich, cabaret Voltaire. *A :* Emy Hennings a scris:/„fata' pescarului din Batavia"/(Prin vreme de război simplă veste/de la prietenii mei din Sviţera)/1915 data, cabaret Voltaire. *B, C, D :* Emy Hennings a scris:/„fata pescarului din Batavia"./Pe vreme de război simplă veste/de la prietenii mei din Sviţera,/dată 915, Zurich, cabaret Voltaire. *E, F ;*

V. 7 — vîntul bîrnele le linge *A, B,* C, *D :* vîntul grinzile le linge, *E, F;*

VAI — paşii mici în ţărm de seară adîncesc morminte *A, B, C, D :* Paşii-i mici în ţărm de seară seamănă cuiburi fără rost, *E,* F;

VA2 — sidef în umbră leagănă -chemările, *A, B, C, D :* de sidef în umbra se leagănă chemările. *E, F;*

VA3 — Sfînt pe crucea arsă răstignit, *A, E, F:* sfînt pe arsă cruce răstignit, *B, C, D ;*

VA6 — treacă prin ameninţările de sare *A, B, C, D :* treacă prin mîinile de sare, *E, F;*

VAS—19 — Fată a pescarului din Batavia, *A, B,* C, *D:* Ruga ei se spulberă seară de seară./Fată de pescar din Batavia, *E, F;*

V.20 — chip ghicit, neştiut cîntec *A, B, C, D :* chip de taină desluşit, neştiut, cîntec, *E, F;*

V.21 — rugă în brumă despletită *A :* rugă, în brume, despletită B, *C, D :* rugă în neguri despletită, *E, F;*

V.23 — amintire — apele sînt amare, *A, B,* C, *D :* amintire, apele tale sînt amare. *E, F.*

în manuscrisul 18 922 sînt şterse cu creionul titlul mai vechi, *Răsunet,* şi dedicaţia „lui Tristan Tzara".

Varianta din *Contimporanul* intitulată *Subiect* figurează în *Antologia literaturii române de avangardă,* alcătuită de Saşa Pană, *ed. cit.,* p. 497.

în anul 1965 poezia e publicată ca „inedită" în reviste *Steaua,* nr. 4 (183), martie, p. 60.

Emy Hennings care este citată în poezie este soţia lui Hugo Ball, direc-; torul publicaţiei de *avangardă, Cabaret Voltaire,* apărută la Zurich, în 1915. în unicul număr al revistei *Cabaret Voltaire,* pe care Vinea 1-a cunoscut, sînţ publicate două poezii ale Emy-ei Hennings, una cu titlul *Fata pescarului din,Batavia.* în acelaşi număr sînt reproduse cinci gravuri în lemn ale lui Mareei Iancu.

într-o comunicare trimisă revistei *Manuscriptum* de către profesorul francez Henri Behar, editorul operei lui Tristan Tzara în Franţa, se menţionează o scrisoare a lui Ion Vinea către Tristan Tzara şi Marcel Iancu, datată ,.iulie 1916", în care acesta le cerea prietenilor săi aflaţi în Elveţia amănunte despre poeziile Emy-ei Hennings; Vinea dorea să i se trimită „nişte versuri tălmăcite, din opera-i" (cf. *Corespondenţa Ion Vinea -*• Tristan Tzara , trimisă din Paris de Henri Behar\ cu un cuvînt înainte de Al. Oprea,* în *Manuscriptum,* anul XII, nr. 2 (43), 1981, p. 10— 15).

(p.192) DE DEPARTE

Publicată în *Universul literar,* anul XLIV, nr. 1, 1 ianuarie 1928, p. 5, cu titlul *Glas.*

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 142, cu titlul *De departe ;* în manuscrisul 11 783, fila 41, cu titlul *De departe* şi data: "1915" (text autograf) ; în manuscrisul M, fila 129, cu titlul De *departe* (titlu autograf,scris ulterior cu crieonul).

O variantă cu titlul *De departe* a fost publicată, în facsimil, de Constandina Brezu, în *România literară,* anul I, nr. 12, 26 decembrie 1968, p. 13 (fotocopie după un text autograf, cu data: „1914" şi cu semnătura: „I. Vinea"; manuscrisul se află într-o colecţie particulară).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Facsimil publicat în R. 1. — *A ;* ms. 11 783 — 5; *Universul literar* — C; ms. M-D; ms. 18 *922-E.*

V. i — Scrie-mi despre moara de lemn *A :* Scrie-mi de moara de lemn *B,* C, *D, E;*

V. 3 — scrie-mi despre frunzele vechi *A* : despre frunzele vechi *B, C,* D, *Ej*

V. 4 :-t cum pîlpîie lîngă eleştaie *A :* cum pîlpîie pe eleştaie *B, C, D, E;*

Y. 5 — şcrie-mi despre poarta încuiată *A :* scrie-mi de poarta ruginită *B,* C, *D, E ;*

V. 7 – despre mormîntul cel mic *A :* şi despre mormîntul cel mic *B, C, D, E ;*

V.16 — cînd plînge vîntul ce cuvinte spune *A, B :* cînd vine vîntul ce cuvinte spune C, *D, E ;*

VAS — în argint prin noaptea din ferestre *A, B, C, D* :de argint prin noaptea din ferestre. *E.*

Manuscrisul publicat în facsimil în *România literară,* care pare a fi prima variantă a poeziei, consemnează la unele versuri şi alte versiuni, şterse apoi în cursul elaborării. Astfel, în versul 4 au fost şterse cuvintele „cari putrezesc" şi înlocuite cu: „cum pîlpîie"; în versul 7 au fost şterse cuvintele iniţiale „spune-mi", care nu apar în nici o variantă; în versul 9 a fost şters cuvîntul „despre" şi înlocuit cu: „de"; în versul 14 a fost şters cuvîntul „înzăuat" şi înlocuit cu „ferecat".

Manuscrisul 11 783 surprinde o fază ulterioară a elaborării poeziei, cînd în versurile 1 şi 5 cuvîntul „despre" este înlocuit cu: „de" (ştersăturile şi modificările sînt făcute cu creionul, peste textul scris iniţial cu cerneală).

Variantele pun în lumină indecizia poetului în privinţa titlului poeziei. Dacă varianta *A* consemnează titlul *De departe,* subliniat, ca şi semnătura, în varianta *B* titlul *De departe,* scris cu cerneală odată cu textul, este şters apoi cu o linie, cu creionul. Ulterior, după publicarea poeziei în *Universul literar,* cu titlul *Glas,* Ion Vinea ezită din nou în privinţa titlului, căci în varianta *D* textul a fost dactilografiat fără titlu. Se pare că în această etapă de creaţie a existat şi un alt titlu: *De dragoste,* nemenţionat în manuscrise, dar care figurează în *Erata* din manuscrisele M şi 18 922 (în *Erată* scrie: „titlul *De dragoste* se corectează prin *De departe").* Aşadar, poetul se întoarce la primul titlu al poeziei, scris cu creionul în varianta *D* şi dactilografiat în varianta *E.*

Poezia a fost una dintre puţinele poeme ale lui Vinea care s-au bucurat de aprecierea criticului dogmatic C. I. Emilian în studiul său polemic consacrat liricii avangardiste.

(p.194) CRIN DE IARNĂ

Publicată în *Contimporanul,* anul VII, nr. 77„ martie, Î928, sub titlul *Crin,* cu data: „1920" şi cu dedicaţia: „domnişoarei Mirella M."

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 139, cu titlul *Crin de iarnă;* în manuscrisul M, fila 145, cu titlul *Crin de iarnă;* în manuscrisul 12 842, filele 97— 101, cu titlul *Crin ;* în manuscrisul 11 783, fila 50 verso, fără titlu {text autograf).

în manuscrisul 12 842 se află patru copii dactilo identice (filele 97— 100) şi un text autograf scris cu cerneală neagră, cu data: „1918" şi semnătura: „I. Vinea" (fila 101).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783.-4 ; ms. 12 842, fila 101-5 ; ms. 12 842, filele 97-100-O *Contimporanul—D ;* ms. *M — E;* ms. 18 922—*F.*

V. 1 – Pe căile de os ale Basarabiei *A, B,, D, E, F :* Pe căile de os ale Moldovei C;

V.2 – gîndul şi-alungă liliecii, *A, D, E, F :* gîndul şi-alungă licuricii *B, C ;*

V. 3 — în iazul frigului crengi se zgîrcesc, *A, E, F :* în iazul gerului crengi se zgîrcesc *B, C, D ;*

V. 6 — din raiuri de chiciură vulpi în flăcări vrei, *A* .: din; raiuri de chiciură, vulpi roşii vrei, *B:* din raiuri de chiciură vulpi blonde vrei, C, *D ::* din raiuri de chiciură vulpi ca fumul vrei, *E, F.*

V.7 – sau zodia nopţii de buze s-atingi *A, B, C, D :* vrei zodia nopţii 'de buze s-atingi *E, F;*

V. 9 – Oră sub potir scump luminată, *A, E, F :* Oră sub scump potir luminată *B, C, D ;*

V.12 — albă eşti ca balul pe care-1 mint ferestrele..... *A,B,C,,D :.* albă est ca balul de care mint ferestrele... *E, F.*

In *Crin de iarnă* Simion Mioc distinge „o viziune, de puritǎţi plastice şi maculări interioare, într-o adîncire reciprocă stimulatoare. [...] Trecere vertiginoasă pe albimile stepei face posibilă alunecarea din spaţiu în irealii tatea feerică şi creşterea senzaţiei de depăşire a «orei»- prin intrarea în veşnicie" *(op. cit.,* p. 262).

p.195) VELUT SOMNIA

Publicată în *Contimporanul,* VIII, nr. 88, 8 decembrie 1929; p., 3— 4„ cu titlul *Continuare* şi semnată: *„B.* Iova". Republicată în *Viaţa românească,,* anul XXX, 1939, nr. 12 (decembrie), p. 3, cu titlul *Velut Somnia.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 19, cu titlul *Velut Somnia;* în manuscrisul 12 842, fila 77, cu titlul *Rătăcire,* şi pe filele 118— 127, cu titlul *Velut Somnia;* în manuscrisul 12 843, fila 9, cu titlul, *Velut Somnia* (text autograf); în manuscrisul M, fila 5, cu titlul *Velut Somnia.*

în manuscrisul 12 842 se află unsprezece texte ale poeziei: un text autograf, cu cerneală neagră (fila 77); şapte copii dactilo identice (filele 118— 124); trei texte autografe diferite (pe filele 125 şi 126 textele sînt scrise cu cerneală neagră, iar pe fila 127 cu cerneală albastră). Diferenţele dintre aceste texte ne-au permis ordonarea lor într-o succesiune cronologică probabilă, reflectată în succesiunea variantelor..

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. 12 842, fila 77 — *B; Viața românească —C;* ms. 12 842, fila 125-D; ms. 12 842, fila 126-*E;* ms. 12 842, fila 127-F; ms. 12 842, filele 118-124-G; ms. 12 843-H; ms. *M-I;* ms. 18 922-/.

Varianta *A* este mai redusă ca dimensiuni şi prezintă deosebiri însemnate față de variantele ulterioare. Ca atare o reproducem integral:

Ascult pămîntul, arborii, pietrele,
sigur duce mersul în tăcere
printre avîntul fîntînilor
pe sub țărmii fără paşi ai stelelor.

Plăpînde sînt porțile zilelor
cu lunecare de umbre
către ruini de lumină.

în privirea de apă a trecutului
mă oglindesc răscruce vie
chem ajutorul mormintelor
greu tac pierderile şi amintirile
Caut soarta noastră în cuvinte.

Alte deosebiri:

V. 5 – Ascult vîntul, greierii, singurătatea *B, E, H, I, J :* Ascult greierii, vîntul, singurătatea *C, D, F, G;*

V. 6 – pînă-n plăpînde porțile aurorii, *B:* pînă-n de rouă porțile aurorii, *C, D, E, F, G, Fi, I, J ;*

V. J—o umbră noaptea, ziua o fantasmă, *B,* C, *D, E, F, G : o* umbră noaptea, ziua o fantomă *H, I, J;*

VA2 – ridic ce frunte, în ochii luminii? *B, C, D, F:* ce frunte ridic în ochii luminii? *E, G, H, I, J;*

¥.13 — Sunetul, raza., zbuciumul şi visul *B, E, G, H, I, J :* Sunetul, raza, visul şi tumultul *C, D, F;*

¥.17 — îmi trec pe chip degetele ca pe o mască *B, E, F, G, H, I, J:* îmi plimb pe chip degetele ca pe o mască C, *D ;*

¥.18 — .întreb destinul ca orbii zidul *B :* soarta o întreb ca orbii vidul *C, D, F, G:* întreb soarta ca orbii vidul, *E, H, I, J;*

¥. 19 — greu tac icoanele şi amintirile *B :* greu tac pierderile şi adormirile C, *D, E, F., G :* greu tac pierderile şi amintirile *H, I, J ;*

¥.20 — la creştetul lor, îumegă cuvintele.. *B :* şi fumegă, *m* preajma lor^. cuvintele. C, *D :* şi fumegă la creştetul lor cuvintele. *E, I, J :* şi-n preajma lor fumegă cuvintele. *F, G:* şi fumegă, la căpătîiul lor^. cuvintele. *H.*

Numărul mare de variante pune în lumină procesul de elaborare deosebit de complicat şi laborios al poeziei *¥elut Somnia.* Dificultatea opțiunii poetului pentru un vers sau altul, pentru un cuvînt sau altul, se reflectă în special în manuscrisul 12 842, fila 77, unde textul prezintă, pe lîngă ştersăturile care înlocuiesc un cuvînt prin altul, şi o serie de versiuni suplimentare ale unor versuri sau cuvinte, notate pe margine. Astfel^ în dreptul versului 6 este notată şi versiunea „pînă-n de rouă porțile aurorii", la care, după cum se vede din succesiunea variantelor,, poetul se va fixa ulterior; pentru versul 18 sînt notate în josul paginii o* multitudine de variante:

„întreb destinul ca orbeții timpul
întreb soarta ea orbii zidul
... locul
... timpul
... lespedea;
... piatra
... golul
... vidul".

în ediția Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, 1971, voL I, varianta *A,.* cu titlul *Continuare,* figurează ca o poezie distinctă (p. 440), fără vreo*, raportare la poezia *¥elut Somnia* (p, 268).

(p.196) IERI

Publicată în *Contimporanul,* anul IX, 1930, nr.. 93 — 94 — 95; p. *2,* datată: „1925".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 51; în ms. *M* — fila 43v

Textul a fost stabilit după ms.. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. *M—B; ms.* 18 922 C.

¥. 1 — în bruma visului palid chip de tăcere *A :.* în negura visului, palid vis de tăcere, *B, C;*

V. 2 — asculţi sîngele cum freamătă amintire *A :* asculţi cum freamătă sîngele. Amintire *B, C;*

¥.5—6 — Sîngele/nu l-ai vrut şi în el ţi-ai sleit totuşi privirea *A :* — Tu sîngele meu nu l-ai vrut/şi-n el ţi-ai sleit totuşi privirea *B, C;*

¥. *7* – asemeni soarelui supt îndelung în toamne *A :* asemeni soarelui tras îndelung în toamne. *B,* C;

¥A0 — .şi întîr.ziezi zăpezile şi umbra acelui an. *A :* şi chemi umbra şi zăpezile acelui an. *B,* C;

V. 12 ca fîntînile izbucneau diminețile *A :* ca fîntînile se nălţau dimineţile, *B,* C ;

V. 16 — Au rămas rari cuvinte de prund *A :* Au rămas rare cuvinte la fund, *B,* C ;

VA8 — din două dureri de şarpe rupt *A :* ca două dureri de şarpe rupt, *B, C;*

¥.21 — de medical asfinţit *A :* de milostiv asfinţit *B, C.*

Poezia figurează în *Antologia literaturii române de avangardă* a lui Saşa Pană, *ed. cit.,* p. 501—502.

(p.197) SIGHIŞOARA

Publicată în *Contimporanul,* X, nr. 96—97—98, ianuarie, 1931, p. 8, cu titlul *Pe trepte.*

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 212, cu titlul *Sighişoara ;* în manuscrisul M, fila 201, cu titlul *Sighişoara.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Varianta din *Contimporanul* prezintă mari diferenţe faţă de textul «definitiv. O reproducem integral:

Turnul vechi din noapte s-a ivit
pe vîrful unde luna se opreşte,
e alb ca spectrul regelui Hamlet
jos zidul cu linii frînte îl ocoleşte.

Pe scările de pasul anilor zdrobite
senin, umbre neînsemnate
s-au strecurat aşa pe aici mereu,
.să păşim pe urmele morţii atît de vădite.

Auzi cum sună pietrele..
Răspund mormintele,,
de ramuri negre beznele atîrnă,.
simte fiorul clipelor pe cari
ornicul de aramă le urneşte.

Asculţi bătaia: trece ca o planetă
care de gîndul nostru se atinge
şi pe capacul anonim se ţintuieşte,,
deasupra noastră mult —
sau sub pasul nostru plăpînd
cu moartea pre moarte călcînd..

Sighişoara e unul dintre cele două „poeme transilvane" scrise de Ion Vinea, pe care le semnalează V. Fanache (vezi şi *Hotare),* într-un articol din *Tribuna* (anul XII, nr. 30 (652),, 24 iulie 1969).

(p.198) RUG

Publicată în *Contimporanul,* anul XI, nr. 99, septembrie 1931, p. 6, cu menţiunea; „Henywenthal".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 56; în manuscrisul M, fila

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Contimporanul—A ; ms. M — *B;* ms. 18 922 — C.

V. 1 — Trecut scurt de flăcări înalte *A :* Trecut de flăcări înalte încins, *B, C;*

¥.3 — 4 – chin lucid te chem din piscul tău aprins,, *A :* chin lucid, din piscul tău aprins/te chem *B, C;*

¥. *5* — răstignit peste abisuri unde *A,, B :* răstignit peste abisul unde *C;*

¥.15 — calcă spre iad paşii tăi plăpînzi, *A :* calcă spre iad pasul tău plăpînd, *B :* calcă speriat pasul tău plăpînd, C;

¥.18-19 — în tăcere au «crescut lebedele/şi cîntecul lor de lumină polară *A :* cînd visul se umple de lebede/în tăcerea lor de lumină polară/ spintecată de chipuri şi de încremeniri, *B;* cînd visul se umple de lebede/în tăcerea lor de lumină polară. *C ;*

¥.28 — că ochii sînt lîncede porturi *A :* că ochii ne sînt lîncede porturi *B, C;*

¥.29 — şi clipele treieră cenuşă. *A :* şi clipele ne treieră cenuşă. *B,* C.

<p.200) REVEDERE

Publicată în *Contimporanul,* nr. 100, octombrie, 1931, p. 21, cu titlul *Roman* şi cu data: „1925".

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deşi titlul *Revedere* figurează Ia *Tabla de materii.*

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 130, cu titlul *Revedere.*

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Contimporanul—A.; ms. M — *B ,*

V. 5 — peste tot locul e deopotrivă departe şi aproape de tine *A :* Peste tot locul e deopotrivă de departe şi de aproape de tine. *B ;*

¥£—9 — Am smuls împleteala cîntecului nostru/care s-a pierdut ca firele unui izvor dezbinat de stînci *A :* — Am smuls împleteala cîntecului nostru care/s-a pierdut »ca firele unui izvor dezbinat de stînci. *B ;*

¥.12 — Am vrut să-mi crească numele, ca o veste înspre tine *A :* Am vrut să-mi crească numele ca o veste către tine. *B ;*

¥.13 — Te-am vrut frumos ca un catart care se depărtează/şi te-am lăsat să pleci. *A :* Te-am vrut frumos ca un catarg care se depărtează şi te-am lăsat să pleci. *B ;*

¥.14 — Te-am regăsit ca o rugăciune a copilăriei/dar gîndurile mele nu mai cred *A :* Te-am regăsit ca o rugăciune din copilărie, dar gîndurile mele nu mai cred. *B.*

Versiunea din *Contimporanul,* cu titlul *Roman,* figurează, în *Antologia literaturii .române de avangardă, a,* lui Saşa Pană, *ed. cit.,* p. 502 — 503.

(p.201) CHEI

Publicată în *Reporter,* anul I, nr. 1, 6 dec. 1933, p, 2, cu titlul *Apa nopţilor.* Republicată în *¥iaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 10 (octombrie), p. 25, cu titlul *Chei.;* în *Revista Fundaţiilor regale,* XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 296, cu titlul *Fastei marin,.* într-un grupaj de „Patru poeme vechi".

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 41, cu titlul *Chei;* în manuscrisul 12 842, filele 103-107, cu acelaşi titlu (un text, autograf cu cerneală verde, fila 107, şi patru copii dactilo,,toate identice);. în manuscrisul M, fila 31, cu titlul autograf *Chei.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Reporter—A ; ms. 12 842 — *B; Viaţa românească —C ; Revista Fundaţiilor-!) ;* ms. *M — E;* ms. 18 922 —*F.*

V. 2 — din umbre se aleg păunii cu aripi de vînt, *A, D, E, F :* din umbră se aleg păunii cu aripi de vînt, *B,. C ;*

V. 4 — Cum s-a ivit de nicăieri în loc *A, D, E, F:* cum s-a ivit de nicăieri în locul *B, C;*

V. 5 – unde s-au limpezit şi au rămas furtunile *A :* unde s-au limpezit şi au zăcut furtunile *B, C :* unde s-au limpezit şi au stătut furtunile — *D, E, F;*

V. 6 – corabia-fantomă sub fulgerul ei mort *A, D;* corabia-fantomă cp fulgerul ei mort *B, C, E, F;*

V.10 — stînci pasc sub veghe lîngă farul orb *A :* Stîncile pasc sub veghe lîngă farul orb *B :* Stîncile pasc sub veghea farului orb,. C ; De farul orb stîncile păstorite *D, E, F;.*

VAI — liniştile visează fanfare lungi de apă *A :* liniştile visează talazuri lungi de sunet, *B, C :* pasc liniştile ce visează fanfare lungi de undă. *D, E, F;*

V.12 — Pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar sunetele. *A, D, E, F.»* pe scările de mătasă s-au prăfuit lunar lumile *B :* pe treptele de mătasă s-au prăfuit lunar C:

VA3 — E somnul lanţurilor roşii prin stingerea vremurilor, *A, D, E,F* E somnul lanţurilor roşii prin stingerea vremilor, *B, C;*

¥.14 — aici. E toamna pietrelor în podgoria brumelor, *A :* e toamna pietrelor în podgoria beznelor, *B, C, D, E, F;*

V.18 — de-aci au pornit sicriele *A, D, E, F:* de-aici au pornit sicriele *B, C.*

„*Chei* este poemul simbolic al peisajului de după destrămare. La imaginarul «chei», locul de oprire, de stagnare a vieţii, se petrece consumarea, finală a descompunerii. Din acest loc abstract, vor porni sicriele la judecata din urmă" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 96)..

Publicată în *Reporter,* anul III, nr. 86—88, 25 decembrie 1935, •cu titlul *Margini *> anno 1918.* Republicată în *Viața românească,* anul XXX, nr. 7 (iulie), 1938, p. 6, cu titlul *Elegie,* într-un grupaj de şase poezii, cu mențiunea: „Din *Ora fintînilor".*

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 52, cu titlul *In memoriam ;* în manuscrisul 12 842, filele 51—57, cu titlul *In memoriam* (două texte autografe şi patru copii dactilo, toate identice); în manuscrisul M, ifila 44, cu titlul *In memoriam.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Reporter—A :; Viața românească — B; ms. 12 842 — C; ms. *M — D;* :ms.- 18922-5.

V. 3 – se istoveşte de-a lungul orelor *A :* se istovesc de-a lungul orelor *B, C, D :* ne istovesc de-a lungul orelor *E ;*

V. 4 — cum oglinzile sorb din gol veşnicia *A, B, C :* ca oglinzi ce răsfrîng veciile. *D, E ;*

V.7 — peste somnul cel fără suspin *A, D, E ;* peste somnul fără suspin *B, C ;*

W. 9 — peste fruntea ca un răspuns lespezii *A, B:* peste fruntea din umbra lespezii, *C, D, E;*

V. 10—11 — peste cearcănele de os în care au secat apele vii, albastre. *A, B:* peste cearcănele de os în care/au secat apele vii, albastre. *C, D,E;*

¥.12 — Aici te cheamă din zădărnicie gîndul *A :* Aici te cheamă de nicăirea gîndul, *B, C:* Aci ne cheamă de nicăierea gîndul, *D, E ;*

'*¥.15* — din tot ce ai fost vino într-un freamăt *A, B, C :* din tot ce-ai fost, vino iar ;într-un freamăt *D, E;*

•*V.17* — Pentru setea fără de lut şi apă *A :* pentru setea fără de rouă *B:* Pentru plînsul fără de rouă *C, D, E;*

¥.21 — Din palide legănări fără foc *A :* Din palide legănări fără stea *B, C ;* Din palide legănări fără stele *D, E ;*

¥.22 — Singur visul îți cunoaşte ivirea, *A, B, C :* numai visul ți-alege ivirea, *D, E;*

¥.24 — ce noaptea dintre noi^o sporeşte. *A, C :* de care noaptea dintre noi sporeşte. *B., D, E.*

Publicată în *Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ianuarie 1937, p. 2, cu titlul *Regie 1915,* într-un grupaj de cinci poeme cu mențiunea: „Din *Ora fintînilor".*

Figurează în manuscrisul definitiv 18 922, fila 83, cu titlul *Tălmăcire ;* în manuscrisul 11 783, fila 5, fără titlu (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 75, cu titlul *Tălmăcire.*

Textul a fost reprodus după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 11 783-4; *Reporter—B;* ms. M-C; ms. 18 922-*D.*

¥. 1 — Ce face Dumnezeu cu pădurile şi apele? *A, B :* Ce face Dumnezeu cu atîtea păduri şi ape? C, *D ;*

¥. 2 — Astăzi ca de obicei vrea să vină seara *A :* Astăzi ca de obicei vrea să vie seara, *B :* Astăzi ca de obicei vrea să aducă seara, C, *D ;*

¥. 3 – seara care şovăie ca un fum în biserică, *A, C, D :* seara care şovăie ca tămîia în biserică, *B ;*

V, 4 — seara care-şi trimite miresmele înainte, *A, C, D :* seara care-şi trimite îngerii înainte, *B;*

¥,5—6 — seara care filfiie în cimitire sus/pentru cei care mor de bună voie. *A :* seara care filfiie în cimitirele de sus pentru cei ce mor de bună voie. *B :* seara care şovăie în cimitire sus/pentru cei ce mor de bună voie. *C, D ;*

¥. 7 — Ce face Dumnezeu cu atîtea clopote? *A, C, D :* Ce face Dumnezeu cu clopotele ?/ce dumnezeu face? *B;*

¥. 9 — prin cîmpie sunetul îmbracă miresmele, *A, C, D :* prin cîmpie sunetele fugăresc miresmele *B;*

¥.10 — cirezile trimit un muget trist, *A, C, D :* turmele alungesc un muget trist *B;*

VAI — de sute de ani reîncep tălăngile cîntecul învechit. *A:* de sute de ani reîncep tălăngile cîntecul ruginit. *B :* de mii de ani se tînguie tălăngile. *C, D;*

¥.12 — e foarte lin şi foarte trist pentru toate sufletele *A :* E foarte lin pentru toate sufletele. *B, C, D;*

<¥A3 – Şi Dumnezeu dă voie stelelor şi drumu' lunii *A :* Şi Dumnezeu dă voie stelelor şi dă drumu lunii *B :* Pe urmă dă voie stelelor, dă drumul lunii *C, D;*

V.14 — Doamne de cînd faci acelaşi lucru *A :* Doamne, de cînd faci tot acelaşi lucru... *B ;* iar pe pămînt cîntă oamenii, broaştele, cîinii. *C, D.*

Sergiu Sălăgean consideră poezia *Tălmăcire* un „poem cențial" pentru ciclul *Ora fintînilor,* un poem care „adună liniile de forță" ale ciclului. „Ca şi în *Rugă,* este căutată armonia, pe care absolutul o îngăduie numai asociată unei insuficiențe dătătoare de tristețe. [...] Precum în cazul *transcendentului care coboară* al lui Blaga, la Vinea nu întîlnim propensiunea spre absolut a omului, ci invocarea acestuia" *(op. cit.,* p. 100).

(p.204) TON

Publicată în *Reporter,* anul V, nr. 1, 1 ian. 1937, p. 2, într-un grupaj de cinci poeme sub genericul „Din *Ora fintînilor".*

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 150, cu titlul *Ton ;* în manuscrisul 11 783, fila 6, fără titlu (text autograf); în manuscrisul 12 841, fila 32, cu titlul *Impresii* (text autograf); în manuscrisul *M,* fila 137, cu titlul *Ton* (titlu autograf).

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms.12 841—4;ms. 11 783—5 ; *Reporter—C ;* ms. *M—D* ; ms. 18 922—5.

V. 1 — Iată ceasul miresmelor *A :* Iată ora miresmelor, 5, C, *D, E ;*

V. 2 — ceasul ierburilor arse *A :* ora ierburilor arse. 5, C, *D, E ;*

V. 4 — toate florile-soarelui sînt întoarse. *A :* toată floarea-soarelui e întoarsă. 5, *C, D, E ;*

V.8 – drumurile intru-n foc *A ;* drumurile intră-n foc 5, C; drumurile într-un foc *D, E;*

V. 9 – vîntul de mărăcini se agață. *A :* vîntul în mărăcini se-agață. 5^ C, *D, E;*

V.ll — trece larg ca o lumină *A ;* trece rar ca o lumină 5, C, *D, E ;*

V.17—20 — Cine s-a gîndit/clopotul atît de sus s-atîrne/floarea care cîntă-n infinit/dintr-un adăpost de bîrne. *A :* într-un piept de bîrne/cine s-a gîndit/clopotul să-1 atîrne/floare care urlă a pustiu. 5 : într-un piept de bîrne/al cui cuget viu/s-a jertfit s-atîrne/să strige-n pustiu.,.. C : într-un piept de bîrne/cine s-a gîndit, de viu/sus clopotul să-1 atîrne,/inimă ce cîntă a pustiu? *D, E.*

i

Manuscrisul 11 783 reflectă momentul înlocuirii cuvîntului „ceas" prin cuvîntul „oră" în versurile 1 şi 2 (textul, scris cu cerneală albastră, este corectat cu cerneală verde).

In manuscrisul M apare consemnat şi un alt titlu al poeziei, neînregistrat de nici o variantă: *Iată ora miresmelor.* Acesta a fost dactilografiat odată cu textul, apoi a fost şters, fiind înlocuit cu titlul *Ton,* scris cu creionul.

în poemul *Ton* — observă Sergiu Sălăgean — „vizualitatea creează unul din peisajele abstracte, ce semnifică aici idealul vieții plenare, de care poetul se arată însetat, viață ce include iubirea dintre bărbat şi femeie, puritatea şi echilibrul armoniei cu oamenii şi universul. Memoria încearcă neîncetat să scoată acest ideal de sub ruinele trecutului. Nu se mai regăsesc decît fragmente" *(op. cit.,* p. 129).

(P-205) RUGUL NOPȚII VEŞNICE

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 2 (februarie), p. 4, într-un grupaj de trei poezii, cu o notă la subsol: „Din volumul *Ora fintînilor* (1915—1925) care va apărea la Editura Fundațiilor regale".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 214; în manuscrisul 12 842, fila 18. (text autograf); în manuscrisul M, fila 203.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Viața românească —A ; ms. 12 842 — 5; ms. *M—C;* ms. 18 922— *D.*

V. 2 — ce gînd zbat flăcările-i în inelul somnului? *A, C, D ;* Ce gînd zbate flacăra-i roşie în inelul somnului 5 ;

• *V. 8* — Pe valsurile albastre ale miresmelor *A,* 5 :Pe valurile albastre ale miresmelor C, *D;*

V. 9 - roşie navă din goluri fără poveste *A,* 5, C ; roşie navă din golul fără poveste *D;*

V.ll — (mi-ai spus): Rugul Nopții Veşnice, *A,* 5; (mi-ai şoptit) - rugul nopții veşnice. C, *D ;*

VA9 - pierdute-n văzduhul lui fără do margini. *(A,B* .-pierdute-n văzduhul fără de margini.) *C, D ;*

V.20 — Zborul lui ca un catart creşte în amețitele paragini. *A, B, C ;* Zborul lui ca un catarg creşte în paragini. *D;*

V.21 - Unde alunecă tacită lui vuitoare? *A, B:* - Unde alunecă tacita lui viitoare ? C, *D ;*

V.24 — ca de învierea lui care mistuie lumile. *A :* ca de ivirea lui care mistuie lucrurile. *B:* ca de ivirea lui care mistuie lumile. C, *D;*

V'.26 — cari îl văd, cari îl cheamă de mult. *A :* cari îl văd, cari-1 aşteaptă de mult. *B :* cari îl simt, cari îl cheamă de mult. *C, D ;*

V.27 - Din fulgerul tău o clipă opreşte-te *A, C, D :* Din fulgerul tău, stai o clipă, opreşte-te *B;*

V.28 - (ai strigat şi ţi s-au stins palidele pleoape) *A :* (ai strigat şi ţi s-au închis palidele pleoape). *B, C, D.*

Variantele poeziei reflectă şi o indecizie în ceea ce priveşte împărţirea versurilor în strofe.

p.207) PASĂREA DE AUR

(După o baladă rusă)

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 2 (februarie), p. *5 — 6,* cu titlul *Pasărea măiastră* şi cu subtitlul „După o baladă rusă", într-un grupaj de poeme cu menţiunea: „Din volumul *Ora fîntînilor* (1915—1925) care va apărea în Editura Fundaţiilor regale".

Nu s-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul *Pasărea de aur* figurează la *Tabla de materii.*

Figurează în manuscrisul M, fila 199, cu titlul *Pasărea de aur* şi cu subtitlul: „(După o baladă rusă)".

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Viaţa românească —A ; ms. *M — B.*

V, 8 — toată noaptea o vor străbate *A :* noaptea toată o vor străbate *B ;*

V.17 — tras de palida mînă pe întuneric *A* ; tras de palida mînă de întuneric *B ;*

V.22 — cu ghearele înstelate cu aripi din astă-noapte *A :* cu ghearele înstelate, cu aripi de miez de noapte, *B ;*

V.23 — toată calea ne-a cîntat de pe catart *A :* toată calea ne-a cîntat de pe catarg *B;*

y,35 — ai să visezi altfel în fiecare noapte. *A :* Ai să visezi alt vis mereu în fiecare noapte. *B.*

Textul din manuscrisul M surprinde momentul schimbării titlului poeziei, căci cuvîntul „măiastră", din titlu, apare şters iar deasupra sînt scrise cu creionul cuvintele: „de aur".

Motivul „păsării de aur" dintr-o baladă rusă — observă Simion Mioc — „e un prilej de de-realizare, de înfiripare a unui vis al înălţării spre alte sfere decît cele terestre. Pista de lansare spre aceste lumi ale închipuirii e un crepuscul de sinestezii, în care beţia miresmelor crinilor produce un extaz al dematerializării treptate (fiinţe, umbre, suflete) într-o călătorie pe marea cerului, sub fîlfîirea şi cîntecul păsării de aur. [...] Motivul a fost reţinut de I. Vinea pentru că plonjează în cele din urmă într-un esec"*(op. cit.,* p. 154-155).

(P-209) EZITĂRI

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 5, într-un grupaj de şase poezii, cu menţiunea: „Din *Ora fîntînilor".*

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, file 116.

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Viaţa românească —A ; ms. 18 922 — *B.*

V.3 — nedesluşit căinţe gem între zi şi noapte *A ;* nedesluşit căinţe gem între vis şi noapte *B;*

VA — Ursitori la lucru şoptesc din uşă-n uşă. *A :* şi ursitori la lucru şoptesc din uşă-n uşă. *B.*

Ov. S. Crohmălniceanu distinge în această poezie „accente argheziene", iar Emil Mânu o consideră un model de artă parnasiană: „Reproşul adresat iubitei, într-un poem aşa de parnasian, dar în acelaşi timp aşa de muzical introspectiv ca cel intitulat *Ezitări* (1938), ne relevă un Ion Vinea preocupat de travaliu prozodic, depăşind faza de carnet liric discontinuu şi de dicteu" *(Parnasianismul,* în *Tribuna,* anul XII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 5).

(P-210) SOARTĂ

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXX, 1938, nr. 7 (iulie), p. 7, cu titlul *Soarta,* făcînd parte dintr-un grupaj de şase poezii cu menţiunea: „Din *Ora fîntînilor".*

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 178, cu titlul *Soartă ;* în manuscrisul 16 562, fila 6, cu titlul *Soartă* (text autograf); în manuscrisul M, fila 161, cu titlul *Soartă.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE,

Viața românească —*A* ; ms. 16 562 — 5; ms. *M – C;*ms. 18 922 — D.

V. 7 — cu stol sălbatec de cuvinte ai străbătut piața ... *A,* 5 : cu stol sălbatic de cuvinte ai năpustit piața ... *C, D ;*

VAI — fugar, sub victoria indiferentă a nimănui ... *A,* 5 : fugar, sub victoria indiferentă a nimănuia ... C, *D;*

V.12 — Nopțile doar îți boltesc arcul vast al Exilului. *A,C,D:* Nopțile doar îți boltesc arcul greu al Exilului. *B.*

(p.211) CLOPOTULSCUFUNDAT

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. ÎO (octombrie), p. 22, cu titlul *Semn.*

Este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 210, cu titlul *Clopotul scufundat ;* în manuscrisul M, fila 197, cu titlul *Clopotul scufundat.*

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Viața românească —*A ;* ms. *M – B;* ms. 18 922 — C.

V.3 – singura care pogoară-n zbor întors *A, B :* singura care coboară în zbor întors C;

V.19 — ce legendă-n lacrima ta sună spart, *A :* ce legendă în lacrima ta sună spart, *B, C.*

„Sunetul de clopot — notează Simion Mioc pe marginea poeziei *Clopotul scufundat* — poate întrupa nu numai ora înfrîngerii, ca în atîtea poezii, ci şi rîvnita esență a poeziei. Ca şi la Ion Barbu, miracolul, taina cîntecului este undeva în adîncuri şi este atinsă doar într-un « zbor invers » (de adîncire) spre «nadirul latent» *(op. cit.,* p. 176).

(p.212) DIN URMĂ

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 12 (decembrie), p. 4.

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor.

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 4; în manuscrisul 12 842, filele 40 — 50> în şapte copii dactilo şi patru texte autografe scrise cu cerneală neagră.

Textele autografe (filele 47 — 50) sînt identice între ele; de asemenea textele dactilo (filele 40 — 46) sînt identice între ele, cu observația că textul de la fila 40 are o punctuație mai fermă decît celelalte, notată cu creionul după dactilografiere; în manuscrisul 12 843, fila 8 (text autograf, cu mențiunea; „Viața rom., 1938".

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Viața românească —*A ;* ms. 12 842 (filele 47 — 30) — *B ;* ms. 12 842 (filele 40-46) - C ; ms. 12 843-5; ras.. *M—E.*

V.3 – Unde sînt stelele palidei nopți *A,* 5, *C, D:* Unde sînt stelele dalbei nopți *E ;*

V. 6 – de ce s-au stins fără urmă fîntînile, *A,* 5 ; s-au stins fără urmă fîntînile C, 5, *E;*

V. 9 — Smulsă de vînt, purtată de întuneric, *A, B, C, E.* De vînturi smulsă, de-ntuneric dusă *D ;*

VAO — flacără stearpă, care ți-a fost rostul? *A, B, C, E :* văpaie stearpă, care ți-a fost rostul ? *D ;*

V.ll — Unde-i tăcerea, unde ți-e exilul *A, B,* C, *E :* Tăcerea unde-i, unde ți-e exilul *D.*

Din urmă este una dintre frumoasele poeme ale declinului şi sterilicții. Mişcarea universului de imagini e descendentă, sugerînd acea jale de salcie plîngătoare despre care vorbea G. Călinescu: fîntînile se sting, gîndurile se istovesc, ecourile se pierd odată cu stelele palidei nopți. Poetul însuşi se simte pustiu şi stins ca o „flacără stearpă".

(p.213) FINAL

Publicată în *Viața românească,* anul XXX, 1938, nr. 12 (decembrie) p. 5.

Poezia este cuprinsă în manuscrisul 18 922, fila 25; în manuscrisul 12 842, filele 49 şi 94 (două texte autografe identice) ; în manuscrisul M, fila 13.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Viața românească—A ; ms. 12 842 — 5; ms M – C ; ms. 18 922 — 5.

V.9 — A rămas de ieri un cuvînt: a fost. *A, C, D : A* rămas de ieri un cuvînt: am fost. 5.

O frumoasă poezie care exprimă starea de linişte interioară., îndelung visată de poet. Au rămas în urmă zbuciumul, lupta, chinul, şi în sufletul poetului s-a aşternut liniştea, acea linişte pură şi absolută spre care aspira şi Blaga.

Poezia respiră aceeaşi atmosferă diafană, de echilibru înfiorat, ca şi *Ora fîntînilor*. „Ora palidă" cînd se limpezesc tăcerile e tot o „oră de linişti stelare" ce cheamă tainele creaţiei. La fel ca în *Ora fîntînilor* emoţia e intelectualizată, estompată, imaginile curg hieratic şi parcă impersonal.

(p.214) ADAGIO

Publicată în *Viaţa românească,* anul XXXI, 1939, nr. 4 (aprilie), p. 4, cu titlul *Umbre.*

Poezia figurează în manuscrisul 18 922, fila 46 ; în manuscrisul 12 842. filele 87—93; în manuscrisul M, fila 37. In manuscrisul 12 842 sînt cuprinse trei texte autografe (filele 91—93) şi patru copii dactilo (filele 87—90), toate identice.

Textul a fost stabilit după manuscrisul 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842—*A ; Viaţa românească— B;* ms. M—C ; ms. 18 922—*D„*

V. 3 – lipseşte în A : Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele.*B, C, D ;*

V. 9 — lipseşte în A : Cum le plîng, lung cum plîng clopote. *B .:* Cum le plîng de-ndelung clopotele. C, *D;*

V.16 — Marş funerar amurgit bacantelor moarte *A, B :* Marş funebru în amurg închinat bacantelor moarte, C, *D;*

V.20 — Glas sepulhral de orchestre finale *A, B :* Glas sepulcral de alămuri finale, C, *D ;*

V.23 — lipseşte în A : Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele. *B, C,* IX

Tema bacoviană a marşului funebru cîntat în amurg este tratată de Vinea mai modern, într-un stil uşor ironic, saturat de neologisme. Nu lipsesc efectele sonore, în genul „armoniilor imitative" ale lui Macedonski: „rostogolind pe treptele ude şipote, ropote" sau „glorii de dolii pe urma uitatelor urne şi ore".

Simion Mioc observă pe marginea acestei poezii: „Un *Adagio* funerar, cu versuri sonore, cu rime interioare, intonează Vinea pe sugestia laitmotivului villonesc: « Mais ou sont Ies neiges d'antan?», dar în varianta românească primează sensurile thanatice: «Unde sînt Umbrele? Lung le plîng clopotele» *(op. cit.,* p. 205—206).

(p.216) PROROCUL

Publicată în *Revista Fundaţiilor regale,* anul XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 297, cu titlul *Prorocul,* într-un grupaj intitulat „Patru poeme vechi".

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 184, cu titlul *Proroc ;* în manuscrisul 12 842, filele 19—24, cu titlul *Prorocul* (patru copii dactilo şi două texte autografe, toate identice); în manuscrisul M, fila 167, cu titlul autograf *Prorocul.*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922. Ne-am oprit la titlul *Prorocul,* deoarece acesta apare în majoritatea manuscriselor, iar în hianuscrisul M este autograf.

VARIANTE

Revista Fundaţiilcr—A; ms. 12 842—*B*•; ms. M - C ; ms. 18 922—*D.*

VA — De-aici îl duce drumul drept în tăcere, *A :* de-aci-1 duce drumul drept în tăcere *B :* De-aici îl duce drumul în tăcere, *C, D ;*

V.3 — zboruri pierdute în nopţile-i profunde *A, C, D:* păsări pierdute-n nopţile-i profunde *B ;*

V.8 — vicleni şi duri: soarta-i nemilostivă. *A :* vicleni şi duri: soarta e nemilostivă. *B, C, D.*

(p.217) RUGĂ

Publicată în *Revista Fundaţiilor regale,* an XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 299, cu titlul *Psalm,* în grupajul amintit mai sus. Republicată în *Viaţa românească,* anul XVII, nr. 3, martie, 1964, p. 41, cu titlul *Luptă* şi data: „1941".

Lipseşte din manuscrisul definitiv 18 922, dar la *Tabla de materii* figurează titlul *Rugă.*

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 5, cu titlul *Rugă* (text autograf); în manuscrisul 12 843, fila 8, cu titlul *Rugă* (text autograf) ; în manuscrisul M, fila 3, cu titlul autograf *Rugă.*

Textul a fost stabilit după ms. M.

VARIANTE

Revista Fundaţiilor—A ; ms. 16 562—*B ;* ms. 12 843— C; *Viaţa românească—D ;* ms. *M — E.*

V.. 1 – Doamne, tu eşti cel din urmă gînd, *A, B, E :* Ţu eşti cel din urmă gînd, C; Doamnă, tu eşti cel din urmă gînd, *D ;*

V. 9 — Doamne, mergi înaintea mea, *A, B, E:* Mergi înaintea mea, *C:* Doamnă, mergi înaintea mea, *D;*

VAI – Voi sparge prin beznă *(A:* bezne) cărarea grea *A, B, D, E:* Voi sparge prin beznă cărarea cea grea C;

VA2 — pas cu pas; ca un viteaz, ca un drumeț, ca un tîlhar, *A, B, C, E:* pas cu pas, ca un drumeț, ca un tîlhar, *D;*

V.15—16 — pînă la capăt... De un cîntec noaptea va fi deplină./Căile tale toate duc în lumină, *A, B:* pînă la capăt./De un cîntec noaptea va fi plină./Căile tale toate duc în lumină. C: pînă la capăt. De un cîntec noaptea va fi plină./Căile tale toate duc în lumină. *D, E.*

Ca şi în cazul altor poezii ale lui Ion Vinea, o variantă a poeziei *Rugă* a fost interpretată ca poezie distincta: e vorba de varianta din *Viața românească,* 1964, cu tilul *Luptă,* care figurează în ediția Ion Vinea, *Opere,* voi. I, Editura Dacia, 1971, la p. 441, paralel cu poezia *Rugă* care este inclusă în aceeaşi ediție la p. 283. Singura modificare mai importantă în textul acestei poezii este oscilația în legătură cu apelativul „Doamne" din versurile 1 şi 9 care a fost înlocuit cu mai laicul „Doamnă" (la fel ca în poezia *Septembrie)* sau înlăturat.

(P-218) UNUL

Publicată în *Revista Fundațiilor regale,* anul XI, nr. 11, noiembrie, 1944, p. 298, în grupajul amintit mai sus.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 27; în manuscrisul M—fila 15.

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Revista Fundațiilor — A; ms. *M — B;* ms. 18 922 — C.

VA — S-a depărtat apoi în singurarea *lui, A:* S-a depărtat apoi în singurătatea lui, *B,* C. -

Unul face parte dintre puținele poeme de inspirație metafizică ale lui Vinea, alături de *Sfînt, Schivnic, Culmi, La Stea, Una,* poeme ce par să emane din atmosfera gîndirismului, dar şi, mai general, din cea a expresionismului german. Sînt de fapt dintre poeziile mai puțin specifice stilului lui Vinea, mai aproape de stilul liricii blagiene. în finalul poemului se recunosc totuşi cîteva simboluri particulare: *clopotele în amurg, turmele* şi *navele.*

(p.219) MANENT VETERIS...

Publicată în *Steaua,* anul XV, nr. 30 (170), martie, 1964, p. 10-11, purtînd data: „1935".

Lipseşte din manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii.*

Textul a fost stabilit după periodic.

(p.220) SUNET

Publicată în *Orizont,* anul I, 1964, nr. 4, aprilie, p. 19.

Figurează în manuscrisul 18 922, fila 67; în manuscrisul M, fila 59.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Poezia a fost trimisa de Vinea pe o carte poştală prietenei sale, scriitoarea Henriette Yvonne Stahl în seara de 31 decembrie 1944, dupa ce cu o zi înainte cei doi luaseră hotărîrea de a şe despărți. Pe cartea poştală se află data: „Revelion 1945", precum şi o mențiune care indică apartenența poeziei la ciclul *Exil:* „din *Exil,* de Ion Vinea" (documentul se află în arhiva scriitoarei Henriette Yvonne Stahl).

POSTUME

(p.223) VIGIE

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 20; în manuscrisul M, fila 7.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922^

Publicată prima oara în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p.10.

(p.224) RĂTĂCIRE

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipseşte din acest manuscris. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 8.

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 11.

(p.225) IVIRE

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 22; în manuscrisul M, fila 10; în manuscrisul 12 843, fila 10 (text autograf); în manuscrisul 12 842, filele 25—27 (un text autograf şi două copii dactilo, identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 13.

VAR IANTE

Ms. 12 842-4; ms. 12 843-5; ms. M - C ; ms. 18 922-5.

V.13 — înalţă cîntul, în trecere *A,* 5 : limpezeşte cîntul în trecere. C, *D.*

(p.226) SOLITUDO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 23; în manuscrisul M, fila 11, cu titlul *Solitudo,* autograf, şi pe o filă disparată de manuscris provenită din arhiva Henriettei Yvonne Stahl, cu titlul *Lagăr*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967> p, 1-J.

Pe Ion Vinea îl obsedează o imagine a umbrelor umane, care plutesc lunatice ca în *Infernul* lui Dante, ispăşind un păcat, o greşeală, un eşec.

(p.227) SUSPIN

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 24; în manuscrisul M, fila 12.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967; p. 15.

VARIANTE

Ms. M - 4 ; ms. 18 922-5.

V.3 — Să pot privi napoi formele mele grele, *A :* să pot privi napoi urmele mele grele, 5.

(p.228) LA STEA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 33; în manuscrisul M, fila 20; în manuscrisul 12 841, fila 25 (text autograf); în manuscrisul 12 842, filele 95—96 (un text autograf, pe filă 96, şi o copie dactilo, pe fila 95, identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor, 1967,* p. 23.

(p.229) UNA.

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 35; în manuscrisul M, fila 22 (titlu autograf).

• Textul a fost stabilit după ms, 18 922. ,

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 25.

VARIANTE

în manuscrisele M şi 18 922 apar următoarele modificări: în v. *5:* „de mîinile palide, reci, ale zorilor > de-ale' zorilor mîini reci şi palide"; în v. 11: „pînă departe. > pînă departe, pînă-n poveste. > pînă departe, pînă-n poveste, oglindă-ne."

O poezie de rezonanţă blagiană, înrudită cu *La Stea* şi alte poeme ale nopţii. în ultima strofă mai ales se întîlnesc cunoscutele metafore blagiene: „zodiile", „tăcerea" şi, în variantă; „povestea".

(p.230) ADAOS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 54; în manuscrisul M, fila 45.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 58.

VARIANTE

Ms. *M-A* ; ms. 18 922-5.

V.12 — care-nlumină vechile-mi răni. *A :* care-nlumină vechile răni. *B.*

(p.231) VOCULA

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipseşte din corpusul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 165.

Textul a fost stabilit după ms. 12 842.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 275.

(p.232) PARAGINĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 55; în manuscrisul M, fila 46 (titlu autograf şi corectări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 59.

Vechea temă elegiacă, de origine preromantică, a cimitirului în paragină e asociată aici cu motivul declinului individual, atît de specific liricii lui Vinea. Cuvintele-cheie din suita de imagini creată de poet sugerează

toate aceeaşi stare de declin şi degenerare; *paragină, putred, amar, lacrimi, mlaştini, lînced, rugină, clopote, cruci,, iască, praf*

(p.234) RECESSUS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 58, cu dedicaţia: „lui Al. Rosetti"; în manuscrisul 12 842, filele 131—137 (şapte texte dactilo; titlul *Recessus,* scris cu creionul, apare numai pe filele 131 şi 137; celelalte texte nu au titlu; lipseşte dedicaţia); în manuscrisul M, fila 49, cu aceeaşi dedicaţie ca în manuscrisul definitiv.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 66—67.

Manuscrisul 12 842 pune în lumină un moment din procesul de creaţie al poeziei şi anume oscilaţia poetului în privinţa finalului. Astfel, în textul din filele 131—134 lipsesc versul 28, precum şi strofa finală (v. 29—32). Poezia se încheia cu reluarea strofei întîi (v. 1—7). Dar se vede că poetul n-a fost satisfăcut de această soluţie estetică a repetiţiei — care de altfel nu-i caracterizează tehnica artistică — şi a şters cu cerneală roşie strofa reluată.

Filele următoare, 135 şi 136, cuprind două texte identice care reprezintă dactilografierea textului anterior, cu modificările respective, încît versul ultim al poeziei este: „vis viu să-şi mintă privirile" (v. 27).

în sfîrşit, fila 137 consemnează varianta definitivă a poeziei, identică cu aceea din manuscrisul definitiv. Strofa a doua (v. 8—11), care a fost se pare omisă la dactilografiere, este scrisă Cu creionul, curat, pe margine, şi introdusă ia locul ei.

VARIANTE

Ms. 12 842, fila 137-4 ; ms. *M-B* ; ms. 18 922-C.

V.27 — vis viu să-şi mintă privirile *A, C :* vis viu să-mi mintă privirile *B.*

Sergiu Sălăgean analizează pe larg poezia:

„*Recessus* (în latină « recedere » înseamnă a merge «înapoi», dar şi « a se despărţi », ambele sensuri simbolizînd conţinutul poemului) este construit muzical, în formă de sonată. Temele principale se enunţă, apoi se reiau şi se dezvoltă cu variaţiuni, ducînd la *coda* ce exprimă concluzia.

Prima strofă enunţă temele: *a morţii* (deşertul) şi a *amintirii,* a *memoriei* care i se împotriveşte:

Printre osemintele deşertului
caut somnul, ruga şi uitarea.

Gîndul mi-e plin de ce-a fost
cum e marea de corăbii, catargul de oboseala păsărilor.

Apoi, temele se reiau, cu variațiuni:

Somn printre osemintele deșertului,
albastră e-n minte amintirea mării,
sub gene: lumina inversă a zorilor.

Prima temă este acum dezvoltată, aducînd, ca elemente noi'ale devenirii, timpul și singurătatea:

Aud prin sita soarelui
cum sec se cerne timpul și nisipul.
Prin dună răsăriți:-cu trudă
ghimpii rari leagă singurătatea.

Și iată acum dezvoltarea temei a doua, care precizează interioritatea fluidă a împotrivirii memoriei:

Ce limpezi paginile timpului
în spațiul lăuntric răsfoite
în care au murit cuvintele ...

In sfîrșit, sinteza celor două contrarii, dar ridicată cu o treaptă mai sus a abstracțiunii, căci, dacă marea căpăta anterior atributele vieții, ale principiului creator pe care îi simbolizează, atunci «incestul» se rezolvă fără păcat în lumea ideilor unde principiul generator este cel ce zămislește și prin care se zămislește:

Mi-ai stat vedenie în raze,
rîs clamat pe goana talazurilor,
trup de aur vechi, îndelung marea
• mamă ți-a fost și amantă.

Este posibilă în acest poem și o sugestie mitică, știut fiind că în reprezentările mitice mama se identifica cu fiica sau fiul, cum se întîmplă, de pildă, în cultuleleusinic al Demetrei și Persefonei" *(op. cit.,* p. 97—99).

(p.236) NOI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 66; în manuscrisul M, fila 58 (titlu autograf și corectări autografe).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 80.

(p.237) CEAS RĂU

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipsește din cuprinsul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 60 ; în manuscrisul 12 842, filele 28—30 (un text autograf și doua copii dactilo, identice).
Textul a fost stabilit după ms. *M.*

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 82.

(p.238) ÎNCHEIERI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 71; în manuscrisul M, fila 62.
Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima cară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p.85.

(p.239) MEANDRE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 73; în manuscrisul M, fila 64.
Textul a fost stabilit după ms. 18 922.
Cele trei strofe care alcătuiesc poezia *Meandre* au făcut parte inițial dintr-o variantă a poeziei *Dor vechi* (v. nota la poezia *Dor vechi,* în secțiunea antumelor, p .434).

VARIANTE

Ms, *M-A* / ms. 18 922-*B,*

VA — uride-ți sînt semenii, unde-ți sînt frații,^ : unde-mi sînt semenii, unde-mi sînt îngerii, *B ;*
V.5 – cînd lanțurile cîntă la gleznele lor grele ? *A :* cînd veacurile cîntă la porțile lor grele? *Bl*

(p,240) MOMENT

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 74; în manuscrisul M, fila 65.
Textul a fost stabilit după ms, 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor, 1967,* p.87

, V-ARIANTE

Ms. *M—A ;* ms. 18 922-5. ' ₅

VA — isonul i s-a pierdut *A ;* isonul i s-a rostogolit *B.*

(P.241) MORT-SEZON

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 79; în manuscrisul 11 783, fila 37 (text autograf); în manuscrisul M, fila 70.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua,* nr. 11, noiembrie, 1964, p. 40-42.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

V. 1 — 3 — Casa cu trei încăperi e de închiriat/spun *biletele* colorate *A : Vila,* cu trepte trei în prag,/vila e de-nchiriat/spun biletele colorate *B, C;*

V.7 — Peretele tencuiala îşi pierde *A :* peretele fardul şi-1 pierde, *B, C ;*

VAO — cînd şi-au crezut venind că e pe viaţa toată. *A ;* cînd au crezut venind că-s pe viaţa toată. *B, C ;*

V.13 — ziua aripa îşi prăfuie în această secetă, *A :* ziua aripa-şi prăfuie în această secetă, *B, C;*

VA4 — aci amurgul o fanfară de alămuri *A :* aci amurgul e o fanfară de alămuri *B, C;*

V.20 — adorm painjenii ca într-un giulgiu anume. *A :* adorm păianjenii ca-ntr-un linţol anume. 5, C;

V.27 — Astfel de îndeletniciri sînt oare ale timpului? *A :* Asemenea-ndeletniciri mai sînt oare ale timpului? *B, C ;*

V.31 — 33 — în alcov de jertfe, şoapte şi mireasmă/ca într-un altar în care tace un trup. *A:* şi-n alcovul ei de şoapte?, panglici şi miresme /tace/ca-ntr-un altar în care zace-un trup. 5, C.

O poemă înrudită cu *Casa din Mangalia :* aceeaşi atmosferă de casă părăsită, sub semnul degradării, într-un peisaj ars de secetă, şters şi crepuscular. Ca şi în cunoscuta poezie antumă, în *Mort-sezon* sînt evocate umbrele oamenilor ce au dat odinioară viaţă spaţiului acesta pustiu, cu aceeaşi întrebare villonescă: „Unde sînt?"

(p.243) PRIVELIŞTE

S-a păstrat in manuscrisul 18 922, fila 83, cu titlul *Privelişte;* în manuscrisul M, fila 77, ca titlul *Privelişte;* în manuscrisul 12 842, filele 108—110, într-un text cu titlul generic *Prund* (două copii dactilo, pe filele 108—109, şi un text autograf, scris cu creionul, pe fila 110, toate identice).

Textul din ms. 12 842 a constituit, ca şi celelalte „prunduri" publicate antum în revistele de avangardă, un material de tranziţie în laboratorul poetului, fiind ulterior redistribuit, cu mici modificări, în mai multe poezii: în poezia antumă *Culmi* (vezi ediţia de faţăp. 188 şi nota de la p. 552) şi în postumele *Privelişte* şi *Glosar* (vezi ediţia de faţă p. 317).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967', p. 103.

Postum, un text identic cu cel din ms. 12 842, dar cu titlul *Cuvintele tristeţii* a văzut lumina tiparului în revista *Tomis,* II, 6 iunie 1967, p. 10, şi apoi în *Contemporanul,* nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, sub acelaşi titlu. Cele două apariţii, identice, reproduc un manuscris provenit din arhiva doamnei Elena Vinea şi care s-a rătăcit probabil cu ocazia publicării. Am fi putut presupune că acest manuscris este chiar manuscrisul 12 842, întrucît textul e acelaşi, dar diferenţa dintre titluri ne conduce spre presupunerea că e vorba de o copie după manuscrisul 12 842, cu titlu modificat, datînd dintr-o perioadă anterioară închegării manuscriselor M şi 18 922, unde textul apare distribuit în alte poezii.

Reproducem textul *Prund* din ms. 12 842, identic cu textul poeziei *Cuvintele tristeţii* din *Tomis* şi *Contemporanul* (în ediţia Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, *Cuvintele tristeţii* apare ca o poezie definitivă reprodusă după *Tomis).*

Peste răcoarea lacului
salcia tremură ca mielul din poveste
şi amintirea ta se şterge
după cum bate vîntul.

E chipul tău sub ochii mei, adînc
în ochii tăi pluteşte mort eleşteul.

Unde se găseşte liniştea sfîntă?
— la miezul nopţii într-o cameră de hotel.

pe un ghețar în bezna roșie
pe ocean sub steaua polară
în lacul de Crăciun din inima codrilor
în schitul de lemn, în somnul copiilor
și-n tăcerea gîndului cînd trece veșnicia?

Rugă pentru cei morți de mult
pentru cei din morminte noi
și pline încă de flori
rugă pentru morții uitați
rugă pentru cei neplînși
pentru cei singuri, pentru cei blestemați.
Apropie cuvintele tristeții
răsunet al pustiului rămas.

Ce trufie spulberă iubirea
ca frunzele vechi sub pași.
Visul nostru adumbrise viața
ruga noastră dincolo de moarte a stat.

(P-244) ASTRAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 86; în manuscrisul M, fila 79; în manuscrisul 11 783, fila 14 (text autograf, cu cerneală, iar titlul scris ulterior cu creionul).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 103.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

VA — locul e fără de sfîrșit. *A :* drumul lui e fără de sfîrșit. *B, C ;:*

V.6 — de a simți cu adevărat *A :* de a trăi cu adevărat *B, C.*

După Sergiu Sălăgean, „concentratul" poem *Astral* nu poate fi înțeles fără raportarea la unul dintre simbolurile ciclului, „acela al nașterii în sînul relativului și al pieirii lui". „Poemul sensibilizează paradoxul trecerii relativului, ca individuație, în absolut. Clipele suferă fiindcă viața adevărată, trăită cu adevărat, înseamnă tocmai destrămarea continuă a individualității.

Dar tocmai datorită acestei nașteri fără repaos, cîntecul e o potecă de argint și drumul lui e fără sfîrșit, deoarece cîntecul însoțește tot ce moare născînd altceva, ca și tot ce se naște din ceea ce moare. Sunetul naște acolo unde este mișcare și contradicție și asemeni, și cu atît mai mult, cîntecul" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,* p. 83).

(p.245) ORIZONTURI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, filele 87 și 88 (două texte dactilo, identice); în manuscrisul M, fila 80; în manuscrisul 12 842, fila 193, cu titlul *Variantă (Orizonturi)* (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842-*A ;* ms. *M—B ;* ms. 18 922-C.

Varianta *A* are o singură strofă, de șase versuri, care reprezintă prima formă a părții de început a poeziei. O reproducem integral:

Pe țărm urme de pași se pierd în vînt.
E ora cu glas molcom și împlinit
de stele mari pe zările spălate.
Plecat-au pînze din singurătate
și păsări se-odihnesc ca pe morminte
pe unde-mi trece sufletul cuminte.

(p.246) PRELUDIU

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 95; în manuscrisul M, fila 85; în manuscrisul 12 842, filele 12-16 (patru copii dactilo, cu titlul autograf, pe filele 12-15, și un text autograf cu cerneală verde, pe fila 16, toate identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 111.

VARIANTE .

Ms. 12 842-,4 ; ms. *M—B;* ms. 18 922-C.

V.2 - peste somnul teraselor, sub visul arborilor, *A :* peste somnul teraselor si al arborilor,, *B, C ;*

V.3 - în căderea storurilor, în moartea luminilor, *A :* în lăsata storurilor, în moartea luminilor, *B, C;*

V.5 - a vegheat ca un diamant în pernele întunericului, *A :*. a. vegheat ca/ un diamant în faldurile beznelor, *B, C.*

(p.247) GLASURI

vS-a păstrat in manuscrisul 18 922, fila 110; in manuscrisul M, fila $9,

Textul a fost reprodus după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 121;

(p.248) PROHOD

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipseşte din cuprinsul manuscrisului. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 90 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

Manuscrisul aflat la Editura Minerva, numit de noi ms. M, înregistrează pentru versul 7 şi varianta: „seamănă drumului sfînt" care a fost apoi înlocuită cu: „numără drumului sfînt".

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 122.

(P-249) FRUHLINGSNACHT

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 99 (titlu autograf); în manuscrisul 16 562, fila 27 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 131.

Din stilul poeziei *Fruhlingsnacht,* ca şi din faptul că s-a păstrat în manuscrisul 16 562 într-o secţiune care cuprinde cîteva poeme scrise de Ion Vinea în anii adolescenţei *(Eternitate, Fantezie, Capitol, Cîntec de noapte etc.)* o putem include în prima perioadă de creaţie a poetului: 1912—1920.

In acelaşi spirit, Sergiu Sălăgean observă că *Fruhlingsnacht* se aseamănă cu poezia *Amintirile false,* publicată în 1914, prin „nota de comic ce se desprinde dintr-un fond grav", referindu-se în special la versul: „amanţii se perindă c-un aer idiot" *(op. cit.,* p. 121).

(p.250) MELOPEE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 124; în manuscrisul M, fila 107 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922. ,

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 139.

în manuscrisul aflat la Editura Minerva, denumit de noi ms. M, titlul *Melopee* a fost scris cu creionul de autor în locul unui titlu mai vechi, şters: „Cîntec".

(p.251) SERVITUTI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 130; în manuscrisul M, fila 116; in manuscrisul 12 842, filele 138—139 (ddouă texte dactilo identice).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 151—152.

VARIANTE

Ms. *M-A;* ms. 12 842-5; ms. 18 922-C.

¥.13 — iar taina noastră-i şoapta tuturor. *A, B :* iar taina noastră e şoapta tuturora. C;

¥.26 — Că mîini avare ne menesc tainul *A :* Că mîini avare cumpănesc tainul. *B, C.*

Criticul N. Manolescu vede în această poezie cu decor medieval o meditaţie asupra condiţiei artei şi artistului în lume:

„înşelată, puterea liberatoare a poeziei se reprimă: poetul îşi ia în stăpînire iluzia lui salvatoare. Pornit în căutarea unui alt tărîm, el nu va ajunge niciodată, împăcîndu-se cu vedenia. Ce altceva decît libertatea aparentă, stînjenită de lanţuri invizibile, este exprimată în *Servituti?* (N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei,* p. 60).

(p.253) LITANII

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului definitiv 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 117. în manuscrisrcl M se află de asemenea un dublet dactilo al textului de la fila 117, dar cu titlul *Litanii pentru Magdolno,* pe o filă disparată, nenumerotată.

Poezia s-a păstrat şi în setul de şase poeme care au fost pregătite de Ion Vinea în 1964 pentru volumul *Ora fîntînilor* şi care au rămas în afara

volumului. Pe fila dactilografiată (numerotată cu roşu: „131"), autoruî a scris cu creionul: „se înlocuieşte prin *Obsesie",* considerînd-o „nelegată, imperfectă".

Textul a fost stabilit după ms. *Ora fintînilor.*

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 153.

în manuscrisul M versul 15 a avut inițial forma: „e în floarea lacomă a coapselor tale deschise" care a fost ulterior înlocuită cu: „e în floarea lacomă a coapselor tale descinse".

(p.254) „L'INDIFFERENT"

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 132; în manuscrisul M, fila 118.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. *M-A ;* ms. 18 922-5.

V.ll—13 — din inimă-n inimă, *A :* din inimă-n inimă/tot mai departe, *B.*

(p.255) PARADIS DESTRĂMAT

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum aflată în manuscrisul 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 120 (cu modificări autografe); în manuscrisul 12 842,, fila 201.

Textul a fost stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 156.

în manuscrisul M, versul 19 a avut inițial forma: „basmul nepovestit a ce-ar mai fi fost încă", care ulterior a fost modificată de autor, cu creion albastru, devenind: „basmul nepovestit a ce-ar fi fost să fie".

(p.256) BEMOL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 134; în manuscrisul M» fila 121 (titlu autograf).

Textul a fost stabilit după nas.. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,,* 1967', p. 157.

(P.-257) FINIS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 135; în manuscrisul M, fila 122„

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967'„ p. 158.

(p.258) PELERINAJ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 139, în manuscrisul M, fila 126 (cu modificări autografe); în manuscrisul 12 842, fila 58 (text dactilo cu corectări autografe şi titlu autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 18 922,

Publicată prima oară în *Contemporanul,* nr. 28 (926), 10 iulie 1964, p.

Manuscrisul aflat la Editura Minerva, denumit de noi ms. M, consemnează cîteva mici modificări făcute de autor în textul poeziei *Pelerinaj* .r versul 1 era inițial: „Am suit spre vila trecutului, singur cu inima am suit";, apoi poetul a introdus cuvîntul „singur" încă *o* dată: „Am suit singur spre

Versul 5 avea la început forma: „pînă-n vechile noastre camere", după. care poetul a şters cuvîntul „noastre".

Poezia *Pelerinaj* a fost publicată în *Contemporanul,* din 10 iulie 1964, ca un delicat omagiu adus lui Ion Vinea care se stinsese din viață cu cîteva zile în urmă, la 6 iulie. în acelaşi număr-aii revistei, Geo-Bogza publică o frumoasă evocare-portret a poetului, cu titlul *Aldebaran»*

(p.260) DISONANTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 140; în manuscrisul M, fila 127..

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967,, p., 165.

(p.261) VARIANTA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 141; în manuscrisul M, fila 128..

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 166.

Poezia *Variantă* se înrudeşte cu poezia *Disonanțe,* nefiind însă *o* „variantă" a acesteia. Numai primul vers e aproape identic,» în rest cele două

poeme se apropie doar prin atmosferă şi tonalitate, cum se întîmplă cu multe poeme ale lui Ion Vinea. Fiind vorba de o postumă, e posibil ca poetul, daca ar fi vrut s-o încredinţeze tiparului, să fi renunţat la acest titlu neconcludent.

i(p.26"2) PE URMA PAŞILOR .

S-a păstrat an manuscrisul 18 922, fila 144, cu titlul Pe *urma paşilor pierduţi;* în manuscrisul M, filă 131, cu titlul autograf *Pe urma paşilor*

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 169— 170.

Deşi titlul din'ms, .18 922 este *Pe• urma paşilor pierduţi,* ne-am oprit la titlul *Pe lirma paşilor* ...care figurează atît la *Tabla de materii,* a manuscrisului respectiv, cît şi în manuscrisul M, unde titlul a fost notat de autor cu creionul, ,în locul unui,titlu mai vechi, şters: „Baladă".

Manuscrisul^ M> înregistrează pentru rîndul 11 şi o variantă anterioară: „Şi ne aduse rufe reci, într-un şir de ciulii din care am ales golul a două", **pe** care ulterior poetul a modificat-o: „Şi ne aduse rufe reci, într-un şir de -chilii din care am ales două".

Pe urma paşilor ... este o poemă amorfă, aflată la graniţa dintre poezie şi poem' înpro-ză, ca şi *Mobilizare, Septembrie (Ciornă), Stelele, Solilocşi* alte creaţii din adolescenţă. Peisajul staţiunilor turistice toamna, după închiderea sezonului (evocat şi în *Pelerinaj, Mort-sezon, Amurg* etc.) se încheagă *aici dintr-o succesiune de notaţii **Concrete,** parcă voit minore şi prozaice. Acest prozaism căutat, în stil Tzara, este un argument în plus pentru situarea textului în epoca prieteniei cu Tristan Tzara şi a colaborării la *Cronica.*

<p.263) CUIB

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 145; în manuscrisul M, fila 132 (titlu autograf şi modificări autografe); în manuscrisul 11 783, fila 3, verso, cu titlul *Epave* (text autograf).

Textul stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua,* nr. 4, aprilie, 1965, p. 60—62.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. *M-B;* ms, 18 922-C,

Varianta *A,* mai redusă ca dimensiuni, prezintă deosebiri substanţiala faţă de varianta definitivă. O reproducem integral:

Acolo **e** casa umedă de vreme,
curtea **cu** ciuperci şi bălării
geamurile fără storuri
la cari fruntea ta va pîlpiL

Ascultă *în* bicele fulgerului
vîntul **fugărit Cum geme**
în vatră focul nu se mai, aprinde
îrosneşte-un pas mereu-napoia noastră
şi fără veste cade floarea luminării în întuneric.
Plugarii (> Ţăranii) ne ocolesc
şi nu se apropie noaptea niciodată
ochii noştri le ascund ceva
curînd copacii vor şopti legenda.

In varianta *B,* versul 1 a avut iniţial forma: „Aci e casa cu flori verzi de vreme", pe care poetul 1-a modificat după dactilografiere, cu cerneală, în: „Aci e casa florilor uscate".

Aceeaşi variantă înregistrează o 'altă formă pentru versul 7: „Nu mai prinde focul (< focuri) în vatră',' faţă de: „Nu mai aprinde focul în vatră" din varianta definitivă.

(p.264) PLÎNS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 147; în manuscrisul 11 783, fila 26, cu titlul *Mereu* (text autograf); în manuscrisul M, fila 134; cu titlul *Plîns* (titlu autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *volumul Ora fintînilor,* 1967, p. 173.

VARIANTE

Ms. 11 783-.4 ; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

V. 1 – Toamna roşie se îndulceşte cu aur vechi *A* / Toamna roşie adoarme în aur vechi *B, C;*

V. 7 – deci pentru tine totu-i adormit *A* v deci pentru tine totul e sfîrşit *B. C;*

V. 9 — Iar împrejur fructele în pămînt ud se-ngroapă A : Iar împrejur merele-n pămînt ud se-ngroapă B, C;

¥A4— Să ştii n-ai vrut unde somnul tău tînjeşte'^ : Să ştii, nu vrei, unde somnul tău zăboveşte B, C;

VAS — e aici o pajişte de grădini zăbrelite plină A : — eşti într-o pajişte de grădini zăbrelite plină B, C;

VA6 — în cioburi uleiul gîndeşte pentru toţi lumină A : cu flori din ulei şi lumini din marea lumină. B, C;

VA7 — şi pe zidul de rugă iedera văduveste A : Pe zidul de rugă iedera văduveşte. B, C.

Este unul dintre poemele scrise de Vinea după moartea fratelui său mai mic, Nicolae. „Mormîntul mic de sub aripa unui măr" şi „moara ciudată" sînt detalii cu rezonanţă autobiografică/uşor de recunoscut şi în alte cîteva dintre elegiile sale funebre.

<p.265)

CEREMONII

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 148; în manuscrisul M, fila 135; in manuscrisul 11 783, filele 37-38 (text autograf).

Textul stabilit după ms, 18 922,

Publicată prima oară în *Orizont,* nr. 2, februarie, 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. 11 783-^; ms. *M—B;* ms. 18 922-C.

Varianta *A* prezintă deosebiri numeroase faţă de varianta definitivă.

V. 1 — în fire de iarbă culoarea se înteţeşte A : în fire de iarbă moartea se înteţeşte, B, C;

Y. 2 — soarele a rămas în păduri pogorît A : soarele a rămas în păduri de mărgean cuprins, B, C;

^Y 3 — toată adierea, toată părăsirea A : toată adierea de smirnă şi părăsirea B,, C;

V.. 4 — geamurile toate ard la conac A : şi ferestrele toate ce ard ,la conac B, C;

Y: 5 — şi apele care vin cu frunze A : şi apele pestriţe sub lacrima de frunze B, C;

V. 6 - înseamnă toamna de neînlăturat. A : înseamnă toamna, iată, dp neînlăturat. B, C ;

V. 7 — Slugă bătrînă, sufletul se supune A : Slugă bătrînă, sufletul i se supune B, C ;

V. 8 — şi ia mersul acum potrivit A ; şi îşi ia portul cel mai potrivit, B, C ;

VAO — ca un şir de plîngeri din clopot pornit. A : l-aşteaptă convoiul din clopot pornit, B, C ;

VAI — în aur larg anotimpul se răsfaţă A : în belşug de aur anotimpul se răsfaţă, B, C;

VA2 — e loc pentru înmormîntări regeşti A : s-au făcut pregătiri de regeşti funeralii, B, C ;

VA3 — alba oaste a plopilor e >de faţă A :. alba;plopilor oaste e întreagă de faţă, B, C;

VA4 — printre miresme stolurile s-au dus cu veşti, A : vestea s-a dus de-un stol de sumbre vantalii. B, C.

Strofele 4 şi 5 sînt în varianta *A* inversate faţă de varianta definitivă,, avînd şi următoarele deosebiri:

VAS — De veacuri lungi veacul se întreţese A : De veacuri fără de număr veacul nostru se întreţese B, C; *

VA6 — cum în fundul zării turme se contopesc A:; cum în zările turburi turmele se contopesc, B, C;

VA7 — cum urletul din vînturi multe se alese A,: cum urletul din multe furtuni se alese B, C;

VA8 — cum atîtea suflete sufletul îl sporesc. A : şi cum atîtea suflete sufletul mi-1 sporesc. B, C; ,

V.20 — decorul e de acum cuvenit A : decorul în sfîrşit este cel cuvenit B, C;

V.21 — ora mi-atîrnă ininia cam bolnavă, A : Ora mi-a pus. în piept inima cea bolnavă. B, C ;

V.22 — îngenunchează! sunt cum am fost menit. A: îngenunchere! sînt cum am fost menit. B, C.

O poemă în care anotimpul toamnei este evocat în stilul decorativ-feeric al lui Adrian Maniu: „belşug de aur", „păduri de mărgean", „regeşti funeralii", în acelaşi timp însă, în peisaj se infiltrează,© tristeţe specifică liricii lui Vinea pe care n-o poate masca nici ironia,, nici aerul teatral, nici nota de spectacol regizat cu detaşare.

!.£p.266J

IMPAS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 153 cu data: „1920", în manuscrisul M,, fila HO; în manuscrisul 11 783, fila 12 verso, cu titlul *Anonim* \(text autograf); în manuscrisul 12 841, fila *4* (text autograf cu titlul rupt).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară; în volumul *Ora fintînilor, 1961,* p. 180.

VARIANTE

Ms. 12 841-^; ms. 11 783-5; ms. M-C; ms. 18 922—D.

' Variantele *A* şi *B,* datînd amîndouă din perioada de tinereţe, sînt foarte ^asemănătoare între ele, dar prezintă diferenţe importante faţă de varianta definitivă. > • *i.* •>•.

V. 1 — Sînt trist ca un cîmp *A, B :* Sînt azi ca un cîmp C, *D;*
V 2 — cu buruieni şi cer roşu în fund *A :* de buruieni şi cer roşu în fund *B :* de mărăcini cu cer roşu în fund, *C, D ;*
W. 3 — sînt trist ca un cătun *A, B :* sau ca un cătun risipit sunt *C, D ;*
'V. A — cînd .zace soarele pe ziduri sparte. *A :* cînd zace soarele pe zidul spart *B :* şi cojit în amurg pe un dîmb. C, *D ;*
¥. 7 — Ironie, muşcă-mă, ironie *A, B :* Leagănă-mă tu, melancolie, C, *D ;*
W. 8 — simt totul deşert, sînt tot mai bolnav. *A, B :* cu isonul lin şi abia bolnav. *C, D ;*
V. 9 — Aici, în camera de hotel *A, B ;* în hotelul de periferie *C, D ;*
¥A0 — ce searbăd visez la un crin *A ;* ce searbăd visez la un crin alb *B ;* ce cuminte m-am însingurat.!), *E;*
VAI —12 — pe macatul roşu veştejit (< roşu şters şi prăfuit) *A :* pe macatul roşu vestejit/pe care ar fi romantic de murit. *B :* De pe macatul meu decolorat/moartea să o sun, la sonerie. *C, D;*
¥A3 – Sub fereşti se zguduie Cetatea *A, B ;* Sub fereastră, mişună cetatea *C, D;*
¥.14 — *de cucerit* cu nervii-ntinşi, cu pumnii strînşi *A, B :* i-aud trecînd norodul greu şi des. *C, D ;*
¥A5 — goarne, suflă-mi forţe în artere/viaţa se cere teatralizată (< unde sînt Goarnele ? Viaţa trebuie teatralizată.) *A :* Goarne î/Viaţa trebuie teatralizată. *B:* De^o goarnă îmi zbîrnîie toat ăsingurătatea.C, *D ;*
VA6 — cînd o cerşeşti cu ochii vagi *(A* <proşti şi plînşi). *A, B :E-n* van. Am măsurat .şi am.ales. C, *D.*

Impas face parte dintre poemele citadine ale lui loii Vinea, alături de *Lamento., La ora cînd cafenelele se-nchid, Whisky-Palace,* caracterizată ca şi acestea printr-o notă specifică de melancolie cu care poetul contempla oraşul. Mai mult decît în poeziile antume amintite, în *Impas* se simte opţiunea poetului pentru lumea naturii, largă, deschisă, în contrast cu decorul sordid al „hotelului de periferie" unde singurătatea individului nu-şi găseşte decît o negaţie ironică. !• '

p.267)

LOCURI

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 160; în manuscrisul M, fila 146; în manuscrisul 11 783, fila 7, fără titlu (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 186.

VARIANTE ••

Ms. 11 783-^; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

Varianta *A,* datînd din perioada de tinereţe, prezintă deosebiri însemnate faţă de textul definitiv.

V. 2 — în pătrat de cretă şi de soare *A :* în pătrat ide var şi soare, *B, C ;*
V. 3 – pe alee galbenă adormitoare *A :* pe aleile galbene ameţitoare *B, C ;*
V. 4 — rîsul din mine l-am ameţit *A :* cugetul mi l-am minţit *B, C ;*
V, 5 — pe visul florilor *A :* cu visul florilor *B, C ;*
V. 7 — False şi bolnave *A :* Lîncede, bolnave, *B, C ;*
V.9 — răsfrîngeau în sufletul supus *A :* întîlneau în sufletul supus *B, €* ~
VAI — plînsul lor în plînsetul din mine. *A :* plînsul lor în lacrima din mine. *B, C;*
V.12 — Şi-ntre timp în iarba trăitoare *A :* Şi-ntre timp în iarba vie *B, C /*
VA5 — tot văzduhul, alb ca o aripă *A :* şi văzduhul,, alb da 6 aripă, *B, C ;*
V.16 — înălţat pe pieptul lor de os. *A :* răsturnat pe pieptul lor de os. *B> C;*
V.17 — Storul morţii treacă-mi prin viaţă *A :* Storul morţii lin se lasă *B, C ;*
V.18 — căci e trist şi bine să fii mort trăind *A :* Şi e trist şi dulce să fii mort trăind, *B, C;*
V.21 — şi-i presimţi asprimea din departe *A :* şi-i presimţi asprimea ei departe, *B, C.*

în ediţia Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, la *Note* se menţionează un manuscris al acestei poezii din colecţia doamnei Elena Vinea, pe care nu l-am găsit în arhivele cercetate, descris astfel: „ms. hirtie-galbenă, format caiet, numerotat 12,, eu creion roşu, cerneală rieagră„ intitulată *Plînsul Anyi,* din perioada 1915— 1916" *{ed. cit.,,* p.. 503).

<p.268) PRAF

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 161, cu data: „1914", în manuscrisul M, fila 147, cu aceeaşi dată; în manuscrisul 11 783, filele 26—27, fără titlu, cu menţiunea: „1914. Gîrceni" (text autograf cu cerneală albastră, iar «menţiunea cu creion negru).

Text reprodus din ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* nr. 1, ianuarie 1965, p. 10—11.

VARIANTE

Ms. 11 783—^4 ; ms. *M—B;* ms. 18 922-C.

V. 1 — Praful polenul lumii *A* Praful, polenul lumilor, *B, C ;*

W. 3 — învăluie lumea *A* ; învăluie lucrurile *B, C;*

¥. 5 — Drumurile pămîntului cari duc în soare *A :* Căile pămîntului cari duc în soare *B, C;*

W. 7 — paşii pelerinului ce purta sandale *A :* paşii pelerinului *B, C;*

¥. 8 — strîng spre depărtare roiul lor de soare *A :* duc în depărtare roiul lor de soare, *B, C;*

¥.18 — moartea, spui, nu pleacă în grădini *A :* moartea, spui, nu duce spre grădini *B., C;*

¥.21 — poartă pe umeri giulgiul .lumilor *A :* poartă pe umeri zăbranicul lumilor. *B, C ;*

¥.23 — leagănă eternul pulberii *A :* leagănă eterna pulbere. *B, C;*

¥.27 — E Arşiţa cu părul roş *A :* E arşiţa cu părul roşu: *B, C ;*

¥.28 — la srăzboiul codrului.*A :* la războiul codrilor *B, C ;*

¥.30 — care invăluie trunchiurile *A :* care-nvăluie trunchiurile *B, C.*

.(p.270) .STAMPA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 163; în manuscrisul M, fila 143; in manuscrisul 11 783, fila 13, fără titlu (text autograf),

îext stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul Ora *fîntînilor.,* 1967, p. 191—192.

VARIANTE

Ms. 11 783-^4; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

Varianta *A,* mai veche, prezintă deosebiri numeroase faţă de textul definitiv.

¥. 1 — în salonul cu lucruri vechi *A:* în salonul verde, poleit şi ros *B, C;*

¥. 2 — străluceşte pat de sărbătoare *A :* patul bătrînesc e tras la soare *B, C ;*

¥.3 — 4 — şi păr blond împrăştiat/peste perini ca un rest de soare. *A* / lîngă geam, să-1 simtă pe obraji/fata care trebuie să moară. *B, C;*

¥. 6 — pentru rude depărtate sau de la moşie. *A :* pentru rudele bogate şi vecinii de moşie. *B, C;*

¥. 7 — doftorul a dat porunci *A :* Doctorul a poruncit *B, C ;*

¥.12 — ofilirea lămpilor plînge în seară *A :* lămpile s-au ofilit în seară *B, C ;*

¥.14 — nelinişte şi reci. *A* / fără de astîmpăr şi reci. *B, C ;*

¥.15 — Astă-seară surorile s-au dus la bal *A :* Surorile au plecat tustrele, au plecat la bal, *B, C ;*

¥.16 — suspină ochii deschişi *A :* şi-aminteşte cu ochii-n tavan *B, C ;*

¥.17—20 — iar aici e închis pe veci/pianul posomorit şi vechi/gîndeşte chipul pal/şi o muzică-i cîntă în urechi *A :* chipul ei pal şi oval,/şi aici amuţeşte de veci/pianul cojit şi ursuz,/dar un vals i se-ngînă-n urechi. *B, C;*

¥.21 — Aici sfintele cu aripi din icoană *A :* Aici îngerii cu aripi, din icoane *B, C;*

¥.22 — s-au trezit căci lemnul a trosnit *A :* s-au trezit, că lemnul a trosnit, *B, C;*

¥.27 — pe desfăşurarea de vioară. *A :* pe-o desfăşurare de vioară. *B, C;*

¥.28 — în depărtarea de oglinzi *A :* în îndepărtarea din oglinzi, *B, C ;*

¥.29 — sfintelor cu albe aripi rare *A :* îngeri mari cu dalbe aripi rare, *B, C ;*

¥.30 — ajutaţi-mi paşii mici să zboare *A :* paşii mei plăpînzi lăsaţi-mi-i să zboare, *B, C;*

¥.31 — surorile s-au dus la bal astă-seară. *A :* surorile s-au dus la bal în astă-seară. *B, C;*

¥.32 — Aşa cheamă mîinile cuminţi *A :* Asta-i ruga mîinilor prelungi, *B,C ;*

¥.33 — ochii mari şi buni şi suferinzi. *A :* dorul ochilor aprinşi necuminţi. *B. C;*

Aceeaşi atmosferă din poezia *Rugăciune :* o fată tînără îşi aşteaptă moartea, ca în elegia lui D. Bolintineanu. Stilul, narativ şi detaşat, cu elemente prozaice care ascund accentele sentimentale, aparţine uneia dintre

primele etape ale creației lui Ion Vinea, anii 1915— 1916, cînd colaborează la revista *Cronica.* (De altfel poezia se află cuprinsă în manuscrisul 11 783, adică în unul dintre primele caiete de versuri ale poetului). în sumarul proiectului de volum, rămas de la autor, poezia *Stampă* se situează în imediată vecinătate cu poezia *Rugăciune.*

(p.2-72) ADIO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 166; în manuscrisul M, fila 152 (cu modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 196— 197.

în manuscrisul M, versul 29 a avut inițial forma: „hotarul meu de dincolo de lume". Ulterior autorul a șters cuvîntul „lume", scriind în locul lui, cu creionul: „tine".

(p.273) CLOPOTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 167; în manuscrisul M, fila 153 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* nr. 4, aprilie, 1965, p. 41.

(p.274) RETORSUS

S-a păstrat în manuscrisul 18 922,' fila 169; în manuscrisul M,fila 155.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 200.

VARIANTE

Ms. *M-A ;* ms. 18 922-5.

V. 2 – ele, de oameni acum și de vremuri, pe culme, uitate. *A :* de oameni acum și de vremuri, pe culme, uitate. *B ;*

VA7 — și n-am regăsit nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte, *A :* și nu era nici lucru, nici loc să nu-mi amintească de moarte. *B.*

(P-275) OPAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 170; în manuscrisul M, fila 156 (titlu autograf); în manuscrisul 12 843, fila 13, cu titlul *Bocet.*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* anul XVI (130), nr. 2, februarie, 1965, p. 10-11.

Această poezie a văzut'lumina tiparului și sub un alt titlu: *De ziua ta* (cu data: „1954") în revista *Tomis,* anul II, nr. IX, 1968, p. 20, într-un grupaj intitulat „Ion Vinea inedit. Ultima imagine, ultimele poezii". De fapt poezia nu era „inedită", căci văzuse lumina tiparului, pînă la acea dată, de două ori, sub titlul *Opal:* în *Orizont,* anul XVI (130), hr.'^, februarie, 1965, p. 10 — 11, și apoi în volumul *Ora fîntînilor,* Editura pentru literatură, 1967, p. 201 (text identic cu versiunea definitivă).

Singura deosebire existentă în textul din *Tomis,* reprodus după un manuscris care s-a rătăcit, este în versul 2: „și numele ți-i șters în lacrimi reci de ploi" față de versiunea din manuscrisul definitiv: „numele șters în lacrimi reci de ploi".

Poezia a fost scrisă de Ion Vinea în memoria mamei sale, Olimpia' Constantinidi.

(p. 276) FĂRĂ TINE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 172; în manuscrisul M, fila 158 (titlu autograf); în manuscrisul 16 562, fila 10 (text autograf)/

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* anul XVI, nr. 4, aprilie, 1965 ,p. 41.

VARIANTE

Ms. 16 562 — *A ;* ms. *M – B;* ms. 18 922-C.

¥.12 – în miezul beznelor. *A :* în. ora morții. *B, C.*

(p.277) SONET

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 173 cu, data: „1912"; în mânucrisul M, fila 159 (titlu autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,*. 1967, p.. 205..

(p.278) EPICTET

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum din manuscrisul 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M,. fila 160.

Text stabilit după ms. M.

Poezia a fost publicată prima oară în *Luceafărul,* din 24 aprilie 1965, p. ,2, într-un grupaj de patru poeme (alături de *In memoriam, Rugul nopţii veşnice* şi *Final)* alcătuit de Liviu Călin cu ocazia, aniversării a 75 de ani de la naşterea lui Ion Vinea. Liviu Călin semnează şi o scurtă notă despre poet.

Epictet (50—138), filozof grec, reprezentant al stoicismului tîrzlu. Epictet a fost sclav eliberat. Etica lui Epictet recomandă situarea ideii de libertate spirituală deasupra bunurilor materiale (bogăţie, glorie). Sclavul, spune el, poate fi mai liber, dacă îşi păstrează independenţa lăuntrică decît stăpînul robit de pasiuni.

(p.279) ISPITĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 182; în manusricul M, fila 16 5 (titlu autograf şi corectări autografe). De asemenea, în manuscrisul M, se află, pe o filă disparată, o copie dactilo identică, dar cu titlul *Chemare,*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 219.

în manuscrisul M, versul 9 a avut iniţial forma: „spre golul orb şi surd al lumii pale". Versul este corectat cu creionul, devenind: „şi duce~n goluî orb al lumii pale".

(p.280) LEGENDĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 185; în manuscrisul M, fila 16.8 (cu titlu autograf şi modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînelor,* 1967, p. 223.

VARIANTE

Ms. *M—A;* ms. 18 922 - 5 ,

V. 5 — Voi soţi viteji văzuţi într-ajutor *A :* — Voi soţi viteji, veniţi într-ajutor *B ;*

VAS — prin bătălii, cînd vor fi-ntorşi din nou, aci. *A:* prin bătălii, întors din nou, aci. *B.*

în manuscrisul M, titlul iniţial al poeziei a fost: *Baladă.* Cuvîntul apare şters şi deasupra este scris cu cerneală albastră titlul definitiv: *Legendă.* Tot cu cerneală albastră este corectat .şi versul 2, care iniţial avea forma: „scrisă de ani, cu rînduri de ani şterse" > „scrisă de ani, cu rînduri de-ani brăzdată".

(P-281) USQUE

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 169 (titlu autograf).

Text stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 224.

„Poemul *Usque* (cu sensul «neîntrerupt», «neobosit»), aduce soluţia existenţialistă a acceptării destinului, prin înţelegerea lui. Prin acceptarea conştientă a propriului destin tragic, omul reuşeşte să se ridice deasupra lui. Poziţia este asemănătoare cu aceea pe care Camus o propune în *Mitul lui Sisif"* (Sergiu Sălăgean, *op. cit,,* p. 103).

(P-282) MEDIEVALĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 186; în manuscrisul M, fila 171 *(cu* titlul autograf şi modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 226.

Modificările din ms. *M* sînt următoarele (rămase în forma definitivă):

Titlul: Neînduplecatul > Medievală.

VA — să mai văd (> să mă-ntreb) ce-a rămas din trecut,

¥.5 — dacă plebea cu fruntea de vită > dacă plebea-ndelung obidită

V.7 — sau se-ndeamnă, rînjind, (> oftind), la păscut;

VA3—14 — *sînt în ordine inversă faţă de varianta definitivă.*

(p.283) JETATURĂ

S-a păstrat în manuscrisul definitiv 18 922, fila 187; în manuscrisul M, fila 172; în manuscrisul 16 562, fila 9 (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Orizont,* nr. 6, iunie 1965, p. 15.

(p.284) ZGURĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 200; în manuscrisul M, fila 173; în manuscrisul 12 841, filele 80—81 (texte autografe); în manuscrisul 11 783, fila 11 verso (text autograf).

în manuscrisul 12 841, pe fila 81, cuprinsă în caietul *Lanurile galbene,* textul este scris curat, cu cerneală neagră, părînd a fi o copie a filei 80, disparată, unde textul prezintă corectări' numeroase, care îl fac de nedescifrat. Ambele texte sînt scrise cu cerneală neagră; pe fila 80 titlul *Zgură* este scris cu creion albastru în locul unui titlu mai vechi, şters: *Sfîrşit.*

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967,, p. 228.

VARIANTE

Ms. 12 841, fila 81-.4;, ms. 11 783-B; ms. *M-C;* ms. 18 922-*D*.

V.l — Sînt ostenit şi mi-e teamă. *A, C, D ;* Ostenit sînt şi mi-e teamă. *B;*

V.2 — Lumina are atîţia ochi duşmănoşi cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *A :* Ochi duşmănoşi are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *B :* Ochi răi are lumina cu fiece frunză, cu fiece fereastră. *C, D ;*

V.3 – 4 — Oamenii sînt pe urma mea fiindcă am vrut să fiu / singur, şi să fiu cum nu înţeleg ei că pot fi. *A :* Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu altfel decît pot ei fi. *B :* Oamenii îmi sînt pe urme că am vrut să fiu / singur şi altfel decît pot ei fi. *C, D ;*

V.5 – în întunericul primejdiei, simt cum se strînge / cercul în tăcere... *A :* în primejdie şi întuneric se strînge cercul prin tăcere. *B :* în gol de pîndă şi-ntuneric se strînge cercul în tăcere. *C, D ;*

V.6 – Ce hăitaşi ciudaţi cari se apropie, tăcînd. *A:* Ce hăitaşi ciudaţi se apropie încleştaţi ? *B, C, D ;*

V.7 – Pasul lor trosneşte pe vreascuri, *A.:* Paşii lor trosnesc pe vreascuri, / Tresar vreascurile şi se frîng de inimă. *B ;* Pasul lor tresare pe vreascuri, *C, D;*

V.8 – în întuneric, cîinii lor muţi s-au apropiat / ca şerpii..'.*A :* Prin zăbranic cîinii lor s-au apropiat ca şerpii *B* / prin zăbranic cîinii lor s-au strecurat ca şerpii, *C, D;*

V.9 – Nările lor sorb aerul negru, în care eu, vînat, m-am înfăşurat, *A :* Narile adulmecă văzduhul în care, vînăt, m-am înfăşurat, *B :* nări adulmecă prin bezna în care m-am înfăşurat. C, *D ;*

V. 10—11 — Am simţit un bot rece umezindu-mi genunchii. *A :* Un bot rece umezindu-mi genunchii / ucide, ucide, *B:* Un bot rece mi-a lipit genunchii, / ucide, ucide, *C, D ;*

V. 12 — Sînt ostenit şi mi-e groază. *A :* sînt ostenit şi mi-e teamă *B :* sînt obosit şi mi-e teamă, *C, D ;*

V. 13 — Şi n-am cerut nimic decît să fiu lăsat singur. *A :* şi n-am vrut decît să fiu Singur şi altfel decît pot ei fi. *B, C, D.*

în manuscrisul definitiv, 18 922, poezia *Zgură* nu se află în locul indicat în *Tabla de materii,* adică după poezia *Jetatură* (fila 187), ci cîteva file mai înainte, la sfîrşitul ciclului *Exil.*

(P- *285)* RECHIZITOR

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 188; în manuscrisul M, fila 174 ; în manuscrisul 12 842, filele 6-11 (pe filele 6--'9, patru copii dactilo, identice, cu titlul *Osînda;* pe fila 10 — un text autograf, cu cerneală verde, cu *titlul Osînda,* identic cu copiile dactilo; pe fila 11 — un text dactilo, diferit de celelalte, cu titlul *Rechizitor).*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor, 1967,* p. 229.

VARIANTE

Ms. 12 842, filele 6-10-,4/ ms. 128-12, fila 11—2?/ ms. *M – C;* ms. 18 922-£>.

V.l — Pretutindeni porţile, ferestrele, zidurile /]• ; Pretutindeni zidurile, porţile şi ferestrele *B,C,D;*

V. 2 – măruntului asediu de zi cu zi, în care te-ai sleit zadarnic, *A:* măruntului asediu de zi de zi, în care te-ai istovit zadarnic, *B, C, D ;*

V. 3 — pieţele cu lumini şi statui, unde holbează vidurile *A:* pieţele de asfalt şi statui răsfrînte în oglinda lor neagră, *B, C, D ;*

V. 7 ^ paşii ţi s-au desfăşurat aproape toţi *A :* paşii fi s-au semănat aproape toţi *B,C, D ;*

V. 8 – in labirintul plin de monştri plăpînzi şi fără de arme, *A* ; în labirintul sterp, plin de monştri firavi şi cu arme suspecte, *B, CD ;*
V. 9 – de toate minutele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e *A :* de toate orele ai sîngerat prin răni incolore. Acum e *B, C, D ;*
V. 10 — stingerea care moleşit sună peste micile, peste multele şi cumplitele alarme. *A* : stingerea care-ţi sună în gînd peste trecutele tale alarme. *B, C, D ;*
V. 11 — Că n-ai ştiut răzbi prin crenelul capitonat de lac, de mucava, de pluş şi de pîslă *A :* Că n-ai ştiut răzbi prin crenelul capitonat de marochin şi de pîslă, *B,* C, *D ;*
V. 13 — pîndind după legi şi dosare *A ;* pîndind pe după legi şi dosare, *B, C,D;*
V. 14 — nici n-ai fugit, schimbînd, de junglă şi de joc, pe alt. talaz, cu altă vîslă *A :* nici jungla n-ai schimbat-o şi nici jocul *B, C, D;*
V. 17 — nici de mimetism n-ai fost în stare. *A :* şi nici măcar de mimetism n-ai fost în stare. *B, C, D.*

(p.286) EPAVĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 189; în manuscrisul M, fila 175; în manuscrisul 12 842, filele 111—117 (şapte copii dactilo identice).
Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 230—23 IN-

VARIANTE

Ms. 12 842-^ ; ms. *M-B ;* ms. 18 922-C.

V. 5 — de care unii-şi mai şoptesc: *A :* de care unii-şi mai amintesc: *B, C ;*
V. 16 — ca o goarnă care sună retragerea *A :* ca o goarnă care sună stingerea *B, C ;*
V. 24 — e aura bătrîneţii *A :* e aura bătrîneţii (ca la doamnele-n menopauză) *B :* e aura bătrîneţii (ca la doamnele-n suferinţă) C;
V. 30 — nici un răspuns: treceţi vă rog şi săptămîna viitoare. *A :* nici un răspuns: treceţi, vă rog, săptămîna viitoare. *B, C;*
V, 32 — îl petrec speranţa modestă în ziua de mîine *A :* îl petrece speranţa modestă în ziua de mîine *B, C.*

Ca şi *Zgură* sau *Rechizitor, Epavă* exprimă o amărăciune şi o oboseală în faţa vieţii, care nu apăreau în poeziile de tinereţe ale lui Ion Vinea.

(p.288) RETRAGERE 1917

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 193; în manuscrisul M, fila 179.
S-a păstrat, de asemenea, în setul de şase poeme pregătite de Ion Vinea în anul 1964 pentru a intra în volumul *Ora fintînilor* şi la care a renunţat ulterior. In josul filei, sub text, cineva, din redacţie probabil, a scris cu creionul: „nu a apărut în *Antologia poeţilor de azi,* cum am fost informaţi întîi", după care urmează o însemnare a autorului, tot cu creionul: „dacă e exact (ş.a.), poate apare. Prefer totuşi s-o înlocuiesc prin *Magie".*
Nu ştim ce s-a mai întîmplat ulterior, căci în sumarul volumului *Ora fintînilor,* apărut în 1964, n-au intrat nici poezia *Retragere 1917,* nici *Magie,* ambele rămînînd să vadă lumina tiparului postum.
Text stabilit după manuscrisul pregătit pentru tipar de autor.
Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 236.

Retragere 1917 este un poem de tinereţe scris în aceeaşi perioadă cu poezia *Mobilizare,* adică în anii primului război mondial. Pe marginea acestui text Sergiu Sălăgean notează:
„Soldatul singur în preajma morţii caută în poemul *Retragere 1917* un ultim şi suprem punct de susţinere în sursa generatoare, iubirea maternă, unde pare a-şi căuta curajul să persiste" (Sergiu Sălăgean, *op. cit.,-p.* 114).

(p.289) VEGHEA DE IARNĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 196; în manuscrisul M, fila 184; în manuscrisul 12 842, filele 61—65 (cinci texte dactilo identice, avînd pe filele 61—64 titlul *Haiducie,* dar pe fila 61 titlul a fost corectat de autor cu cerneală albastră, devenind: *Veghea de iarnă.* După cîte se pare, filele 61—64 reprezintă copii ale filei 65 care are alt caracter de literă de maşină. Ele au fost dactilografiate cu cîteva greşeli care au fost apoi corectate cu cerneală roşie).
Text stabilit după ms. 18 922.
Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 246.

VARIANTE

Ms. 12 842-.4;ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

Varianta *A* este mai amplă decît cele ulterioare, avînd două strofe în plus aşezate după celelalte trei; le reproducem mai jos:

îndărătnic creşte setea-i de un semn
scris în aşteptarea lui nerăsfoită
ca un roi de zodii, în file vechi de lemn.

Nu-1 înşeală visul cînd' premerge fapta,
umbre-n beznă vede prin a nopţii sită
burgurile iernii trepte dăruindu-le:
pline-s vizuinele, pline, simte, peşterile,
şi-n singurătate, tu Carpat, tu Pindule,
cine să le umple cu vin roşu ploştile
dreapta să le-astîmpere, să le-astupe inimile
pînă să-şi prăvale codrii-n vale ostile?

Cerc de ger şi ură tăinuind de ani
pale sentinele sus de-asupra stînelor,
toarnă-n trup şi cuget Ordinul minimilor:
unul să nu piară pînă de duşmani
aria golită va fi fost cu fierul.
... Că va fi să fie, o ştim noi şi cerul,
şi pămîntul plin de oase, flori şi arme,
ruga, basmul, gîndul şi desprins de ani
sîngele-n ocolul lui de vechi alarme.

Alte deosebiri:

V. 2 — cheamă primăvara de muuit fugarul, *A :* cheamă primăvara de demult haiducul, *B, C ;*

V. 6 —- unde l-au fugărit poterele. *A :* unde l-au cercuit poterele. *B, C;*

V. 12 — De sub gluga nopţii fugarul ascultă *A :* De sub gluga nopţii haiducul ascultă *B, C ;*

V. 14 — spectrii de cărbune străjuind prin unde *A :* — spectre de cărbune străjuincl prin unde — *B, C.*

(P. 290) ODIUM

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 197; în manuscrisul M, fila 183. Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 247—248.

VARIANTE

Ms. *M-A* / ms. 18 922 - *B.*

V. 19 — în van te-nfăşuri în uitare *A :* în van te-nfăşuri în singurătate *B.*

„Odium, din ciclul *Exil,* creşte enorm dimensiunile urii, extinzîndu-le Ia întreaga sferă umană. Ura cu dimensiuni cosmice fiind pentru omul exilat în existenţă o altă formă a iubirii, este expresia limitării individuaţiei, *recolta,* de fapt împotriva iubirii absolute, care se refuză, sau o formă de aspiraţie spre ea" (Sergiu Sălăgean, *op, cit.,* p. 116).

(p.292) CARMELITA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 199; în manuscrisul M, fila 186 (cu titlul autograf şi modificări autografe). De asemenea, în manuscrisul M se află, pe o filă disparată, o copie dactilo identică cu textul de pe fila 186, dar cu titlul *Lui Vincula.*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 249.

In manuscrisul M, versul 5 a avut iniţial forma: „Perinzi în vis icoane şi cuvinte" care a fost corectată ulterior cu cerneală albastră, devenind: „în vis perinzi icoane şi cuvinte".

(p.293) OBSES

Figurează la *Tabla de materii* a manuscrisului 18 922, dar lipseşte din cuprins.

S-a păstrat în manuscrisul M, fila 187, cu data: „1916"; în manuscrisul 16 562, fila 8 (text autograf); în manuscrisul 11 783, fila 46, cu data: „1916" (text scris cu cerneală albastră de o mînă străină).

în ediţia Ion Vinea, *Opere,* 1971 (la p. 140) este reprodusîn facsimil un manuscris al poeziei în care textul se deosebeşte de celelalte manuscrise. Acest manuscris, provenit — după mărturia editorilor — din arhiva doamnei Elena Vinea,, nu se află în colecţiile cercetate de noi.

Text stabilit după manuscrisul M.

Publicată prima oară în volmul *Ora fîntînilor, 1961,* p. 251.

VARIANTE

Facsimil din *Opere – A ;* ms. 11 783 — *B ;* ms. 16 562 — C ; ms. *M – D.*

V. 1 – Răzbind prin giulgiul primăverii reci *A :* Răzbind prin giulgiul palei primăveri *B, C, D ;*

V. 2 — în veac de plumb ciudat pecetluită *A :* în ceas de plumb ciudat lăcătuită, *B, C, D ;*

V. 3 — o trîmbă de lumină-n ceas urzită *A :* o trîmbă de lumină-n loc ivită *B, C, D ;*

V. 4 – vesteşte-alaiul zilelor de ieri. *A :* aprinde-alaiul zilelor de ieri. *B, C, D ;*

V. 5 – Iar mie niciodată n-o să-mi sune *A :* Dar mie niciodată n-o să-mi sune *B, C, D ;*

V. 6 – sălbateca victoriei fanfară, *A :* sălbateca izbînzilor fanfară, *B, C, D;*

VAO — înaltul glas de dincolo de glorii, *A :* înaltul glas prevestitor de glorii, *B, C, D ;*

VA2 – doar îngerul din prag îmi face-un semn. *A :* şi-un înger negru-n prag îmi face semn. *B, C, D.*

Manuscrisul reprodus în facsimil prezintă numeroase modificări şi ştersături care reflectă travaliul artistic al poetului. în special prima strofă a poeziei a fost supusă mai multor transformări, unele notate alături de text, iar altele consemnate în josul paginii sub text. Menţionăm aceste variante de un vers sau două care au fost abandonate în procesul creaţiei, fără a fi însă şterse din manuscris: „pecetluită-n plumb ca-ntr-un sicriu"; „răzbind prin giulgiul primăverii reci / un snop de foc renvie-alaiul"; „răzbind prin giulgiul verii reci un snop / de foc renvie".

(P-294) MISTERE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 205; în manuscrisul M, fila 191 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 261—262.

Poem amorf ca şi *Mobilizare, Stelele, Pe urma paşilor, Mistere* se situează la granița dintre poezie şi poemul în proză. Şi-ar fi găsit locul tot atît de bine în volumele următoare ale ediției de față, la proză, dacă scriitorul nu l-ar fi introdus în cuprinsul acelui proiect de volum de poezii păstrat în manuscrisele 18 922 şi 12 845

(p.295) DON-JUAN (I)

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 207; în manuscrisul M, fila 194.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 267.

VARIANTE

Ms. *M-A;* ms. 18 922-5.

VA — în veghea spectrilor *A :* în veghea spectrelor. *B.*

Comentînd versurile: „Ca o stea singură / inima sîngeră / în noaptea gemetelor, / în veghea spectrelor...", Ov. S. Crohmălniceanu observă: „Uneori poetul e preocupat să scoată muzici încântătorii, surdinizate, din cuvinte" *(op. cit.,* p.378).

(p.296) PEISAJ

S-a păstrat in manuscrisul 18 922, fila 208, în manuscrisul M, fila 195; în manuscrisul 12 842, filele 78—82 (şase texte identice: filele 78—81 copii dactilo; filele 82 şi 83, texte autografe. Titlul poeziei este *Peisaj* numai pe fila 78; pe celelalte file titlul este *Novembrie).*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 268.

Manuscrisul 12 842 pune în lumină procesul de creaţie al acestei poezii. Prima formă realizată de poet se pare a fi cea de pe pagina 82, scrisă cu cerneală verde, cu ştersături, semnată: „I. Vinea". Acest text a fost copiat pe curat, cu cerneală neagră (fila 81) şi apoi dactilografiat în patru exemplare (filele 78—81). Titlul iniţial al poeziei, *Novembrie,* este păstrat pînă în faza dactilografierii, după care autorul îl modifică numai pe primul exemplar dactilio (fila 78), ştergîndu-1 şi scriind deasupra cu creionul: *Peisaj.*

Se vede că nici această versiune a poeziei nu 1-a satisfăcut pe poet, căci pe unul dintre exemplarele dactilo (fila 81) el a notat pe marginea ultimei strofe: „mal", „incomplet".

într-adevăr poezia a fost cizelată ulterior, aşa cum arată versiunea finală din ms. 18 922.

VARIANTE

Ms. 12 842-/4; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

V. 5 — Flutură orele *A ;* Flutură pajiştea *B, C ;*
V. 6 — dolii spre margine *A:* dolii pe margine. *B, C ;*
V. 7 — duhul cutreieră *A :* Spectrii cutreieră *B, C ;*
V.8 – singur paragina *A :* singuri paraginea *B, C;*
V'.13 — Paşilor: urmele. *A:* inimii: Umbrele. *B, C.*

<p-297) MOARA UMBRELOR

Figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum din manuscrisul 18 922, dar lipseşte din cuprins. S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 202.

S-a păstrat de asemenea în setul de şase poezii pregătite de Ion Vinea pentru tipar, în 1964, pentru a intra în volumul *Ora fintînilor* (ms. O.F.), şi la care ulterior a renunţat. Pe marginea textului autorul a făcut următoarea însemnare: „înlocuieşte la pag. 44 poemul *Rit* care nu trebuie să apară I. V.".

Text stabilit după manuscrisul O.F.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 258.

VARIANTE

Ms. 12 842-^; ms. O.F.-J9.

Varianta *A* prezintă, pe lîngă unele diferenţe de expresie, şi o altă aşezare în pagină a versurilor, încît este necesară reproducerea ei integrală:

Este moara de vînt, undeva pe pămînt, în amurgul ei roşu
arsă-n gînd, vag plingînd, şi pe cioburi de sînge răsfrîntă.
Intristarea-i de veci, în preajmă-i cînd treci, e ciudată
şi sfîntâ,
iar în steaua-i de lemn e un tainic îndemn cînd gorneşte
cocoşul.

Pas răzleţ de pribeag, mai încerc peste prag să rămîn,
să găsesc în poteci, prin hambar, pod şi beci spulberatele
urme,
fugărit şi re-ntors, cîine fără stăpîn
petrecînd în neant ale umbrelor turme.

Este moara de tuci, fără chei şi uluci,
în chenar de mărgean văduvită,
geamăt surd să-1 auzi, că te-ntorci, că te duci,
peste dealuri şi văi, strecurat prin văpăi ca prin sită.

(p.299) IELE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 209, cu titlul *Iele ;* în manuscrisul M, fila 196, cu titlul *Iele* (titlu autograf); în manuscrisul 12 841, fila 79 verso (text autograf cu titlul *Făt-Frumos) ;* în manuscrisul 1î 783, fila 15, cu titlul *Estampă.*

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată primo, oară în volumul *Ora fintînilcr, 1961,* p. 269.

Ms. 12 S41-.4 ; ms. 11 *183-B ;* ms. M - C ; ms. *18 922-D.*

V. -l— în alaiul de iubite *A,C,D :* în procesiunea de iubite *B;*
V. 6 — Pe cărări zac frunzele mai multcr ani *A,C,D:* Pe cărări sînt frunzele mai multor ani *B;*
V.l3 — Iar din peşteră un rege trist şi blond *A, B :* Iar din hrută-i, negrul voievod C, *D ;*
V.15 — rezimat în trunchiul spintecat *A, B :* răzimat de trunchiul fulgerat C, *D.*

in manuscrisul 11 783, titlul *Estampâ* a fost scris ulterior, cu creion, roşu, înlocuind un titlu şters, *Basm,* care fusese scris odată cu textul.,

(p.300) POVESTE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 211, cu titlul *Poveste;* în manuscrisul M, fila 198, cu acelaşi titlu; în manuscrisul 12 841, fila 60, cu titluî *Reîntoarcere* şi data: „februarie 1917" (text autograf); în manuscrisul 11 783,. filele 33 – 34, cu titlul *Reîntoarcere* (text autograf).

Text reprodus după ms. 18 922.

Publicată prima oară în *Steaua,* anul 4, martie, 1965, p. 60—62.

VARIANTE

Ms. 12 841-.4;ms. 11 *183-B ;* ms. M - C; ms. 18 922-D.

Varianta *A* este o creație de tinerețe a poetului, așa cum se vede după data tuturor poemelor din caietul cuprins în manuscrisul 12 841. Textul e scris cu cerneală verde și are numeroase modificări, făcute fie cu aceeași cerneală, fie cu creionul.

Varianta *B* se situează în imediată vecinătate cronologică cu varianta *A*, fiind asemănătoare cu aceasta. Textul este scris mai curat, cu cerneală neagră. în schimb punctuația e mai puțin precizată.

Reproducem în întregime varianta *A*, marcînd deosebirile față de varianta *B*, ca și modificările.

Peste pleoape noaptea pletelor
sînt atîtea inele moi
cine tîrnpla *(B :* tîmplele) ți-a obosit și ți-a cuprins gura
(B : și gura ți-a prins)
ca un semn în întuneric ?
Sînt venit cu scutul vechi și paloșul călit.
Calul din țara geroasă «iernoasă; *B:* iernoasă) năluceşte
«străluceşte) printre arborii ((pomii) negri
Am sosit la poarta cu litere de rugină
lîngă plopii subțiați de lună, *(în B versul lipsește)*
cărarea duce prin buruieni,
știi că sus s-au deschis toate palatele de sticlă.
Prin tăcere și lumină
scara ta de piatră crăpată
(prin care țîșnesc cuțitele ierbii)
s-a mișcat sub pasul meu, pe cînd legam calul
el privea *(B :* se uita) la jocul fetelor-stafii *(B :* jocul stafiilor),
în grădină *(B :* din parc)
fîlfîiri nelămurite mie,
O, gîndul *(B :* Gîndul) meu la tine, ca un cuib legat de ramură
(B : cuib pe-o ramură)
a tremurat *(B :* cum a tremurat) cînd am împins ușa peste
mireasma ((liniștea; *B:* liniștea) dinlăuntru
unde liniștea doarme ca puful pe fluturi.
Odăile noastre, scrinuri cunoscute
unde moliile sînt aceleași prin tapiserie ((prin mătăsuri;
B : pe stele de naftalină)
unde parfumul s-a învechit « parfumul deopotrivă de vechi),
de cînd mîna
servitoarei, galbenă, 1-a pus.

(în B – un singur vers: unde parfumul stăruie de cînd mîna
servitoarei 1-a semănat.)
Fără îndoială, slugile s-au culcat, cari aduceau torțele, *(în B — altă tăietură a versurilor:* Fără îndoială, slugile
s-au culcat /cari aduceau torțele)
și gîndul de mînie ce mi-a strîns pumnul s-a risipit,
cum se împrăștie păpădia ((o floare de cîmp) cînd deschizi
fereastra.
Mă reîntorc scăpat *(B :* Mă reîntorc) din lungi povești
și le-am uitat dacă-mi dai, în somn, mîna,
cum zaci, ca o bucată de izvor
peste fiordurile dantelei de sare,
pe cînd ((și cum) veghez ca o armură de bronz în sala
cu străbuni.
Din toată lumea mă sorb drumurile spre tine
cum curg orele spre miezul de noapte *(B :* miazănoapte)
cînd cerbii stăpînesc de pe stînci prăvălirile.
Și acum deschide *(B :* descarcă) ochii asupră-mi
și chem *(B :* să chem) servitorii cu pasul de vată *(B :* de
frunză)
cari te vor lua nesimțit ((infinit de încet) somnului.
Iată Văzul, ca o bufniță de smarald ((cu haine de păun),
și Auzul
care-ți amintește clopotele rare, sub lună. *(vers șters apoi) ;*
(B : Iată Văzul ca o bufniță de smarald / și
Auzul frate cu greierii)
și Mirosul, cel fără de minți ((cel mai leneș și cel mai
femeiesc; *B :* cel fără de minte)
și Pipăitul, plin privirii ca un colier ((fără ochi și fără
minți; *B :* plin, ca o salbă, de priviri)
Ca pe o moartă '((Servitori muți,) o veți lua de spete
,((umeri) și de glezne *(B :* Servitori flămînzi /
de sub umeri și de călcîie o veți lua ca pe o moartă.)
Așa!
Ridicați.

Alte deosebiri:

VA2 – Prin tăcere și-n ce stranie lumină C ; Prin tăcere și-n stranie lumină *D ;*

*V*40—41* —așteaptă pe oștenii mei / să vie să te ia C: așteaptă : vin oștenii să te ia, / oltenii mei *D;*

V.43 — şi e Auzul care-ţi bea răsuflul C : şi e Auzul care-ţi bea suspinul, *D*

Poezia publicată în *Steaua* reprezintă numai jumătate din textul definitiv, mai exact numai primele patru strofe, pînă la versul 23 inclusiv. O asemenea variantă, mai scurtă, nu am găsit în nici unul din manuscrisele poetului, iar din comparaţia variantelor *A, B, C, D* se poate deduce că „scurtarea" poeziei nu s-a produs în laboratorul poetului. Probabil că redacţia revistei *Steaua* a primit spre publicare, din arhiva familiei, un manuscris incomplet.

(p. 302) QUI ITER FECIT

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 213; în manuscrisul M, fila 202.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 281.

O poemă care împleteşte motivul *turnului de fildeş* (strofa întîi pare desprinsă din poezia *Ivoriu)* cu acela al *ratării* individului, aşa cum apare în romanul *Lunatecii.* Lucu Silion, eroul romanului, este un asemenea călător al vechiului divan", care-şi petrece viaţa în „furtunile de suspine", ratîndu-se ca individ.

(p. 303) MAGIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 224, fără însă a figura la *Tabla de materii* cuprinsă în acest manuscris; în manuscrisul 12 843, fila 11 verso (text autograf).

S-a păstrat, de asemenea, în setul de şase poeme pregătite de Ion Vinea în 1964 în vederea tipăririi lor în volumul *Ora fîntînilor,* dar care au fost eliminate ulterior (ms. O.F.). Pe marginea acestui text se află o însemaare, cu creionul, făcută în redacţie: „dată de autor pentru ediţia 1964 pentru a înlocui *Retragere 1917".*

Text stabilit după ms. O.F.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor, 1967,* p. 237.

VA RIANTE

Ms. 12 843-.4 ;ms. 18 922-5; ms. O.F.-C.

în varianta *A,* textul are forma unei singure strofe, fără titlu, purtînd numerotarea: „35". Este, probabil, prima variantă a poeziei, iar cifra respectivă indică intenţia poetului de a o introduce în *Glosar* (vezi şi nota la *Glosar,* în ediţia de faţă, p. 618).

V.3 — şi şerpuie cu stelele prin lume. *A :* şi-mi tremură cu stelele prin lume, *B, C ;*

V.6 — pluteşti în loc spre altă auroră. *A :* pluteşti în gol spre altă auroră. *B, C ;*

V.8 — *lipseşte în A :* spectral ivită, visului meu soră, *B, C;*

V.9 — aştept să-mi faci un semn, ca unui cîine. *A, C :* Te-aştept să-mi faci un semn, ca unui cîine. *B.*

în ediţia Ion Vinea, *Opere,* voi. I, Editura Dacia, 1971, apare la *Note* următoarea menţiune in legătură cu poezia *Magie :* „ms. intitulată iniţial *Oglinda"* (p. 562). Nu am găsit acest titlu în nici unul din manuscrisele cercetate. Ediţia respectivă reproduce în facsimil un manuscris al poeziei cu titlul definitiv, *Magie* (la p. 140). Acest manuscris, care nu se află în colecţiile cercetate de noi, surprinde momentul adăogirii versului 8, care nu apărea în prima varianta a poeziei.

(P-304) SECETĂ

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 226; în manuscrisul M, fila 215; in manuscrisul 12 842, fila 141 (text autograf).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor, 1967,* p. 302.

VARIANTE

Ms. 12 842-.4; ms. *M-B;* ms. 18 922-C.

V.8 - cu gura de gură-cască pe ison de veşnicie *A :* cu gura de gură-cască pe isonul veşniciei, *B, C.*

(P-305) VASUL-FANTOMĂ

S-a păstrat in manuscrisul 18 922, fila 228; în manuscrisul M, fila 216.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fîntînilor, 1967,* p. 303 — 304.

(p.307) PROCLAMAȚIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 230; în manuscrisul M, fila 217 (text cu modificări autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 305—306.

VARIANTE

Ms. M - ^ ; ms. 18922-5.

V.lî – 13 — sînt păsările de alb doliu ale largurilor, *A :* sînt păsările de alb doliu ale largurilor, / sînt străjerii de fum pe creneluri, / e spectrul tău, Majestate, 5;

VA4 — sînt sfeşnicele mari pe cari le aprind lîngă zăbrele, la ferestre. *A :* sînt sfeşnicele mari ce ard lîngă zăbrele, la ferestre. *B ;*

VAS — noaptea se fugăresc cuvinte *A :* se fugăresc noaptea cuvinte *B;*

V. 19 — cu nevăzute guri şoptite *A;* de nevăzute guri şoptite *B ;*

V.21—26 — Eu, palidul prinț care am avut dreptate, eu, palidul prinț, / — cum mă numesc doamnele din societate, — / nu cer pescarilor, plugarilor, curtenilor şi sfetnicilor mei / decît grația de a nu mă îndeletnici cu ei. *A :* Eu, palidul prinț care am avut dreptate, / eu, palidul prinț / — cum mă numesc doamnele din societate — / nu cer azi oştenilor, pescarilor, plugarilor, curtenilor / şi sfetnicilor mei / grația de a nu mă îndeletnici cu ei.*B ;*

V.27 — De s-ar putea uitării să fiu dat *A :* E pofta mea uitării să fiu dat,*B ;*

V.29 — 30 — de la război sau de la vînătoare *A :* de la război sau de la vînătoare / — astfel de jocuri sînt cinstite foarte — *B;*

V.36—37— Hamlet, în toate mințile aflat şi nesilit de nimeni, *A ;* Hamlet, aflat în mințile lui toate / şi nesilit de nimeni, *B.*

(p.309) ACEDIA

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 233; în manuscrisul M, fila 219.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967', p. 308.

VARIANTE

Ms. *M-A;* ms. 18 922-5.

V.9 — şi-am albit neînțărcat. *A :* şi-am încăruntit neînțărcat. 5.

(P.310) DINCOLO

Nu s-a păstrat în manuscrisul 18 922, deşi titlul figurează la *Tabla de materii* alcătuită de autor. S-a păstrat în manuscrisul M, fila 223 (cu corectări autografe).

Text stabilit după ms. M.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 315.

(p. 311) TdTAL

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 237; în manuscrisul M, fila 223; in manuscrisul 11 783, fila 44 verso, cu data: „1915", şi fila 45 (două texte autografe).

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p.316

VARIANTE

Ms. 11783, fila *44-A* ; ms. 11 783, fila 45-5 ; ms. M - C ; ms. 18 922-D.

Varianta *A* prezintă cîteva mici deosebiri față de varianta definitivă *D* (identică cu 5 şi C) :

V.6 — 7 — lipsesc în A: Deasupra ca un înecat/avionul trece vămile pe spate. 5, *C, D;*

V.S — Aci mai plîng afişele şi livezile. *A :* Clei nou plîng afişele şi livezile. 5, C, *D)*

V.9 — Pe bărăgan *A :* Pe bărăganuri 5, *C, D ;*

V.10 — vor opri trenul *A :* vor opri trenurile, 5, C, *D)*

„Poezia răsare aici din tensiuni interioare şi tăceri încărcate. Ea pătrunde printre golurile lăsate între cuvinte. E ca şi cum acestea s-ar opri, sfioase, ca să-i facă loc, ori de cîte ori îşi manifestă prezența inefabilă" (Ov. S. Crohmălniceanu, *op. cit.,* p. 383).

(p. 312) MEMENTO

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 238; în manuscrisul M, fila 227 (text cu corectări autografe).

•Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 319.

(p. 313) STUPRUM

S-a păstrat în manuscrisul *18 922,* filele 245—246; în manuscrisul M, fila 232.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 331—332.

(p. 315) CAMPANIE

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 250; în manuscrisul M, fila 235.

Text stabilit după ms. 18 922.

Publicată prima oară în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 337.

(p. 316) TÎNGUIREA LUI AZOR

S-a păstrat în manuscrisul 18 922, fila 251; în manuscrisul M, fila 236 (titlul cu o modificare autografă).

Text stabilit duf>ă ms. 18 922.

Publicată prima dată în volumul *Ora fintînilor,* 1967p. 338.

în ms. M titlul inițial, dactilografiat împreună cu textul, a fost *Plînsul lui Azor.* Autorul a șters cuvîntul „Plînsul" și a scris deasupra, cu cerneală albastră, „Tînguirea".

(p. 317) GLOSAR

Sub acest titlu Ion Vinea a grupat o serie de mici poeme disparate, de dimensiuni diferite, numerotate de la 1 la 38.

Folosim termenul de „poem" pentru aceste mici nuclee poetice, întrucît alt termen (strofă, fragment etc.) ni se pare inadecvat in raport cu concepția despre poezie a autorului. Publicarea unora dintre ele, separat saiji sub titlul generic *Prund,* ca și schimbarea ordinii lor în diverse variante sînt argumente în plus pentru a le considera mici poeme independente.

Textul s-a păstrat integral în manuscrisul *18 922,* filele 252—257, cu titlul *Rebut;* în manuscrisul M, filele 237—243, cu titlul *Glosar* (titlu autograf).

Parțial, textul figurează în manuscrisul 12 843, filele 1—7, fără titlu (text autograf). Sînt cuprinse numai 35 de poeme, numerotate de la .1 la 33 și, separat, 35 și 36. în raport cu varianta definitivă, succesiunea poemelor este următoarea: 6,7,8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19,20,21, 22, 23, 25, 26, 27,24, 29, 30, 31, 32, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38. Lipsesc poemele 1,2,3,4,5, 18. Există în plus față de textul definitiv trei poeme, numerotate aici 26, 35 și 36. Reproducem mai jos poemele 26 și 36 care sint inedite:

26

Cum să te-adun din lipsa ta și cum
să dibui drumu-n marele-ntuneric ?
Nici Hercul, nici. Orfeu nu sînt. Zadarnic
mă zbat, mă răzvrătesc și nu-nțeleg
că bocetul și deznădejdea n-au puteri
isă-nfunde pașii ce duc în nicăieri.

36

Nu soarta e de vină, numai noi.
Doar preoți dragostei, nu și străjeri,
slujind pe-ascuns altarului de ieri
l-am spulberat ca pe-un culcuș de foi.

Poemul numerotat în acest manuscris 35 („Oglinda care a uitat de oră") a devenit ulterior o poezie independentă, cu titlul *Magie* (în ediția de față p. 303) și a fost descris în nota la această poezie (p. 614).

De asemenea, textul care a devenit *Glosar* este cuprins parțial în manuscrisul 11 783, după cum urmează: poemul 7, pe fila 3, cu titlul *Dor vechi* (textul, autograf, este scris de două ori, o dată cu modificări, apoi este copiat pe curat, în josul paginii); poemul 5, pe fila 9 verso, cu titlul *Varia* (text autograf); poemele 4, 6, 5 (text identic cu cel de pe fila 9) 35,20, 8, 12, 2, 3, 10, pe filele *46–48,* sub titlul generic *Prund* (text autograf, fără numerotare, varianta mai veche a unui *Prund* publicat în *Contimporanul,* menționat mai jos.)

O parte din aceste poeme au văzut lumina tiparului în deceniul al treilea, în revistele de avangardă sau în alte publicații. Astfel:

poemele 2, 4, 5, 6, *8,* 10, 12, 19, 20, 22, 35 au făcut parte, cu unele deosebiri, din grupajul intitulat *Prund,* publicat în *Contimporanul,* anul V, nr. 69, octombrie, 1926, p. 1, cu data: „1917-1923". (Acest text, din care s-a desprins ulterior și poezia *Feerie,* a fost reprodus integral, împreună cu varianta sa mai veche din ms. 11 783, în nota la poezia *Feerie,* ediția de față, p. 546 și urm.).

— poemul 7 a fost publicat în *Revista româna,* august-septembrie^ 1924, p. 22, sub titlul *Dor vechi ;* republicat în revista *Punct,* anul I, nr. *8, 9* ianuarie 1925, p. 3, cu titlul *Zero (1919).*

— poemul 8 (parțial) a mai fost publicat, sub titlul *Psihanaliză,* în *Pune,* nr. 11, 31 ian. 1925.

Grupajul *Glosar* a fost publicat prima oară integral în volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 342 — 353.

Textul a fost stabilit după ms. 18 922.

In ceea ce priveşte titlul, ne-am oprit Ia varianta *Glosar,* deoarece acesta figurează la *Tabla de materii* a proiectului de volum rămas de la autor, în versiunea cu modificări autografe din manuscrisul 12 845. De asemenea, în manuscrisul M, titlul *Glosar* apare scris de autor cu cerneală albastră, înlocuind alte două variante anterioare, şterse: *Refugiu* (dactilografiat) şi *Rebut* (autograf, cu creionul).* Titlul *Glosar* figurează şi în ediția postumă a volumului *Ora fintînilor,* Editura pentru literatură, 1967, şi în ediția *Opere,* Editura Dacia, 1971.

VARIANTE

Ms. 11 783—^4; *Revista română — B ; Punct—C ; Contimporanul— D ;* ms. 12 843-£; ms. *M—F;* ms. 18 922—G.

3

V.l—2 – în fundul meu e tăcere *A :* în adîncul meu e tăcere / şi pîndă de veci în unghere, *F :* în adînc e tăcere / şi pîndă de veci în unghere, *G ;*

V.3 —4 – şi cîte un cuvînt / ca un păianjen sub o piatră. *A :* şi fileuri *in* cîte-un cuvînt / ca şerpii ce dorm în pămînt. *F,* G.

4

D : dată în ediția noastră, p. 548.

V.l — Miazănoapte codru de păuni *A :* Miez de noapte, codri de păuni, *F, G ;*

V.2 – plîng mamă singurătatea *A :* plînge-mi, mamă, tu singurătatea, *F, G ;*

V.3 – care e partea mea de pămînt ? *A :* spune-mi care mi-e partea pe pămînt ? *F,G ;*

5

D : dată în ediția noastră p. 548.

V.l — Singur. Lampa galbenă şi fără suflet *A :* Lampa galbenă, fără desuflet, *F, G ;*

V.2 – luminează între pereții uscați *A* / pîlpîie sub bolțile de var. *F, G :*

V.3 – gîndul simt cum pîlpîie *în* gol / gîndul fără patimi fără de dorință *A r* Gîndul mi-1 simt cum în goluri tremură *F, G;*

VA — în seara în care arde numai pentru el. *A : în* seara-n care arde numai pentru el. *F, G.*

6

D : dată în ediția noastră, p. 548.

VA — Voi spune vorbele acestui veac? *A:* Spune-voi vorbele acestui» veac? *E,F,G;*

V.2 — în ochii femeilor şi ai fecioarelor / în chipul bărbaților *A :* în ochii lor *E,F,G.*

V.2 – Luminează-mă cu mîna pe inimă *A, B, C :* Luminează cu mîna pe inimă *E :* Luminează-mi cu mîna pe inimă, *F, G;*

V.3 – Diana nume spulberat Diana *A,B,C:* Diana, nume deseîntat,. Diana, *E, F, G ;*

VA—5 – Salcîmii tăi cu dinții albi / Suvenir, / rid şi azi. *A :* Suvenir — salcfmii tăi ning şi azi *B :* Suvenir, salcîmi cu dinții albi / rîd şi azi.,. C : Salcîmii tăi cu dinții albi / rîd şi azi. *E, F, G.*

V.7 – se zvîrcolesc ca pisicile. *A, B, C, E :* s-au zvîrcolit ca pisicile. *F,* G„

8

Varianta *A,C,D* are numai 2 versuri:

Mă dor / ochii orbului de peste drum.

față de :

Mă dor şi ochii orbului de peste drum, / mă doare-ngîndurarea cerni-

telor femei, / tăcerea glasurilor de-altădată / şi veacurile adormite-n scrum. *E, F, G.*

10

D : dată în ediţia noastră, p. 548.

¥.1—2 – Ce folos dacă / ochii noştri au pierdut vasul-fantomă, *A :* Dar ce folos cînd ochii noştri / pierdutu-şi-au corabia-fantomă, *E, F, G ;*

¥.3 – 4 – Toate femeile / m-au părăsit, cu hohot, deodată, *A :* şi cînd femeile, sălbatice, cu hohot / m-au părăsit deodată, fără rost ? *E ;* şi cînd sălbatice, femeile, cu hohot, / m-au părăsit deodată, fără rost ? *F, G.*

11

'VA — îşi scoate limba una, îmi surîde ailaltă *E :* îşi scoate limba una, îmi surîde alta, *F, G.*

12

D : dată în ediţia noastră, p. 548.

V.2 – si toate sînt de la celălalt. *A :* si toate sînt ale celuilalt. *E, G, F.*

13

¥.3 — şi tot nu ştii că gîndul mi-e rob ţie *E :* şi n-ai aflat că gîndul meu ti-e rob *F, G.*

14

¥.1 – Fratele meu din umbre şi din beznă *E:* Fratele meu de dincolo de lume *F, G ;*

¥.3 – străbate zidul despărţirilor *E:* Prin zidul despărţirilor străbate, *F. G.*.

i

J

"!

)

15

V.2 – tremură sentinela din şubă şi gheretă, *E* ; tremură-n şubă ursul şi-n gheretă. *F, G.*

16

¥.5 — şi astăzi mai alerg să î le adun, *E :* şi-alerg şi azi sa i le mai adun.. *F, G.*

19

D : dată în ediţia noastră, p. 548.

V.l — Broscoi punctat Ia faţa bazinului *E :* Broscoi rîios spre mărgineai bazinului *F, G ;*

V.3 — şi sub tristeţea privirilor lor stătătoare *E :* şi jalea din privirea-i stătătoare *F, G ;*

VA — el cîntă singur, ca un cuc *E :* o cîntă ca un cuc pe sub cucuie. *F, G„*

20

D : dată în ediţia noastră, p. 548.

Varianta *A* are numai versurile 1—2:

Soarele ca un rege sălbatic / îşi cercetează ţinuturile^

¥.3 – 4 – goarnele-şi dreg glasurile lor / iar brazii înţepenesc pentru onor*, *E :* Vulturii-şi dreg glasurile lor, / brazii-nţepenese pentru onor. *F,*

D: dată în ediţia noastră, p. 548.

¥.3 – la hotare, vai, nevăzuţi făcutu-s-au *E:* la fruntarii',, vai, nevăzuţi făcutu-s-au *F, G.*

24

V.5 – îşi cere drept răsplată veşnicia. *E :* îşi cere ca răsplată veşnicia. *Fji*

26

VA — şi iepurii joacă prin casa stăpînilor. *E :* şi iepuri se joacă prin casa stăpînilor. *F,G;*

27

¥.5—6 – prin recea lumii strălucire / torcîndu-şi vremea-n veşnicie / cu glas de clopote şi lemn *E :* prin recea lumii strălucire / **Cu** plîns de clopote şi glas de lemn, *F, G.*

28

¥.3 — ce-şi sună fiarele, parcă-ntr-un vis *E :* ce tremură, parcă-ntr-un vis *F/G.*

30

'*¥.5* – ce le-nsoţesc cu cel mai blînd surîs *E :* să le-nsoţesc de cel mai blînd surîs *F, G.*

31

V.3 — Viu printre morţi, sînt un mort între vii, *E :* Viu printre morţi, sînt un mort printre vii, *F, G.*

32

V.3 – şi caut ziua cea de ieri *E :* caut ziua de ieri *F, G ;*

¥.5 — şi tot le dibui urma, singur îi mai chem pe nume *E :* le dibui urma, singur îi mai chem pe nume *F, G.*

35

D : dată în ediţia noastră, p. 548.

¥.1 – 4 – Vopsitorul din gînd înnoieşte la răstimpuri imaginile: caii, oamenii, numerele caselor, soarele, pietrele, tot ceea ce se şterge

şi moare în copilăria noastră. *A ::* Zugravul! înnoieşte la răstimp icoanele: / oamenii, caii, numerele de pe case, / soarele, pietrele, arborii, / şi pînă şi glasurile, toate glasurile. *E :* zugravul înnoieşte la răstimp icoanele:/oamenii, caii, numerele caselor, / soarele,, pietrele, arborii, / şi pînă şi glasurile, toate glasurile. *F, G.*

36

¥.6 – De ce nu mi-ai vorbit la vreme,, aşa, *E :* De ce nu mi-ai vorbit, la timp, aşa, *F, G;*

¥.7 – să-mpac Păcatul, izgonind căinţa? *E :* să-mi iert păcatul,, izgonind! căinţa ? *F,G.*

In manuscrisul M, sub ultimul poem, numerotat 38, autorul a notat cu creionul: „E versificarea unei tirade balzaciene din nuvela *Albert Savarus:* «Attendre au but en expirant comme le courreur antique... Voirla fortune et la mort arrivant ensemble» etc."

Evocîndu-1 pe Ion Vinea din anii experienţelor avangardiste, Ştefan Rolî îşi aminteşte versul „mă dor ochii orbului de peste drum" pe care îl numeşte un vers „de transparenţe de vis" (Ştefan Roii, *Bebe,* în *Contemporanul,* nr. 27, 5 iulie 1968).

în exegeza consacrată lui Ion Vinea, M. Petroveanu observă că „lirismul lui Vinea e mai degrabă o colecţie de stări de spirit, o dispoziţie pentru cele mai felurite impresii, decît pentru atitudini cristalizate în întregime în poezii diferenţiabile. în acest sens, versurile se echivalează pînă la anume limită, fiind la fel de ilustrative" (M. Petroveanu, *Ion Vinea,* în voi,. *Studii literare,* Buc, Editura pentru literatură, 1966,, p. 52.)..

(p. 326) RĂZVRĂTIRE

(Soliloc nocturn)

S-a păstrat în setul de şase poeme pregătite de Ion Vinea în 1964 pentru a intra în volumul *Ora fintînilor* (ms. O.F.) şi la care a renunţat ulterior; în manuscrisul 12 842, fila 67.

Text stabilit după ms. O.F.

Publicată prima oară în. volumul *Ora fintînilor,* 1967, p. 299—300..

Titlul a fost introdus ulterior, cu creionul, în *Tabla de materii* a proiectului de volum ddn perioada 1955— 1956, în varianta cu modificări autografe aflată în manuscrisul 12 845.

în manuscrisul cu cele şase poeme aflat la Editura Minerva, titlul *Răzvrătire* a fost scris cu creionul, deasupra celuilalt titlu, dactilografiat: *Soliloc nocturn,* pe care autorul 1-a pus între paranteze, notînd alături: „rărnîne ca subtitlu". Poezia e datată autograf: „1930". Sus, în colţul din •dreapta, autorul a scris, cu creionul: „înlocuieşte la pag. 107 poemul *Clamor"'.*

în manuscrisul 12 842 titlul poemului apare nefixat: cuvîntul *Răzvrătire* este scris cu cerneală albastră, iar deasupra este notat cu creionul *Soliloc nocturn.*

<p. 328) CAVALCADĂ

S-a păstrat în manuscrisul 12 842, fila 193.

Publicată prima oară în volumul *Ora fîntînilor,* 1967, p. 266,

Titlul figurează în *Tabla de materii* a proiectului de volum rămas de Ha scriitor, în varianta cu modificări autografe păstrată în manuscrisul 12 845 (a fost introdus ulterior dactilografierii, cu creionul).

Text stabilit după ms. 12 842.

<p. 329) TAINĂ

S-a păstrat in manuscrisul 12 841, fila 55, cu titlul *Peisaj interior,* în caietul-mânuscris *Lanurile galbene* (text cu cerneală neagră, purtînd data: „iulie 1916"); în manuscrisul 11 783 fila 14 verso, cu titlul *Taină* (text -autograf cu cerneală neagră, titlul adăugat ulterior cu creionul).

Textul a fost stabilit după ms, 11 783.

,{p. 330) SĂ AŞEZĂM SEARA

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 62, cu data: „iunie 1917", in caietul intitulat: *Lanurile galbene.* Textul a fost scris de poet cu cerneală verde, la fel ca şi titlul care iniţial era: *Să aşezăm seara aceea în âedemult.* Ulterior au fost şterse cu creionul ultimele trei cuvinte din titlu.

, Text stabilit după ms. *12* 841.

(p. 331) LA SERGIU

Publicată prima oară în *Cronica,* nr. 15, 1967, p. 6.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 63, cu titlul *La Sergiu Manolescu,* cu data: „iunie, 1915" (textul, autograf, este cuprins în caietul* intitulat *Lanurile galbene)*; în manuscrisul 11 783, fila 31 (text autograf),, cu titlul *La Sergiu.*

Textul publicat postum în *Cronica* nu este identic cu nici una dintre variantele din manuscrisele cercetate de noi, ceea ce ne conduce la concluzia că manuscrisul după care a fost reprodus reprezintă o altă variantă, a poeziei, probabil mai nouă. Acest manuscris, provenit din arhiva doamnei Elena Vinea, se pare că s-a rătăcit.

Textul a fost reprodus după *Cronica.*

VARIANTE

Ms. 12 841—*A;* ms. 11 783—5; manuscris pierdut, publicat în *Cronica—C.*

Varianta *A* a avut iniţial titlul *Drum înspre conac,* scris cu cerneală verde, odată cu textul. Ulterior acest titlu a fost şters cu creionul şi înlocuit cu: *La Sergiu Manolescu.* Tot cu creionul au fost operate modificări şi ştersături numeroase, unele la rîndul lor şterse sau modificate. Aceste modificări n-au putut fi descifrate. Am reconstituit textul iniţial pe care îl considerăm varianta *A.*

Varianta *B* prezintă o serie de ştersături şi corectări ulterioare primei scriituri, pe care le menţionăm mai jos:

V.l — Noaptea strînse ramuri negre în fund. *A :* Ora strînse ramuri negre în fund. *B, C ;*

V.2 —3 — în A formau un singur vers]

V. 5 – goale zările ca un suflet amar *A :* goale zările ca. un altar *B, C;;*

V. 8 – Să însemn cuvintele, pentru mai tîrziu, *A :* Să însemn clipele mai tîrziu *B, C ;*

— *după v.9, în A şi B este un vers în plus :* siluete brune în trăsură* cu profilul tînăr, *A :* siluete brune cu profilul tînăr *B ;*

V.ll — în A şi *B lipseşte',*

V.12 — lipseau pentru suflet tăişurile unor plopi *A :* lipsesc pentru suflet tăişurile unor plopi. *B, C;*

V.13 — Capul meu ameţit de aer *A :* Capul nostru de puf în aer *B, C;*

V.l4 – Ce solemn plutim de-a lungul priveliştii *A :.* plutim de-a lungul priveliştii. *B ;* de-a lungul priveliştii C;

W.T5—W — în noapte roțile cîntau ca și vorbele tale / planurile noastre: desigur popoarele se vor răscula / căci niciodată nu s-a sfîrșit cu tirania. *A :* în noapte roțile cîntau cu vorbele/nădejdii: fără îndoială popoarele / se vor răscula / căci altfel n-am sfîrșit cu tirania. *B, C ;*

¥.19 —'/Spre casa de țară ({spre conac, prietene), cîmpul adînc *A :* Prietene, .spre conacul tău era cîmptil adine *B :* Spre casa de țară, cîmpul adînc *C ;*

— după versul 19, în A si B este un vers în plus, care în B a fost ulterior șters cu o linie : în curînd vom tăcea amîndoi *A :* în curind tăcem amîndoi *B;*

¥.20 — .în curînd se va lărgi vara de aur cu goanele călări *A :* așteptăm vara cu dropii de foc *B, C ;*

V.21 — și țăranii tăi în lanurile galbene, *A :* cu țiganii tăi *(B* :(și țăranii tăi) prin lanurile galbene *B, C ;*

— după v. .21, în A și B este un vers în plus : și amiezile, cînd pasărea închide ochii în slavă *A :* și amiezile cînd pasărea doarme în zbor *B:;*

¥.23 — <cu ape în sunet și crengi de cărbune *A :* cu ape în sunet, cu crengi de cărbune *B, C;*

V.24 — cu aripi albastre lîngă fîntîne *A :* și aripi albastre lîngă fîntînă *B,C ;*

¥.25 — si îngeri lăptoși. *A :* cu îngeri creștini. *B, C.*

(p. 332) ORĂ UNICĂ DE SINGURĂTATE

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 69, cu data: „iunie 1917" (text autograf cu cerneală neagră, cuprins în caietul *Lanurile galbene).*

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 333) FEMEIA ALBĂ REZIMATĂ DE ARBORE

Publicată prima oară în *Crcnica,* nr. 15, 1967, p. 6, datată: „iulie 1917".

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 70, cu data: „iulie 1917" (text autograf, cu cerneală neagră, cuprins în caietul *Lanurile galbene).*

Textul publicat postum în *Cronica* prezintă cîteva mici deosebiri față de cel din ms. 12 841, ceea ce înseamnă că a fost reprodus după un alt manuscris, provenit din arhiva familiei. Nu am găsit acest manuscris în ^colecțiile cercetate.

Text stabilit după *Cronica.*

VARIANTE

Ms. 12 841—/1; ms. publicat în *Crcnica —B.*

¥.2 — Ziua alungea oglinzi între cypreșii tăioși *A :* Luna alungă oglinzi între cypreșii negri. *B ;*

¥.3 — îmi voi aminti, cine știe, de grădina din provincie tăcută, *A :* îmi voi aminti cine știe de grădina din provincia tăcută, *B.*

(P- 334) CORN DE TOAMNĂ

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 75, cu data: „Iași, 20 august 1917", în caietuî-manuscris intitulat *Lanurile galbene.*

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 335) VÎNT RĂU

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 67 verso și fila 76, în caietul intitulat *Lanurile galbene;* în manuscrisul 11 783, fila 22, verso.

In ms. 12 841 se află trei texte autografe: unul, pe fila 67 verso sus, scris cu cerneală neagră și purtînd data: „iulie-august 1917" (titlul inițial al poeziei, scris odată cu textul, a fost *¥înt de ploaie,* care apare șters cu creionul; titlul nou, *¥int rău,* este scris tot cu creionul); al doilea, pe aceeași filă jos, fără titlu, scris cu creionul; al treilea, pe fila 76, cu titlul *¥înt râu,* scris cu cerneală neagră ca și textul si purtînd mențiunea: „Iasi, iulie-august 1917".

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

VARIANTE

Ms. 12 841, fila 67, sus-.4 ; ms. 12 841, fila 67, jos-.8;ms. 12 841 fila 76-C; ms. 11 783-D.

Variantele *B, C* și *D* sînt identice, reprezentînd copii succesive ale poeziei (cu o singură corectare în *B).*

¥.1 — Norii trec peste copacii de spaimă *A :* Norii atinși de gheare de copaci *B, C, D ;*

¥.2 — norii trec sfîșiați și nebuni *A :* norii se duc nebuni și sfîșiați, *B, C, D ;*

¥.3—4 — pămîntul alunecă prin văzduhul luminat de stele *A :* în văzduhul ciuruit prin stele / pămîntul poartă coama lui de rele *B, C, D ;*

V.5 – şi toate vînturile îl duc chiuind. *A :* şi toate vîiiturile-1 duc chiuind. *B, C, D ;*

V.6 – De ce mi se strînge sufletul ca un mărăcine dureros *A :* De ce mi se strînge sufletul, mărăcine dureros, *B, C, D ;*

V.7—8 – de ce gîndul caută întuneric? *A :* de ce se teme gîndul ca un umăr / gol şi de sînge stors ? B, C, *D /*

V.9 — Caut mereu drumul cel neabătut. *A :* Caut drumul fară de cotituri *(B* ;< fără de cotind) *B,* C, *D.*

(p. 336) ABECEDAR

Publicată prima oară în ediţia Ion Vinea, *Opere,* voi. I., Editura Dacia, 1971, p. 466.

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 78, în caietul intitulat *Lanurile galbene* (text autograf).

Ediţia *Opere* menţionează la *Note* un alt manuscris: „ms. hîrtie bloc-notes, dictando, cerneală neagră, titlu cu creion albastru ; în partea dreaptă scris cu cerneală de aceeaşi culoare: *Cîntec cuminte,* probabil tot titlul poeziei, cam din perioada 1916" *(ed. cit.,* p. 585). Acest manuscris este reprodus în facsimil la p. 90. Este un text scris curat, fără nici o ştersătură, identic cu cel din ms. 12 841; menţiunea: „Cîntec cuminte" nu se află în dreapta textului, ci în stînga, sub text. Faţă de ms. 12 841 textul din facsimil are un vers în plus, la sfîrşit: „Somnul un miros din sînul tău", care însă poate fi interpretat şi ca o variantă a versului final „Somnul e o clipă din sînul tău".

Nu am găsit acest manuscris în colecţiile cercetate.

De menţionat faptul că textul publicat la p. 466 a ediţiei *Opere* nu reproduce fidel manuscrisul fotografiat la p. 90, fiind omis versul 10 şi copiat greşit versul 9.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(p. 337) BALADA UNEI NOPŢI

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 82, în caietul intitulat *Lanurile galbene* (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

p. 338) MAGIE ALBĂ

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 1. Este o filă disparată, cu antetul ziarului *Curentul.* Textul a fost scris de autor cu cerneală neagră şi semnat: „B. Iova".

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Deşi hîrtia cu antetul ziarului *Curentul* trimite spre perioada de maturitate a poetului, caracteristicile stilistice ale textului (forma de poem amorf, ironia, „poanta" prozaică din final) apropie acest poem de poemele din adolescenţă, publicate în *Crcnica: Septembrie, Soliloc, Stelele, Un căscat în amurg* etc.

Semnătura „B. Iova", prescurtare a numelui „Bebe Iovanaki", apare şi în *Contimporanul,* la poezia *Continuare* (variantă a poeziei *Vel ut Somnia).* De asemenea Ion Vinea „a împrumutat-o" o dată lui Ion Barbu, în cazul poeziei *Râsturnica,* publicată tot în paginile *Contimporanului* (v. în ediţia de faţă nota de la p. 440).

(p. 339) [ÎN ANII MEI ULTIMI]

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 8—11, fără titlu. Pe filele 8 şi 9 se află două texte dactilo identice, iar pe filele 10—11 un text autograi scris cu cerneală albastră, cu multe ştersături şi adaosuri, care fac ilizibile strofele 4 şi 5. Faptul că primele trei strofe, care se pot descifra, sînt identice cu textele dactilo de pe filele anterioare dovedeşte că e vorba de una şi aceeaşi variantă şi că trebuie să fi existat o copie intermediară, curată, a textului autograf după care s-a făcut dactilografierea.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Este o poezie stîngace, în formă clasică, datînd din ultimii ani ai poetului.

(p. 340) TEMA

Publicată prima oară în revista *Manuscriptum* nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 52, ele către Constandina Brezu, într-un STUI;paj intitulat: *Icn Vinea. Laborator poetic.*

S-a păstrat in manuscrisul 12 841, fila 15 (text autograf scris cu • nul pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

în manuscris, textul prezintă cîteva ştersături şi modificări pe care le menţionăm mai jos:

V. 1 — Anii de mult, anii uitaţi („uitaţi"<2 *fost adâogat ulterior)* se mai întorc o dată;

V.3—4 — se-ntorc de altădată serile ca şi cum / timpul s-ar fi oprit să mai aştepte «la răstimpuri se-ntorc serile de altădată / cîntă un glas auzit);

V.13 — pentru a fi altfel retrăită (<(repovestită).

Constandina Brezu situează poezia *Temă,* din punctul de vedere al cronologiei creaţiei lui Vinea, la hotarul dintre producţia de adolescenţă, scrisă între 1912—1915 şi ciclul de poeme publicate la *Cronica* lui Tudor Arghezi în 1915-1916.

(p. 341) FLAŞNETĂ

Publicată prima oară în revista *Manuscriptum,* nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 54, de către Constandina Brezu, în grupajul menţionat.

Figurează in manuscrisul 12 841, fila 18 (text autograf, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

Textul din manuscris prezintă numeroase ştersături şi modificări care ne îngăduie să reconstituim alte variante ale unor versuri, abandonate:

V. 1 Mi-aduc aminte şi de alte glasuri ((accente);

V. 2 *are două variante scrise alături, apoi şterse :*

fireşte, dar le las orchestrei soarelui

fireşte, dar le las fratelui celeilalte flaşnete

faţă de varianta păstrată :

fireşte, dar le las soarelui, cu plămînii din alt metal;

V.3 — Inima mea de la început obosită, osîndită... (< Inima mea nu mai poate)

V. 9 cînd trece (< răsuflă) prin toate vinele mele deodată

V.10 ruginit pe (<(răguşind de) acelaşi suspin.

(p. 342) FOILETON

Publicată prima oară în revista *Manuscriptum,* nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 52—54, de către Constandina Brezu, în grupajul *Ion Vinea. Laborator poetic.*

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 26-29. Este un text autograf disparat, scris cu cerneală neagră, semnat: „I. Vinea", şi datat: „1914".

Textul prezintă cîteva ştersături şi modificări, pe care le menţionăm mai jos:

V.13 - pentru lume în ((prin) jurnale

V.14 - ar istorisi ((ar povesti), fără-ndoială, că paznicul

V.18 - Cititori, eu cred că bătrînul era cu toţi bun (<(banal)

V.20 - ci ((dar) obiceiul îi uscase ca seceta pornirile

V.31 • - lîngă armurele solemne de ((prin) tăcere şi poveste,

V.34 • - şi-n panoplii şi pe spadele cu minerul cruce ((-n formă de cruce).

V.37 - - gîndu-i plăsmuia *(şters :* pe) obstacolul mort

V.48 - - soarele văpsea ((colora)

V.49 - - păsări ((păsările) strălucitoare ca papagalii,

¥.56 - - de la ((către) poale.

V.61 - - care numai pe lună — rotundă — (< plină aştepta)

¥.63 - - *(şters :* şi-mi) cînta calul cu potcoave de argint în lumina cărărilor.

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(p. 345) ŢIPAT

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 30. Este un text autograf, pe o filă disparată, scris cu cerneală neagră şi semnat: „I. Vinea".

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 347) [IULIE]

Publicată prima oară în *Manuscriptum,* nr. 3 (44), anul XII, 1981, p. 51, de către Constandina Brezu într-un grupaj intitulat *Ion Vinea. Laborator poetic.*

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 31, fără titlu. Este un text autograf, scris cu cerneală neagră pe o filă disparată. Textul prezintă cîteva ştersături şi corectări nedescifrabile. Singura modificare descifrabilă

este în versul 1 care prezintă practic două variante, una scrisă odată cu textul, cu cerneală neagră, cealaltă adăugată ulterior cu altă cerneală. Varianta scrisă odată cu textul este: „Iulie, ca un cîmp de război", iar cealaltă: „Amurgul ca o vale de război". întrucît această a doua variantă este identică cu primul vers al poeziei *Taină,* cuprinsă în acelaşi manuscris, am considerat valabilă prima variantă.

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 348) ÎNDEMN

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 33. Este un text autograf, scris cu cerneală neagră, pe o filă disparată, purtînd semnătura: „I. Vinea".

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

(P. 349) PANTELIMON 1915

Publicată prima oară in volumul Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 415, cu titlul *Pantelimon 2.*

S-a păstrat în manuscrisul 12 841, fila 84, cu titlul *Pantelimon 1915.* Este un text autograf, scris pe o filă disparată, cu cerneală verde, şi semnat: „I. Vinea".

Textul a fost stabilit după ms. 12 841.

Cifra 2 pusă după titlu de redactorii ediţiei *Opere* indică tendinţa de a deosebi această poezie de o poezie omonimă publicată de Vinea în volumul *Ora fîntînilor* (v. ediţia de faţă p. 44 şi p 438).

(p. 350) [RĂTĂCIRE]

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 85, fără titlu (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 351) SUVENIR

Figurează în manuscrisul 12 841, fila 86 (text autograf, cu cerneală neagră, pe o filă disparată).

Text stabilit după ms. 12 841.

(p. 352) [VREAU SĂ-MI SCRIU...]

Figurează în manuscrisul 12 841, filele 87-88, fără titlu (text autograf, scris cu cerneală neagră, pe două file mici, disparate de celelalte, cu semnătura: „I. Vinea").

Sub poezie, Vinea a notat mai tîrziu, cu creionul, o observaţie autocritică: „cum am putut fi atît de anost?".

Text stabilit după ms. 12 841.

(P- 354) [SIESTĂ]

S-a păstrat în manuscrisul 11 783, fila 5 verso, fără titlu (text autograf).

O variantă a poeziei a fost comunicată în facsimil de către Constandina Brezu în revista *Manuscriptum,* nr. 1, 1970, p. 87, în cuprinsul unui articol intitulat: *Ion Vinea. Laborator poetic.* Poezia este fotocopiată după manuscrisul 12 841, fila 35 (filele *35—48* din ms. 12 841 lipseau din corpusul manuscrisului în perioada cînd am efectuat cercetarea noastră). După opinia cercetătoarei, versiunea din ms. 12 841 datează din anul 1913 şi este anterioară celei din ms. 11 783.

Textul a fost sta.bilit după ms. 11 783.

VARIANTE

Facsimil dat în *Manuscriptum – A* ; ms. 11 783 — 5.

Varianta A prezintă deosebiri substanţiale faţă de varianta ulterioară. Prima strofă e total deosebită:

Sonia, pe terasă la cazino cîntă orhestra ameţită de mare
doamnele fîlfîie văluri de vînătul vîntului,
mînuşi întinse şi lungi se prind de balustradă ca nişte păsări jumulite
şi pe cimentul dintre jeţuri sună ghete înalte, galbene şi subţiri de domnişoare.

Alte deosebiri:

V. 5 – Apele sînt sumbre ca .tinicheaua şi întinderea copleşită de soare *A :*
Apele, scuturi de zinc copleşite de soare, — *B;*
V. 6 — în A lipseşte.

V.8 – am o iubită neurastenică într-un sanatoriu *A :* am o iubită neurastenică într-o casă de sănătate « sanatoriu) *B;*
V.9 — 10 — Sonia, vino să bem orangeade într-un rocking-chair, la mare *A :* Sonia, să deşertăm cupe reci / într-un jeţ de paie la mare. *B;*
V.ll — Ochii mei distraţi colorează un pavilion străin pe zare. *A :* Ochii mei distraţi colorează un pavilion străin în zare. *B.*

Mo lificarea din v. 8 a fost operată la cererea cuiva care a notat pe manuscris: „Dacă poţi, exclude «iubita din sanatoriu ». Bate capul cu ea mult Baltazar. Propun «iubita în casa de sănătate »"

Ion Vinea a ţinut seama de acest sfat prietenesc şi, indirect, de sugestia lui Camil Baltazar şi a făcut corectarea respectivă, cu creionul.

Comentînd poezia, Constandina Brezu o consideră în mod judicios o prefigurare a acelor poeme din anii 1915—1916 despre fata bolnavă: *Ioana, Neurastenie, Rugăciune.*

(p. 355) JUCĂRII

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 10 (text autograf).

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 356) MINUT

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 12 (text autograf).

Text stabilit după ms. 11 783.

Versul 3 prezintă următoarele modificări: cojeşte «îşi scutură) auru-i « aurul) învechit.

(p. 357) CEAS

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 24 (text autograf cu modificări).

Textul a fost stabilit după ms. 11 783.

Modificările făcute de autor în manuscris sînt:

V. 2 – între negre steaguri «între plăci negre) sufletul se zgribuleşte;
Y. 4 _ pogoară lăstunii « zboară rîndunelele) şi liliecii;
V. 12 — a fost operată o inversiune : că eşti duhul tu care-1 gîndeşte < că tu eşti duhul care-1 gîndeşte.

(p. 358) [PE BALCONUL DE LEMN UD]

Figurează în manuscrisul 11 783, fila 32, fără titlu, autograf.

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 360) PORTE-VOIX

Figurează în manuscrisul 11 783, filele 48—49, autograf.

Text stabilit după ms. 11 783.

(p. 361) LEX

Publicată prima oară în *Tomis,* II, 6 iunie 1967, p. 10.

S-a păstrat în manuscrisul 12 842, filele 41—43 (două copii dactilo, pe filele 41—42 — şi un text autograf, cu creionul, pe fila 43, toate identice).

Textul a fost stabilit după ms. 12 842.

(p. 362) LUMINĂ STRANIE

Publicată prima oară în *Tomis,* II, 6 iunie 1967, p. 10, cu titlul *Lumină stranie;* republicată în *Contemporanul,* nr. 27 (1134), 5 iulie 1968, p. 9, cu acelaşi titlu.

Figurează în manuscrisul 12 842, filele 84-86 (două copii dactilo, fără titlu, pe filele *84 — 85;* un text autograf, scris cu creionul, cu titlul *(Graţie,* anulat, pe fila 86 — toate identice).

Singura deosebire între textele publicate şi manuscris este titlul. Aceasta ne duce la concluzia că manuscrisul după care s-a reprodus poezia în periodice — provenit din arhiva familiei — reprezintă o copie a poeziei, dar cu un titlu la care poetul s-a fixat ulterior. Nemulţumirea autorului faţă de primul titlu, abandonat chiar în manuscrisul 12 842 este un argument în favoarea existenţei unui alt manuscris sau, cel puţin, a unei copii cu titlul *Lumină stranie.* Nu am găsit acest manuscris mai recent în colecţiile cercetate.

Text reprodus după *Tomis.*

(p. 363) TU SINGUR

Publicată prima oară în *Tomis,* II, 6 iunie 1967, p. 10 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu am găsit manuscrisul în colecţiile cercetate.

Text reprodus după periodic.

(p. 364) ÎNDEMN

Publicată prima oară în *Gazeta literară,* nr. 15, 12 aprilie 1968, p. 3.

Figurează în manuscrisul 16 562, fila 4 (text autograf, pe o filă disparată).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 365) DIN UMBRĂ

Publicată prima oară în *Almanahul educaţiei,* 1968. p. 58, datat: „1913".

Figurează în manuscrisul 16 562, fila 7 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 16 562.

(p. 366) REPULSIO

Figurează în manuscrisul 12 843, fila 11 (text autograf).

Text stabilit după ms. .12 843.

(p. 367) EU ŞI CELĂLALT

Figurează în manuscrisul 12 843, fila 12 (text autograf).

Textul a fost stabilit după ms. 12 843.

(p. 368) [PE MARGINEA...]

Publicată prima oară în *Tribuna,* VIII, nr. 33, 15 august 1964, p. 4; republicată în *Tomis,* anul III, nr. 9, septembrie 1968, p. 1.

în *Tomis* poezia face parte dintr-un grupaj realizat de Gh. Sprinţeroiu sub titlul: *Ultima imagine, ultima poezie.* Manuscrisele publicate, provenite

din arhiva familiei, nu se află în colecţiile cercetate. întrucît textele din periodice sînt identice, ar putea fi vorba de acelaşi manuscris.

Textul a fost reprodus după *Tribuna.*

(p. 369) AS DE CUPĂ

Publicată prima oară în *Cronica,* nr. 15, 1967, p. 6 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu figurează în manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica.*

(p. 370) FEREASTRA DESCHISĂ

Publicată prima oară în *Cronica,* nr. 15, 1967, p. 6 (după un manuscris provenit din arhiva familiei).

Nu figurează în manuscrisele cercetate.

Textul a fost reprodus după *Cronica.*

(p. 371) VIS URÎT

Publicată prima oară în *Cronica,* nr. 15, 1967, p. 6.

Nu se află în manuscrisele cercetate.

Text reprodus după *Cronica.*

(p. 372) ORA ORELOR

Publicată prima oară în *Gazeta literară,* nr. 15, aprilie, 1968, p. 3.

Nu se află în colecţiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după *Gazeta literară.*

(p. 373) MOARTEA NU VINE CÎND O CHEMI!

Publicată în *Tomis,* anul III, nr. 9, septembrie, 1968, p. 20, în grupajul menţionat. Manuscrisul, provenit din arhiva familiei, este reprodus în facsimil pe aceeaşi pagină.

Nu am găsit acest manuscris în -colecțiile cercetate.

Text reprodus după *Tomis,*

(p. 374) DESPĂRȚIRE

Puplicată prima oară în *Ateneu,* nr. 11 (76), anul VII, noiembrie, 1970, p. 8.

în ediția Ion Vinea, *Opere,* Editura Dacia, 1971, voi. I, este reprodus în facsimil manuscrisul poeziei *Despărțire* (p. 326), cu următoarea mențiune, la *Note:* „ms. foaie bloc-notes, cerneală albastră, scrisă probabil în perioada 1960. Datarea este incompletă: «23.XII...'»" (p. 584).

Nu se află în colecțiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după ediție.

(p. 375) [UNDE EȘTI?]

Publicată prima oară în *Ateneu,* nr. 11 (76), anul VII, noiembrie, 1970, p. 8.

Nu se află în colecțiile de manuscrise cercetate.

Text reprodus după periodic.

(p. 376) [ORĂ VOPSITĂ]

Publicată prima oară în *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 467, la secțiunea: „Inedite", j

Ediția stabilește textul după un manuscris disparat, pe care îl descrie | la secțiunea *Note :* „ms. foaie alb-galben, cerneală neagră, din perioada J 1916, probabil" (p. 585). Acest manuscris este reprodus în facsimil la p. 475. Din observarea manuscrisului se vede că poezia nu are titlu, fapt pe care editorii au omis să-1 menționeze.

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Text stabilit după facsimilul din ediția *Opere.*

(P. 377) RĂDĂCINI LUNARE

Publicată prima oară în *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 468," la secțiunea: „Inedite".

Ediția reproduce un manuscris disparat pe care îl descrie la secțiunea *Note:* „ms. două foi alb-galben, cerneală neagră, cam din 1916. Inedită" (p. 586).

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Textul a fost reprodus după ediția *Opere,* 1971.

(p. 378) 1916

Publicată prima oară în *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 469-470, la secțiunea: „Inedite".

; Ediția reproduce un manuscris disparat pe care îl descrie la secțiunea *Note:* „Ms. 3 foi caiet obișnuit, alb-galben, 2 foi arse la colțul drept sus, cerneală neagră, probabil din 1916. Inedită" (p. 586).

Nu am găsit manuscrisul poeziei în colecțiile cercetate.

Textul a fost reprodus după ediția *Opere,* 1971.

ADDENDA

(p. 383) VICTOIRE EN BLEU

Publicată în *Punct,* I, nr. 2, 30 noiembrie 1924, p. 1.

Text reprodus după periodic.

Poemă franceză, în care Şerban Cioculescu vede „un divertisment, în stilul şcolii moderniste extremiste, foarte rar încercat de Vinea, şi cu o rezervă ironică; Poetul vorbeşte cu o perfectă conştiinţă ă vanităţii lucrului despre «la grande folie de ma libe"ration», pastişînd veleităţile europeiste ale camarazilor mai tineri" *(Aspecte lirice contemporane,* p.- 38).

(p. 384) PUNCTE

Publicată în *Punct, I,* nr. 3, 6 decembrie 1924, p. 1.

Text reprodus după periodic.

(p. 385) PUNCTE

Publicată în *Punct,* I, nr. 4, 13 decembrie 1924, p. 3.

Text reprodus după periodic.

(p. 386) COMA (1916)

Publicată în *Punct,* I, nr. 10, 24 ianuarie 1925, p. 2.

Textul a fost reprodus după periodic.

Poezie în limba franceză, în care — observă Şerban Cioculescu — Vinea „arhaizează dinadins, arătîndu-se puţin solidar cu supralicitările bilingve ale confraţilor avangardişti" *(op. cit.,* p. 38).

(p. 387) ECHOLALIE

Publicată *în Sinteza,* II, nr. 10-11, februarie, 1928, cu menţiunea: „Auzită la Moş Dănilă, vier, Valea Călugărească".

Text reprodus după periodic.

Este un exerciţiu în manieră folclorică, rarisim în creaţia lui Vinea, pe care acesta se amuză a-1 atribui unui om din popor.

(p. 388) ELEONORA

Publicată în *Unu,* nr. 2, 1928, p. 2.

Text reprodus după periodic.

Este o glumă grafică, ce parodiază unele creaţii publicate în revistele de avangardă.

(p. 389) [PANOPLII, CONFETTI]

Publicată în *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 465, la secţiunea: „Inedite".

La *Note* se află următoarea menţiune: „Versuri aflate pe o ilustrată trimisă de Claude Sernet, 8 sg. Leon Guillot, Paris 15 , doamnei Elena Vinea, str. Braziliei nr. 47, ştampila Paris 29. 12. 1967 şi Bucureşti 1. 01 1968, felicitînd-o cu ocazia Anului Nou, unde scrie: „Strophe inedite probablement de Ion Vinea, ecrite de sa main et signee /. *V.* datant de 1914 ou 15, trouvee par moi dans Ies papiers roumains de Tristan Tzara" (p. 585).

Nu am găsit această ilustrată în colecţiile cercetate.

Text reprodus după,ediţia *Opere,* 1971.

(P- 390) DARUL

Publicată în *Opere,* Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 471, în secţiunea: "Inedite".

La *Note* nu se face nici o menţiune privind manuscrisul după care a fost reprodus textul. Se notează numai: „Datată 1918" (p. 586)

Nu am găsit poezia în colecţiile cercetate.

Text reprodus după ediţia *Opere,* 1971.

(p. 391) CRUCIAȚII

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 472—473, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se găsește următoarea mențiune: „Nesemnată, dactilografiată, datată cu cerneală: 1927. Un titlu anterior șters: *Parada tragică*" (p. 586). în continuare nota consemnează o serie de modificări/; care apar pe textul dactilo. Nu am considerat necesară menționarea acestor modificări, întrucît nu am găsit textul respectiv și nu putem avea certitudinea că ele sînt autografe.

Text reprodus după ediția *Opere*, 1971.

(p. 393) [N-AM SĂ MAI SORB...]

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 474, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se menționează numai: „Versuri inedite scrise ocazional" (p. 587), fără a se specifica dacă au fost reproduse după un manuscris sau după un text dactilografiat.

Nu am găsit poezia printre manuscrisele poetului.

Text reprodus după *Opere*, 1971.

(P- 394) [CU JOCUL DESPĂRȚIRII]

Publicată în *Opere*, Editura Dacia, voi. I, 1971, p. 476, la secțiunea: „Inedite".

La *Note* se menționează numai: „Inedită", fără a se face vreo referire la manuscrisul poeziei (p. 587).

Nu am găsit poezia în manuscrisele cercetate.

Text reprodus după *Opere*.

(p. 395) CETATE MOARTĂ (după Aibert Samain)

Traducere publicată în *Simbolul*, I, 25 octombrie 1912, p. 15, sub semnătura: „I. Iovanaki".

S-a păstrat în manuscrisul 16 562, fila 22 (text autograf copiat după *Simbolul*).

Textul a fost reprodus după ms. 16 562.

(p. 396) ODIHNA-N EGIPT (după Aibert Samain)

Traducere publicată în *Noua revistă română*, voi. XIV, nr. 3, 5 mal 1913, p. 39, sub semnătura: „I. Iovanaki".

Textul a fost reprodus după periodic

(p. 397) SPRE TRECUT (după Henri de Regnier)

Traducere publicată în *Noua revistă română*, voi. XIV, nr. 5, 19 mai 1913, p. 74, sub semnătura: „I. Iovanaki".

Textul a fost reprodus după periodic.

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR DUPĂ TITLU*

* Au fost incluse în indice (în cursive) şi titlurile variantelor, urmate de menționarea, în paranteză, a titlurilor definitive. Prezentarea si descrierea acestor variante poate fi urmărită, pentru fiecare poezie'în partea m cuprinsul aparatului de note.

INDICE ALFABETIC AL POEZIILOR DUPĂ PRIMUL VERS

A.

B

C

D

E

R

S

Ș

T

Ț

U

V

Z

CUPRINS

ANTUME

DIN VOLUME

ORA FÎNTÎNILOR

DIN PERIODICE

POSTUME

ADDENDA

Lector: **VIVIANA ŞERBĂNESCU**
Tehnoredactor: **ELENA CĂLUGĂRIT**

Bun de tipar: 30.XI.84. Coli tipar 46,5 Planşe tipo 1

Tiparul executat sub **comanda**
nr. 1304 la
întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-9?
4>A**I ~*<A **Bucureşti,**
°tcx*MX^ **Republica Socialistă România**